

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

DOKTORSKÁ DISERTAČNÍ PRÁCE

Modely řízení a možnosti vícezdrojového financování
ve vybraném oboru kultury

Studijní program: Hospodářská politika a správa

Studijní obor: Veřejná ekonomika a správa

Školitel: Prof. PhDr. Karel Lacina, DrSc.

Autor: Ing. Jitka Nováková

Ostrava, 2012

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ
TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA
INSTITUT DOKTORSKÝCH STUDIÍ A MBA

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou doktorskou disertační práci včetně příloh vypracovala samostatně. Všechny použité informační zdroje jsem uvedla v seznamu literatury a patřičně citovala v doktorské disertační práci.

V Ostravě dne Podpis

ANOTACE

Disertační práce je tematicky zaměřena na problematiku modelů řízení a možností vícezdrojového financování kultury. Vybraným oborem kultury, který je v práci popisován, analyzován a komparován v oblasti řízení a financování s dalšími zeměmi (tzn. Českou republikou, Polskem a Slovenskou republikou), je knihovnictví. Důvodem tohoto výběru je fakt, že knihovny jsou řazeny mezi hlavní subjekty regionální kultury (působí často – především v malých obcích – jako jediný organizátor kulturního života).

Obsah práce je rozdělen do čtyř kapitol. První dvě kapitoly (Přístupy k ekonomice a řízení kultury, Ekonomika a řízení kultury ve vybraných zemích) jsou teoretické. Mimo jiné je zde zachycen ucelený přehled zahraničních finančních zdrojů (především programů EU), které mohou být na financování kultury použity. Ve třetí kapitole (Analýza řízení a ekonomického zabezpečení knihoven v České republice, Polské republice a Slovenské republice) jsou zachyceny výsledky dotazníkového šetření, které se uskutečnilo od září do listopadu 2009 v českých, slovenských a polských knihovnách. Čtvrtá kapitola (Možnosti zlepšení řízení a vícezdrojového financování kultury) je především komparativní. V první části je problematika řízení a vícezdrojového financování kultury posouzena jako celek (srovnáním různých vztahů uplatňovaných v České republice, na Slovensku a v Polsku), ve druhé části kapitoly jsou srovnány indikátory pouze u vybraného oboru kultury (knihovnictví) ve sledovaných zemích.

Pro řešení dané problematiky bylo použito metod analýzy, syntézy, komparace a metody dotazníkového šetření.

ANOTATION

Title: Management models and the possibility of the multi-resource financing of culture in the chosen field of culture

The dissertation is focused on management models and the possibility of the multi-resource financing of culture. The chosen field of culture - librarianship - is described, analyzed and compared in terms of management and finances with other countries (i.e. the Czech Republic, Poland, and the Slovak Republic). The reason of that choice is the fact that libraries are ranked among the main subjects of the regional culture (especially it is true in small municipalities where they are often the only organizer of the cultural life).

The dissertation is divided into four chapters. The first and second chapters are theoretical. Among others, the chapters involve a comprehensive review of foreign financial resources (especially the EU programs) that can be used to finance culture. In the third chapter there are shown results of a survey that was taking place from September to November 2009 in Czech, Slovak, and Polish libraries. The fourth chapter is mainly comparative. In the first part the management and multi-resource financing of culture is considered in its complexity, in the second part only indicators of the selected field of culture (librarianship) are compared with indicators in the selected countries.

In the dissertation the following methods were used – analysis, synthesis, comparison, and survey via questionnaire.

Obsah

ÚVOD.....	1
1 PŘÍSTUPY K EKONOMICE A ŘÍZENÍ KULTURY	4
1.1 HLAVNÍ FUNKCE KULTURY	4
1.2 KULTURA JAKO OBJEKT EKONOMICKÉ ANALÝZY	6
1.2.1 Kulturní procesy.....	7
1.2.2 Kulturní instituce.....	7
1.2.3 Kulturní produkty.....	13
1.3 ŘÍZENÍ KULTURY – KULTURNÍ POLITIKA	17
1.4 EKONOMICKÉ MODELÝ ŘÍZENÍ KULTURY	20
1.4.1 Model podle M. C. Cummingse a R. C. Katze	20
1.4.2 Hillman-Chartrandův model.....	23
1.4.3 Další modely.....	26
1.5 FINANCOVÁNÍ KULTURY	28
2 EKONOMIKA A ŘÍZENÍ KULTURY VE VYBRANÝCH ZEMÍCH	40
2.1 KULTURNÍ POLITIKA	40
2.1.1 Kulturní politika v České republice.....	40
2.1.2 Kulturní politika v Polské republice.....	42
2.1.3 Kulturní politika ve Slovenské republice.....	43
2.2 ŘÍZENÍ KULTURY	45
2.2.1 Republiková (národní) úroveň.....	45
2.2.2 Regionální úroveň	47
2.2.3 Municipální úroveň	49
2.3 FINANCOVÁNÍ KULTURY	51
2.3.1 Financování kultury v České republice	51
2.3.2 Financování kultury ve Slovenské republice	65
2.3.3 Financování kultury v Polské republice.....	71
3 ANALÝZA ŘÍZENÍ A EKONOMICKÉHO ZABEZPEČENÍ KNIHOVEN V ČESKÉ REPUBLICE, POLSKÉ REPUBLICE A SLOVENSKÉ REPUBLICE.....	77
3.1 ČESKÁ REPUBLIKA.....	79
3.1.1 Legislativní rámec knihovnictví.....	80
3.1.2 Organizace systému knihoven ČR	80
3.1.3 Řízení knihoven	83
3.1.4 Výsledky dotazníkového šetření.....	85
3.2 POLSKÁ REPUBLIKA	95
3.2.1 Legislativní rámec knihovnictví.....	96
3.2.2 Organizace systému knihoven v Polské republice	96
3.2.3 Řízení knihoven	98
3.2.4 Výsledky dotazníkového šetření.....	99
3.3 SLOVENSKÁ REPUBLIKA	105
3.3.1 Legislativní rámec knihovnictví.....	106
3.3.2 Systém knihoven	106
3.3.3 Řízení knihoven	108
3.3.4 Výsledky dotazníkového šetření.....	109

4	MOŽNOSTI ZLEPŠENÍ ŘÍZENÍ A VÍCEZDROJOVÉHO FINANCOVÁNÍ KULTURY	119
4.1	ŘÍZENÍ A FINANCOVÁNÍ KULTURY	119
4.1.1	<i>Komparace modelů řízení kultury ve sledovaných zemích</i>	<i>119</i>
4.1.2	<i>Financování kultury</i>	<i>123</i>
4.2	ŘÍZENÍ A FINANCOVÁNÍ KNIHOVNICTVÍ	134
4.2.1	<i>Doporučení k řízení knihovnictví v ČR na základě komparace řízení knihoven.....</i>	<i>135</i>
4.2.2	<i>Doporučení k financování knihoven na základě komparace financování knihoven</i>	<i>138</i>
5	ZÁVĚR.....	141
6	PRAMENY A POUŽITÁ LITERATURA	152
6.1	KNIŽNÍ PUBLIKACE	152
6.2	ELEKTRONICKÉ MONOGRAFIE.....	154
6.3	WEBOVÉ STRÁNKY	155
6.4	ZÁKONNÉ A PODZÁKONNÉ PŘEDPISY	156
6.5	SEZNAM PUBLIKAČNÍ ČINNOSTI AUTORKY	157
7	SEZNAM TABULEK	159
8	SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ.....	160
9	SEZNAM ZKRATEK.....	163
10	SEZNAM PŘÍLOH	165

ÚVOD

*"Lidskou společnost, civilizaci dnešních dnů, jsme uvyklí vnímat jako aktivitu tří jejích segmentů, fenoménů, systémů: ekonomiky, politiky a kultury. Jejich vztahy i interpretace těchto vztahů procházejí v dějinách myšlení různými peripetiemi od jejich naprosté provázanosti až po úplnou autonomii."*¹ Prostředky a formy kultury jsou nositeli informací zásadního významu. Každý člověk je nejenom příjemcem kulturních hodnot, ale i jejich tvůrcem, uchovatelem a šířitelem. Kulturní aspekty činností mají pro lidský život (individuální i ve společenstvích) nepopíratelnou a nezanedbatelnou hodnotu.

Z výše uvedeného vyplývá, že kultura je významným aspektem života lidské společnosti. Ve svém původním významu – vzdělávat, obdělávat – působí dodnes. Pro celou společnost představuje pozitivní externalitu. Tvoří z nás lidi civilizovanější, lidštější, vzdělanější², v jistém smyslu i ohleduplnější, a to nejenom k sobě samým. Dále je důležitým fenoménem ve využívání volného času (v tomto směru může sloužit jako nástroj proti sociálně patologickým jevům).

Kultura napomáhá integraci společnosti. Je základem naší kulturní identity. Vyznačuje se mnohočetností oborů. Od jiných sfér společenského života se odlišuje *"specifickými procesy (tvorbou, produkcí, distribucí, spotřebou, ochranou a uchováváním) podmíněnými určitými vstupy základních produkčních faktorů (kapitálové statky, práce a hmotné vstupy)."*³

Kulturní dědictví v celém svém spektru, tj. movité i nemovité, hmotné i nehmotné, se významně podílí také na rozvoji země, jednotlivých obcí a regionů. Kultura působí na rozvoj ekonomiky – je chápána jako významné hospodářské odvětví, neboť představuje např. důležitou motivaci pro tzv. turistický průmysl. V některých svých oborech souvisí přímo s produkční činností drobných podnikatelů (kultura se zde přímo podílí na vytváření prostředků veřejných rozpočtů). Správné pochopení a znalost kultury umožňuje i např. tzv. "vyrovnání šancí" na trhu práce.

Kultura je specifická svou oborovou členitostí. Tato disertační práce je orientována především na současnou situaci řízení a možností financování knihoven. Současné knihovny se těší velké vážnosti, jsou chápány jako tradiční prvek infrastrukturální vybavenosti obcí a měst. Spolu s muzei, galeriemi, kulturními domy a divadly jsou řazeny mezi hlavní subjekty

¹ Viz NEKOLNÝ, B. (2000, s. 170).

² Pozn.: Přispívá k rozvoji intelektuální, emocionální i morální úrovně každého občana, tedy k jeho kultivovanosti.

³ Podle KRBOVÁ, J. (2002, s. 7).

regionální kultury⁴. Stávají se moderními informačními institucemi vybavenými výpočetní technikou a přístupem na internet. Veřejné knihovnické a informační služby (jako např. zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny, poskytování ústních bibliografických informací a rešerší, zprostředkování informací z vnějších zdrojů apod.) se poskytují na principu rovného přístupu všem bez rozdílu (bez ohledu na pohlaví, zdravotní stav, náboženskou či národnostní příslušnost aj.). Knihovny slouží jako prostředek naplňování ústavně zakotveného práva na informace, jsou důležitou součástí infrastruktury výzkumu a vývoje.

Prvním stanoveným cílem disertační práce je **komparace modelů řízení a financování kultury České republiky, Slovenské republiky a Polska**. Hypotézy, jejichž ověření má napomoci k dosažení vytýčeného cíle, zní:

1. modely řízení kultury komparovaných zemí jsou podobné,
2. podíl výdajů na kulturu vůči hrubému domácímu produktu⁵ a vůči celkovým výdajům státního rozpočtu je ve sledovaných zemích zhruba na stejné úrovni.

Druhým cílem disertační práce je **komparace modelů řízení a financování knihovnictví v České republice, Slovensku a Polsku**. Současně se autorka pokusí navrhnout možné alternativní **zdroje financování knihoven v podmínkách České republiky**.

Volba tří komparovaných zemí (tzn. České republiky, Slovenské republiky a Polska) vychází z předpokladu, že země měly (a doposud mají) k sobě velmi blízko. Jedná se o slovanské země, které byly po dlouhá léta součástí tzv. východního bloku. Navíc Česká republika a Slovensko spolu dlouhá desetiletí tvořily společný stát. Nezanedbatelným důvodem výběru byla i dostupnost dat.

Práce se nezabývá kulturou spontánní, neinstitucionalizovanou ani nenastiňuje roli, kterou by mohly knihovny v budoucnu hrát.

Pro řešení dané problematiky bude použito **metod analýzy, syntézy, komparace, metody dotazníkového šetření**.

Metoda analýzy umožňuje poznat jednotlivé stránky zkoumaného jevu. Tato metoda je využita v teoretické i praktické části práce. V teoretické části práce se jedná především o analýzu českých i zahraničních publikací a odborných statí týkajících se řešené problematiky a dále zákonných a podzákonných předpisů. V praktické části práce analýza vychází především z tzv. primárních zdrojů, tzn. z dat získaných prostřednictvím **metody**

⁴ Pozn.: Knihovny napomáhají rozvoji regionálního a komunitního života, fungují jako neformální společenské centrum obcí a měst.

⁵ Pozn.: Dále jen HDP.

dotazníkového šetření. Pro vyjádření vztahu mezi výdaji kapitoly sledovaných ministerstev kultury a celkovými výdaji státních rozpočtů sledovaných zemí byla použita statistická metoda **korelační analýzy**.

Metoda syntézy představuje myšlenkový postup, který na základě stanoveného kritéria vytváří představu o zkoumaném jevu. Umožňuje poznat vzájemné souvislosti mezi jevy a strukturou celku. Tato metoda je použita především pro určení ekonomického modelu řízení kultury, na základě shodných znaků (vlastností) zachycených u jednotlivých sledovaných zemí.

Metoda komparace je použita v teoretické i praktické části práce při srovnávání podílu výdajů na kulturu vůči HDP a vůči celkovým výdajům státního rozpočtu a při komparaci modelů řízení sledovaných zemí – tak, aby mohlo dojít k potvrzení (vyvrácení) výše uvedených hypotéz.

Při formulaci obecných předpokladů a teoretických východisek bylo využito **metody abstrakce**.

Disertační práce vychází z legislativy účinné ke dni 31. 12. 2010.

1 PŘÍSTUPY K EKONOMICE A ŘÍZENÍ KULTURY

Kultura představuje současnost, historii i tradici. Pod pojmem „kultura“ není obecně vnímána pouze umělecká činnost nebo její výsledky, ale i poznávací, osvětové, zájmové, vzdělávací aktivity, tradice, zvyky, dokonce i prostředí individuálního života. Kultura tedy představuje velmi strukturovanou oblast různorodých individuálních, skupinových i společenských aktivit, činností a zájmů. Mezi charakteristické vlastnosti kultury je možné zařadit především její otevřenost, kreativitu, dynamičnost, flexibilitu, různorodost, aj.

Kultura by měla být primární podmínkou dalšího ekonomického a sociálního rozvoje společnosti. Vedou k tomu čtyři základní argumenty:⁶

- je integrální součástí vzdělání,
- je nezbytnou podmínkou pro kohezi současné společnosti – ovlivňuje stabilitu politického systému a minimalizuje sociální napětí,
- je nástrojem identity a integrace,
- přináší multiplikační efekty.

Kultura je silně specifická oblast lidské činnosti. Její povaha je primárně neekonomická. Na druhou stranu je často chápána jako významné hospodářské odvětví, neboť vytváří řadu pracovních příležitostí⁷, podílí se na vytváření prostředků veřejných rozpočtů⁸ aj.

1.1 Hlavní funkce kultury

Kulturu chápeme jako výtvar celé společnosti. Vychází z podmínek, v nichž lidé žijí a v nichž vytvářejí prostředky k uspokojování svých biologických (např. potřeba jídla, spánku, bezpečí, aj.) i společenských potřeb (např. touha po sebeuplatnění, touha po uznání a ocenění, radost z práce, tvoření a objevování, z pomoci druhým, aj.). Lidé nejdříve uspokojují základní biologické potřeby, pak potřeby sekundární.

⁶ Podle NEKOLNÝ, B. (2000, s. 170).

⁷ Pozn.: „Kulturní sektor zaměstnával v roce 2004 více než 4,7 mil. osob (2,5 % ekonomicky aktivní populace EU25). Zaměstnanost v této sféře rostla rychleji než průměr v EU a vykazovala výrazné znaky „modernosti“ – resp. toho, jak by pracovní scéna mohla vypadat v budoucnu – flexibilnější, orientovaná na projekty, vyžadující mobilitu a vyšší kvalifikaci.“ – cit. dle Státní kulturní politika České republiky 2009-2014. Praha: MK ČR [cit. 16. 11. 2009]. Dostupné na Internetu: www.mkcr.cz.

⁸ Pozn.: „Kulturní a kreativní sektor v EU zaznamenal v roce 2003 obrát 653 mld. EUR, tj. 2,6 % HDP EU; to je více, než vytvořil např. sektor nemovitostí (2,1 %), výroba potravin, nápojů a tabáku (2,1 %) či chemický a gumárenský průmysl včetně výroby plastických hmot (2,3 %).“ – cit. dle Státní kulturní politika České republiky 2009-2014. Praha: MK ČR [cit. 16. 11. 2009]. Dostupné na Internetu: www.mkcr.cz.

Funkcí, které náleží oblasti kultury, je možno vyjmenovat mnoho. Mezi nejvýznamnější patří především funkce⁹:

- sociální
 - kultura přispívá k identifikaci občanů se společenstvím, v němž žijí, s obcí, regionem i státem,
 - participace na kultuře vytváří smysluplnou náplň volného času,
- ekonomická
 - investice do kultury přináší objektivní ekonomické i společenské zisky,
 - kultura spotřebovává prostředky ze státního rozpočtu a z rozpočtů komunálních, ale podílí se též na jejich vytváření,
 - kultura vytváří řadu pracovních příležitostí,
- integrační
 - kultura spojuje Českou republiku s ostatními zeměmi, ale zároveň ji i vyděluje, činí ji "jedinečnou" v porovnání s ostatními státy,
- terapeutická
 - účast na kulturním životě pomáhá i osobám se zdravotním postižením začlenit se a překonat tak v jisté míře jejich postižení,
- motivační,
- reprezentační,
- výchovně vzdělávací
 - přispívá k rozvoji intelektuální, emocionální i morální úrovně každého člověka,
 - zvyšuje kvalitu pracovních sil v důsledku kultivace tzv. lidského kapitálu,
 - působí proti sociálně patologickým jevům ve společnosti a k lepšímu pochopení mezi občany – k boji proti rasismu a xenofobii.

Výchova je velmi důležitým projevem kultury. Představuje nositelku jejího rozvoje a kvality. Kultura a výchova se ovlivňují, vzájemně působí na svůj rozvoj a kvalitu. *"Výchova ke kulturnímu chování, vnímání a interakci vlastních myšlenek, formuje celou společnost, která se v jednotlivých zemích vyznačuje svým neopakovatelným rysem a může ovlivňovat vnímání ostatních států."*¹⁰ Společnost, která má dobrý výchovný systém, je i vysoce kulturní.

Vnímání kulturních a přírodních hodnot je současně klíčem k aktivizaci ekonomického potenciálu v oblasti kultury a k zastavení dlouhodobého procesu devastace kulturních hodnot a nevratného zániku perspektivních ekonomických zdrojů v této oblasti.

⁹ Viz dokument Kulturní politika (2001, s. 4).

¹⁰ Cit. dle KRBOVÁ, J. (2002, s. 9).

Stanovení hierarchie jednotlivých funkcí kultury záleží na rozvržení žebříčku hodnot každého člověka (je to silně individuální záležitost).

1.2 Kultura jako objekt ekonomické analýzy

Kultura (tedy kulturní sféra) v sobě zahrnuje **jednotlivá odvětví kultury** (tzv. institucionalizovanou kulturu), ale též tzv. **neinstitucionalizovanou spontánní kulturu** (kulturní procesy zde vznikají neorganizovaně, spontánně, mimo rámec kulturních institucí).

Disertační práce je zaměřena na kulturu institucionalizovanou.

Odvětví kultury lze z hlediska **třídění národního hospodářství podle kritéria sektoru** zařadit do sektoru terciálního (sektoru služeb)¹¹. Tento sektor má velký vliv na dynamiku ekonomického růstu i na dynamiku kvalitativní stránky ekonomického růstu – tedy na ekonomický rozvoj.

V současné době je však možné se setkat ještě s podrobnějším členěním národního hospodářství, ve kterém se používají pojmy kvartální (sektor služeb uspokojujících společenské potřeby) a kvintární sektor (sektor rozvojových služeb). Při využití tohoto členění, by pak kultura spadala do oblasti kvintárního sektoru. Do tohoto sektoru je obvykle zařazován celý blok služeb, které působí na uchování a kultivaci lidského potenciálu.

Využijeme-li **členění národního hospodářství podle Pestoffa** (viz příloha č. 1), patří odvětví kultury do neziskového veřejného sektoru a neziskového soukromého sektoru (sektor je také nazýván jako sektor nevládních neziskových organizací nebo jako třetí sektor). Je zde ale možnost zařadit tuto oblast i do ziskového soukromého sektoru.

Z hlediska **třídění veřejného sektoru podle charakteru potřeb**¹², spadají odvětví kultury do Bloku odvětví rozvoje člověka. Je to blok investic do lidského kapitálu či lidských zdrojů.

Odvětví kultury představují složitý systém skládající se z různých prvků. Mezi tyto prvky lze zařadit:

- kulturní procesy,
- kulturní instituce,
- kulturní produkty.

¹¹ Pozn.: Na druhou stranu lze na tomto místě uplatnit i jiný pohled. Např. filmový průmysl je část kultury, která produkuje „konzervy s kulturním a uměleckým přínosem“. Z hlediska třídění národního hospodářství podle kritéria sektoru by takovýto typ produkce mohl být zařazen např. i do sekundárního sektoru.

¹² Viz STRECKOVÁ, Y. (1998, s. 25).

1.2.1 Kulturní procesy

Tyto procesy jsou podmíněny vstupem základních výrobních faktorů (kapitál, práce – v tomto případě vysoce specializovaná a odborná). Mohou probíhat buď spontánně (v rámci tzv. neinstitucionalizované spontánní kultury), nebo v rámci odvětví kultury (odvětví kultury zabezpečuje pouze jejich část). Kulturní procesy probíhají v několika fázích:¹³

- tvorba,
- produkce,
- zprostředkování a distribuce,
- spotřeba,
- ochrana a udržování kulturních hodnot.

Prvkem zabezpečení kulturních procesů probíhajících v odvětví kultury je kulturní infrastruktura (soubor specializovaných kulturních zařízení).

1.2.2 Kulturní instituce

V oblasti institucionálního zabezpečení kulturních procesů probíhajících v odvětví kultury můžeme najít subjekty neziskové (např. subjekty veřejné správy, občanská sdružení, organizační složky státu a územních samosprávných celků, příspěvkové organizace, které jsou úzce napojeny na soustavu veřejných rozpočtů, obecně prospěšné společnosti aj.), i ty, které byly založeny za účelem dosažení zisku (např. obchodní společnosti). Vývoj struktury i činnosti kulturních zařízení je do značné míry provázán s proměnami organizace a ekonomiky veřejné správy.

Neziskové organizace (NO) – působící v odvětví kultury

Neziskové organizace jsou *"organizace, které nebyly založeny nebo zřízeny za účelem podnikání... Jsou založeny za účelem provozování činnosti ve prospěch toho, kdo měl zájem na jejich zřízení. Je zde kladen větší důraz na důležitost výsledků hlavního poslání, přičemž výše příjmů z něj stojí obvykle až na druhém místě."*¹⁴ Tyto organizace jsou, s výjimkou organizačních složek, právnickou osobou a podléhají registraci na místech určených jim zákonem, podle kterého jsou zřízeny.

¹³ Viz ŠKARABELOVÁ, S., NESHYBOVÁ, J., REKTOŘÍK, J. (2007, s. 12).

¹⁴ Cit dle RŮŽIČKOVÁ, R. (2004, s. 6).

Dalším společným charakteristickým znakem neziskových organizací jejich možné financování z veřejných rozpočtů¹⁵. Neziskové organizace je možné rozdělit do čtyř skupin¹⁶:

- A. **Neziskové soukromoprávní organizace vzájemně prospěšné** (např. občanská sdružení, zájmová sdružení právnických osob).
- B. **Neziskové soukromoprávní organizace veřejně prospěšné** (např. obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy).
- C. **Neziskové veřejnoprávní organizace typu organizačních složek** (např. Ministerstvo kultury ČR) **a příspěvkových organizací státu** (např. Národní divadlo) **a samosprávných územních celků** (např. Národní divadlo Moravskoslezské).
- D. **Neziskové ostatní veřejnoprávní organizace** (např. Státní fond kultury České republiky, Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie, Český rozhlas, Česká televize).

Většina neziskových organizací vzniká na principu dobrovolnosti. Tradice dobrovolných aktivit v oblasti kultury a umění přetrvala z minulosti do dnešních dnů. Charakter a zaměření dobrovolných kulturních aktivit jsou velmi různorodé a odvíjí se od tradic sídla či regionu, od demografické struktury, struktury nezaměstnanosti, aj.

Jednotlivé typy neziskových organizací, které v kultuře působí, jsou v této části práce blíže popsány.

Zájmová sdružení právnických osob

Zájmové sdružení právnických osob je zákonem pokládáno za právnickou osobu nezaloženou k podnikání (rozhodující je ale především poslání této organizace uvedené v zakladatelské smlouvě). Jednotlivé typy kulturních institucí se *"sdružují v odborných asociacích, prostřednictvím kterých ventilují své problémy (většinou odborného rázu), plní roli reprezentační na odborném domácím i zahraničním poli a jsou partnerem státní správy při projednávání legislativních a ekonomických otázek. Jsou zakládány podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, v převážné míře jako asociace nebo na základě právních norem, které jejich činnost upravují (např. Grantové agentury)"*¹⁷ Tyto organizace využívají základěn asociací především pro výměnu odborných, ekonomických a provozních zkušeností a informací.

¹⁵ Viz REKTOŘÍK, J. (2001, s. 41).

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Cit dle KRBOVÁ, J. (2002, s. 36).

Mezi tyto profesní sdružení patří např.:

- Asociace pořadatelů kulturních akcí,
- Asociace hudebních festivalů (AHF),
- Asociace muzeí a galérií (AMG),
- Asociace profesionálních divadel,
- Sdružení dechových orchestrů České republiky,
- Asociace podnikatelů v kultuře a uměleckých agentur,
- Asociace kulturních zařízení,
- Asociace knihoven vysokých škol České republiky (AKVŠ),
- Asociace televizních organizací (ATO),
- Asociace provozovatelů soukromého vysílání (APSV),
- Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska, aj.

Občanská sdružení

V kultuře ponejvíce (co do počtu) působí sdružení občanů založená podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů¹⁸, ve znění pozdějších předpisů. Občanská sdružení můžeme charakterizovat jako neziskové soukromoprávní organizace vzájemně prospěšné¹⁹.

Existence a trvání občanských sdružení je odvislá od ochoty členů sdružení věnovat činností sdružení čas, dovednosti i nemalé úsilí při překonávání různých administrativních překážek. Jako partner územní samosprávy jsou vhodná zejména při zajišťování jednorázových či krátkodobých projektů, jejichž obsah je blízký účelu, pro který se lidé sdružili.

Občanská sdružení mohou vznikat k dosažení určitého účelu. Tímto účelem je v oblasti kultury např.²⁰:

- možnost členů organizace sami něco vytvářet a prezentovat (profesionálně či amatérsky) – např. pěvecké²¹, hudební²², divadelní nebo taneční soubory,
- možnost prezentace tvorby jiných subjektů (pořádání výstav, pořádání festivalů),
- možnost hájit zájmy jiných osob (např. ochranná autorská sdružení),

¹⁸ Dle MOCKOVČIAKOVÁ, A. (2006, s. 19) jich v kultuře působí cca 4 000.

¹⁹ Viz REKTORÍK, J. (2001, s. 49).

²⁰ Podle KRBOVÁ, J. (2002, s. 35).

²¹ Pozn.: např. Chorus Anensis či Cantate působící v Havířově.

²² Pozn.: např. Malá černá hudba v Karvině.

- možnost podpory činností jiných kulturních subjektů – např. občanská sdružení podporující vydávání některých kulturních časopisů nebo občanská sdružení rodičů a přátel podporujících konkrétní dětské umělecké soubory,
- možnost vyplnění mezery v oblasti nefunkčních nebo neexistujících místních kulturních institucí, aj.

Dalším typem občanského sdružení ve sféře kultury jsou např. občanská sdružení zájemců o umění jako kluby přátel hudby, kluby přátel výtvarného umění, aj. Jako občanská sdružení se konstituovaly i původní zájmové kroužky či neformální uskupení amatérů v nejrůznějších oblastech umění.

Obecně prospěšné společnosti

Obecně prospěšné společnosti jsou zřizovány podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. V kultuře mohou mít podobu obecně prospěšných společností např.²³ některá kina, muzea, galerie, aj. V České republice jich v kultuře působí cca 10²⁴.

Původním záměrem zřízení obecně prospěšných společností bylo "*vytvořit náhradu za právní formu příspěvkových organizací*"²⁵.

Nadace a nadační fondy

Nadace nebo nadační fond je účelové sdružení majetku, je právnickou osobou²⁶ a zakládá se pro dosahování obecně prospěšných cílů. Činnost nadací je zaměřena např. na rozvoj duchovních hodnot, ochranu přírodního prostředí, kulturních památek a tradic, aj. Nadace a nadační fond uvádějí povinně toto označení ve svém názvu. Prostředky, které nadace poskytují, jsou účelově vázány, podléhají kontrole správnosti a účelovosti použití. Dary nadace neposkytuje.

Ve sféře kultury jsou obvykle spojeny s nějakým místem, památkou či obcí. Často jsou ustaveny k dosažení jednorázového cíle v této oblasti.

²³ Viz KRBOVÁ, J. (2002, s. 30).

²⁴ Podle MOCKOVČIAKOVÁ, A. (2006, s. 19).

²⁵ Viz MOCKOVČIAKOVÁ, A. (2006, s. 22).

²⁶ Pozn.: Problematika nadací a nadačních fondů je řešena zákonem č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů.

Příspěvkové organizace (PO)

Příspěvkové organizace jsou garantem podstatné části kulturních aktivit v České republice. Spolu s občanskými sdruženími patří mezi nejčtenější typ právnické osoby poskytující veřejné služby kultury občanům.

PO mohou zřizovat organizační složky státu nebo územně samosprávné celky, tedy kraje a obce. Na rozdíl od PO zřízených organizačními složkami státu se PO zřízené krajem nebo obcí zapisují do obchodního rejstříku.

PO hospodaří s peněžními prostředky získanými vlastní činností (v oborech hlavních i doplňkových aktivit) a s peněžními prostředky získanými z rozpočtu svého zřizovatele. Mohou využít také prostředky svých fondů i přijaté dary od fyzických a právnických osob.

Organizační složky

Organizační složky nejsou právnickou osobou. Jsou zřizovány:

- A. státem (podle zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů)²⁷,
- B. územním samosprávným celkem (viz zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů).

Organizační složky zřizované územním samosprávným celkem vznikají z rozhodnutí zastupitelstva, na základě zřizovací listiny. Hospodaří jménem zřizovatele. Nejsou účetní jednotkou.

Zřizovatel má ve svém rozpočtu obsaženy veškeré příjmy a výdaje svých organizačních složek, jejich rozpočet je součástí rozpočtu zřizovatele. Tuto formu využívají²⁸ v sledované oblasti kultury především menší obce (např. knihovny některých malých obcí).

Státní fondy

Státní fond kultury České republiky byl zřízen podle zákona č. 239/1992 Sb., o Státním fondu kultury ČR, jako mimorozpočtový nástroj finanční podpory umění. Fond spravuje MK ČR, v čele stojí ministr kultury. Fin zdroje fondu uvádí zákon. Patří sem např. příjmy z komerčních pronájmů nemovitostí (palác U Hybernů, Dům U Černé Matky boží), vstupného na expozici českého kubismu, autorských práv děl bez dědiců a poplatků za přijaté žádosti ale i 50 % podílu z výnosů nájmu předmětů kulturní hodnoty a movitých

²⁷ Pozn.: např. Ministerstvo kultury České republiky.

²⁸ Viz KRBOVÁ, J. (2002, s. 29).

a nemovitých kulturních památek, ke kterým vykonává právo hospodaření MK či výnosy z pohlednic, plakátů a dalších příležitostních tisků, vydávaných MK.

V současnosti je fond již dva roky nefunkční (tzn., že neposkytuje finanční prostředky na podporu projektů ve sféře kultury a není ani zvolena Rada Státního fondu kultury, která rozhoduje o použití prostředků Fondu). Sněmovna rozhoduje o přijetí zákona o zrušení Státního fondu kultury České republiky. Základním důvodem návrhu na zrušení Fondu je dle vyjádření MK ČR skutečnost, že platný zákon č. 239/1992 Sb., o Státním fondu kultury neumožňuje dostatečnou tvorbu zdrojů na podporu kultury.

Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie se zřizuje podle zákona č. 241/1992 Sb., o Státním fondu ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie. Je spravován MK ČR v čele s ministrem kultury. Prostředky fondu lze použít např. na literární přípravy, výroby, distribuce a propagace české kinematografie, propagaci děl národnostních a etnických menšin aj. Finanční zdroje fondu definuje zákon. Patří zde např. výnosy z veřejných sbírek, příplatek k ceně vstupného ve výši 1 koruny ke vstupence na veřejné představení kinematografického díla, příjmy za užití kinematografických děl, u nichž Fond disponuje autorskými právy výrobce apod.

Ministerstvo kultury sestavuje pro každý rozpočtový rok návrh rozpočtu příjmů a výdajů, přehled pohledávek a závazků a závěrečný účet Fondu, které předkládá ministerstvu financí České republiky.

Český rozhlas²⁹ a Česká televize³⁰

Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů upravuje práva a povinnosti právnických a fyzických osob a státních orgánů při provozování rozhlasového a televizního vysílání. Český rozhlas a Česká televize jsou právnickými osobami, veřejnoprávními institucemi, bez povinnosti zápisu do obchodního rejstříku.

Posláním České televize je *"poskytovat objektivní, ověřené, všestranné a vyvážené informace pro svobodné vytváření názorů, rozvíjet kulturní identitu národa, zprostředkovávat ekologické informace, sloužit vzdělávání a výchově"*³¹. Kontrola nad činností České televize

²⁹ Zřízen zákonem č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰ Podle zák. č. 483/1991 Sb., o České televizi.

³¹ Cit. dle RŮŽIČKOVÁ, R. (2004, s. 43).

podléhá Radě České televize volené Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR na 6leté období (s dvouletou obměnou jedné třetiny členů). Rada má 15 členů.

Český rozhlas je národní kulturní institucí zvláštního významu. Poskytuje službu veřejnosti České republiky tvorbou a šířením rozhlasových programů na celém území země³². Jeho poslání je totožné s posláním České televize. Právo kontroly nad činností Českého rozhlasu podléhá 9členné Radě Českého rozhlasu, která je odpovědná ze své činnosti Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky.

Institucionální zajištění v oblasti kultury může být realizováno i **institucemi oblasti soukromého sektoru** - např. společnostmi s ručením omezením, akciovou společností, aj. Tyto soukromé subjekty mohou na základě příslušných kontraktů přebírat zajišťování kulturních služeb, které jsou pod patronátem veřejné správy. V tomto případě mají subjekty soukromé správy za povinnost řídit se předpisy, které jsou platné pro veřejnou správu.

1.2.3 Kulturní produkty

Kulturní produkty³³ (statky a služby, jako např. umělecká díla, hudební vystoupení, literatura, film aj.) vyžadují při svém vzniku vstup ve formě „lidské kreativity“. Jsou prostředkem přenosu symbolického poselství těm, kteří je spotřebovávají. Obsahují často duševní vlastnictví jednotlivců nebo skupin, které tyto statky a služby produkují. Pouze část jejich hodnoty je měřitelná v penězích. Lidé je spotřebovávají ze sociálních nebo kulturních důvodů, které často doplňují či překonávají důvody čistě ekonomické.

V odvětví kultury se vyskytují všechny typy statků a služeb.

Můžeme zde najít statky:³⁴

- tradiční x avantgardní,
- majoritní x minoritní,
- davové (masové) x specializované,
- velkého x malého rozsahu apod.

Podle **institucionálního kritéria členění statků** zde nacházíme statky tržní, netržní a nečisté tržní. **Tržní statky** (např. CD, DVD nosiče, knihy aj.) jsou oceňovány tržními cenami a tržní cestou jsou rozdělovány mezi jednotlivé spotřebitele. **Netržní statky** (např. návštěva některých kulturních památek) nejsou předmětem tržní konfrontace. Jejich alokace

³² Pozn.: viz http://www.rozhlas.cz/rada/legislativa/_zprava/788352 .

³³ Podle THROSBY, D. (2001, s. 16).

³⁴ Viz THROSBY, D. (2001, s. 2).

přísluší výlučně rozhodnutí státu a státního financování³⁵. **Nečisté tržní statky** jsou předmětem diskriminačních opatření státu – především opatření fiskálního rázu jako jsou příspěvky, subvence. Důvody takovýchto opatření mohou být např. sociální, politické apod.

Podle **kritéria charakteru spotřeby** ve sféře kultury můžeme najít statky soukromě spotřebovávané, statky kolektivně spotřebovávané a statky smíšené.

Statky soukromě spotřebovávané (statky privátní) jsou charakteristické dělitelností a možností vyloučení ze spotřeby (patří zde např. již zmiňované knihy, CD a DVD nosiče). Typ privátních statků se za určitých okolností může stát předmětem zájmu a restrikcí státu – může se stát statkem poručnickým (např. zákaz nebo omezení produkce statků propagujících rasismus, pornografii apod.).

Statky kolektivně spotřebovávané (kolektivní) jsou charakterizovány nerivalitou a nevyloučitelností ze spotřeby. Jsou více či méně užitečné celé společnosti, proto je ve veřejném zájmu je zabezpečovat. Jejich dalším charakteristickým znakem je nemožnost kvantifikace podílu jednotlivce na spotřebě. V oblasti kultury bychom tu mohli zařadit např. návštěvu kulturních památek (např. ve smyslu prohlídky centra Českého Krumlova).

Ve sféře kultury jde především o zabezpečení zhruba dvou typů veřejných statků podle prostorově ohraničeného užitku pro občany určitého společenství – stát, region, obec – při respektování zásady prospěchu. Jsou to:³⁶

- **národní veřejné statky** – např. ochrana a údržba památek zapsaných do seznamu UNESCO (zde patří např. Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře, Arcibiskupský zámek a zahrady v Kroměříži, zámek a zámecký areál v Litomyšli aj.),
- **místní (lokální) či regionální veřejné statky** – např. zabezpečování činnosti vědeckých knihoven aj.

Statky **smíšené kolektivní** – např. návštěva divadel, koncertů, kde jsme omezeni kapacitou sálů, případně cenou vstupného. Tyto statky mohou:

- vykazovat rivalitu (je ale u nich obtížné nebo nemožné vyloučení),
- mít nerivalitní spotřebu, ale vyloučení ze spotřeby je možné,
- být charakteristické např. růstem nebo poklesem kvality v závislosti na růstu rozsahu spotřeby.

Spotřeba těchto statků může být buď fakultativní³⁷, nebo příkázaná. V případě smíšeného statku může být pro případnou produkci uplatněn i princip tržního mechanismu, avšak ten může vést k neefektivnosti.

³⁵ Podle HALÁSKOVÁ, M. (2002, s. 52).

³⁶ Viz PEKOVÁ, J. (2004, s. 26).

Veřejnými službami kultury³⁸ "jsou všechny typy a druhy činností, jejichž cílem a výsledkem je zpřístupnění kulturních hodnot veřejnosti, vytvoření příležitostí pro aktivní i pasivní spoluúčast občanů na vnímání kulturních hodnot a produktů kulturních činností, zpřístupnění komplexních informací o kultuře, jakož i vytváření příležitostí k poznání a sebevzdělávání v oblastech kultury a sebevzdělávání pro všechny zájemce."

Kulturní produkci lze **třídit i podle oborů**, protože kultura je jako odvětví specifická svou oborovou členitostí³⁹. Z tohoto pohledu je možné rozlišit:

- agregovanou oborovou strukturu odvětví skládající se z tzv. **základních oblastí kultury** (např. umění, ochrana kulturních hodnot, kulturně výchovná činnost aj.),
- desagregovanou strukturu, která člení oblasti kultury do jednotlivých kulturních oborů. Např. Národní informační a poradenské centrum pro kulturu (NIPOS), které z pověření Ministerstva kultury České republiky⁴⁰ zabezpečuje rezortní statistiku odvětví kultury, používá následující oborové členění⁴¹:
 - audiovizuální díla,
 - divadlo,
 - galerie,
 - muzea a památníky,
 - hudební soubory,
 - hvězdárny, planetária a astronomické pozorovatelny,
 - veřejné knihovny,
 - neperiodické publikace a periodický tisk,
 - památkové objekty zpřístupněné za vstupné,
 - výstavní činnost v oblasti profesionálního výtvarného umění a architektury,
 - činnost kulturních domů a středisek.

³⁷ Pozn.: Jednotlivec sám rozhoduje, zda daný statek bude využívat (např. rozhlasové a televizní vysílání).

³⁸ Viz http://www.nipos-mk.cz/download/financovani2005/financovani_kultury_2005.pdf, cit. ke dni 9. 1. 2007.

³⁹ Viz ŠKARABELOVÁ, S., NESHYBOVÁ, J., REKTOŘÍK, J. (2007, s. 13).

⁴⁰ Pozn.: Dále jen MK ČR.

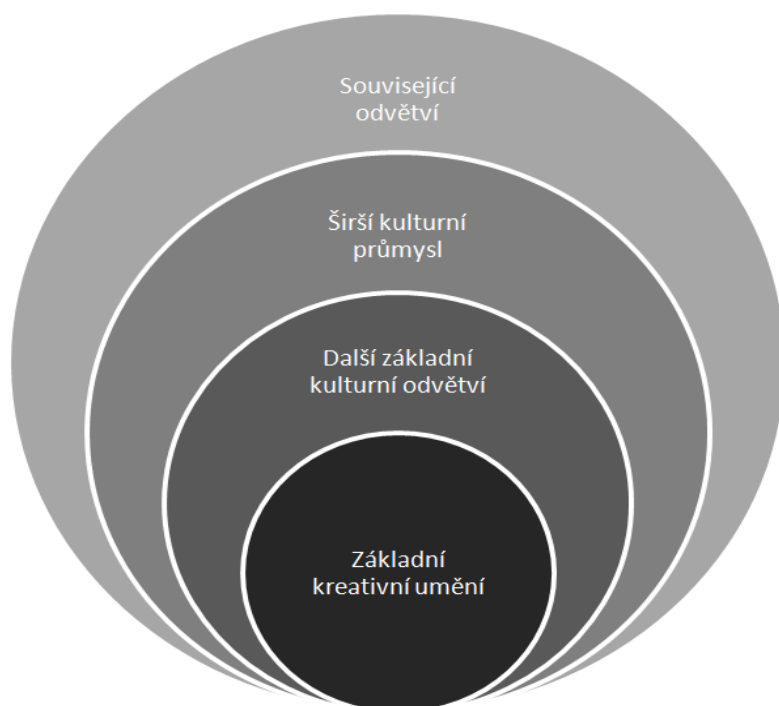
⁴¹ Viz <http://www.nipos-mk.cz/?cat=54>.

Jiný pohled na kulturní produkci umožňuje tzv. **Model soustředných kruhů** (Concentric Circles Model), jehož autorem je D. Throsby⁴². Základní forma modelu (viz obrázek 1.1) se skládá ze čtyř kruhů, které tvoří:

- A. základní kreativní umění
 - tvoří jádro modelu,
 - např. výtvarné umění, literatura, hudba,
- B. další základní kulturní odvětví
 - např. muzea, galerie, knihovny, film, fotografie aj.,
- C. širší kulturní průmysl
 - např. média (televize a rozhlas), tisk aj.,
- D. související odvětví
 - např. architektura, móda, reklama, design.

Model zachycuje všechny statky a služby, které mají kulturní obsah (bez ohledu na to, které odvětví je produkuje). Vyjadřuje statický snímek v daném časovém okamžiku.

Obrázek 1.1 – Model soustředných kruhů (Concentric Circles Model)

Pramen: THROSBY, D. (2001, s. 22-23 a 92), vlastní zpracování

⁴² Viz THROSBY, D. (2001, s. 22-23 a s. 92).

Model soustředných kruhů vyjadřuje myšlenku, že kreativní nápady a vlivy pocházejí z jádra, z tzv. základního kreativního umění. Tyto nápady a vlivy se pak dále rozptylují přes soustředné kruhy ven (např. malířské dílo může inspirovat módní tvorbu). „*Umělecká tvořivost zahrnuje představivost, schopnost generovat originální nápady a nové způsoby interpretace světa. Je porovnatelná s tvořivostí vědeckou, která používá experimentování a řešení problémů v jiných oblastech lidské činnosti.*“⁴³

Thorsby⁴⁴ dále operuje s pojmy „creative goods“ a „cultural goods“. Creative goods jsou produkty, které vyžadují určitou míru kreativity při výrobě, aniž by nutně splňovaly další kritéria, která by jim umožnila být označena za „kulturní“. Cultural goods⁴⁵ jsou podmnožinou creative goods.

1.3 Řízení kultury – kulturní politika

Kulturní politiku můžeme charakterizovat jako soubor nástrojů, metod, subjektů a opatření, které slouží k uskutečňování určitých cílů v oblasti kultury. Je to politika zaměřená zejména na podporu co nejširšího zapojení občanů a občanských iniciativ do kulturních a uměleckých aktivit, usnadnění jejich přístupu ke kulturním hodnotám a spoluúčasti při péči o kulturní dědictví, včetně jejich aktivní a plnoprávné účasti na rozhodovacích procesech⁴⁶.

Problematikou kulturní politiky se zabývá celá řada českých i zahraničních autorů. Např. B. Nekolný⁴⁷ chápe kulturní politiku pouze jako alokaci prostředků, ke které je potřeba především priorit, kritéria, systém alokace, prostředky a zpětné vazby účinnosti. D. Thorsby pojímá kulturní politiku „*jako podporu nebo zákaz (prohibici) kulturních zvyklostí a hodnot ze strany vlád, podniků, dalších institucí a jednotlivců.*“⁴⁸ V Thorsbyho pojetí může být kulturní politika vyjádřena explicitně (cíle jsou popsány otevřeně jako kulturní) nebo implicitně (kulturní cíle jsou skryty v jiných podmínkách).

⁴³ Cit. dle THROSBY, D. (2001, s. 16).

⁴⁴ Viz THROSBY, D. (2001, s. 15-16).

⁴⁵ Pozn.: Thorsby definuje cultural goods jako tzv. „zkušební zboží“ (je předmětem racionální závislosti – současná spotřeba povede ke zvýšení budoucí spotřeby).

⁴⁶ Viz HALÁSEK, D., ZEŽULOVÁ, L. (2004, s. 111).

⁴⁷ Podle NEKOLNÝ, B. (2000, str. 171).

⁴⁸ Cit. dle THROSBY, D. (2001, s. 8).

Podle Hamerníkové, B. (1996, s. 59) je koncepce kulturní politiky státu ovlivňována celou řadou **faktorů**, které můžeme rozdělit na:

- faktor pojetí kultury,
- faktor kolektivních potřeb,
- faktory vnitřní a vnější (např. globální politická situace, aj.).

Vnitřní faktory můžeme dále rozdělit na současné (politické klima, politický program a cíle vlády, celková hospodářská situace) a dlouhodobé (např. kulturní úroveň obyvatel, síla kulturních tradic, rozvinutost kulturních zájmů a potřeb, aj.).

Subjektem kulturní politiky jsou z hlediska nadnárodního pohledu orgány EU (Rada EU, Evropská komise a Evropský parlament) a UNESCO. Z hlediska národního pohledu mezi subjekty kulturní politiky můžeme zařadit např. Parlament, vládu, Ministerstvo kultury, Ministerstvo financí a v neposlední řadě i kraje a obce⁴⁹. Všechny úrovně státní správy (od národní po místní) jsou zřizovateli a provozovateli řady kulturních institucí (např. muzeí, galérií, knihoven aj.).

Mezi další subjekty patří jednotlivci (tzn. spotřebitelé kulturních statků a služeb, ale také pracovníci v kultuře – tzn. lidé, kteří jsou primárními producenty kultury i tzv. netvůrčí pracovníci, jako např. učitelé hudby, herectví či tance) a organizace soukromého i veřejného sektoru s činností v kulturní oblasti.

V oblasti kulturní politiky rozlišujeme celou **řadu nástrojů**. Jedná se především o nástroje legislativní, ekonomické a finanční, institucionální, řídicí a metodické.

Finanční nástroje kulturní politiky zahrnují:

- **dotace** na činnost organizací v zřizovatelské působnosti rezortu ministerstev kultury;
- **granty** určené pro kulturní aktivity v nestátní sféře;
- **úvěrové a daňové politiky**.

1.3.1 Evropská kulturní politika

Po druhé světové válce sloužila kulturní politika (pokud měla tendenci překonat hranice jednoho národa) především k porozumění mezi národy. Postupně se vyvíjela institucionalizovaná podpora kultury.

⁴⁹ Pozn.: Úlohou posledně jmenovaných je především vytváření finančních, koncepčních a do určité míry i organizačně institucionálních předpokladů pro podílení se občanů na kultuře. Ti jsou jejími tvůrci, ale zároveň i příjemci, ochránci a předavatelé.

Jako první evropská instituce⁵⁰ se úkoly z oblasti kultury zabírala Rada Evropy, která v roce 1954 schválila Evropskou kulturní konvenci⁵¹. V roce 1962 byla vytvořena Rada pro kulturní spolupráci, která dodnes organizuje pravidelné konference evropských ministrů kultury.

Ve smlouvách o založení Evropského společenství (dále ES) z roku 1957 se žádná specifická společná kulturní politika nepředpokládala. Přesto už od roku 1977 byly pořádány první společné kulturní akce členských států (např. vyhlašování Hlavního města evropské kultury).

I po vzniku Evropské unie (dále EU) jako "nástupce" ES zůstala zachována tzv. kulturní svrchovanost. EU může přispívat k mezinárodně pojaté kulturní politice pouze v doplňování aktivit členských států a v podporování jejich spolupráce. I zde ale platí princip subsidiarity. Tzn., že EU nemůže sama iniciovat projekty, ale jen podporovat ty projekty, které už byly naplánovány jednotlivými státy EU a vyznačují se "evropskou dimenzí". Národní nebo bilaterální kulturní projekty spadají do výhradní kompetence členských států EU.

Evropská komise se zabývá oblastí kulturní politiky především v těchto oblastech:

- vytvoření evropského kulturního prostoru,
- podpora audiovizuálního průmyslu,
- přístup ke kulturním zdrojům,
- kulturní školení a vzdělávání,
- kulturní dialog s ostatním světem.

Dalším subjektem evropské kulturní politiky je Evropská kulturní nadace, která vznikla v roce 1954 ze soukromé iniciativy. V různých zemích je zastoupena národními komitétami a vlastními výzkumnými instituty zabývajícími se kulturními, vzdělávacími a sociálně politickými otázkami.

Kromě společné kulturní politiky na úrovni EU jsou důležitým příspěvkem ke kulturním vztahům mezi evropskými zeměmi i mezistátní kulturní dohody – např. Smlouva mezi Německem a Francií⁵², která vedla v roce 1988 k založení společné Kulturní rady a v roce 1991 k založení německo-francouzského kulturního kanálu ARTE.

⁵⁰ Viz SCHROTTER, H. J. (2003, s. 98).

⁵¹ Pozn.: Dokument upravil základy kulturní spolupráce a vzájemné kulturní výměny mezi členskými státy.

⁵² Viz SCHROTTER, H. J. (2003, s. 100).

Aby se společný kulturní prostor stal pro občany Evropy skutečností, je důležité, aby byla posílena nadnárodní mobilita kulturních činitelů a nadnárodní oběh uměleckých a kulturních děl a produktů. Dalším důležitým bodem v této oblasti je podpora dialogu a kulturní výměny. V rámci těchto cílů bude nutné podporovat především subjekty působící v oblasti kultury na evropské úrovni a dále projekty spolupráce a víceleté spolupráce.

1.4 Ekonomické modely řízení kultury

Jedny z prvních modelů zabývajících se rolí státu, kterou by měl v kultuře plnit, vznikaly v 60. a 70. letech 20. století. Tyto modely se především soustředily na nalezení vztahů a procesů, které mají být neměnné i přes různá národní specifika (tzn. specifika vyplývající z historického či politického kontextu). Většinou se snažily o vyřešení protichůdného vztahu potřeby, užitečnosti a škodlivosti.

1.4.1 Model podle M. C. Cummingse a R. C. Katze

Model podle M. C. Cummingse a R. C. Katze byl zveřejněn ke konci 80. let 20. stol.⁵³ Analyzoval způsoby chování vlád vůči kultuře a umění celkem ve 13 státech (ve Francii, Německu, Japonsku, Itálii, Nizozemí, Dánsku, Norsku, Švédsku, Portugalsku, Velké Británii, Irsku, Kanadě a USA).

Model rozlišuje⁵⁴ stát (vlády) v úloze⁵⁵:

- **Impresária**
 - vláda zasahuje do fungování kultury, určuje směr kulturní politiky, financuje a podporuje kulturní instituce (kdy ředitelé těchto institucí jsou jmenováni vládou), nebo (častěji) je provozuje,
 - v některých případech jsou zaměstnanci kulturních institucí chápáni jako státní zaměstnanci – „úředníci“,
 - jako nejčastější příklady chování vlády jako impresária jsou uváděny např. švédské regionální orchestry a veřejná muzea v USA⁵⁶.
- **Tržně se chovající vlády** (Cummings a Katz používají pojmu quasi-public foundation)
 - vláda plně akceptuje schopnost trhu se rozhodnout o produkci a poskytování kulturních statků, a to přes veškeré argumenty "pro" vládní podporu kultury a umění,

⁵³ Viz ŠKARABELOVÁ, S., NESHYBOVÁ, J., REKTOŘÍK, J. (2007, s. 19).

⁵⁴ Viz CUMMINGS, M. C., KATZ, R. S. (1987, s. 12).

⁵⁵ Pozn.: Překlad pojmů převzat z HAMERNÍKOVÁ, B. (1996, s. 59).

⁵⁶ Viz CUMMINGS, M. C., KATZ, R. S. (1987, s. 13).

- důležitá rozhodnutí jsou prováděna nezávislými a expertními orgány a komisemi (např. ve Velké Británii působí tzv. umělecké rady) – „*architekti kulturní politiky se snaží minimalizovat vniknutí politiků a byrokratů do procesu tvorby a realizace kulturní politiky*“⁵⁷.
- **Vlády chovající se jako regulátor**
 - finanční prostředky určené na kulturu jsou rozdělovány prostřednictvím pravidelného rozpočtového procesu (výdaje pro kulturu podléhají stejné politicko-byrokratické kontrole jako výdaje na jiné účely),
 - odpovědnost za kulturní program (kulturní politiku) je rozdělena mezi několik ministerstev.
- **Ochranářské vlády** (Cummings a Katz používají pojmu „French Ministry of Culture Model“)
 - vláda přímo produkuje nebo zabezpečuje umělecké statky a služby,
 - kulturní politiku zajišťuje jeden centrální orgán (jedno ministerstvo, např. ministerstvo kultury), který také rozhoduje o rozdělení podstatné částí prostředků veřejných rozpočtů vyčleněných na odvětví kultury.

Modely „Tržně se chovající vlády“ a „Ochranářské vlády“ jsou ve vzájemném protikladu. Jsou založeny na úplně odlišných přístupech ke kultuře (viz tabulka 1.1). Všechny modely ale mají něco společné – chápou kulturu jako „*výraz národní identity*“⁵⁸.

⁵⁷ Cit. dle CUMMINGS, M. C., KATZ, R. S. (1987, s. 13).

⁵⁸ Cit. dle CUMMINGS, M. C., KATZ, R. S. (1987, s. 351).

Tabulka 1.1 – Model přístupu a chování státu ke kultuře – model podle M. C. Cummingse a R. C. Katze

Typ modelu	Principy modelů	Země
Ochranářské vlády	<ul style="list-style-type: none"> kulturní politiku zajišťuje jeden centrální orgán, který také rozhoduje o rozdělení podstatné části prostředků veřejných rozpočtů vyčleněných na odvětví kultury 	Francie
Vlády chovající se jako regulátor	<ul style="list-style-type: none"> výkon kulturní politiky prostřednictvím byrokratického aparátu (odpovědnost za kulturu rozdělena mezi několik ministerstev) důležitou roli hrají regulační opatření, kt. jsou preferovány před jinými způsoby vládní podpory kultury a umění (snaží se tak čelit projevům tržního selhání) 	Itálie
"Tržně" se chovající vlády	<ul style="list-style-type: none"> nezávislé a expertní orgány a komise snaha izolovat umění od politiky 	Velká Británie a Irsko
Vlády v úloze impresária	<ul style="list-style-type: none"> vláda určuje směr kulturní politiky vláda provozuje kulturní instituce vláda financuje a podporuje kulturní instituce (ty jsou sice zřízeny jako „soukromé“, ale jejich ředitelé jsou jmenováni vládou) 	ČR před 1989

Zdroj dat: www.nordiskkulturinstitut.dk/arbejdspapirer/on_the_public_sphere.pdf a http://www2.warwick.ac.uk/fac/arts/theatre_s/cp/publications/centrepubs/ccps_paper_8.pdf, vlastní zpracování

Z modelu podle M. C. Cummingse a R. C. Katze vychází i další možné dělení úloh státu (vlády) v kultuře. A to na⁵⁹:

- státy s centralistickým systémem řízení (např. Francie),
- státy snažící se do kultury příliš nevměšovat (Velká Británie),
- státy přisuzující kultuře významnou sociální roli (Rakousko, Německo).

To, jak je vytvářena a realizována kulturní politika, vychází z povahy stávajícího kulturního dědictví. „*Vládní programy se liší v míře, která zdůrazňuje zachování národního dědictví proti vytváření „něčeho nového”. Státy s vědomím silné vlastní kulturní identity (např. Japonsko, Francie) obvykle zdůrazňují zachování národního dědictví. Země bez dlouhé*

⁵⁹ Viz ŠKARABELOVÁ, S., NESHYBOVÁ, J., REKTOŘÍK, J. (2007, s. 19).

závislosti na kulturní historii (např. Kanada) podporují spíše kulturní rozvoj (něco nového).“⁶⁰

1.4.2 Hillman-Chartrandův model

Hillman-Chartrand chápe kulturu (ve smyslu umění) jako „významnou politickou a ekonomickou sílu v současných západních společnostech. Její rostoucí význam odráží základní demografické a ekonomické trendy: rychlý růst vysoce vzdělaných obyvatel, rostoucí úlohu žen v politickém a ekonomickém životě, stárnutí obyvatelstva, rostoucí význam designu a kvalitativních faktorů exportní výkonnosti národních ekonomik...“⁶¹.

Hillman-Chartrandův model⁶² rozlišuje z hlediska ekonomické funkce, kterou má mít stát při realizaci podpory kultury a umění čtyři alternativní role (viz tabulka 1.2):

A. stát „Ulehčovatel“ (Facilitator) – např. USA

- hlavní myšlenka „každý je strůjcem svého štěstí“,
- model klade důraz spíše na proces tvorby nežli na podporu určitého vyhraněného uměleckého stylu produkce,
- tato role má svůj původ ve třech amerických tradicích
 - odluka státu a církve,
 - konkurenční tržní hospodářství,
 - soukromá filantropie (jako nejdůležitější zdroj podpory umění).

B. stát „Patron“ – např. Velká Británie⁶³

- hlavní myšlenka „odstup státu od umění“,
- cílem je podpořit uměleckou tvorbu (především tu vynikající kvality),
- stát určuje výši peněžních prostředků, které chce poskytnout na kulturu, ale o tom, kdo tyto prostředky získá, rozhoduje nezávislá rada na základě doporučení profesionálních umělců (systém vzájemného hodnocení),
- role patrona se vyvinula z tradiční podpory umění ze strany anglické šlechty.

⁶⁰ Cit. dle CUMMINGS, M. C., KATZ, R. S. (1987, s. 351).

⁶¹ Cit. dle HILLMAN-CHARTRAND, H., McCAUGHEY, C. (1989, s. 43).

⁶² Viz HILLMAN-CHARTRAND, H., McCAUGHEY, C. (1989, s. 43-74).

⁶³ Pozn.: Vláda přijala roli Patrona během druhé světové války.

C. stát „Architekt“ – např. Francie, Nizozemí (před 2. světovou válkou)

- hlavní myšlenka „stát uznává svou odpovědnost za vytvoření rámce pro svobodné vyjádření kultury, zároveň ale nechává na jednotlivých umělcích, jak tento rámec vyplní“,
- model preferuje uměleckou produkci určitého stylu před kreativní tvorbou,
- umělci se sdružují v „oficiálních profesních uniích“ (sdruženích) – jakmile umělec získá členství v takovéto unii, je zbaven existenčních starostí (je finančně zabezpečen – garance státu),
- role architekta se vyvinula z „absolutní monarchie“ – většina zemí tuto roli převzala po první světové válce (po „kolapsu“ monarchie).

D. stát „Konstruktér“ (Engineer of the arts) – např. Rusko po r. 1932⁶⁴, Kuba

- hlavní myšlenka „změna smýšlení veřejnosti s ohledem na politické cíle“,
- model preferují především „totalitní“ režimy,
- cílem je produkce uměleckých děl určitého stylu (např. socialistický realismus) a obsahu (např. oslava vládnoucího režimu),
- ekonomický status umělce je určen jeho členstvím v příslušném uskupení,
- všechny umělecké „výrobní prostředky“ patří státu (jsou v jeho vlastnictví).

I když se v teorii jednotlivé role vzájemně vylučují, je možné konstatovat, že se v současnosti všechny role (modely) velmi přiblížily. Typické vlastnosti jedné byly jednotlivými státy často implementovány do jiné (např. ve Francii je role Architekta doplněna o možnost daňově uznatelných výdajů na kulturu – tak, jak to umožňuje role Ulehčovatele).

⁶⁴ Pozn.: „Mezi léty 1918-1932 hrála vláda v Rusku roli architekta. Cenzura a kontrola nad obsahem uměleckých děl byly poměrně vzácné.“ – cit. dle HILLMAN-CHARTRAND, H., McCAUGHEY, C. (1989, s. 52).

Tabulka 1.2 – Model přístupu a chování státu ke kultuře – Hillman-Chartrandův model

Typ modelu	Instituce	Financování	Pozitiva (P), negativa (N)
Stát Ulehčovatel	Vláda, různé druhy uměleckých organizací	Rozmanitost fin. zdrojů, např. vlastní příjmy, dary, daň. úlevy (pro donátory)	P – důraz na vícezdrojové financování
			N – záleží na volbě, vkusu a preferencích donátorů ⁶⁵ – stát není schopný zaměřit se na činnost celostátního významu – veřejná podpora některých aktivit může mít diskutabilní přínos stát a jeho obyvatele
Stát Patron	Nezávislé umělecké rady (členové jmenování vládou) - princip odstupu státu od umění	Rozmanitost fin. zdrojů, např. vlastní příjmy, finanční podmínky pro soukromý patronát, granty od nezávislých uměleckých rad	P – podpora kvality
			N – tendence k elitářství (může vést k umění, které není přístupné široké veřejnosti)
Stát Architekt	Ministerstvo kultury nebo odbory kultury na "příbuzných" ministerstvech, nižší orgány VS (odbory a referáty kultury aj.) region. a místních vlád	Stát rozhoduje o výši a určení prostředků na kulturu (přímé dotace), soukromé dary dobrovolných donátorů hrají zanedbatelnou roli	P – organizace jsou více závislé na veřejné podpoře než na příjmech z vlastní činnosti
			N – může dojít k stagnaci tvořivosti díky dlouhodobě zaručenému přímému financování
Stát Konstruktor	Všechny umělecké instituce jsou ve vlastnictví státu	Vláda je vlastník všech prostředků k umělecké produkci	P – zaměření tvořivé produkce pouze na díla určitého stylu a obsahu
			N – absolutní závislost; ek. postavení umělců podmíněno členstvím v ofic. a polit. loajálních uměleckých svazech

Zdroj dat: www.nordiskkulturinstitut.dk/arbejdspapirer/on_the_public_sphere.pdf a http://www2.warwick.ac.uk/fac/arts/theatre_s/cp/publications/centrepubs/ccps_paper_8.pdf, vlastní zpracování

Kromě již zmíněných čtyř rolí státu při realizaci podpory kultury a umění rozlišuje ještě Hillman-Chartrand dva různé cíle:

⁶⁵ Pozn.: Kvalita jako hlavní kritérium hodnocení umění nemusí být dárce akceptována.

- podporovat proces tvořivosti,
- podporovat produkci určitých druhů umění (např. socialistického realismu).

Role a cíle se vzájemně nevylučují (viz tabulka 1.3).

Tabulka 1.3 – Vztah rolí a cílů státu při veřejné podpoře kultury

Typ modelu (role)	Cíl	
	Podpora procesu tvořivosti	Podpora produkce
Stát Ulehčovatel	XXXX	X
Stát Patron	XXX	XX
Stát Architekt	XX	XXX
Stát Konstruktor	X	XXXX

Zdroj dat:

<http://www.compilerpress.ca/Cultural%20Economics/Works/Arm%201%201989.htm>, převzato, upraveno

Hillman-Chartrand poznamenává, že „vláda může hrát více než jednu roli a může usilovat o dosažení více než jednoho cíle.“⁶⁶ Např. stát, který přijal roli „Ulehčovatele“ se orientuje především na podporu procesu tvořivosti, produkci podporuje pouze v omezené míře (viz tabulka 1.3).

1.4.3 Další modely

To, že se kulturní politika stává stále významnější součástí vládní politiky na národní i mezinárodní úrovni potvrzuje i zájem o nové studie na toto téma.⁶⁷ Autoři studií si všímají především tzv. průniků kulturní a hospodářské politiky, jako např.:⁶⁸

- úrovně vládní podpory umění a kultury,
- rovnováhy mezi přímými a nepřímými prostředky podpory kultury,
- možností veřejného a soukromého sektoru při ochraně kulturního dědictví,
- obchodní politiky kulturních statků a služeb,

⁶⁶ Cit. dle HILLMAN-CHARTRAND, H., McCAUGHEY, C. (1989, s. 48).

⁶⁷ Viz THROSBY, D. (2006, s. 17).

⁶⁸ Viz THROSBY, D. (2006, s. 18).

- role umění a kultury při vytváření pracovních míst a příjmů v místech, které byly zasaženy průmyslovým poklesem,
- právními a ekonomickými otázkami, které se týkají duševního vlastnictví spojeného s kulturními statky a službami,
- faktu, že kulturní odvětví jsou rozsáhlými zdroji inovací, růstu a strukturálních změn v ekonomice.

Současná kulturní politika prochází řadou proměn. Tradičně byla kulturní politika koncentrována do poskytování finanční podpory umělcům, na zachování kulturního dědictví a institucím, jako např. muzea, knihovny, galerie aj. Modely 80. let min. století argumentovaly ekonomickou důležitostí kulturního sektoru a zdůvodňovaly tak použití veřejných fondů pro kulturu.

V posledních letech roste zájem o tzv. kreativní odvětví, která jsou chápána jako zdroj inovace a hospodářské dynamiky. Vychází se z myšlenky, že kreativita (ať už v umění, výzkumu a vývoji či v obchodování) je klíčovým faktorem při vytváření ekonomického úspěchu v individuálním podnikání i v celé ekonomice. Tvořivost je předpokladem inovace a inovace je motorem technologických změn, které zvyšují hospodářský růst. Základní komponent celého systému – objekt kulturní politiky – je tzv. kulturní průmysl⁶⁹.

Současní tvůrci kulturní politiky nesouhlasí s kulturní politikou, kde se hlavní pozornost soustředí na veřejnou pomoc umění. Přiklání se k názoru, že neexistuje žádný zvláštní důvod pro podporu činností, které by samy mohly být životaschopné. Přiklání se k názoru, že stávající financování kultury je výsledkem lobby. Pokud by existoval tzv. „veřejný prospěch z kultury“, jistě by se našla skupina lidí, kteří by byli ochotni za to zaplatit (tedy selhání trhu – jako důvod státních intervencí – nechápou jako adekvátní).

Kulturní průmysl je ale něco jiného. Je součástí širší, dynamičtější oblasti hospodářských činností (jako např. podpory tvořivosti, zavedení nových technologií aj.). Kulturní politika je v tomto případě odtržena od své prvotní minulosti a je chápána jako základní prvek hospodářské politiky (kulturní politika je transformována do „paže“ hospodářské politiky).

Aplikace Modelu soustředných kruhů (Concentric circles model)⁷⁰ do kulturní politiky přináší několik výhod:⁷¹

⁶⁹ Viz THROSBY, D. (2001, s. 7).

⁷⁰ Viz kapitola 1.2.3 Kulturní produkty.

⁷¹ Podle THROSBY, D. (2001, s. 27).

- model poskytuje základ pro vypracování statistických klasifikačních systémů kultury, což umožňuje řádné shromažďování údajů o výkonu, přidané hodnotě, zaměstnanosti, které jsou relevantní pro účely měnové politiky,
- model je snadno přizpůsobitelný formálním analytickým metodám, které mohou být použity k vyjádření vztahů odvětví kultury s dalšími částmi ekonomiky,
- kulturní odvětví s centrem v kreativním umění (jádro modelu) hraje hlavní roli v motivaci a udržení celého kulturního sektoru.

1.5 Financování kultury

Finanční prostředky jsou jedním ze základních předpokladů existence a fungování organizací. Kultura je oblast, kde se střetávají zájmy soukromé i veřejné. Navíc je mnohými vnímána pouze jako tzv. "nadstavba" jiných oblastí národního hospodářství. Proto je otázka finančního zajištění institucí poskytujících kulturní služby často velmi složitá. Model financování kultury, tedy soubor finančních nástrojů, představuje klíčový nástroj plnění kulturní politiky.

Oblast financování kultury (resp. ekonomiky kultury) je ovlivněna obecnou situací ekonomiky, tzn., že většina právnických osob či aktivit v oblasti kultury nemůže spoléhat pouze na příjmy od uživatelů jejich služeb a neobejde se bez příspěvku či dotace z veřejných rozpočtů nebo bez jiného příspěvu veřejné správy (např. v podobě poskytnutí nebytových prostor či organizační a provozní podpory).

Najít optimální výši těchto prostředků je nelehké. Stát musí nalézt odpověď na řadu klíčových otázek, např.:

- Oslabovat podporu kultury z veřejných zdrojů a těžiště financování přenášet na trh?
- Rozhodovat se o velikosti podpory z veřejných prostředků podle počtu návštěvníků, diváků ...(menší riziko nevyužití finančních zdrojů) nebo se při rozhodování orientovat na jiný ukazatel?
- Podporovat z veřejných prostředků především profesionální tvorbu?

Vždy by ale měl být zachováván princip racionalizace činností, efektivní alokace a efektivního používání veřejných zdrojů.

Mezi důvody, které vyjadřují nutnost poskytování finančních prostředků z veřejných rozpočtů, patří fakt, že:

- spotřeba kvalitních kulturních činností a kulturních produktů vede ke vzniku pozitivních externalit,
- trh se orientuje především na maximalizaci zisku – vnitřní hodnota některých kulturních statků není důvodem pro jejich produkci⁷²,
- trh nedokáže zabezpečit produkci některých kulturních statků v dostatečném množství,
- kulturní statky mají „dvojí“ užitečnost – pro svého autora (umožňují mu vyjádřit vlastní pocity a myšlenky) a pro svého spotřebitele (přinášejí mu uspokojení např. v podobě relaxace; zvyšují jeho lidský kapitál),
- stát má odpovědnost za zachování hmotného i nehmotného kulturního dědictví pro další generace a na zachování kulturní identity národu.

V nejširším pojetí představuje kultura smíšený kolektivní statek.

Rozlišujeme dvě základní formy veřejné podpory kultury, a to formu přímou a nepřímou. Do přímé formy podpory patří např. sponzoring a donátorství, veřejná podpora poskytovaná např. Ministerstvem kultury, příspěvky od nadací, fondů loterií aj. K nepřímým formám podpory patří např. daňové úlevy pro donátory⁷³.

Financování kultury v jednotlivých zemích se liší především vzájemnou proporcí přímých a nepřímých forem podpory.

1.5.1 Přehled základních zdrojů financování

Konkrétně jsou ve vyspělých zemích s demokratickou tradicí s tržní ekonomikou základními zdroji financování a podpory neziskových kulturních činností:

- příjmy z vlastní činnosti,
- dotace a příspěvky z veřejných rozpočtů,
- donátorství a sponzorství,
- nadace a nadační činnost,
- fondy,

⁷² Pozn.: Zvlášť tzv. mladá (nová, experimentální) tvorba je velmi riziková z hlediska ekonomické návratnosti.

⁷³ Pozn.: V České republice neexistuje žádný systém daňových výhod či úlev vysloveně pro oblast kultury.

- zahraniční zdroje,
- veřejné sbírky.

Příjmy z vlastní činnosti

Do této kategorie patří např. příjmy z vlastní hospodářské činnosti, příjmy z uživatelských poplatků aj. Při rozhodování o výši těchto posledně jmenovaných poplatků je často brán zřetel na sociální prospěch.⁷⁴

Občané platí uživatelský poplatek do rozpočtu územní samosprávy, která hradí odkup veřejných statků z výdajů svého rozpočtu, nebo přímo organizaci – provozovateli služby⁷⁵.

Dotace a příspěvky

Dotace a příspěvky patří u neziskových organizací k významným zdrojům financování.⁷⁶ Dotací se rozumí „peněžní prostředky státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuté fyzické nebo právnické osobě na stanový účel“⁷⁷. Pojem příspěvek v právních předpisech definován není. Na příspěvek má neziskový subjekt nárok, jestliže splnil určité předpoklady. Příspěvek nebývá přísně účelový jako dotace a nemusí se vyčerpat (lze jej zpravidla převádět jako součást zlepšeného výsledku hospodaření do dalšího období). Dotace a příspěvek na provoz nejsou u neziskových poplatníků předmětem daně z příjmů⁷⁸.

Dotace i příspěvek z veřejných rozpočtů by měly vést k tomu, aby přístup občanů ke kultuře nebyl omezován či znemožňován ekonomickými bariérami. S ohledem na ekonomickou situaci většiny domácností je zapotřebí vnímat účast veřejných rozpočtů na financování kultury jako obecně žádoucí.

Systém financování z veřejných rozpočtů by měl v každé oblasti podléhat nejen veřejné kontrole, ale také případnému revidování či aktualizaci. V programech financování by měly být uplatňovány principy:

⁷⁴ Pozn.: Ceny (uživatelské poplatky) jsou proto často nízké, nepokryjí ekonomicky nutnou výši nákladů na produkci statku.

⁷⁵ Pozn.: V případě, že uživatelský poplatek nekryje ekonomicky nutnou výši nákladů na produkci statku, může mu být poskytnuta dotace z veřejných rozpočtů (viz PEKOVÁ, J., 2004, s. 30).

⁷⁶ Pozn.: Např. V případě příspěvkové organizace se jedná o zdroj rozhodující, bez kterého by fungování organizace nebylo možné.

⁷⁷ Viz § 3, písmeno a) zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, v platném znění.

⁷⁸ Pozn.: Výjimkou je ale např. dotace k ceně (definovaná v § 4 odst. 1 písmene q) zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty).

- plurality,
- kvality,
- hospodárnosti,
- decentralizace,
- plánování,
- rovnosti (rovnost příležitosti a šancí v souboji o finanční zdroje),
- transparentnosti,
- diverzity.

Ústřední úroveň – pozice jednotlivých ministerstev kultury ve vztahu k finančním nástrojům kulturní politiky vychází z respektování veřejného zájmu, který vyžaduje další rozšiřování rozsahu kulturních činností a zvyšování kvality kulturních „produktů“. Jednotlivá ministerstva musí akceptovat princip racionalizace činností, efektivní alokace a princip efektivního používání veřejných zdrojů (bez neodůvodněného zvyšování nároků na státní rozpočet).

Na ústřední úrovni se jedná především o poskytování finančních prostředků na zajištění provozu organizací, které ministerstvo zřizuje a dotace občanským sdružením a jiným subjektům. Dotace mohou být poskytovány formou výdajů na programy a programové okruhy, a to veřejným i soukromým institucím působícím v kultuře. Rozhodování o poskytnutí finančních prostředků zabezpečují odborné orgány složené z nezávislých odborníků.⁷⁹

Na úrovni krajů (VÚC⁸⁰, vojvodství, okresů), stejně jako **na úrovni obcí** jde např. vypsání grantů a programových okruhů.

Poskytování dotací veřejných rozpočtů různým příjemcům se v průběhu let značně proměňovalo, což mělo vliv i na systém informací o těchto výdajích veřejných rozpočtů. Přijímáním nových zákonů postupně došlo k zásadnímu oddělení finančních prostředků státního rozpočtu a finančních prostředků rozpočtů územní samosprávy.

⁷⁹ Pozn.: Např. představou Kulturní politiky ČR je vznik rozhodnutí uprostřed různorodé skupiny odborníků, kteří projeví různé vidění kvality příslušných kulturních projektů. Dojde tak ke konfrontaci více odborných názorů. Vstup politiků do oblasti rozhodování o přidělení finančních prostředků prostřednictvím grantových programů by měl být minimalizován.

⁸⁰ Pozn.: VÚC = vyšší územní celek (hovorově župa) – je nejvyšší územně samosprávná jednotka na Slovensku.

Donátorství

Okruh potenciálních dárců je široký. Je možné do něj zařadit např. podnikatele (živnostníky), stát, obchodní společnosti i individuální dárce. Až na výjimky nejsou veřejné služby místní a regionální kultury pro dárce příliš přitažlivé. Obvykle bývá dárce ten, pro kterého bývá (obvykle z osobního důvodu) oblast této kultury významná. Většinou se ale jedná o dary jednorázové.⁸¹

Sponzorství

Sponzoring představuje podporu převážně neziskové akce, osoby nebo organizace formou daru (finančního nebo materiálního). Důležitou součástí sponzoringu je přínos pro sponzora – jeho zviditelnění. Sponzoringem ale není poskytnutí placených reklamních služeb ze strany kulturní instituce či subjektu dotyčnému „sponzorovi“. Náklady na propagaci a reklamu jsou daňově uznatelnými náklady a sponzor je může v plné výši zahrnout do základu daně.

Tento zdroj financování se v kultuře vyskytuje zřídka. *"Významným nedostatkem sponzorství je snaha sponzorů uplatnit vlastní zájmy a kontrolu nad uměleckým obsahem sponzorované činnosti."*⁸²

Nadace a nadační činnost

Nadační činnost je omezena na správu majetku, na základě které mohou nadace poskytnout nadační příspěvek konkrétním projektům. Existují i nadace, které jsou pro takové projekty přímo zřizovány.

S žádostí o grant je možné se obrátit i na nadace zahraniční, či ze zahraničních zdrojů ve sledovaných zemích založených.

Fondy

Obecně jsou fondy chápány jako souhrn finančních i hmotných prostředků schraňovaných k dosažení nějakého účelu či konkrétního cíle. Takto chápané fondy poskytují za předem vymezených podmínek dotace (někdy i půjčky) různým subjektům, a to na netržních principech.

⁸¹ Pozn.: V ČR existuje několik organizací zabývajících se „servisem“ v oblasti dárcovství. Jedná se např. o Fórum dárců (občanské sdružení, které poskytuje poradenské a konzultační služby v oblasti firemní filantropie a legislativních otázek spojených s filantropickými aktivitami).

⁸² Cit. dle HAMERNÍKOVÁ, B. (1996, s. 85).

Veřejné sbírky

Jedná se o „*sbírky pořádané veřejně k získávání a shromažďování dobrovolných peněžitých a jiných prostředků od předem neurčeného okruhu přispěvatelů pro předem stanovený veřejně prospěšný účel.*“⁸³ Sbírkou lze pořádat z různých důvodů, např. pro humanitární nebo charitativní účely, pro rozvoj vzdělání, tělovýchovy nebo sportu, nebo životního prostředí. V kultuře především k zajištění ochrany kulturních památek a tradic.

Zahraniční zdroje

Jednotlivé země mohou využívat zahraniční zdroje k financování kultury v souvislosti se svým členstvím v různých mezinárodních uskupeních. Jedná se především o OSN (konkrétně o Organizaci OSN pro výchovu, vědu a kulturu UNESCO) a Evropskou unii. Dalším zdrojem určeným pro malé individuální projekty je např. regionální partnerství Visegrádská skupina podporující v oblasti kultury především neziskový mimovládní sektor.

Za nejvýznamnější a nejpestřejší finanční zdroj je však nutno jednoznačně považovat fondy Evropské unie, které může Česká republika využívat v souvislosti se svým členstvím v tomto uskupení. Možnost zapojit se do mezinárodních projektů existovala již před rokem 2004, kdy se ČR stala členem EU, ale významný dotační tok k nám začal plynout až po tomto roce v souvislosti se zdroji ze Strukturálních fondů.

Kultura se dostala do okruhu cíleného zájmu evropského společenství až přijetím Maastrichtské smlouvy. Od roku 1993 se stává jedním z prostředků procesu evropské integrace a sbližování obyvatel Evropy. Jednalo se především o vytvoření tzv. evropského občanství. Kultura se tak stala jedním ze společných cílů založených na příslušném legálním základu (článek 128 Maastrichtské smlouvy).

Společenství se zavazuje ve svých aktivitách vzít na vědomí kulturní aspekty, především respektováním kulturní různorodosti. Na základě tohoto článku a později především jeho upřesněním v rámci Amsterdamské smlouvy (článek 151) byla spuštěna první generace programů zaměřených na kulturu na léta 1993-1999.

První pilotní projekty se začaly objevovat již v roce 1991 v rámci prvního kulturního programu s názvem Kaleidoscope. V rámci tohoto programu bylo podpořeno více než 500 projektů zaměřených na pořádání uměleckých a kulturních událostí a vzájemné spolupráce.

⁸³ Viz ŠKARABELOVÁ, S., NESHYBOVÁ, J., REKTOŘÍK, J. (2007, s. 44).

V letech 1996-1999 byly spuštěny tři kulturní programy:

- Kaleidoscope (1996-1999) – zaměřen na povzbuzení umělecké a kulturní tvorby a na kooperaci s Evropskou dimenzí,
- Ariane (1997-1999) – podpora oblasti literatury (včetně překladů),
- Raphael (1997-1999) – podpora členských států v oblasti kulturního dědictví evropského významu.

V současnosti mezi evropské zdroje sloužící pro financování kulturních služeb patří především:

- **program Culture 2000** a na něj navazující program **Culture 2007-2013**,
- další **komunitární programy**, které je možné využít i pro podporu kulturních projektů,
- prostředky **Mezinárodního visegrádského fondu** (tzn. především podpora společných kulturních projektů zemí ČR, SR, Polska a Maďarska).

Program Culture 2000

Program Culture 2000⁸⁴ byl v letech 2000–2006 jediným přímým nástrojem Evropské unie pro finanční podporu oblasti umění a kultury. Program byl určen především k částečnému financování mezinárodních kulturních projektů v oblastech kulturního dědictví, vizuálního umění, scénického umění, literatury a spolupráce se třetími zeměmi.

Záměrem programu byla především iniciace spolupráce mezi kulturními činiteli, což mělo vést

- ke snadnějšímu šíření kultury,
- k socioekonomické a sociální integraci a
- k rozvoji rozmanitosti umělecké tvorby.

Každý rok byla vypsaná výzva k podávání žádostí o podporu ročních⁸⁵ nebo víceletých⁸⁶ projektů. Způsobilými žadateli byly pouze organizace s právním statutem (soukromé nebo veřejné subjekty), jejichž hlavní činnost spočívala v kulturní oblasti. Tito

⁸⁴ Viz

<http://www.institutumeni.cz/index.php?cmd=page&id=552&webSID=2506f8b7a3709ecc511129b051a14243>.

⁸⁵ Pozn.: Roční projekty mohly trvat nejdéle 12 měsíců. Finanční podpora pro každý vybraný projekt činila min. 50 000 € a max. 150 000 € s tím, že pokrývala max. 50% celkového rozpočtu projektu. Projektu se museli zúčastnit min. tři spoluorganizátoři ze tří různých zemí, každý spoluorganizátor se musel podílet min. 5% spoluúčasti na celkovém rozpočtu.

⁸⁶ Pozn.: Doba trvání víceletých projektů byla 24 – 36 měsíců. Finanční podpora pokrývala max. 60 % z celkového rozpočtu projektu a pohybovala se mezi 50 000-300 000 €. Projektu se muselo zúčastnit min. pět spoluorganizátorů z pěti různých zemí, každý spoluorganizátor se musel podílet min. 5% spoluúčasti na celkovém rozpočtu.

žadatelé se účastnili buď jako vedoucí⁸⁷ projektů nebo jako spoluorganizátoři⁸⁸. Do programu měly přístup:

- členské státy EU,
- 3 státy EHP (Island, Lichtenštejnsko, Norsko),
- kandidátské země (např. ČR od roku 2001, Turecko mělo možnost účastnit se programu od roku 2005).

Program Culture 2007-2013

Od roku 2007 do roku 2013 je realizován program Culture 2007-2013 navazující na program Culture 2000. Nový program vychází z původního programu. Výraznější novinkou je překročení čistě oborového přístupu směrem k interdisciplinárnímu přístupu. Tento přístup se snaží o podporu spolupráce mezi kulturními aktéry pomocí podpory nejrůznějších typů kulturních aktivit napříč obory.

Cíli programu je:

- přispět ke zhodnocení společného kulturního prostoru pro Evropany, který se zakládá na společném kulturním dědictví (a to formou rozvoje kulturní spolupráce mezi tvůrci, kulturními aktéry a kulturními institucemi zemí účastnících se Programu),
- podpořit vznik evropského občanství.

Specifickými cíli programu jsou:

- propagace nadnárodní mobility kulturních aktérů,
- podpora nadnárodního oběhu děl a kulturních a uměleckých produktů,
- podpora mezikulturního dialogu.

Program je otevřen pro všechny kulturní oblasti (mimo audiovizí) a všechny subjekty (včetně neziskových aktivit kulturních podnikatelských subjektů). Podporovanými typy projektů jsou:

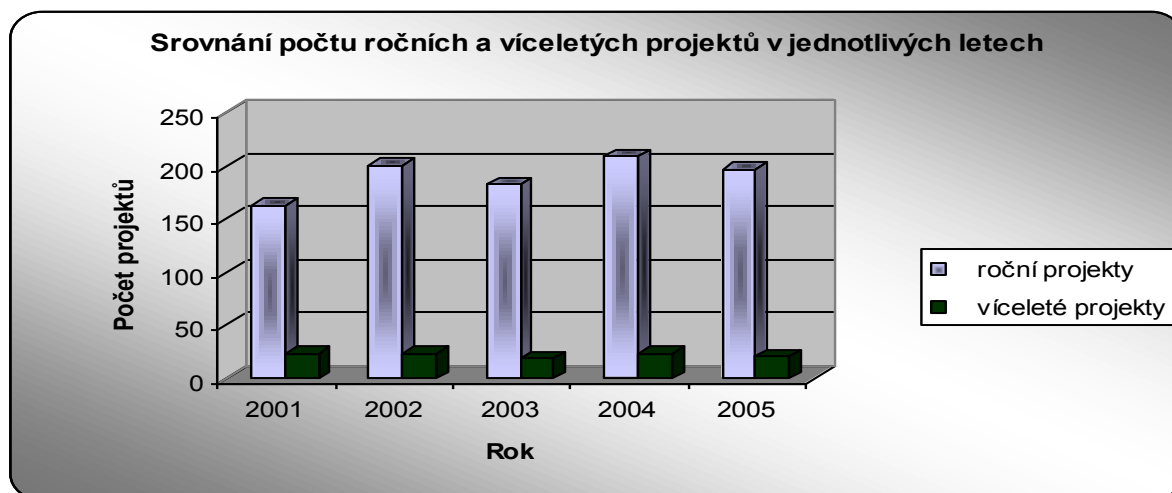
- akce spolupráce – krátkodobé projekty (max. 24 měsíců),
- víceleté projekty spolupráce – dlouhodobé projekty (3–5 let),
- překladatelské projekty.

⁸⁷ Pozn.: Vedoucí projektu – tzn. kulturní subjekt, který se zásadním způsobem podílí na koordinaci, koncipování, realizaci a financování projektu. Nejvíce hlavních organizátorů pocházelo z Německa a Itálie.

⁸⁸ Pozn.: Spoluorganizátorem je kulturní subjekt ze země účastnící se programu, který se podílí na koncepci, realizaci a financování projektu. Podíl spoluorganizátorů musí být v žádosti jasně a přesně vymezen.

Obrázek č. 1.2 ukazuje na převažující využívání krátkodobých projektů, které jsou obvykle vázány na pořádání jednorázové akce.

Obrázek 1.2

Zdroj dat www.institutumeni.cz, upraveno

Program Culture uděluje finanční příspěvky kvalitním, inovativním projektům, které podporují kreativitu, vykazují skutečnou evropskou přidanou hodnotu a odrážejí současné směry a zájmy subjektů z oblasti kultury.

O finanční příspěvek mohou žádat veřejné (podporované z veřejných rozpočtů) i soukromé organizace (občanská sdružení, o. p. s. i soukromé firmy) organizace, jejichž hlavní činnost spočívá v oblasti kultury a jejichž sídlo se nachází v jedné ze zemí, které se účastní programu⁸⁹; s tím, že projekt nesmí být ziskový. Vhodnými příklady žadatelů jsou města, školy, knihovny a kulturní organizace nejrůznějšího typu.

Základní podmínkou získání dotace je mezinárodní složení organizací zapojených do projektu (min. tři ze tří zemí, u dlouhodobých projektů šesti spoluorganizátorů ze šesti zemí). Další podmínkou je spoluúčast partnerských organizací nejen kreativní a organizační, ale i finanční (min. 5 % z celkového rozpočtu projektu). Program poskytuje dotace maximálně do výše 50 % nákladů projektu (v případě krátkodobých projektů v limitu 50 000 – 200 000 € na projekt, v případě dlouhodobých projektů do 500 000 € ročně).

⁸⁹ Pozn.: Do programu se mohou zapojit vedle členských států EU také členské státy EFTA/EEA (Island, Norsko, Lichtenštejnsko), kandidátské země a státy Balkánu.

Mezi **hlavní kritéria udělení grantu** tedy patří: zkušenosti a finanční zázemí žadatele, Evropská přidaná hodnota (rozvoj spolupráce ne na lokální, ale celoevropské úrovni), princip spolupráce (výměna zkušeností, trvalá spolupráce), kvalita návrhu (propracovanost realizace a metodiky, transparentnost rozpočtu, originalita přístupu), šíření – propagace projektu.

Další evropské zdroje financování kultury

Jedná se o komunitární programy, které spravuje přímo Evropská komise a které jsou určeny především členskými zeměmi Evropské unie. Každý program má vlastní pravidla tematické koncepce a výběrového řízení projektů. Pro téměř všechny komunitární programy jsou v členských i kandidátských státech zřízeny informační a realizační kanceláře.

Jsou to např.:

- **MEDIA Plus** (audiovizí),
- **6. rámcový program** (věda),
- **Socrates II, Leonardo da Vinci, Tempus, Erasmus Mundus, eLearning, Label, programy spolupráce se třetími zeměmi** (vzdělávání),
- **Youth** (mládež),
- **eContent, eTen** (digitální sféra),
- **LIFE III** (životní prostředí),
- **Town Twinning** (města a obce),
- **EuropeAid, INTI** (třetí země).

Mimo zdroje řízené přímo Evropskou komisí je možno využít širokou škálu možností v rámci Strukturálních fondů EU. Pro oblast kultury se jedná především o:

- Integrovaný operační program (např. Podpora kulturních památek),
- Regionální operační programy (realizovány v jednotlivých NUTS II),
- Operační program Přeshraniční spolupráce (který nahradil původní Interreg IIIA),
- Operační program Mezinárodní spolupráce a Operační program Nadnárodní spolupráce.

Realizace programu **Interreg IIIA** (programy přeshraniční spolupráce)⁹⁰ byla před vstupem České republiky do EU zkoordinována s programem Phare CBC⁹¹ na základě

⁹⁰ Pozn.: Fond mikroprojektů Program Iniciativy INTERREG IIIA – Přeshraniční spolupráce ČR – Polsko, Sasko, Slovensko, Rakousko, Bavorsko.

společného programového dokumentu, který obsahově a do značné míry i procedurálně vymezuje oblasti a podmínky pro přeshraniční spolupráci. Na iniciativu společenství Interreg IIIA navazuje v novém programovacím období pět Operačních programů přeshraniční spolupráce, jejichž významnou součástí jsou opět i malé projekty zaměřené především na kulturně-společenské sbližování příhraničních regionů.

Operační program Přeshraniční spolupráce se orientuje především na měkké projekty (neinvestičního charakteru). V oblasti **poskytování kulturních služeb** podporuje tento program kulturní výměny (včetně mediální prostředků a sportovních aktivit), které již existují a které se nově zakládají mezi místními skupinami na obou stranách příhraničního regionu. Dále setkání a výměny mezi mládeží; umělecké a sportovní činnosti; folklorní slavnosti a podobné akce s důrazem na rozvoj tradic, dlouhodobé spolupráce a zaměstnanosti, podporované zvláště ve fázi jejich vzniku. Předmětem podpory je hlavně organizační stránka akcí.

Vhodnými žadateli jsou města a obce (svazky obcí), kraje, organizace zřízené nebo založené kraji či obcemi, nestátní neziskové organizace, zájmová sdružení právnických osob, hospodářské a agrární komory, organizace zřízené nebo založené státem.

Minimální příspěvek z programu je 2 000 EUR. Maximální příspěvek na projekt je 20 000 EUR (také v tomto případě bude dotace z programu tvořit maximálně 75 % veškerých způsobilých výdajů projektu). Konečný uživatel bude muset zajistit celý podíl spolufinancování, neboť v rámci Fondu mikroprojektů nebudou poskytovány dotace ze státního rozpočtu.

Fond mikroprojektů je řízen prostřednictvím 13 tzv. euroregionů - Elbe-Labe, Erzgebirge-Krušnohoří, Egrensis (Chebsko), Bayerischer Wald-Šumava-Mühlviertel, Silva Nortica (jižní Čechy), Weinviertel-Pomoraví-Záhorie, Bílé Karpaty, **Beskydy, Těšínské Slezsko, Silesia** (Opavsko), **Praděd**, Glacensis (severovýchodní Čechy), Nisa (Liberecko).

Dalším evropským zdrojem financování kulturních služeb byl v letech 2004-2009 např. **Finanční mechanismus Evropského hospodářského prostoru (EHP) a Norska** – tzv. **Norské fondy**.⁹² Prostředky finančního mechanismu byly poskytovány třemi státy Evropského sdružení volného obchodu:

⁹¹ Tzv. Společný fond malých projektů. Program Phare CBC byl zahájen v roce 1999 a je stále realizován. Vyhlášení posledního kola Phare CBC proběhlo v dubnu 2004.

⁹² Viz http://www.proculture.cz/index.php?section=74&a_id=667 a http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/fm_norska_vo.html.

- Islandem,
- Lichtenštejnskem,
- Norskem.

Jednou z priorit programu byla ochrana kulturního dědictví, a to jak movitého, tak nemovitého – např. konzervace (restaurování dřevěných konstrukcí); prezentace kulturního dědictví; podpora tradičních technik a technologií; podpora systémů ochrany movitého kulturního dědictví, aj.

Částka určená pro ČR pro období let 2004-2009⁹³ byla 101,91 milionů €. Projekty mohou podávat instituce veřejné správy, neziskové organizace, soukromé podniky nebo univerzity.

Od roku 2009 začíná fungovat **nový dotační zdroj Finanční pomoc Švýcarska**.⁹⁴

Mezi další zdroje financování patří **úlevy na daních a loterie** (využívány velmi málo).

⁹³ Pozn.: Zajímavostí je, že více než rok po první výzvě byla v ČR podepsána pouze jediná smlouva, přičemž na kontaktní místa bylo předáno celkem 165 projektů.

⁹⁴ Viz http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/fin_pomoc_svyd.html.

2 EKONOMIKA A ŘÍZENÍ KULTURY VE VYBRANÝCH ZEMÍCH

V této kapitole je podrobněji rozvedena problematika kulturní politiky v jednotlivých sledovaných zemích, tzn. v České republice, Slovenské republice a Polsku, dále oblast řízení kultury a financování kultury v těchto státech.

Volba tří komparovaných zemí vychází z předpokladu, že země měly (a doposud mají) k sobě velmi blízko. Jedná se o slovanské země, které byly po dlouhá léta součástí tzv. východního bloku. Navíc Česká republika a Slovensko spolu dlouhá desetiletí tvořily společný stát.

2.1 Kulturní politika

2.1.1 Kulturní politika v České republice

České země měly na svém putování historií často společnou cestu se Slovenskem (byly společně součástí Velkomoravské říše, Rakouska-Uherska..., od roku 1918 na dlouhá léta vytvořily společný stát, jehož trvání přerušilo vyhlášení samostatné Slovenské republiky za Protektorátu a pokojné rozdělení Československé federace k 1. 1. 1993) i s Polskem (např. v 10. stol. – šíření křesťanství; období vlády Jagellonců; po roce 1947 tzv. sovětská sféra vlivu...).

Období po listopadu 1989 bylo v ČR (stejně jako pro Slovenskou republiku) charakteristické především snahou jasně oddělit přístup státu k umění a kultuře přetrvávající z minulého režimu.

Dva výrazné mezníky v rámci decentralizace veřejné správy v oblasti kultury, lze (stejně jako ve Slovenské republice) zaznamenat v roce 1990 a v roce 2002 (v souvislosti s etablováním regionální územní samosprávy).

Ke zlomu v pojetí vnímání kulturní politiky dochází v posledních letech v souvislosti s⁹⁵ *"odlišným vnímáním důležitosti kultury a umění pro společnost a v souvislosti s integračními tendencemi evropských států, kdy je nezbytné vycházet z vlastních podmínek a tradic a vytvářet vlastní model, který se postupem času bude přeměňovat a modifikovat s vývojem společnosti."*

Základní oficiální dokument týkající se podpory kultury a vymezení priorit oblasti kultury (Strategie účinnější státní podpory kultury) byl přijat vládou České republiky v roce 1999. Další vize cílů v oblasti kultury, nástrojů a metod k jejich dosažení, byla pod názvem

⁹⁵ Podle KRBOVÁ, (J. 2002, s. 12).

Kulturní politika schválena v roce 2001. Současný dokument kulturní politiky (Státní kulturní politika české republiky 2009-2014) vychází z dokumentu Koncepce Účinnější podpory umění 2007-2013⁹⁶. Ve vztahu k územní samosprávě je tento dokument účinný pouze jako doporučení. Koncepce kulturní politiky nižších samosprávně územních celků by měla na tuto politiku navazovat, vycházet z ní a rozšiřovat ji v souvislosti s lokálními problémy daného celku.

Hlavní cíle kulturní politiky jsou definovány ve čtyřech dimenzích⁹⁷:

- ekonomická a společenská dimenze,
- občanská dimenze,
- role státu při tvorbě pravidel,
- role státu, krajů a obcí při podpoře zachování a tvorby kulturních hodnot.

Konkrétně mezi hlavní cíle v oblasti kulturní politiky v České republice patří především⁹⁸:

- posílení role kultury ve společnosti – tzn. „*zvýraznit roli kultury v individuálním profesním a osobnostním růstu občanů, zejména pro rozvoj tvořivosti, kultivaci demokratických hodnot a individuálních postojů a pro posilování odpovědnosti za zděděné i vytvářené hodnoty*“⁹⁹,
- posílení prezentace českého umění v zahraničí a mezinárodní spolupráce,
- zachování a rozvoj umělecké různorodosti s důrazem na podporu kreativity a s ohledem na vyvažování vlivů konzumní společnosti,
- zajištění dostupnosti umění pro občana (rovný přístup), tzn. vytvářet transparentní a nediskriminační prostředí,
- využití tzv. vícezdrojového financování kultury (např. využití prostředků z podpůrných fondů EU – strukturální fondy/IOP, ROP; komunitární fondy; vytvoření daňově zajímavých možností pro podporu kultury ze strany podnikatelů). V tomto cíli je zachycen i politický závazek státu vydávat na podporu kultury 1 % ze státního rozpočtu.

Základním nástrojem realizace kulturní politiky v ČR jsou státní příspěvkové organizace a programy na podporu umělecké činnosti veřejnoprávních i soukromoprávních

⁹⁶ Pozn.: Návrh Koncepce Účinnější podpory umění 2007-2013 vznikl mimo Ministerstvo kultury ČR. Na jeho přípravě se podílela řada odborníků v rámci expertních a pracovních skupin.

⁹⁷ Viz <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/kulturni-politika-fresh.pdf>.

⁹⁸ Viz <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/kulturni-politika-fresh.pdf>.

⁹⁹ Cit dle <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/kulturni-politika-fresh.pdf> s. 14.

subjektů poskytujících veřejné kulturní služby, které jsou orientovány zejména na splnění výše uvedených cílů.

2.1.2 Kulturní politika v Polské republice

Polsko jako státní útvar existovalo již v 10. století (první zmínky pocházejí z r. 962 v souvislosti s dynastií Piastovců). Během své existence byla země často v úzkém spojení s Českým státem.

V roce 1772, 1773 a 1775 došlo k tzv. trojímu dělení, kdy Polsko jako samostatný stát prakticky zaniklo (země byla rozdělena mezi Prusko, Rakousko a Rusko). Samostatnost Polsko získalo až v roce 1918. Po druhé světové válce se (stejně jako naše země) dostalo do ruské sféry vlivu.

Rok 1989 byl stejně jako u České republiky a Slovenska zlomovým – došlo k řadě politických a hospodářských reforem, což se odrazilo i na sféře kultury (po r. 1989 došlo k explozi vydavatelské činnosti knižní i časopisecké, zvýšila se roční kinematografická produkce na cca 20 filmů, z emigrace se vrátila řada významných umělců).

V současnosti bývá Polsko označováno jako země s fascinující historií a skvělým kulturním dědictvím.

Základním dokumentem týkajícím se podpory kultury a vymezení priorit oblasti kultury v Polsku je Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013¹⁰⁰. Strategie je součástí Národního rozvojového plánu 2007-2013. Mezi hlavní cíle patří:

- zvýšení efektivity řízení v oblasti kultury,
- zavádění inovačních řešení v organizaci kulturních akcí, vytváření regionálních inovačních systémů založených na spolupráci akademických a vědeckých výzkumů,
- snižování regionálních rozdílů v rozvoji kultury,
- zvýšení možností rovných příležitostí v přístupu k umění, kulturním statkům a službám,
- zlepšení podmínek pro uměleckou činnost,
- zachování kulturního dědictví a ochrana historických památek,
- snížení zranitelnosti prostřednictvím modernizace infrastruktury.

Stejně jako v dokumentu Koncepce Účinnější podpory umění 2007-2013 je kladen důraz na problematiku vícezdrojového financování. Cílem je především navrhnout a přijmout veřejnou diskusi o získávání dalších zdrojů financování. Jako možný zdroj je Strategií např.

¹⁰⁰ Viz <http://www.mkidn.gov.pl/website/index.jsp?catId=245>.

navrhováno zavedení dobrovolného poplatku ve výši 1 % z hodnoty reklamy, které platí inzerenti Fondu Promocji Twórczości a Národního Fondu Sztuki Współczesnej. Příjmy z tohoto poplatku jsou odhadovány na zhruba 100 milionů € ročně.

2.1.3 Kulturní politika ve Slovenské republice

„Slovenské kulturní dějiny byly ovlivněné evropským fenoménem.“¹⁰¹ V 9. století se Slovensko (Slovanské kmeny) stalo součástí Velké Moravy, v r. 1018 součástí Uher.¹⁰² V období 1. světové války se začala stále více prosazovat myšlenka osamostatnění a územního spojení s českým národem (roku 1915 podepsali zástupci Slováků a Čechů v USA Clevelandskou dohodu o vytvoření samostatného Československa, 30. 10. 1918 se Slováci Martinskou deklarací přidali k proklamaci Československa). „Český národ vstupoval do nového státu s tradicí historického národa. Slováci museli v rychlém tempu rozvinout nejen svůj národní ideál o vlastní identitě, ale především konsolidovat a vystavit své politické představy. Slovensko začalo velmi rychle dohánět historicky zameškané.“¹⁰³

Nástup socialistického režimu po roce 1948, který území Československa na čtyřicet let začlenil do tzv. východního bloku, znamenal zásadní zlom v kulturním vývoji společnosti. Záměrně byl potlačován princip historické, kulturní a společenské kontinuity. Byla zdecimována struktura a kvalita kulturního a společenského života a také sociální, kulturní, historické i etické vědomí obyvatel.

Vývoj kulturní politiky na Slovensku v posledních dvaceti letech výrazně ovlivnila:

- změna společenských poměrů a demokratizace společnosti po roce 1989 a na ni navazující sociálně-ekonomická transformace společnosti,
- úspěšná integrace do mezinárodních struktur (především do EU),
- dvě vlny decentralizace veřejné správy v oblasti kultury
 - v roce 1990 – v souvislosti s obnovou místní územní samosprávy,
 - v roce 2002 – v souvislosti s etablováním regionální územní samosprávy.

Základní směřování současné kulturní politiky na Slovensku je možné identifikovat z dokumentů a opatření, kterými jsou:¹⁰⁴

¹⁰¹ Cit. dle <http://www.slovakia.culturalprofiles.net/?id=-12765>

¹⁰² Pozn.: Postavení Slováků bylo zprvu rovnoprávné s Maďary. Později získali Maďaři v rámci Uher privilegia, kterých využili na úkor nemaďarských národů (začali potírat slovenské národní projevy). Na začátku 20. stol. se maďarština stala jediným vyučovacím jazykem.

¹⁰³ Cit. dle <http://www.slovakia.culturalprofiles.net/?id=-12765>.

¹⁰⁴ Viz <http://www.slovakia.culturalprofiles.net/?id=-7297>.

- programové vyhlášení vlády,
- rozpracování programového vyhlášení vlády v oblasti kultury,
- priority a kompetence ministerstva v oblasti kultury,
- priority a úlohy národních kulturních institucí,
- legislativní aktivity na úrovni vlády,
- priority a strategie rozvoje kulturní politiky samosprávních krajů,
- priority rozvoje kultury na úrovni jednotlivých měst a obcí aj.

Podle programového prohlášení vlády SR v působnosti Ministerstva kultury SR na období 2006 – 2010¹⁰⁵ jsou definovány tyto hlavní cíle kulturní politiky:

- postupné zvyšování příspěvků na financování kultury na úroveň stejného podílu, jaký je obvyklý ve státech EU,
- vytvoření nové legislativy pro oblast veřejnoprávního rozhlasu a televize,
- vytvoření trvalých podmínek pro zachování památkových hodnot, ochrany památkových území a národních kulturních památek,
- podpora a rozvoj místní a regionální kultury, tradiční lidové kultury a kulturnoosvětové činnosti,
- podpora a rozvoj kultury národnostních menšin a znevýhodněných skupin obyvatelstva,
- dbát na rozvoj a ochranu slovenštiny jako státního jazyka,
- rozvoj původní literární, divadelní, filmové, televizní, rozhlasové, hudební a výtvarné tvorby aj.

Z cílů definovaných na centrální úrovni řízení pak (stejně jako v ČR a Polsku) vycházejí dokumenty kulturní politiky na nižších úrovních (např. na úrovni krajů v ČR, v Polsku vojvodství). Tyto jsou pak mnohem konkrétnější v specifikaci cílů – vycházejí z průzkumu a analýzy konkrétních podmínek a kulturního potenciálu jednotlivých lokalit (např. historické, kulturní a geografické osobitosti, kulturního dědictví aj.).

¹⁰⁵ Viz http://www.culture.gov.sk/uploads/Wb/v0/Wbv0bS5_VzRgYHhV_rPYjw/Rozpracovanie-programovho-vyhlsenia-vldy-SR.pdf.

2.2 Řízení kultury

2.2.1 Republiková (národní) úroveň

Národní úroveň vytváří rámcové, zejména legislativní a finanční podmínky na rozvoj místní a regionální kultury.

Ministerstva kultury jako ústřední orgány státní správy v oblasti kultury existují ve všech sledovaných zemích. V ČR se jedná o Ministerstvo kultury České republiky, na Slovensku bylo zřízeno Ministerstvo kultúry a cestovného ruchu SR, v Polsku Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Ministerstvo kultury ČR

Ministerstvo kultury ČR (MK ČR) je ústředním orgánem státní správy¹⁰⁶ pro umění, kulturně výchovnou činnost, kulturní památky, pro věci církví a náboženských společností, pro věci tisku (včetně vydávání neperiodického tisku a jiných informačních prostředků) pro rozhlasové a televizní vysílání (nestanoví-li zvláštní zákon jinak) dále pro provádění autorského zákona a pro výrobu a obchod v oblasti kultury.

Na této úrovni zřizuje MK ČR ty instituce, které mají celostátní působnost a význam, vytváří legislativní podmínky pro fungování regionální a místní kultury, podporují a finančně garantují vybrané projekty formou účelových dotací a grantů. Jedná se např. o Divadelní ústav, Ústav lidové kultury ve Strážnici, Státní památkový ústav, Národní knihovnu ČR, Slezské zemské muzeum aj.¹⁰⁷ Ze svého rozpočtu poskytuje MK svým příspěvkovým organizacím (dále PO) příspěvek na jejich činnost, dotace jiným subjektům, vypisuje granty a programy.

Státní správa ministerstva kultury je prováděna prostřednictvím odborů (např. odbor památkové péče, odbor ochrany movitého kulturního dědictví muzeí a galérií aj.) a oddělení (např. Samostatné oddělení správy státních fondů, Samostatné oddělení interního auditu a kontroly, Samostatné oddělení kulturní politiky a koncepcí atd.).

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

V Polsku úlohu ústředního orgánu státní správy, který má na starosti¹⁰⁸ rozvoj a ochranu hmotného a duchovního kulturního bohatství státu, hraje Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN). Hlavním cílem tohoto ministerstva je šíření a podpora

¹⁰⁶ Viz <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=36>.

¹⁰⁷ Pozn.: Celkem pod MK ČR spadá cca 29 příspěvkových organizací.

¹⁰⁸ Viz <http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/ministerstwo/prawo.php>.

národních tradic (včetně zachování lidového umění a řemesel), ochrana kulturních památek, vojenských hřbitovů a památníků, dále činnost muzeí, knihoven, podpora amatérských uměleckých organizací a sdružení, podpora kulturní výměny se zahraničím aj.¹⁰⁹ Do kompetence MSDN spadá i problematika tisku a koncepce audiovizuální politiky.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego vnitřně člení na departamenty a kanceláře (biura)¹¹⁰. Jedná se o Departament strategií a analýz, Departament evropských fondů, Právní departament, Departament zahraniční spolupráce, Departament kulturního dědictví, Departament státní podpory, Departament ochrany památek, Finanční departament, Departament národních kulturních institucí, Departament uměleckého školství a kulturního vzdělávání, Kancelář školení a pracovníků, Kancelář rozpočtu a administrace, Kancelář auditu a kontroly, Informační centrum MKiDN a Kancelář ministra. Náplň jejich činnosti je určena vnitřními směrnicemi ministerstva.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN) je zřizovatelem institucí kultury národního významu. Jsou to hlavně Institut Adama Mickiewicze, Institut knihy, Národní institut Fryderyka Chopina, Mezinárodní kulturní centrum Krakov, Polský institut filmové školy, Státní archiv, Divadelní institut, Národní filmotéka, Polské audiovizuální nakladatelství, Národní kulturní centrum aj.¹¹¹

Ministerstvo kultúry a cestovného ruchu SK

Ministerstvo kultúry a cestovného ruchu SR je ústředním orgánem státní správy Slovenské republiky pro¹¹² státní jazyk a písemnictví, umění, krajinu a památky, dále pro místní a osobní kulturu včetně církví, náboženských společností a menšinových kultur, kulturní dědictví a knihovnictví aj.¹¹³ Stejně jako předcházející ministerstva zřizuje i MK SR instituce národního významu jako je např. Múzeum SNP v Banské Bystrici, Slovenské národní divadlo, Slovenské národné muzeum, Divadelný ústav, Slovenská filharmonie, Lúčnica aj. (v současnosti se jedná o cca 32 organizací).

¹⁰⁹ Viz <http://www.mkidn.gov.pl/ministerstwo/prawo.html>.

¹¹⁰ Viz http://www.mkidn.gov.pl/ministerstwo/struktura_ministerstwa.html.

¹¹¹ Viz http://www.mkidn.gov.pl/kultura/instytucje_kultury_w_polsce.html.

¹¹² Pozn.: Jeho pravomoci a kompetence vyplývají z § 18 zákona č. 575/2001 Z., o organizácii vlády SR a organizácii ústrednej štátnej správy Slovenskej republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹³ K 1. červnu 2010 nabyl účinnost zákon č. 37/2010 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 575/2001 Sb., o organizaci činnosti vlády a organizaci ústřední státní správy ve znění pozdějších předpisů. Nabytím účinnosti tohoto zákona dochází k přechodu kompetencí v oblasti cestovního ruchu z Ministerstva hospodářstva SR na Ministerstvo kultúry a cestovného ruchu SR. Současně dochází také k přechodu Slovenskej agentúry pre cestovný ruch do zřizovatelské působnosti Ministerstva kultúry a cestovného ruchu SR.

Ministerstvo se vnitřně člení na:

- sekce (zabezpečují ucelenou a komplexní oblast koncepčních, odborných metodických, správních a kontrolních činností),
- odbory (zabezpečují přesně definovaný – specializovaný – okruh činností),
- referáty (vykonávají určitou ucelenou agendu zaměřenou na předmět nebo druh činnosti),
- kancelář,
- sekretariát (vykonává organizační, technické a administrativní činnosti),
- speciální organizační útvary (např. jednotka vnitřního auditu, památková inspekce aj.).

2.2.2 Regionální úroveň

Česká republika

V ČR již v prvním roce vzniku krajů (leden 2001) došlo k přesunu zřizovatelských funkcí některých kulturních institucí ze státu (z MK ČR) na kraje¹¹⁴. Další přesun pokračoval po zániku okresních úřadů (viz zák. 147/2000 Sb.).

Rok 2002 byl obdobím, kdy se dokončilo přesunutí zodpovědnosti za poskytování veřejných služeb kultury na územní samosprávu. V oblasti řízení kultury hraje hlavní úlohu odbor kultury¹¹⁵. Ty se v koncepci své kulturní politiky zaměřují zejména:

- na zřizovatelskou funkci příspěvkových organizací kraje (jsou zřizovány muzea, galerie, knihovny, divadla¹¹⁶, hvězdárny a planetária, které jsou součástí společenského života obyvatel krajů),
- na dotační – grantové programy (za jejichž účelem kraje vytváří fondy na podporu kultury)¹¹⁷,
- na koncepci podpory a rozvoje kultury¹¹⁸,
- na koncepci památkové péče.

¹¹⁴ Pozn.: Např. galerie, státní vědecké knihovny, některá muzea aj.

¹¹⁵ Pozn.: Název není pro kraje jednotně (závazně) definován. Např. v Moravskoslezském kraji řeší problematiku kultury Odbor územního plánování, stavebního řádu a kultury (oddělení kultury a památkové péče).

¹¹⁶ Pozn.: Např. Těšínské divadlo, divadlo Oskara Nedbala Tábor, Horácké divadlo Jihlava aj.

¹¹⁷ Pozn.: Kraje podporují kulturní aktivity, folklórní přehlídky, zájmovou a spolkovou činnost. V oblasti památkové péče jsou grantové programy zaměřeny zejména na obnovu, zachování a zhodnocení památek.

¹¹⁸ Pozn.: K 1. 2. 2007 je na www stránkách krajů prezentována pouze u Olomouckého, Libereckého a Zlínského kraje.

Z dalších útvarů jsou pro kulturu důležité např. odbor informatiky, odbor legislativní a právní, odbor regionálního rozvoje a investic, odbor ekonomický a odbor školství, mládeže a sportu.

Podpora kultury se také objevuje v rámci programů rozvoje krajů (často v rámci podpory cestovního ruchu). Zde je ale kladen důraz především na památky a dědictví.

Polská republika

V Polsku se na řízení kultury podílí vojvodství (województwa) a okresy (powiaty). Stejně jako kraje v České republice a VÚC na Slovensku plní funkci koncepční, dotační a zřizovací. Vojvodství (województwa) jsou zřizovateli institucí, jako např. filharmonie, opery, divadla, kulturní instituty, muzea, knihovny, kina a další. Okresy (powiaty) si zřizují podle potřeby příspěvkové organizace kultury, a to např. krajské knihovny, kulturní domy, muzea, galerie, divadla a filharmonie.

Kraje (vojvodství, okresy) by prostřednictvím své institucionální základny měly poskytovat kulturní služby a metodickou pomoc institucím zřizovaných na nižším stupni územní samosprávy. Kromě toho by měly finančně podporovat ty kulturní instituce, které jsou sice zřizovány městy, ale mají významnou nadregionální funkci (tedy těch, které svým dosahem podstatně přesahují hranice územních obvodů obcí).

Slovenská republika

Kompetence v zřizovatelské oblasti a v oblasti řízení a správy většiny slovenských kulturních institucí se přesunulo z orgánů státní správy na územní samosprávu. Tzn., že vyšší územní celky (VÚC) na Slovensku¹¹⁹ v rámci své zřizovatelské funkce zakládají, zřizují, zrušují a kontrolují své rozpočtové a příspěvkové organizace a jiné právnické osoby¹²⁰.

V oblasti řízení kultury hraje hlavní úlohu odbor kultury, který se dále dle potřeby dělí na oddělení (např. Oddělení řízení kulturních institucí, Oddělení řízení kulturních aktivit¹²¹, Oddělení osvětových činností a knihoven – Prešovský kraj, Oddělení metodického řízení kultury – Nitranský kraj aj.). Názvy tohoto odboru se v jednotlivých krajích liší, v některých případech je spolu s kulturní problematikou náplní jednotlivých odborů i další

¹¹⁹ Tzn. Banskobystrický samosprávný kraj, Bratislavský samosprávný kraj, Košický samosprávný kraj, Nitriansky samosprávný kraj, Prešovský samosprávný kraj, Trenčiansky samosprávný kraj, Trnavský samosprávný kraj a Žilinský samosprávný kraj.

¹²⁰ Např. Banskobystrický kraj koordinuje činnost 22 kulturních institucí v rámci své zřizovatelské působnosti, Prešovský kraj činnost 28 kulturních zařízení aj.

¹²¹ Pozn.: Na tato oddělení se dělí Odbor cestovního ruchu a kulturního dědictví v Banskobystrickém kraji.

problematika – např. cestovní ruch (např. Odbor cestovního ruchu a kulturního dědictví – Banskobystrický kraj, Odbor cestovního ruchu a kultúry – Bratislavský kraj), školství (např. Odbor školstva, mládeže, športu a kultúry v Nitranském kraji).

Mezi hlavní činnosti těchto odborů v oblasti kultury patří:

- zabezpečování koncepční a odborné činnosti a příprava zásadních materiálů v oblasti rozpočtu a financování,
- podávání návrhů na zřizování, slučování a zrušování kulturních zařízení, které jsou v zřizovatelské působnosti VÚC,
- usměrňování činností kulturních zařízení, které jsou v zřizovatelské působnosti VÚC, vypracovávání jejich zřizovacích listin, vyjadřování se k organizační struktuře a jejím změnám,
- určování odborného zaměření a specializace kulturních zařízení, které jsou v zřizovatelské působnosti VÚC,
- vytváření organizačních, ekonomických, materiálně-technických a personálních podmínek na činnost kulturních zařízení, které jsou v zřizovatelské působnosti VÚC,
- vykonávání kontroly činnosti a hospodaření v kulturních zařízeních,
- zpracovávání analýz stavu jednotlivých odvětví kultury a koncepce rozvoje kultury v samosprávném kraji,
- připravování návrhů na rozpisy rozpočtů pro kulturní zařízení,
- navrhování účelových příspěvků z rozpočtu samosprávného kraje na kulturní aktivity a projekty, aj.

2.2.3 Municipální úroveň

Česká republika

Tato úroveň řízení kultury má v ČR i v ostatních sledovaných zemích nejvýznamnější místo co do rozsahu kulturních služeb. Vyšší úrovně (již dříve jmenované) se podílí především na vytváření legislativního, organizačního a poradenského prostředí. Dále jsou významným poskytovatelem finančních prostředků.

Obečně je za místní kulturu považován především *"způsob života lidí v obcích a ve městech, kulturní úroveň vztahů mezi lidmi, institucemi, samosprávou a státem. V užším slova smyslu pak místní tradice, zvyky, zvyklosti, kultura prostředí, aktivní zájem obyvatel o kulturní život, o umění a vědecké poznatky."*¹²²

¹²² Viz KRBOVÁ, J. (2002, s. 22).

ČR je možno tuto úroveň řízení kultury dále rozdělit na úroveň samosprávných obcí, a úroveň svazků obcí.

- Samosprávné obce jsou nejnižším článkem řízení kultury. Na jejich úrovni jsou zřizovány a podporovány místní kulturní aktivity, jejichž garantem nebo zřizovatelem je obec (např. obecní knihovny, místní ochotnické spolky, apod.). Obce jsou tímto charakterizovány jako největší poskytovatelé kulturních služeb. Pro obce ale znamená podporování těchto aktivit dost značnou finanční zátěž. Konkrétní činnost zabezpečují v obcích odbory kultury, popřípadě obcemi zřizované organizace.
- Svazky obcí jsou obecně známy spíše pod názvem mikroregiony. K účelům kultury však nejsou prozatím nijak masivně využívány¹²³. I když např. pro získávání prostředků z fondů Evropské unie jsou asi tím nejideálnějším účastníkem.

Polská republika

Polské obce (gminy) také plní funkci zřizovatelskou, tzn., že jsou zřizovateli různých kulturních středisek, zařízení, obecních knihoven, divadel, sborů, hudebních souborů a dalších institucí. Konkrétní činnost zabezpečuje v obcích především Ośrodek Kultury (např. organizace výstav popularizujících obec, vytváření podmínek pro rozvoj kulturních aktivit a zájmové umělecké činnosti obyvatel obce, poskytování poradenských služeb v oblasti metodiky kultury pro zájemce z řad široké veřejnosti aj.).

Slovenská republika

Slovenské obce vykonávají správu a údržbu obecního hřbitova, kulturních, sportovních a dalších obecních zařízení, kulturních památek, památkových území a pamětihodností obce.¹²⁴ Jsou zřizovateli rozpočtových a příspěvkových organizací a jiných právnických osob (např. obecních knihoven). Konkrétní činnost zabezpečují v obcích především odbory vzdelávania, športu a kultúry¹²⁵ (např. vytváří podmínky pro rozvoj kulturních aktivit a zájmové umělecké činnosti ve městě, vede evidenci subjektů kultury a jejich činnosti, zabezpečuje grantový program města ve sledované oblasti, organizačně a administrativně zabezpečuje činnost komise kultury aj.).

¹²³ Viz MOCKOVČIAKOVÁ, A. (2006, s. 23).

¹²⁴ Viz zákon č. 369/1990 Sb., o obecnom zriadení, ve znění pozdějších předpisů. (§ 4).

¹²⁵ Pozn.: Tento název není předepsaný (není jednotný u jednotlivých měst). Činnost těchto odborů je ale v podstatě v oblasti kultury na municipální úrovni obdobná.

2.3 Financování kultury

2.3.1 Financování kultury v České republice

Před rokem 1989 bylo odvětví kultury zařazeno do tzv. nevýrobní sféry. Stát měl ve většině případů monopol vlastnictví. Kulturní instituce nebyly motivovány k efektivnějšímu chování a zlepšení vlastních hospodářských výsledků. Upřednostňoval se především ideologický a politický význam uspokojování kulturních potřeb.

Po roce 1989 prošla kultura vývojem transformace. „*Princip odstátnění kultury vycházel z přesvědčení, že stát umění provozovat nemá. Na základě této ideje se dospělo ke stanovisku, že stát může nanejvýš provozovat národní instituce ... a vše ostatní má být postoupeno městům, krajům a občanským aktivitám.*“¹²⁶ V tomto období se citelně zvyšuje nedostatek finančních prostředků pro kulturní instituce (zvyšují se neinvestiční výdaje např. v důsledku růstu cen nájemného, paliv, energie, zpříšňuje se výdajová politika státního rozpočtu aj.).

Od roku 1993 se objevuje financování prostřednictvím grantů (ty jsou vyhlašovány např. v denním tisku, odborných časopisech a na Internetu). Od tohoto roku se také výrazně zvýšila míra nezávislosti místních rozpočtů na rozpočtu státu a také propojenost zdrojů místních rozpočtů s ekonomikou daného území¹²⁷:

- výnosy některých daní se staly výlučným příjmem obecních rozpočtů,
- zvýšil se podíl vlastních příjmů místních rozpočtů,
- byly stanoveny podíly na výnosech vybraných druhů daní,
- byly omezeny dotace ze státního rozpočtu do územních rozpočtů.

Došlo k přesunu odpovědností za zajištění veřejných služeb kultury ze státu na obce a kraje (včetně převodu majetku státu a přesunutí odpovědnosti zřizovatele k původně státním příspěvkovým organizacím a organizačním složkám).

Dalším přesunem bylo přenesení odpovědnosti a zřizovatelské působnosti z okresních úřadů taktéž na obce (především) a kraje, včetně převodu vlastnictví k majetku, se kterým organizace hospodařily.

¹²⁶ Cit dle ŠKARABELOVÁ, S., NESHYBOVÁ, J., REKTOŘÍK, J. (2007, s. 24).

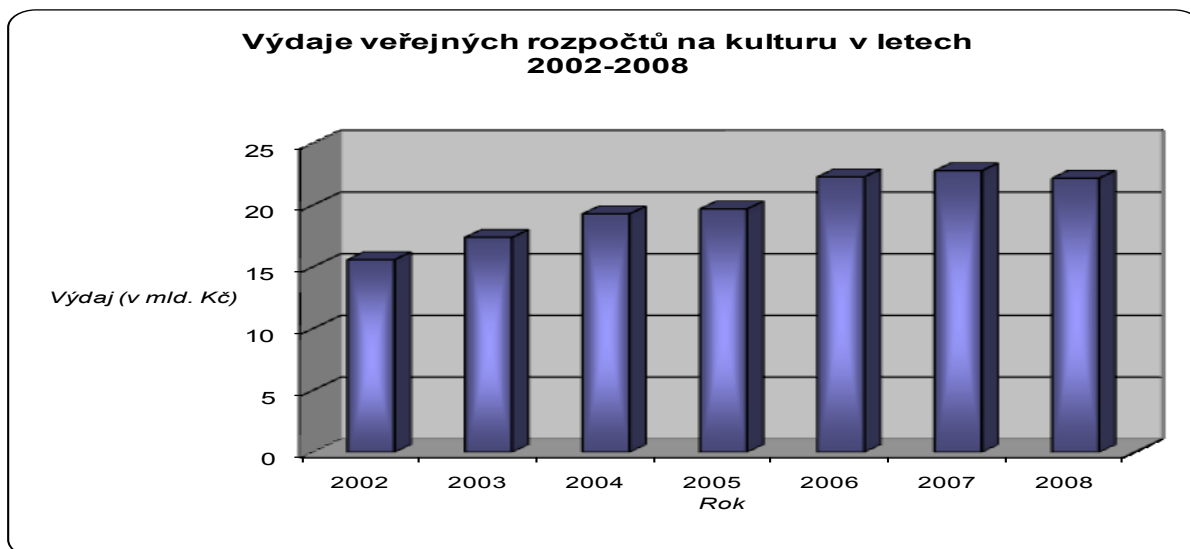
¹²⁷ Podle MOCKOVČIAKOVÁ, A. (2006, s. 9).

Podle Koncepce účinnější podpory umění na léta 2008-2013¹²⁸ je předpokladem financování kultury především využití tzv. vícezdrojového financování. Dalším konkrétním cílem¹²⁹ je např. motivovat územní rozpočty ke zvýšení výdajů do oblasti kultury a dále poskytnout z rozpočtu Ministerstva kultury více finančních prostředků formou programů a grantů.

V České republice je v současnosti pro financování služeb kultury využíváno v různé míře všech zdrojů financování uvedených v kapitole 1.5. Největší podíl na financování však doposud mají prostředky z veřejných rozpočtů (tzn. rozpočtu státu a územních samosprávných celků), o jejichž alokaci rozhodují orgány veřejné správy. Mnohé kulturní instituce jsou na tomto zdroji financování existenčně závislé.

Indikátor měřící procento výdajů vykázaných jako výdaje na kulturu (dle platné rozpočtové skladby) z celkových výdajů státního rozpočtu "se nazývá *Dostupnost veřejných služeb kultury*. Je informací, která umožňuje posoudit, do jaké míry věnuje veřejná správa pozornost vytváření podmínek pro dostupnost veřejných služeb kultury, péči o hmotné i nehmotné kulturní dědictví a vytváření podmínek pro tvorbu nových kulturních hodnot."¹³⁰ Výdaje veřejných rozpočtů na kulturu v letech 2002-2008 jsou zachyceny na obrázku (č. 2.1).

Obrázek 2.1

Pramen <http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2009/03/text-2008.pdf>, vlastní zpracování

¹²⁸ Viz <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=106>.

¹²⁹ Viz KRBOVÁ, J. (2002, s. 45).

¹³⁰ Cit. dle MOCKOVČIAKOVÁ, A. (2006, s. 76).

Výdaje veřejných rozpočtů na kulturu měly od roku 2002 neustále mírně vzrůstající tendenci. Konkrétně – např. v roce 2006 činily výdaje veřejných rozpočtů na kulturu celkem 23,393 mld. Kč.

Tabulka 2.1 – Objem finančních zdrojů vyčleňovaných na kulturu z veřejných rozpočtů

Úroveň řízení	V mld. Kč	V %
Centrální	8,162 220	34,9
Regionální	2,574 627	11,0
Municipální	12,656 187	54,1

Pramen: <http://www.nipos-mk.cz>, převzato, částečně upraveno

Nejvíce prostředků z veřejných rozpočtů bylo na kulturu vydáno v roce 2007, tzn., že oproti roku 2000 došlo k nárůstu o 74 %. Od roku 2008 se zde však promítá dopad ekonomické krize (dochází k poklesu prostředků veřejných rozpočtů určených na financování kultury, a to oproti roku 2007 o 2,7 procentního bodu). Tento trend je možné vysledovat i do současnosti (do 31. 12. 2010). Ke snížení veřejných výdajů dochází na centrální, na regionální i místní úrovni.

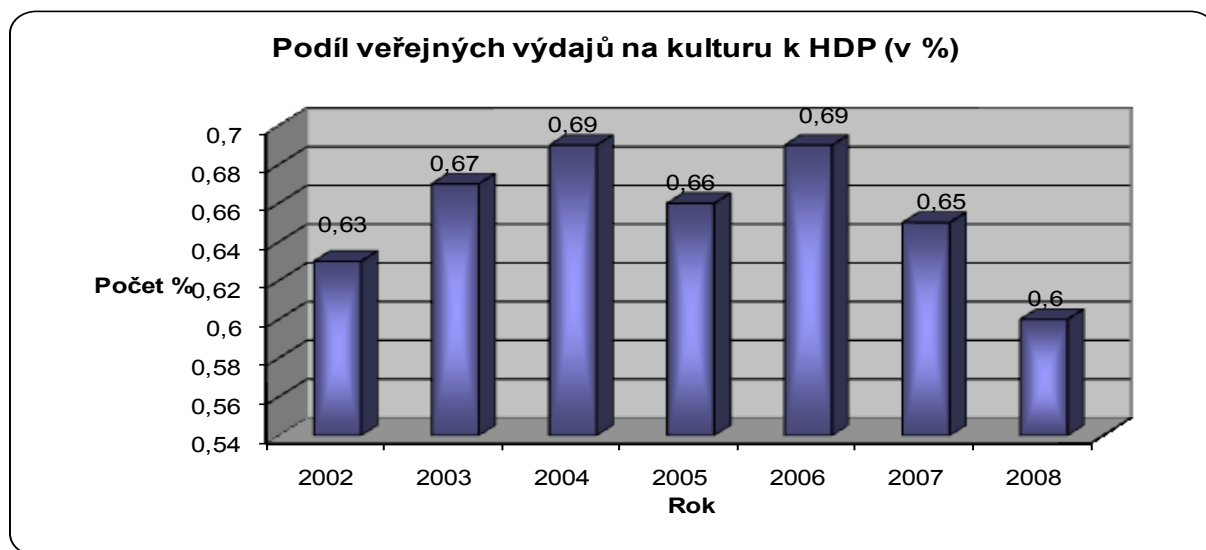
Výdaje veřejných rozpočtů na kulturu na všech úrovních veřejné správy byly v roce 2009 rovny 2 568 Kč (97 EUR) na obyvatele¹³¹.

Lepší vypovídací schopnost má ukazatel podílu veřejných výdajů na kulturu k HDP (viz graf č. 2.2). Zde můžeme zaznamenat pokles již v roce 2005, a to o 0,03 procentního bodu. V roce 2006 se podíl veřejných výdajů na kulturu k HDP vrátil opět na hodnotu 0,69 % – stejně jako v roce 2004. Poté znovu nastává pokles, a to až na hodnotu 0,6 % v roce 2008, což je hodnota pouze o 0,01 procentního bodu vyšší, než v roce 2000.

V průměru se ve sledovaném období pohyboval podíl veřejných výdajů na kulturu k HDP kolem 0,64 %.

¹³¹ Přepočteno kurzem platným k 31. 12. 2009. Zdroj: <http://www.ecb.europa.eu>.

Obrázek 2.2

Pramen <http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2009/03/text-2008.pdf>, vlastní zpracování

V další části textu bude pozornost zaměřena především na získávání prostředků ze státního rozpočtu. Vzhledem k tomu, že data z tohoto zdroje financování jsou dostupná i za Slovenskou republiku a Polsko, je možné je vzájemně porovnat.

Získávání prostředků ze státního rozpočtu

Ministerstvo kultury ČR je ve výdajích na podporu kultury vázáno zákonem o rozpočtových pravidlech a zákonem schváleným rozpočtem kapitoly. Jedním z cílů kulturní politiky České republiky bylo navýšit objem kapitoly 334 - ministerstvo kultury (mimo výdaje na církve a náboženské společnosti) na 1 % výdajů státního rozpočtu na rozpočtové období.¹³²

V tabulce č. 2.2 je zachycen podíl výdajů na kapitolu Ministerstva kultury k celkovým výdajům státního rozpočtu v letech 2002 – 2009.

¹³² Pozn.: 1% státního rozpočtu pro kulturu je v EU doporučováno jako minimální hranice.

Tabulka 2.2 - Výdaje státního rozpočtu ČR na kulturu

Rok	Kapitola ministerstva kultury (v mld. Kč, zaokrouhleno)	Podíl výdajů na kulturu k celkovým výdajům SR (v %, zaokrouhleno)
2002	4,81	0,64
2003	6,23	0,77
2004	6,55	0,76
2005	6,50	0,72
2006	6,36	0,66
2007	7,91	0,76
2008	8,84	0,80
2009	8,41	0,73

Pramen - <http://www.nipos-mk.cz/text.asp?ID=691>, upraveno, vlastní výpočty

Z tabulky 2.2 je patrné, že podíl výdajů na kapitolu Ministerstva kultury k celkovým výdajům státního rozpočtu měl spíše vzrůstající tendenci. Ke stagnaci a následně mírnému poklesu došlo v letech 2005 a 2006 (cca o 0,053 procentního bodu v roce 2006). Tuto situaci ovlivnilo, že v roce 2005 přešlo zajištění regionálních funkcí veřejných knihoven (které bylo doposud hrazeno ze státního rozpočtu) zcela pod samosprávu krajů¹³³. Dále mohl být tento pokles způsoben např. nutností přesunout finanční prostředky státu do jiných oblastí – v tomto roce na přelomu března a dubna postihla Českou republiku další velká povodeň, která zasáhla celkem sedm krajů.

Výraznější nárůst prostředků určených na podporu kultury byl především v roce 2003 a v roce 2008. Nárůst v roce 2003 byl způsoben např. potřebou "zafinancování" obnovení památek poškozených povodněmi. Stejný důvod mohl být i v roce 2007 oproti roku 2006. Kromě toho se ale do nárůstu výdajů kap. MK ČR v roce 2007, promítlo i financování nového programu – péče o národní kulturní dědictví. Rok 2009 (pravděpodobně z důvodu celosvětové ekonomické krize) opět představuje snížení výdajů na kulturu, a to o 0,07 procentního bodu oproti roku 2008.

Koeficient korelace celkových výdajů státního rozpočtu ČR a kapitoly MK ČR vypočtený MS Excelem za použití funkce CORREL znázorňuje vzorec 2.1:

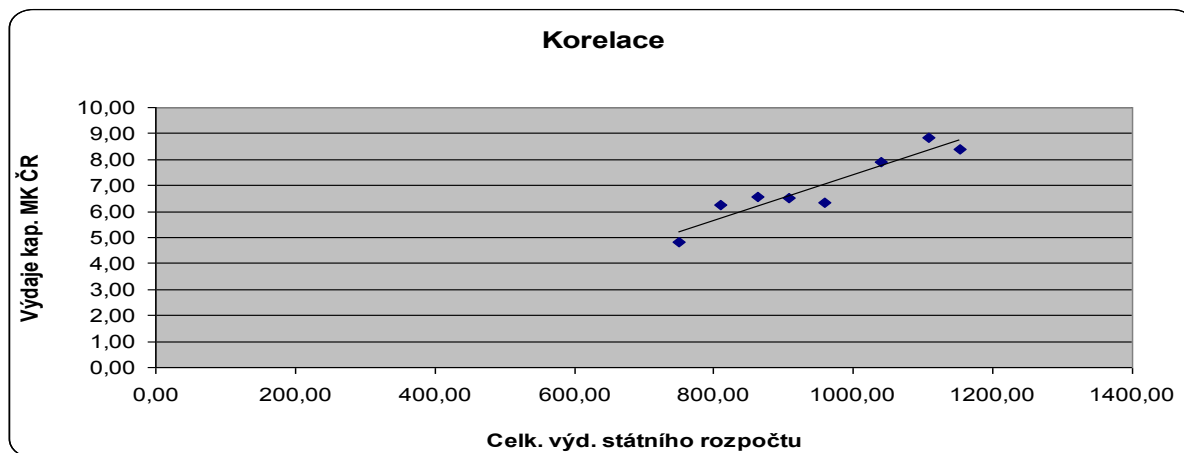
$$\rho_{X,Y} = \frac{Cov(X,Y)}{\sigma_X \cdot \sigma_Y}$$

Vzorec 2.1

¹³³ Pozn.: Do rozpočtu krajů v tomto roce přešla částka cca 129 607 000 Kč.

je 0,94. X a y jsou střední hodnoty výběru¹³⁴. Tato korelace je statisticky významná (testováno na hladině významnosti 0,01), tzn., že z hodnot koeficientu korelace vyplývá, že mezi statistickými znaky je silná lineární závislost (viz následující obrázek).

Obrázek 2.3

Pramen: vlastní výpočty

Tuto lineární závislost je možné ještě testovat užitím testu lineární nezávislosti v základním souboru (předpoklad: normalita rozdělení dvourozměrné náhodné veličiny). Nulovou hypotézou je, že veličiny jsou lineárně nezávislé.

Testovací kritérium je dáno vzorcem 2.2 (kdy n = počet hodnot):

$$t = \frac{r}{\sqrt{1-r^2}} \cdot \sqrt{n-2}$$

Vzorec 2.2

$$t = 6,89$$

Kritická hodnota (hladina významnosti $p = 0,01$):

$$t_{0,01}(6) = 3,71$$

Hodnota testovacího kritéria překročila kritickou hodnotu, mezi sledovanými znaky tedy existuje statisticky významná lineární závislost. Vzhledem ke zvolené hodnotě hladiny významnosti, je pravděpodobnost neplatnosti závěru 1 %.

Část svého rozpočtu poskytuje MK ČR mandatorně, církvím a svým příspěvkovým organizacím - z kapitoly 334 se financují náklady na provoz a činnosti organizací, pro které vykonává ministerstvo funkci zřizovatele. Tato funkce se týká především tzv. klíčových

¹³⁴ Pozn. x je nezávislá proměnná (výdaje státního rozpočtu ČR) a y je tzv. závislá proměnná (výdaje na kap. MK ČR).

národních kulturních institucí¹³⁵ (např. Národní divadlo, Česká filharmonie, Pražský filharmonický sbor, aj...), případně institucí, jejichž činnost lze označit jako nepřímou podporu kultury financovanou ze státního rozpočtu.

Počet těchto organizací se neustále snižuje. Ještě v roce 1998 jich ministerstvo financovalo celkem 82. V roce 2004 už pouze 31. V současnosti (podle informací MK ČR) je počet těchto organizací stejný jako v roce 2004.

Další částkou je z kapitoly 334 přispíváno na oblast památkové péče. A to nejen prostředky vyčleněnými do samostatných programů, ale i financováním odborných organizací památkové péče (Národní památkový ústav). Část rozpočtu je věnována i na podporu kulturních činností a aktivit v různých oblastech místní kultury¹³⁶. Jedná se např. o podporu vydavatelské činnosti, divadel, či některých kulturních aktivit občanských sdružení.

Ministerstvo kultury České republiky vyhláší řadu **grantových řízení**. Tato řízení¹³⁷ jsou vyhlášována každoročně v souladu:

- se zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- s "Hlavními oblastmi státní dotační politiky vůči nestátním neziskovým organizacím", které vydává Rada vlády pro nestátní neziskové organizace.

Dotace jsou poskytovány na základě Zásad vlády pro poskytování dotací ze státního rozpočtu ČR nestátním neziskovým organizacím ústředními orgány státní správy a na základě interního předpisu MK (vztahuje se na poskytování neinvestičních i investičních dotací občanským sdružením; územním samosprávným celkům na jinou než podnikatelskou činnost; státním fondům; právnickým osobám, které jsou založeny nebo zřízeny k poskytování kulturních služeb a fyzickým osobám, které takové služby poskytují; nadacím a nadačním fondům; aj.).

Projekty předložené do grantových řízení posuzují grantové komise složené z odborníků pro danou oblast zpravidla do konce února toho roku, v němž se grant ze státního rozpočtu uděluje. Povinnou součástí projektu je:

- popis projektu,
- rozpočet projektu vyplněný na předepsaných rozpočtových formulářích,
- kopie vyžádaných identifikačních dokladů.

¹³⁵ Pozn.: Za národní kulturu lze (viz Krbová, J., 2002, s. 25) považovat "poskytování takových kulturních statků a služeb, které svým rozsahem překračují hranice jednotlivých krajů a z hlediska jejich zachování je důležité, aby se státní správa stala garantem."

¹³⁶ Viz MOCKOVČIAKOVÁ, A. (2006, s. 27 a s. 77).

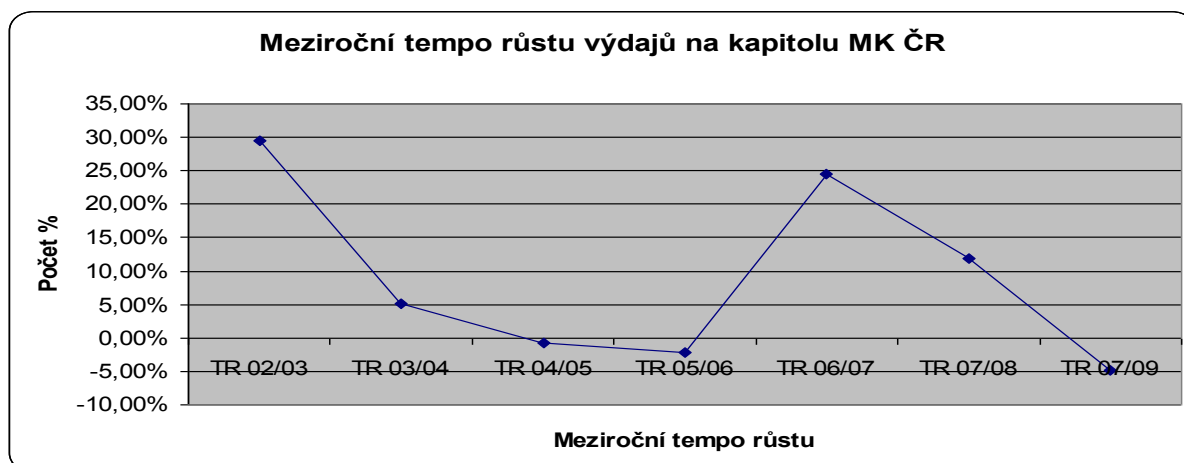
¹³⁷ Viz www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=442, cit. ke dni 9. 1. 2007.

Jednotlivé granty jsou vyhlašovány pro oblasti:

- výtvarné umění,
- divadelní umění,
- hudební umění,
- tanec,
- pohybové a nonverbální divadlo.

V grafu č. 2.4 je zachyceno meziroční tempo růstu výdajů na kapitolu MK ČR. Pokud chápeme rok 2002 jako základní, pak v roce 2003 došlo k nárůstu o 30 % oproti tomuto základnímu roku. V roce 2004 pak pokračoval růst (o 36 % oproti základnímu roku). V letech 2005 a 2006 došlo k poklesu. Oproti základnímu roku však je možné zaznamenat stále nárůst o více než 30 %. Rok 2007 představuje oproti základnímu roku nárůst o 64 %.

Graf 2.4

Zdroj dat: <http://www.nipos-mk.cz/text.asp?ID=691>, upraveno, vlastní výpočty

Výdaje státního rozpočtu na kulturu bez výdajů na církve a náboženské společnosti (CNS) – viz tabulka 2.3 – činily v letech 2002-2008 cca 0,51-0,68 % z celkových výdajů státního rozpočtu. 1 % státního rozpočtu pro kulturu dosaženo nebylo ani v jednom ze sledovaných roků. Nejvýraznější nárůst k celkovým výdajům je možné zaznamenat v roce 2003 (oproti předcházejícímu roku o 0,11 procentního bodu) a v roce 2005 (o 0,07 procentního bodu oproti roku 2004).

Očistit výdaje na kapitolu MK ČR o výdaje na CNS je důležité především pro komparaci s Polskem, protože církve a náboženské společnosti v Polsku nejsou financovány z kapitoly Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Tabulka 2.3 – Výdaje státního rozpočtu ČR na kulturu

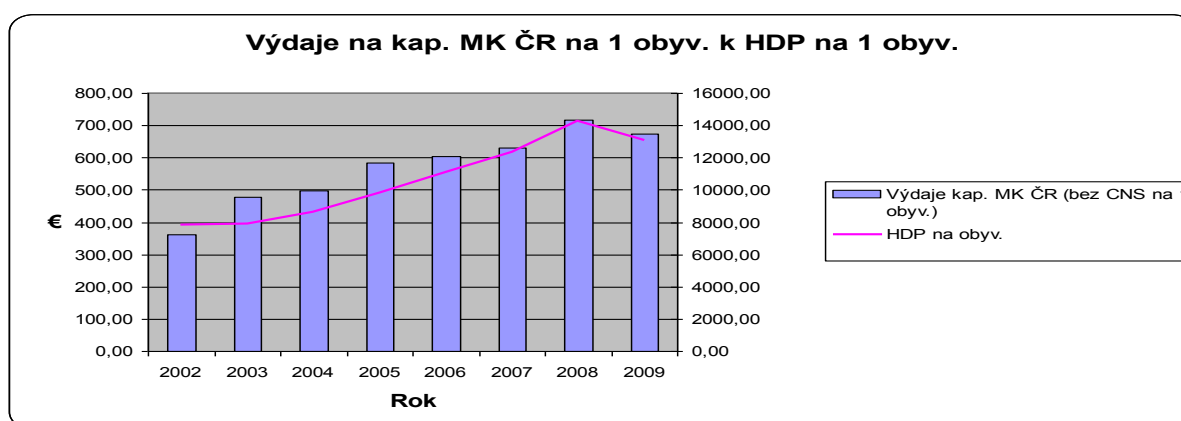
Rok	Kapitola ministerstva kultury bez CNS (v mld. Kč, zaokrouhleno)	Podíl výdajů na kulturu k celk. výdajům SR bez CNS (v %)	Podíl výdajů na kulturu k HDP (v %)
2002	3,80	0,51	0,20
2003	5,03	0,62	0,24
2004	5,24	0,61	0,23
2005	6,15	0,68	0,22
2006	6,33	0,66	0,21
2007	6,61	0,63	0,22
2008	7,53	0,68	0,24
2009	7,06	0,61	0,22

Pramen - <http://www.nipos-mk.cz/text.asp?ID=691> a www.finance.cz, upraveno, vlastní výpočty

Pro lepší možnost srovnání jednotlivých sledovaných zemí byly údaje výdajů na kapitolu Ministerstva kultury přepočteny i k hrubému domácímu produktu (HDP). Nejvyšší podíl výdajů státního rozpočtu ČR na kulturu k HDP je vykazován v roce 2003. Od roku 2004 je patrný pokles, v průměru o 0,01 procentního bodu. V roce 2008 se podíl výdajů státního rozpočtu ČR na kulturu k HDP opět přiblížil výdajům v roce 2003.

Následující obrázek ilustruje výdaje kapitoly MK ČR (bez výdajů na církve a náboženské společnosti) na 1 obyv. k HDP na 1 obyv. v €¹³⁸.

Obrázek 2.5

Pramen - <http://www.nipos-mk.cz/text.asp?ID=691> a www.finance.cz, Eurostat, <http://www.ecb.europa.eu/stats/exchange/eurofxref/html/eurofxref-graph-czk.en.html>, upraveno, vlastní výpočty

¹³⁸ Pro přepočtení Kč na € byly použity kurzy ECB, a to vždy k poslednímu dni sledovaného roku.

Z obrázku je patrné, že vývoj výdajů kap. MK ČR na 1 obyvatele kopíruje vývoj HDP na 1 obyv. Nejvíce prostředků vydávalo MK ČR na 1 obyvatele v roce 2008, a to 716,8 €. HDP na 1 obyv. v tomto roce činil 14245,01 €.

Veřejné sbírky

Problematika veřejných sbírek je v České republice upravena zákonem č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Veřejnou sbírku může v podmínkách ČR konat pouze kraj, obec nebo jiná právnická osoba mající sídlo na území ČR. Pro účely kultury je možné sbírku pořádat k zajištění ochrany kulturních památek a tradic.

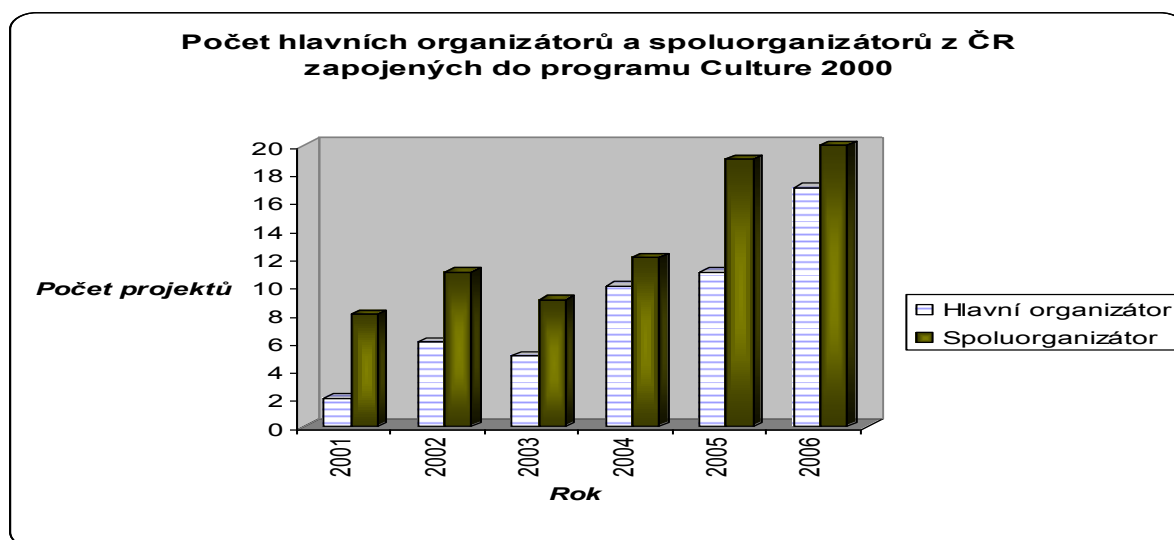
Financování kulturních služeb z evropských zdrojů

Program Culture 2000

Česká republika se od roku 2001 účastnila více než 130 projektů¹³⁹, a to v 50 případech jako hlavní organizátor (vedoucí). Převážná část projektů byla zaměřena především na oblast zachování kulturního dědictví (viz tabulka 2.5).

Počet projektů, na kterých se Česká republika podílela od roku 2001, výrazně vzrostl. Mírný pokles nastal pouze v roce 2003. Následující rok však zaznamenal výrazný nárůst, a to o pět projektů v oblasti koordinace projektů a o tři projekty v případě spoluúčasti.

Obrázek 2.6

Zdroj dat: www.institutumeni.cz , upraveno

¹³⁹ Pozn.: Dvacet z těchto projektů byly projekty víceleté.

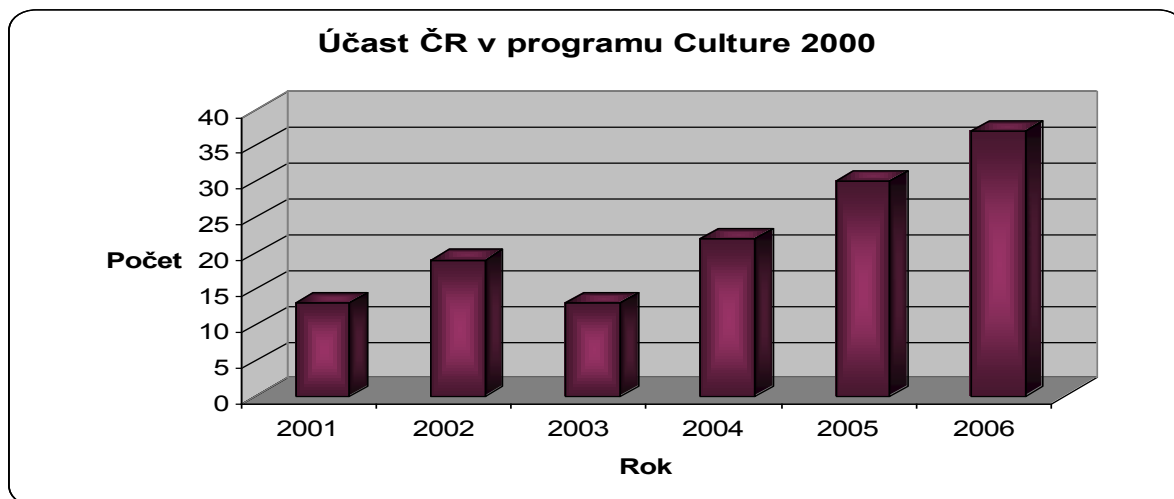
Z obrázku 2.6 lze vysledovat jasně stoupající počty kulturních subjektů, jež se každý rok do projektu zapojují. Roste zároveň počet projektů, které byly napsány a řízeny českým subjektem, což je jednoznačně odrazem zkušeností, významnosti tohoto finančního zdroje a také jisté prestiže, kterou program Culture má.

Nadnárodní spolupráce na kulturních projektech v rámci programu Culture 2000 pomohla v celé Evropě zvýšit výměnu zkušeností a vytváření sítí mezi kulturními subjekty z různých zemí. Role tohoto programu, spočívající ve zdůraznění kulturní rozmanitosti, významně přispívá ke sdílení evropské identity, jejíž nedílnou součástí je i česká kulturní identita a české kulturní bohatství.

Hlavními organizátory byly především organizační složky a obecně prospěšné společnosti (37 %), dále společnosti soukromého sektoru (27 %), příspěvkové organizace (27 %) a města (Terezín, Šternberk a Karlovy Vary).

Častými spoluorganizátory projektů byly vysoké školy (např. Akademie múzických umění, Janáčkova akademie múzických umění, Akademie výtvarných umění aj.) a univerzity (Masarykova univerzita, Univerzita Palackého aj.). Žádná z nich se však nezúčastnila projektu jako hlavní organizátor, přestože by pro tuto roli měla řadu předpokladů (např. personální zázemí aj.).

Obrázek 2.7

Zdroj dat: Program EU Culture 2000 – projekty s českou účastí (2001-2006), 2008, vlastní zpracování

Nejúspěšnějšími žadateli v ČR byla Akademie věd ČR (její jednotlivé ústavy) a Mezinárodní centrum pro umění a nové technologie.

Všechny podpořené projekty musely splňovat alespoň jednu ze tří podmínek:

- tradice a inovace (propojení minulosti a budoucnosti),
- zaměření na veřejnost – dostupnost pro občany,
- uplatnění nových technologií či médií v kulturní tvorbě.

Tabulka 2.4 – Financování kulturních služeb z evropských zdrojů

Rok	Hlavní organizátoři		Spoluorganizátoři
	Počet	Konkrétně	Počet
2001	2	Tanec Praha, Dobrý soused	8
2002	6	Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, Kulturní centrum Řehlovice, CIANT, Moravská galerie v Brně, Nakladatelství Barrister and Principal, Nakladatelství One Woman Press	11
2003	5	Čtyři dny, Divadelní ústav, Media Archiv Praha, Nakladatelství Argo, Centrum pro studium demokracie a kultury	9
2004	10	Moravská galerie v Brně, Terezín, Šternberk, Národní muzeum v Praze, Nakladatelství Dauphin, Nakladatelství Baronet, Centrum pro strategická studia, Transteatral, Festival Khamoro 2004, Centrum nezávislé kultury Palác Akropolis	12
2005	11	Národní galerie v Praze, Polypeje, Muzeum zimních sportů, turistiky a řemesel Deštné, Národní knihovna ČR, Setkávání současného tance, CIANT, Laterna magika, Nakladatelství Dauphin, Centrum pro studium demokracie a kultury, Nakladatelství Argo (2 projekty),	18
2006	16	Polypeje, Muzeum města Brna, Farma v jeskyni, Ostravské centrum nové hudby, Petarda Production, Nakladatelství Baronet, Karlovy Vary, Divadelní ústav (projekt převzalo Národní divadlo v Praze), Nakladatelství Dauphin, Nakladatelství Academia, Nakladatelství Barrister and principál (2 projekty), Nakladatelství Argo (2 projekty), Agite, Oikoymenth	20

Pramen – www.culture.cz, vlastní zpracování

V roce 2001 bylo programem Culture 2000 podpořeno téměř 200 projektů **celkovou sumou 30 milionů €**. České organizace se podílely celkem na 13 projektech (a to ve dvou případech jako hlavní organizátoři – Tanec Praha a Dobrý soused, v osmi případech v roli spoluorganizátorů a ve 12 případech jako partneři¹⁴⁰). Projekty, kdy české subjekty působily

¹⁴⁰ Pozn.: Přidruženým partnerem mohl být kulturní subjekt, který se podílel na aktivitách projektu, ale ne na koncepci, realizaci a financování projektu.

jako hlavní organizátor, **získaly celkem 105 203 €** (Tanec Praha v oblasti scénického umění 55 000 EUR a Dobrý soused v oblasti kulturního dědictví 50 203 EUR).

V roce 2002 bylo podpořeno celkem 224 projektů částkou **více než 33 milionů €**. Z deseti kandidátských zemí, které v tomto období získaly přístup k programu, se projektů zúčastnilo více než 115 organizací. České organizace se podílely celkem na 19 projektech (úspěšnost má oproti předcházejícímu roku vzestupnou tendenci). V šesti případech hrály roli hlavních organizátorů a v 11 případech působily jako spoluorganizátoři.

České subjekty jako hlavní organizátoři **získaly celkem 528 211 €** na roční projekty, a to především v oblasti vizuálního umění.

V roce 2003 podpořila Evropská komise celkem 201 projektů částkou **přesahující 30 milionů €**. 14 českých organizací se podílelo na 13 projektech (v pěti případech jako hlavní organizátoři a v devíti v roli spoluorganizátorů). České subjekty se účastnily především projektů v oblasti vizuálního umění a literárních překladů. Celkem – jako hlavní organizátoři v ročních projektech – **získaly 436 858 €**.

V roce 2004 rozdělila Evropská komise přes **32 mil. €** do 233 projektů. V České republice se celkem 22 organizací podílelo na 22 projektech. V deseti případech v roli hlavních organizátorů, ve 12 v roli spoluorganizátorů.

Jako hlavní organizátoři získaly české subjekty **částku 752 988 €** pro roční projekty v oblastech scénického umění, literárních překladů a kulturního dědictví.

V rámci programu Culture 2000 bylo v roce 2005 uděleno celkem 217 grantů. Suma peněz, která byla mezi ně rozdělena, činila **přes 33 mil. €**. Téměř 30 českých organizací se podílelo na 30 projektech – v 11 případech jako hlavní organizátoři, v 18 případech jako spoluorganizátoři.

Rok 2005 byl pro české subjekty v roli hlavních organizátorů také velmi úspěšný. Podařilo se jim získat celkem **785 239 €** na roční projekty ve stejných oblastech jako v předcházejícím roce.

Evropská komise v roce 2006 rozdělila peníze mezi celkem 201 grantů. Z toho se české organizace podílely celkově na 37 projektech. V 16 případech jako hlavní organizátoři, ve 20 případech v roli spoluorganizátorů. Další pouze jako přidružení partneři.

V tomto roce se české subjekty poprvé staly hlavními organizátory dlouhodobých projektů. Město Karlovy Vary získalo celkem 618 000 EUR a Divadelní ústav (projekt ještě před realizací převzalo Národní divadlo v Praze) pro svůj dlouholetý projekt v oblasti kulturního dědictví obdržel celkem 758 500 EUR.

V rámci ročních projektů české subjekty získaly celkem **738 607 €**.

Obrázek 2.8

Zdroj dat: *Program EU Culture 2000 – projekty s českou účastí (2001-2006), 2008, vlastní zpracování*

Česká republika byla také velmi úspěšná v rámci výzev na zachování a připomenutí hlavních památných míst a archivů spojených s deportacemi. V roce 2004 získala nadace Terezín 37 891 EUR, Židovská obec Olomouc 22 917 EUR a památník Lidice 35 835 EUR.

V roce 2005 obdržel Institut terezínské iniciativy 16 632 EUR a Mezery o. s. 25 857 €.

Rok 2006 byl pro české subjekty také úspěšný. Židovské muzeum v Praze získalo 33 500 € v rámci projektu Protektorát očima židovských dětí a 32 970 € v projektu Transporty protektorátních Židů na území východního Polska v letech 1941-1942.

Program Culture 2007-2013

V případě přiznání dotace bude mezi Agenturou (EACEA) a příjemcem uzavřena finanční smlouva, vyčíslená v eurech a detailně popisující podmínky a výši dotace.

Ministerstvo kultury ČR vypisuje každý rok grantové řízení na podporu českých subjektů, které jsou hlavními organizátory/žadateli nebo spoluorganizátory programu Culture 2007. Tento grantový program je tzv. dodatečným finančním zdrojem k programu Culture 2007.

Fondy

V podmínkách ČR se jedná především o mimorozpočtové státní účelové fondy zřizované podle zákona „...za účelem zajistit dlouhodobou stabilitu financování určitých

*potřeb prostřednictvím účelově vybraných veřejných výdajů s přímou vazbou na rozpočtově určené veřejné příjmy“.*¹⁴¹ Jsou to **Státní fond kultury České republiky** a **Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie** (zmiňované již v předcházející kapitole).

2.3.2 Financování kultury ve Slovenské republice

Kultura na Slovensku vychází z folklóru a je po mnoho století ovlivňována okolními slovanskými, germánskými a středoevropskými dějinami.

Do roku 1992 bylo financování kultury ve Slovenské republice shodné s financováním v České republice. K 1. 1. 1993 si už ale každá země hledala svou samostatnou cestu – řešila otázky priorit financování, hledala potřebné zdroje, stanovovala cíle, nástroje a metody kulturní politiky.

Slovensko zpočátku omezilo objem prostředků poskytovaných na kulturu z veřejných rozpočtů. Vycházelo přitom z myšlenky, že *„podpora kultury z veřejných zdrojů vnucuje suverénnímu jednotlivci, aby se z jeho zdrojů financovaly a nabízely aktivity, o které nemá zájem, vnucuje se mu, z čeho si má vybrat“*¹⁴² Tuto „vůli většiny“ měla (v zájmu efektivnějšího využívání zdrojů) nahradit soukromá volba suverénního konzumenta na trhu kulturních statků. Dalším důvodem pro omezení financování kultury z veřejných rozpočtů byl *„tlak fiskálních orgánů vedený snahou radikálně řešit otázku deficitu veřejných financí i na úkor rozvoje kultury.“*¹⁴³

V současnosti jsou veřejné výdaje na kulturu chápány jako efektivní investice společnosti s vysokou návratností. *„To, co je dobré pro dlouhodobý rozvoj kultury jako celku, je dlouhodobě dobré i pro trvale udržitelný sociální a ekonomický rozvoj krajiny.“*¹⁴⁴

Financování kultury na Slovensku se v současnosti primárně realizuje z veřejných zdrojů, a to na státní, regionální a na lokální úrovni. Neustále však sílí trend posilování podílu územní samosprávy na financování kultury – např. v roce 2006 se územní samospráva podílela na podpoře a na zabezpečování kultury stejným objemem finančních prostředků jako Ministerstvo kultury Slovenské republiky (viz tabulka 2.5).

¹⁴¹ Cit. dle PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M. (2008, s. 199).

¹⁴² Cit. dle NOVOTNÝ, O. (2006, s. 11).

¹⁴³ Cit. dle NOVOTNÝ, O. (2006, s. 12).

¹⁴⁴ Cit. dle NOVOTNÝ, O. (2006, s. 12).

Tabulka 2.5 – Objem finančních zdrojů vyčleňovaných na kulturu z rozpočtů veřejné správy

Finanční zdroje za rok 2006	V mld. Sk	v %
Státní rozpočet	3 729,8	48,5
Výdaje VÚC	1 387,5	18,0
Výdaje obcí	2 572,9	33,5

Pramen: <http://www.slovakia.culturalprofiles.net/?id=-12752>, převzato, částečně upraveno

Financování kultury z veřejných zdrojů (tzn. ze státního rozpočtu, rozpočtu VÚC a obcí) spoluvytváří potřebnou institucionální kapacitu a strukturu na zabezpečování kultury v rámci určitého území. Na celostátní úrovni působí přibližně 40 státních kulturních institucí, na úrovni regionální samosprávy okolo 150 kulturních institucí. Největší počet institucí působících v oblasti kultury však pracuje několik stovek samostatných právních subjektů a několik tisíc subjektů poskytujících kulturní služby zabezpečované prostřednictvím oddělení obecních (městských) úřadů. Financování vlastních institucí nebo aktivit v oblasti kultury ve vlastní režii umožňuje veřejné správě zavádět důležité koordinační mechanismy a řídicí nástroje do rozvoje kultury (např. možnosti využití integrovaných informačních systémů, definování standardů minimální vybavenosti sídel v oblasti kultury aj.).¹⁴⁵

Grantový systém Ministerstva kultury Slovenské republiky¹⁴⁶ je důležitým nástrojem podpory státní kulturní politiky. Systém vychází z dosavadních zkušeností ministerstva při poskytování dotací právníkům a fyzickým osobám, které se o dotaci ucházejí. Důležitým předpokladem systému je:

- transparentnost,
- spravedlnost a
- stabilita.

Finanční podpora v rámci grantového systému rezortu je založena na principu adresnosti podpory s důrazem na kvalitu a přístupnost kulturních hodnot občanům, a na efektivnost poskytnutých finančních prostředků.

Objem finančních prostředků každoročně vyčleněný na grantový systém rezortu je limitovaný státním rozpočtem (kapitolou ministerstva) Proto také nástroje poskytování dotací a způsob posuzování žádostí jsou tomu přizpůsobeny. Dotace ministerstva je (stejně jako v ČR) podmíněna finanční spoluúčastí žadatele. Na poskytnutí dotace není právní nárok.

¹⁴⁵ Podle <http://www.slovakia.culturalprofiles.net/?id=-12752>.

¹⁴⁶ Viz <http://www.culture.gov.sk/ministerstvo/grantovy-system/grantovy-system-rok-2009>.

V současnosti¹⁴⁷ jsou vypsané tyto grantové programy:

- Obnovme si svůj dům,
- Kulturní aktivity v oblasti památkových institucí,
- Audiovize 2009,
- Umění,
- Pro Slovakia,
- Kultura národnostních menšin,
- Kultura znevýhodněných skupin obyvatelstva,
- Nehmotné kulturní dědictví a kulturně-osvětová činnost,
- Kulturní poukazy.

V tabulce 2.6 je zaznamenán vývoj výdajů státního rozpočtu na kulturu v letech 2002-2009. Do roku 2006 růst výdajů na kulturu ze státního rozpočtu stoupal. Po tomto roce dochází k poklesu až do roku 2008, kdy opět došlo k navýšení kapitoly Ministerstva kultury, a to o 26,62 % oproti roku 2007.

Tabulka 2.6 – Výdaje státního rozpočtu SR na kulturu

Rok	Kapitola ministerstva kultury (v mil. Sk, zaokrouhleno, údaj za rok 2009 je uvedený v mil. €)	Podíl výdajů na kulturu k celkovým výdajům (v %)	Podíl výdajů na kulturu k celkovým výdajům bez CNS (v %)	Podíl výdajů na kulturu k HDP
2002	2373	0,92	0,67	0,22
2003	2447	0,84	0,60	0,21
2004	3326	1,07	0,85	0,26
2005	3789	1,19	0,91	0,26
2006	4566	1,38	1,12	0,28
2007	4039	1,16	0,89	0,22
2008	5115	1,35	1,08	0,34
2009	188,3	1,34	1,09	0,30

Pramen - <http://www.culture.gov.sk/ministerstvo/> a <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=SRV&year=2002>, upraveno, vlastní výpočty

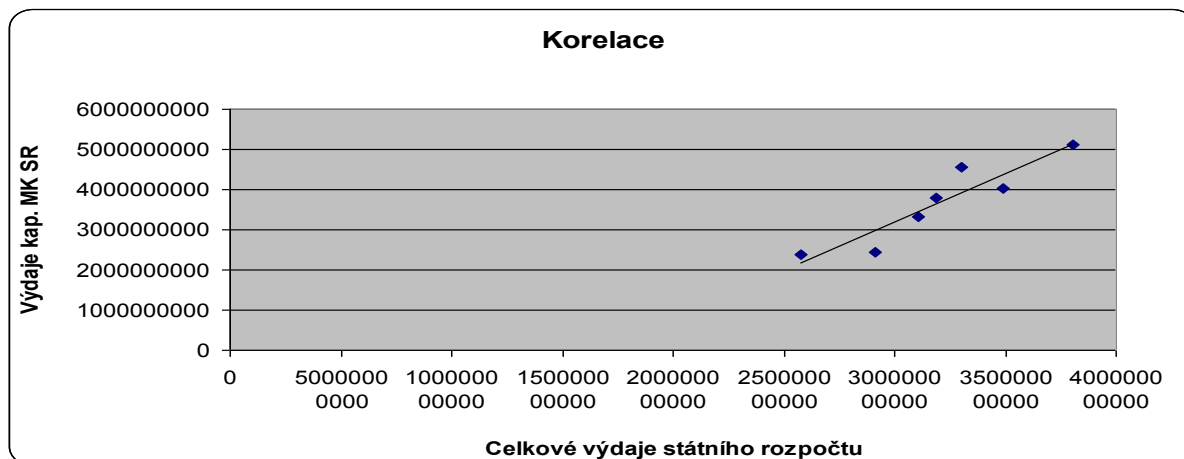
Podíl výdajů na kulturu k celkovým výdajům bez výdajů na církve a náboženské společnosti překročil ve dvou případech hranici 1 %, a to v roce 2006 (o 0,12 procentního

¹⁴⁷ Pozn.: Pro rok 2009.

bodu) a v roce 2008 (o 0,08 procentního bodu). Česká republika této hranice ve sledovaném období ještě nedosáhla.

Koeficient korelace celkových výdajů státního rozpočtu SR a kapitoly MK SR je 0,93. Tato korelace je statisticky významná (testováno na hladině významnosti 0,01), tzn., že z hodnot koeficientu korelace vyplývá, že mezi statistickými znaky je silná lineární závislost (viz následující obrázek).

Obrázek 2.9

Pramen: vlastní výpočty

Tuto lineární závislost je možné ještě testovat užitím testu lineární nezávislosti v základním souboru (předpoklad: normalita rozdělení dvourozměrné náhodné veličiny). Nulovou hypotézou je, že veličiny jsou lineárně nezávislé.

$$t = 6,24$$

Kritická hodnota (hladina významnosti $p = 0,01$):

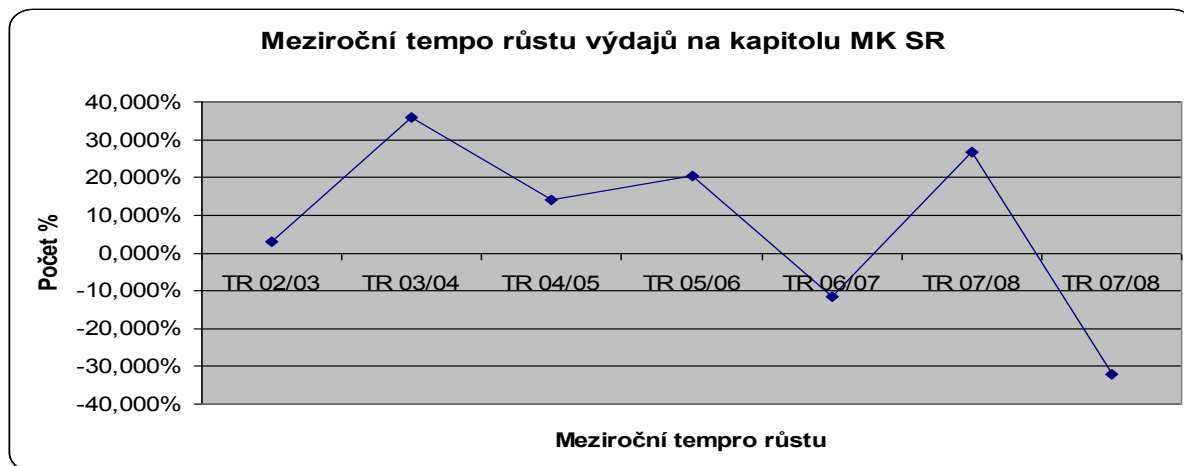
$$t_{0,01}(6) = 3,71$$

Hodnota testovacího kritéria překročila kritickou hodnotu, mezi sledovanými znaky tedy existuje statisticky významná lineární závislost. Vzhledem ke zvolené hodnotě hladiny významnosti, je pravděpodobnost neplatnosti závěru 1 %.

Pro lepší možnost srovnání byly údaje výdajů na kapitolu Ministerstva kultury přepočteny i k HDP (ukazatel se v průměru pohybuje okolo 0,256 %). Indikátor představuje podíl, který ze společného „koláče“ (HDP) připadne na podporu kultury ze státního rozpočtu.

Tento podíl měl od roku 2003 do roku 2006 neustále mírně vzrůstající tendenci (viz obrázek č. 2.11. K poklesu došlo v roce 2007, a to až na úroveň 0,22 % (tzn. o 0,06 procentního bodu méně, než v roce 2006). V roce 2008 je možno zaznamenat opět nárůst, a to o 0,12 procentního bodu.

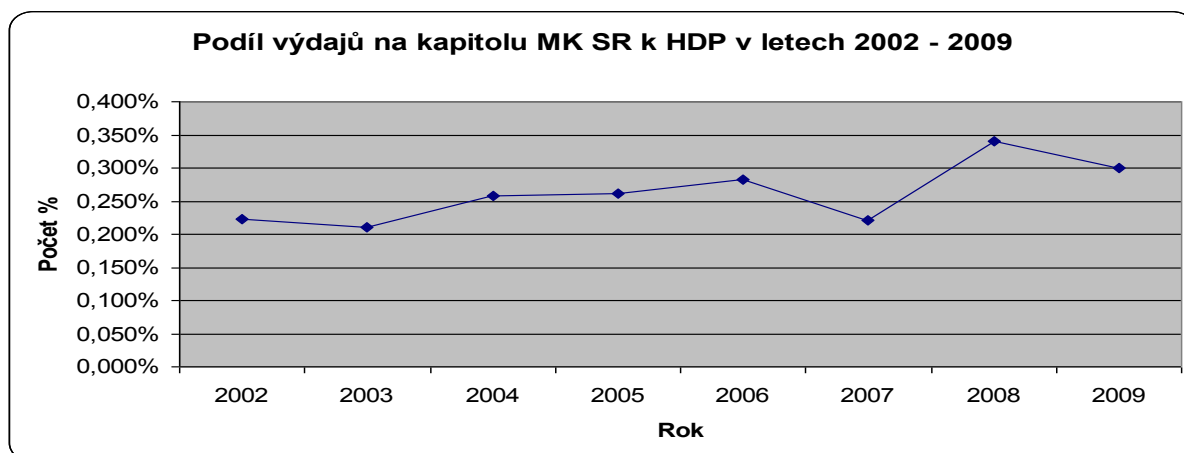
Graf 2.10

Pramen: <http://www.culture.gov.sk/ministerstvo/> a <http://openiazoch.zoznam.sk/zivot/makro/ukazovatele.asp?iid=SRV&year=2002>, upraveno, vlastní výpočty

Pokud chápeme rok 2002 jako základní, pak můžeme konstatovat, že v následujících letech docházelo oproti základnímu roku k neustálému nárůstu výdajů na kapitolu MK SR (nárůst oproti roku 2002 je zhruba o 92,41 %). K největšímu nárůstu oproti základnímu roku došlo v roce 2008, a to o 116 %.

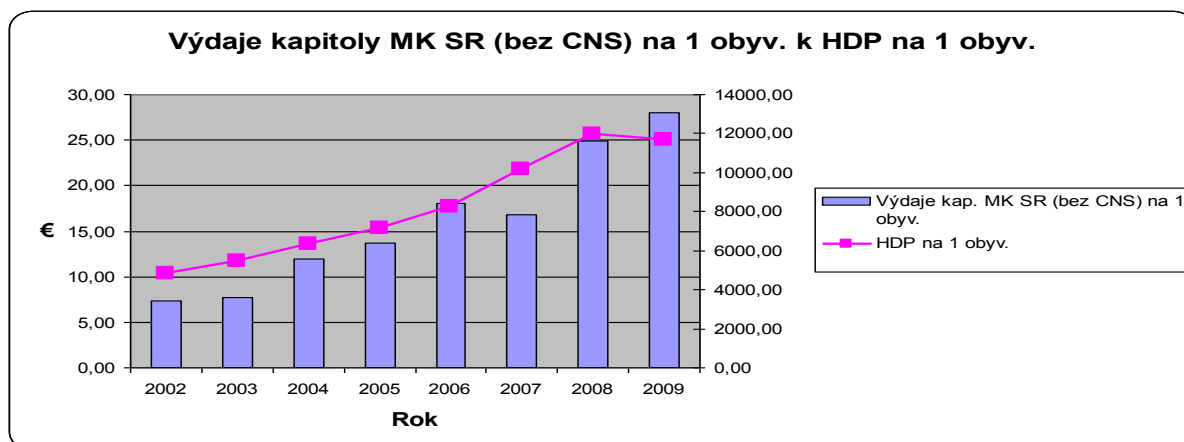
Obrázek 2.11

Pramen: <http://www.culture.gov.sk/ministerstvo/> a <http://portal.statistics.sk/>, upraveno, vlastní výpočty

Následující obrázek ilustruje výdaje kapitoly MK SR (bez výdajů na cirkve a náboženské společnosti) na 1 obyv. k HDP na 1 obyv. v €¹⁴⁸.

Obrázek 2.12

Pramen - <http://www.culture.gov.sk/ministerstvo/> a <http://portal.statistics.sk/>, Eurostat, http://sdw.ecb.europa.eu/quickview.do?SERIES_KEY=120.EXR.A.SKK.EUR.SP00.A, upraveno, vlastní výpočty

Z obrázku je patrné, že vývoj výdajů kap. MK SR na 1 obyvatele kopíruje vývoj HDP na 1 obyv., výjimkou je ale rok 2007, kdy přestože HDP na 1 obyv. rostl, výdaje na kapitolu MK SR klesaly, a to o 6,97 % oproti předcházejícímu roku. Nejvíce prostředků vydávalo MK SR na 1 obyvatele v roce 2009, a to 749,4 €. HDP na 1 obyv. v tomto roce činil 11 649,62 €.

Cílem slovenské vlády (stejně jako vlády české) je postupné zvyšování příspěvku na financování kultury tak, aby co nejdříve dosáhl takového podílu veřejných zdrojů, jaký je obvyklý ve státech Evropské unie. Souběžně s přímými dotacemi z veřejných zdrojů je zájem rozšiřovat i možnosti vícezdrojového financování.

Významnou úlohu ve financování kultury na Slovensku však postupně hrají i další zdroje, jako evropské programy a fondy (zejména strukturální fondy), programy meziregionální spolupráce, soukromý a mimovládní sektor. Tyto finanční zdroje nejsou však z důvodu nedostatku informací v této části práce dále rozvedeny.

Fondy

Na Slovensku je možné čerpat finanční prostředky z tzv. uměleckých fondů, např. z **Fondy výtvarných umění, Hudebního fondu a Literárního fondu**.

¹⁴⁸ Pro přepočtení SKK na € byly použity kurzy ECB, a to vždy k poslednímu dni sledovaného roku.

2.3.3 Financování kultury v Polské republice

Polský model financování kultury předpokládá, že veřejný sektor je hlavním, nikoli však jediným mecenášem kultury. Prostředky soukromého sektoru jsou v tomto pojetí chápány jako doplněk (komplement) – nikoliv alternativa financování.

Grantové programy ministra kultury jsou určeny hlavně obcím, kulturním institucím, školám, univerzitám a pro oblast filmu.¹⁴⁹ Pro rok 2009 jsou vyhlášené tyto programy:

- Kulturní události,
- Rozvoj kulturní infrastruktury,
- Kulturní dědictví,
- Fryderyk Chopin aj.

Vedle programů ministra kultury existují i národní kulturní programy, které jsou součástí Národní strategie rozvoje kultury 2004-2013. V rámci Národní strategie byly navrženy tyto programy:

- Propagace čtenářství,
- Ochrana památek a kulturního dědictví,
- Rozvoj kulturních institucí,¹⁵⁰
- Znamka času,
- Podporování debutů a rozvoj uměleckých škol „MAESTRIA“.

Finanční zdroje pro tyto programy jsou čerpány ze státního rozpočtu, strukturálních fondů Evropské unie a jiných zdrojů.¹⁵¹

Ministr kultury uděluje také stipendia těm, kteří se aktivně podílejí na rozšiřování kultury, věnují se tvůrčímu umění a ochraně památek. Stipendia jsou poskytnutá ze státního rozpočtu a to v následujících oblastech: literatura, výtvarné umění, hudba a tanec, film a další, nebo z Fondu propagace umění.¹⁵²

Zahraniční stipendia jsou poskytnuta kandidátům, kteří reprezentují kulturní oblasti. Jedná se o možnost využít několika měsíční zahraniční stáže pro doplnění znalostí.¹⁵³

Zajímavostí na webových stránkách Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego je odkaz „Znajdź źródło dofinansowania“ (najdi zdroje financování). Jedná se o nástroj (prozatím pouze koncept, který bude ještě upravován na základě požadavků a reakcí uživatelů), který by měl žadatelům o finanční prostředky na podporu kulturních

¹⁴⁹ Viz http://www.mkidn.gov.pl/finanse/programy_ministra.html

¹⁵⁰ Viz Dokument Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013, st. 13.

¹⁵¹ Viz Dokument Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013, st. 14.

¹⁵² Viz http://www.mkidn.gov.pl/finanse/stypendia_z_budzetu.html.

¹⁵³ Viz http://www.mkidn.gov.pl/finanse/stypendia_zagraniczne.html.

projektů či kulturních institucí pomoci zorientovat se v podpůrných finančních programech a najít ten „optimální“ (případně jejich kombinaci).

Dalším zajímavým zdrojem financování kultury v Polsku z prostředků Ministerstva Kultury i Dziedzictwa Narodowego je **Mecenat** – tzn. finanční podpora umění. Jedná se o dotační program ministerstva určený na úkoly plněné v rámci programů, které jsou realizovány filmovými a kulturními institucemi.¹⁵⁴

Podíl výdajů kapitoly Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego vůči celkovým výdajům státního rozpočtu Polska nepřesahuje 1 % (viz tabulka 2.7). V průměru se tento ukazatel pohyboval kolem 0,67 %.

Tabulka 2.7 – Výdaje státního rozpočtu Polska na kulturu

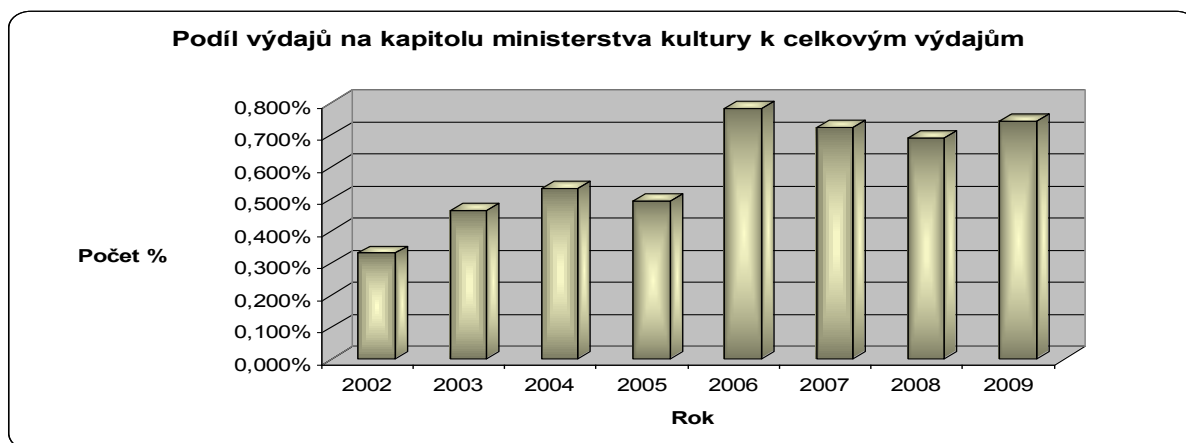
Rok	Kapitola ministerstva kultury (v mil. PLN, zaokrouhleno)	Podíl výdajů na kapitolu MK k celkovým výdajům (v %)	Podíl výdajů na kapitolu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego k HDP (v %)
2002	712,93	0,39	0,09
2003	1171,50	0,60	0,14
2004	1297,58	0,65	0,14
2005	1585,93	0,76	0,16
2006	1745,02	0,77	0,16
2007	1870,02	0,72	0,16
2008	2132,17	0,69	0,17
2009	2388,27	0,74	0,18

Pramen - www.mf.gov.pl/ a http://www.mkidn.gov.pl/ministerstwo/budzet_ministerstwa.html, upraveno, vlastní výpočty

Nejvyššího podílu výdajů Kapitoly ministerstva kultury k celkovým výdajům státního rozpočtu bylo dosaženo v roce 2006 – 0,77 %, nejmenšího v roce 2002 – pouze 0,39 %.

¹⁵⁴ Viz <http://www.mkidn.gov.pl/finanse/mecenat.html>.

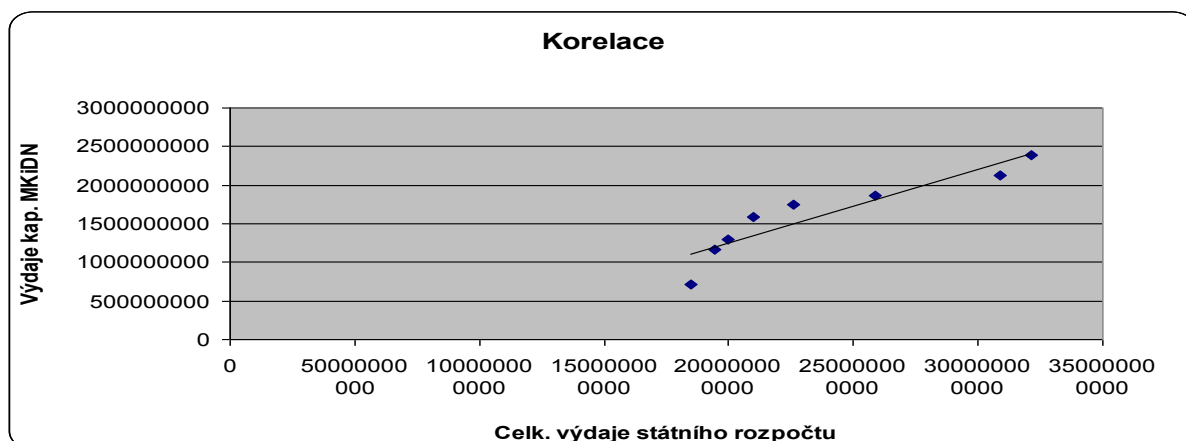
Obrázek 2.13

Pramen - www.mf.gov.pl/ a http://www.mkidn.gov.pl/ministerstwo/budzet_ministerstwa.html, upraveno, vlastní zpracování

Koeficient korelace celkových výdajů státního rozpočtu SR a kapitoly MKiDN je 0,92. \bar{X} a \bar{y} jsou střední hodnoty výběru. Tato korelace je statisticky významná (testováno na hladině významnosti 0,01), tzn., že z hodnot koeficientu korelace vyplývá, že mezi statistickými znaky je silná lineární závislost (viz následující obrázek).

Obrázek 2.14

Pramen: vlastní výpočty

Tuto lineární závislost je možné ještě testovat užitím testu lineární nezávislosti v základním souboru (předpoklad: normalita rozdělení dvourozměrné náhodné veličiny). Nulovou hypotézou je, že veličiny jsou lineárně nezávislé.

$$t = 6,84$$

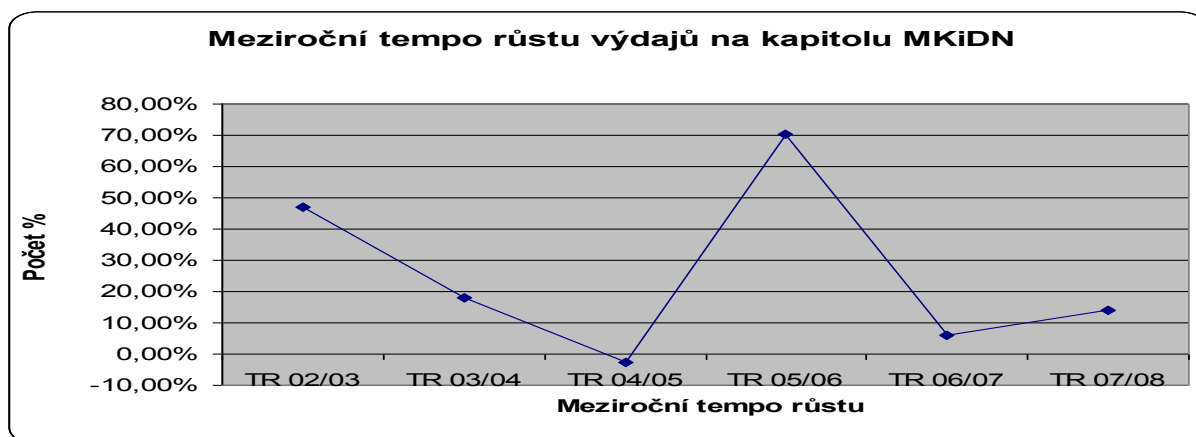
$$\text{Kritická hodnota (hladina významnosti } p = 0,01) \Rightarrow t_{0,01}(6) = 3,71$$

Hodnota testovacího kritéria překročila kritickou hodnotu, mezi sledovanými znaky tedy existuje statisticky významná lineární závislost. Vzhledem ke zvolené hodnotě hladiny významnosti, je pravděpodobnost neplatnosti závěru 1 %.

Následující obrázek (obrázek 2.15) zachycuje meziroční tempo růstu výdajů na kapitolu MKiDN. Nejvýraznější navýšení prostředků na kapitolu MKiDN je možné zaznamenat v roce 2003, a to o 64,32 % oproti předcházejícímu roku. V roce 2002 postihla území Polska (stejně jako i Slovenska a České republiky) povodeň. Prosakující voda způsobila výrazné poškození řady významných kulturních objektů. To bylo s největší pravděpodobností důvodem takového velkého nárůstu prostředků na kapitolu MKiDN.

Od roku 2002 do roku 2008 došlo k nárůstu prostředků určených na kapitolu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a to o 33 %.

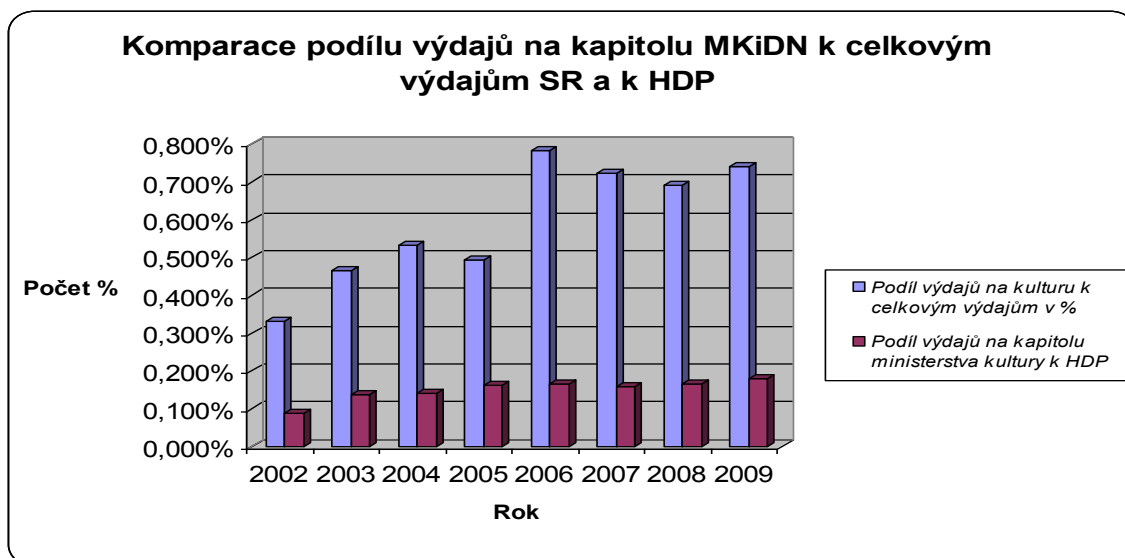
Obrázek 2.15

**Pramen - www.mf.gov.pl/ a http://www.mkidn.gov.pl/ministerstwo/budzet_ministerstwa.html,
upraveno, vlastní zpracování**

Při přepočtení výdajů na kapitolu ministerstva kultury k HDP, nedosahuje podíl ani 0,2 % (viz tabulka 2.7). V průměru se podíl výdajů na kapitolu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego k HDP pohyboval v letech 2002-2008 kolem 0,15 %. Zatímco podíl výdajů na kapitolu MKiDN k SR dosáhl v roce 2006 i 0,77 % (což bylo nejvíce za sledované období), podíl výdajů na kapitolu MKiDN k HDP byl podíl pouze 0,16 %. Podíl výdajů na kapitolu MKiDN vůči HDP je obecně mnohem menší než podíl ve druhém sledovaném ukazateli, což graficky ilustruje obrázek č. 2.16.

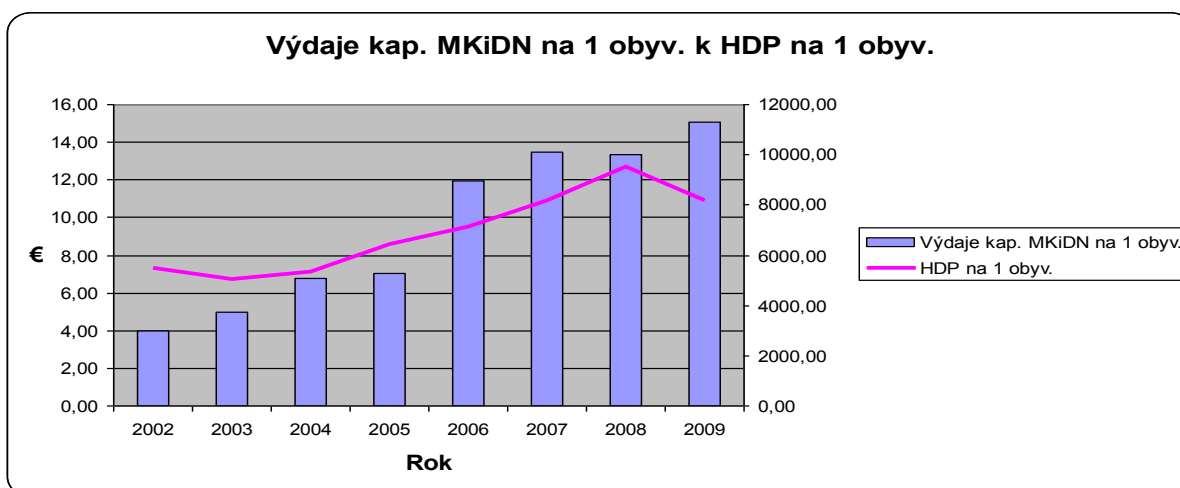
Obrázek 2.16

Pramen: www.mf.gov.pl/ a http://www.mkidn.gov.pl/ministerstwo/budzet_ministerstwa.html, upraveno, upraveno, vlastní výpočty

Následující obrázek ilustruje výdaje kapitoly MKiDN na 1 obyv. k HDP na 1 obyv. v €¹⁵⁵. Nejvíce prostředků na 1 obyvatele vydalo MKiDN v roce 2009, a to 15,04 €. Oproti předcházejícímu roku došlo k nárůstu o 12,42 %.

Obrázek 2.17

Pramen - www.mf.gov.pl/ a http://www.mkidn.gov.pl/ministerstwo/budzet_ministerstwa.html, Eurostat, <http://www.ecb.europa.eu/stats/exchange/eurofxref/html/eurofxref-graph-pln.en.html>, upraveno, vlastní výpočty

¹⁵⁵ Pro přepočtení PLN na € byly použity kurzy ECB, a to vždy k poslednímu dni sledovaného roku.

Z obrázku je patrné, že vývoj výdajů kap. MKiDN na 1 obyvatele kopíruje vývoj HDP na 1 obyvatele. Výjimkou je rok 2008, kdy HDP na obyv. vzrostl o 16,8 % oproti předcházejícímu roku, výdaje na kapitolu MKiDN však poklesly o 0,81 %. Nejvíce prostředků vydávalo MKiDN na 1 obyvatele v roce 2009, a to 15,04 €. HDP na 1 obyv. v tomto roce činil 8141,56 €.

Fondy

Prostředky z **Fondu pro podporu tvořivosti** (Fundusz Promocji Twórczości) mohou být v podobě dotací či stipendií použity pouze podle zákona o právu autorském (prawie autorskim i prawach pokrewnych). O přidělení finančních prostředků rozhoduje ministr kultury. Granty z Fondu jsou udělovány v následujících oblastech:

- literatura,
- výtvarné umění,
- hudba a tanec,
- film a divadlo,
- péče o památky,
- šíření kultury (včetně lidové tvořivosti).

Příjmy fondu tvoří např. příjmy z porušování autorských práv, dobrovolné příspěvky fyzických nebo právnických osob, dědictví, dary, příjmy od producentů nebo vydavatelů kopií literárních, hudebních, výtvarných, kartografických a fotografických děl.

Loterie

„Hry čísel“, peněžní loterie, videoloterie, telebingo představují další (dodatkový) zdroj financování kultury v Polsku. Jedná se o „hry“, kde má stát monopolní postavení. Do sféry kultury jde 20 % ceny losu ve „hře čísel“ (w grach liczbowych) a 10 % ceny losu z videoloterií, peněžních loterií a Telebinga. Zbylé finanční prostředky získané z tohoto finančního zdroje putují do oblasti sportu.

3 ANALÝZA ŘÍZENÍ A EKONOMICKÉHO ZABEZPEČENÍ KNIHOVEN V ČESKÉ REPUBLICE, POLSKÉ REPUBLICCE A SLOVENSKÉ REPUBLICCE

Vybraným oborem kultury, který je v této kapitole analyzován, je knihovnictví. Knihovny jsou po staletí vnímány jako místa určená ke zpřístupňování tištěných dokumentů. Potřebu shromažďovat a uchovávat tyto zdroje vědění vnímali lidé již ve starověku¹⁵⁶. Proto už v této době vznikaly první knihovny. Za nejstarší jsou považovány knihovny v Mezopotámii (3. tis. př. n. l.), Egyptě, Číně, Indii, Řecku a Římě. Nejznámější knihovnou byla Alexandrijská knihovna, založená Ptolemaiovci ve 3. stol. př. n. l. V antickém Řecku i Římě existovaly soukromé i veřejné knihovny. Antické knihovny byly zároveň i vědeckými ústavy.

První křesťanské knihovny vznikaly již ve 3. stol. při sídlech biskupů. Ve středověku vznikaly kostelní a klášterní knihovny, koncem středověku knihovny univerzitní. Základní funkcí tehdejších knihoven bylo nejen shromažďování knih, ale i jejich vytváření. K největšímu rozkvětu knihoven došlo v období renesance a humanismu.

Většina knihoven má dnes charakter tzv. hybridních knihoven, tzn., že poskytují informace z tištěných i elektronických zdrojů. Vedle vlastních informačních zdrojů využívají stále více zdroje externí (stále intenzivněji mezi sebou vzájemně spolupracují). Spolupráce knihoven je jednak motivována snahou o efektivní využití finančních prostředků pocházejících z veřejných zdrojů, jednak vychází z poznání, že žádná knihovna sama o sobě není schopna uspokojit široké spektrum uživatelských potřeb.

V současnosti nejvíce využívají služby veřejných knihoven obyvatelé Skandinávie, Nizozemí a Velké Británie. Naopak pro obyvatele zemí jižní Evropy je charakteristická nízká úroveň využívání služeb knihoven.¹⁵⁷

*„Ke kvalitám života současné obce patří dobrá knihovna. Ta jej dělá pro obyvatele i přitažlivějším, protože jejím prostřednictvím mohou realizovat své zájmy a procesy socializace... Lidé si díky ní mohou lépe orientovat v daném prostředí, lépe se adaptují i reagují na změny... Knihovna svou činností celkově vede k vyšší kvalitě života jednotlivce.“*¹⁵⁸ V mnoha menších obcích působí knihovny často jako jediný organizátor

¹⁵⁶ Pozn.: Viz Bulisová, J., a kol. (2003, s. 618).

¹⁵⁷ Podle CANOY, M., VAN OURS, J. C., VAN DER PLOEG, F. (2006. s. 721-759).

¹⁵⁸ Cit dle *Verejné knižnice v novej Európe – Zborník zo IV. medzinárodnej knihovníckej konferencie*, 2000, s. 16.

kulturního života (pořádají či spolupřádají např. výstavy, besedy, koncerty, soutěže a ve spolupráci se školami výukové a vzdělávací programy.

Knihovny mají obrovský význam při udržování živosti jazyka, literatury a kultury populace. „*Jsou jedinečnými a duchovně obohacujícími okny do jiných kultur a jiných způsobů života, protože dávají k dispozici knihy, periodika, videomateriály, hudební a elektronické dokumenty ... a také nesou díl zodpovědnosti za formování kulturní identity.*“¹⁵⁹

Důležitost knihoven vyplývá především z funkce, kterou knihovny plní. Jedná se o funkci:

- informační (představují místa přístupu k českým i zahraničním informačním zdrojům zahrnujícím bibliografické a faktografické databáze a plnotextové dokumenty),
- vzdělávací,
- kulturní,
- sociální (pomáhají sociální integraci na místní úrovni),
- komunitní
 - podpora komunikace a rozvoj sociálního kapitálu v místě,
 - zvyšování potenciálu místa,
 - podpora vytváření vztahu k místu, kde žijí,
 - zapojování občanů do veřejného života v místě.¹⁶⁰

Otázkou zůstává, jaké funkce budou knihovny zastávat v budoucnosti. Jak moc je bude ovlivňovat např. masivní rozšíření digitalizace knih.

Analýza řízení a financování knihoven vychází především z tzv. primárních zdrojů, (tzn. z dat získaných prostřednictvím metody dotazníkového šetření). Realizační fáze dotazníkového šetření se uskutečnila v září-listopadu 2009 (vzory dotazníků jsou uvedeny v přílohové části této práce, konkrétně se jedná o přílohu č. 2 a 3). Elektronickou poštou bylo v tomto období odesláno 901 dotazníků slovenským, českým a polským knihovnám (z dotazníkového šetření ale byly vyjmuty národní knihovny sledovaných zemí, protože jsou natolik specifické, že by data od nich získaná mohla zkreslit výsledky šetření).

Návratnost dotazníků činila 11,21 %. Příčinou nedoručení mohla být např. neaktualizovaná nebo neplatná elektronická adresa knihovny na jejích webových stránkách či

¹⁵⁹ Cit dle *Verejne knižnice v novej Európe – Zborník zo IV. medzinárodnej knižničkej konferencie*, 2000, s. 36.

¹⁶⁰ Viz <http://unas.svkhk.cz/clanek.asp?id=667>.

(v případě slovenských knihoven) seznamu Ministerstva kultury nebo „plnost“ elektronických poštovních schránek jednotlivých knihoven.

Dotazníky byly uloženy a rozesílány v nižší verzi Microsoft Wordu – tzn. v Microsoft Office Word 2003, aby je mohly snadno otevřít a vyplnit i instituce se zastaralejším softwarem. I přes toto opatření byla návratnost dotazníků velmi nízká.

Na návratnost dotazníků mohla mít vliv i:

- rozdílná počítačová gramotnost pracovníků knihoven – pro mnohé knihovny byl velký problém odeslat vyplněný dotazník zpět (dopis se často vrátil bez přiložené přílohy),¹⁶¹
- neevidence některých požadovaných údajů. Např. Knihovna Slovenského filmového ústavu uvedla, že „...je jedinou knižnicou filmologickej literatury na Slovensku a je súčasťou Oddelenia dokumentácie a knižnicných služieb (ODKS) SFU. Z tohto dôvodu je pre nás cast uvedených otázok dotazníka tazko vyhodnotiteľna, keďže oddelenie sa berie do úvahy ako celok.“

Zvolený způsob dotazování – prostřednictvím elektronické pošty – ovlivnil i „úplnost vyplnění dotazníků“. Tam, kde některé údaje chyběly, bylo možné ve velmi krátkém časovém horizontu zajistit jejich doplnění.

Dotazník nakonec plně vyplnilo celkem 101 knihoven (57 z České republiky, 30 ze Slovenska a 14 z Polska).

3.1 Česká republika

Knihovny jsou nedílnou součástí naší kultury. „Jejich nepostradatelnou funkcí je mimo jiné uchování historických fondů, jako nedílné součásti kulturního dědictví.“¹⁶²

V českých zemích byly první knihy shromažďovány v 9. stol. ve Velkomoravské říši a od 10. stol v Čechách při pražském arcibiskupství. Od 18. století byly na našem území zakládány první veřejné čítárny a knihovny (např. r. 1777 vznikla dekretem císařovny Marie Terezie Národní knihovna v Praze v Klementinu¹⁶³). Od 19. stol. byly významné knihovny České republiky podporovány státem.

V historii svého vývoje zaznamenaly knihovny na našem území období mohutného růstu i období stagnace a úpadku. Např. v období První republiky byly knihovny na základě

¹⁶¹ Pozn.: Tento problém vyřešila např. Beskydská knihovna tak, že dotazník vytiskla, vyplnila na psacím stroji a odeslala poštou.

¹⁶² Cit dle *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010* (2004, s. 3).

¹⁶³ Pozn.: Tato knihovna vznikla jako Veřejná c. k. univerzitní knihovna, podléhající státu.

zákona č. 430/1919 Sb. z. a n. o veřejných obecních knihovnách (§ 1) „bouřlivě“ zřizovány takřka v každé obci. Cílem bylo „*doplnění a prohloubení vzdělanosti všech vrstev obyvatelstva.*“¹⁶⁴ Byla preferována především četba „*vzdělávací, naučná i zábavná, která má skutečnou vnitřní hodnotu.*“¹⁶² Úplně vybudovaná knihovna se měla skládat z půjčovny knih, čítárny časopisů a knihovny příruční.

Dnes je možné zaznamenat spíše snahu zúžit stávající síť knihoven, a to především z ekonomických důvodů.

3.1.1 Legislativní rámec knihovnictví

Zřizování knihoven se odvíjí od zákona o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon¹⁶⁵). Knihovny zřízené dle tohoto zákona jsou zapsány v evidenci knihoven.

Dalšími právními předpisy, které ovlivňují činnost knihoven, je např. zákon č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím, zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy, zák. č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích¹⁶⁶, Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky¹⁶⁷ aj.

Důležitým koncepčním materiálem Ministerstva kultury ČR, jehož cílem je podpořit rozvoj knihoven, aby každý obyvatel ČR měl rovné šance v přístupu ke kvalitním veřejným knihovnickým a informačním službám, je Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010. Materiál shrnuje hlavní problémové okruhy českého knihovnictví (jako jsou např. nedostatečné nástroje a procesy pro sdílení zdrojů a služeb; nedostatek finančních prostředků; omezená dostupnost knihovních fondů způsobená pomalým převodem klasických katalogů velkých knihoven do on-line databází apod.), navrhuje způsob jejich řešení a určuje odpovědnosti za plnění stanovených úkolů.

3.1.2 Organizace systému knihoven ČR

Systém veřejných knihoven v ČR (dle knihovního zákona) tvoří:

- **knihovny zřizované Ministerstvem kultury České republiky**

¹⁶⁴ Cit dle zák. č. 430/1919 Sb., § 1.

¹⁶⁵ Pozn.: Jedná se o zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁶ Pozn.: Vše ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁷ Pozn. Tento pokyn upravuje např. provozní dobu knihovny pro veřejnost určenou dle počtu obyvatel obce, dále tvorbu knihovního fondu a informačních zdrojů, počet veřejně přístupných stanic připojených k internetu aj.

- **Národní knihovna České republiky**¹⁶⁸
 - je státní příspěvkovou organizací zřizovanou MK ČR;
 - řadí se mezi nejvýznamnější evropské i světové knihovny;
 - zajišťuje centrální služby pro všechny typy knihoven – vykonává koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské činnosti;
 - je knihovnou s univerzálním knihovním fondem doplněným specializovanými fondy, která trvale uchovává konzervační a historický fond (rozsahem svých fondů je největší z veřejných knihoven v České republice).
- **Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana a Moravská zemská knihovna v Brně,**
- **Knihovna Národního muzea, knihovna Památníku národního písemnictví, knihovna Divadelního ústavu a další** – tedy knihovny zřizované MK ČR nepřímo jako součást příspěvkových organizací ministerstva.
- **Krajské knihovny** zřizované krajskými úřady. Tyto knihovny
 - plní a koordinují plnění regionálních funkcí vybraných základních knihoven v kraji;
 - mohou plnit v místě svého sídla i funkci základní knihovny, podílí se tedy na zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb obce;
 - obvykle zajišťují pro další knihovny v kraji (základní) tzv. regionální služby (vzdělávání knihovníků v regionech, funkce krajských vzdělávacích center; problematika výměnných fondů, organizace, evidence, doprava, financování; krajské systémy meziknihovních výpůjčních služeb; koordinace a kooperace...);

Státní vědecké knihovny byly MK ČR převedeny k 1. 7. 2001 do pravomoci krajských samospráv. Význam tohoto typu knihoven se liší v závislosti na rozsahu a skladbě fondu. Zpravidla však mají fond univerzální.

- **Základní knihovny** – jsou knihovny s univerzálním nebo se specializovaným knihovním fondem: Vykonávající informační, kulturní a vzdělávací činnosti. Patří zde tzv.:

¹⁶⁸ Viz http://www.nkp.cz/pages/page.php3?nazev=O_nas&submenu2=9.

- **městské a obecní knihovny** zřizované samosprávou,
- **ostatní knihovny**¹⁶⁹, které jsou v současnosti zřizovány např. školami, nemocnicemi, muzei, galeriemi, soudy, univerzitami a dalšími fyzickými a právníckými osobami.
- **Specializované knihovny**¹⁷⁰
 - snaží se doplňovat svůj fond podle stanoveného profilu;
 - mohou být řízené státními organizacemi nebo působící v rámci jiných subjektů (např. knihovny vysokých škol);
 - spolupracují s knihovnami v oblasti své specializace při zavádění nových technologií v oblasti zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb.

Z jiného pohledu je možné systém knihoven rozdělit podle jejich **dostupnosti služeb pro veřejnost**. V tomto případě je možné rozlišit knihovny¹⁵³:

- **veřejné**, které by měly umožňovat všem občanům rovnoprávný přístup k publikovaným informacím a informačním zdrojům zveřejněným tiskem. Patří zde knihovny obecní, městské, krajské, národní a knihovny specializované;
- **vysokoškolské**, které mají specializovaný fond tištěných i elektronických zdrojů zaměřených na zabezpečení vyučovaných oborů. Služby jsou poskytovány především vyučujícím, ostatním zaměstnancům školy a studentům;
- **specializované** umístěné v neveřejných objektech (např. knihovny výrobních a obchodních organizací, výzkumných ústavů aj.). Služby jsou poskytovány většinou v rámci své instituce;
- **zámecké**;
- **školní** (zřizované a udržované z rozpočtu školy) – jsou určeny pro žáky a učitele na základní, střední nebo vyšší odborné škole, tzn., že služby poskytují pouze v rámci školy. Jejich hlavním úkolem je informační a dokumentační zabezpečení vyučovacího procesu. Tento typ knihoven je možné ještě dále rozdělit na **knihovny učitelské** a **knihovny žákovské**.

V oblasti knihovnictví působí i řada spolků a sdružení (nejčastěji zájmových sdružením právníckých osob), jejichž cílem je především vytvořit základnu pro spolupráci.

¹⁶⁹ Zde by bylo možno zařadit např. Knihovnu Václava Havla, která byla založena (D. Havlovou, K. Schwarzenbergem, Z. Bakalou a M. Petruskem) po vzoru prezidentských knihoven v USA, která slouží k dokumentaci, výzkumu a propagaci života, díla a myšlenek Václava Havla.

¹⁷⁰ Viz <http://www.knihovny.cz/co-to-je-knihovna/system-knihoven-v-cr>.

Všechny aktivity sdružení nenarušují postavení a funkce členských knihoven a mohou být organizovány i ve spolupráci se zahraničními partnerskými organizacemi. Mezi tyto spolky (sdružení) patří např.:

- **Asociace knihoven vysokých škol České republiky**
 - zastupuje vysokoškolské knihovny při takových jednáních, která se týkají koncepce a naplňování státní informační politiky a národního knihovního systému,
 - hájí a prosazuje zájmy vysokých škol a jejich knihoven při jednáních s organizacemi z oblasti vzdělávacích, komunikačních a informačních technologií.
- **Sdružení knihoven České republiky**
 - zajišťuje pořádání odborných porad, seminářů a konferencí pro knihovny,
 - zajišťuje vydávání odborných publikací, zejména ve vlastní ediční řadě Informační zdroje,
 - provádí kooperativní zajišťování knihovních fondů a jiných informačních zdrojů, zejména vědecké a odborné literatury, a to i ze zahraničí aj.
- **Sdružení uživatelů knihovního systému LANius**
 - cílem sdružení je vytvářet, provozovat, šířit a užívat souborný katalog (SKAT) především ve veřejných, ale i v ostatních knihovnách.
- **Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky (občanské sdružení)**
 - posláním sdružení je
 - usilovat o soustavné zvyšování úrovně knihovnické a informační práce a s tím spojené prestiže oboru a
 - usilovat o to, aby ze strany státu, zřizovatelů knihoven a informačních institucí byly vytvářeny příznivé podmínky pro jejich rozvoj a činnost.

3.1.3 Řízení knihoven

Ústředním článkem státní správy pro oblast literatury, knižní kultury, neperiodického tisku a knihovnictví je Ministerstvo kultury České republiky. V rámci ministerstva bylo zřízeno Oddělení literatury a knihoven¹⁷¹, které:

- plní funkci zřizovatele vůči třem příspěvkovým organizacím (Národní knihovna České republiky, Moravská zemská knihovna v Brně a Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana),
- spoluvytváří zákonné právní úpravy v oblasti knihovnictví a literatury,

¹⁷¹ Pozn.: Ve schématu organizační struktury ministerstva k 1. 11. 2010 dostupnému na <http://www.mkcr.cz/>, je uveden jiný název tohoto oddělení, a to Samostatné oddělení knihoven.

- vede evidenci knihoven,
- zajišťuje činnost Ústřední knihovnické rady jako poradního, koordinačního a iniciativního orgánu ministra pro zásadní otázky knihovnictví,
- zajišťuje kontakty s profesními sdruženími knihovníků, spisovatelů a překladatelů, vydavatelů a distributorů knih,
- připravuje a administrativně zajišťuje podporu projektů v oblasti literatury a knihoven v rámci programů Veřejné informační služby knihoven a Česká knihovna (podpora nákupu děl české literatury do knihoven), a výběrových dotačních řízení Knihovna 21. století aj.

Až do roku 2005 zajišťovalo (ve smyslu financovalo) MK ČR prostřednictvím svého rozpočtu regionální služby veřejných knihoven. Od tohoto roku přešlo zajištění regionálních funkcí veřejných knihoven zcela pod samosprávu krajů.

Ústřední knihovnická rada České republiky¹⁷² je poradním, iniciativním a koordinačním orgánem ministra kultury ČR pro oblast knihovnických a informačních služeb, knihovnictví a knihoven v České republice. Členy rady jmenuje a odvolává ministr kultury ČR zejména z řad odborníků, zástupců profesních sdružení a představitelů institucí z oblasti knihovnictví.

Rada se vyjadřuje:

- k zásadním programovým, legislativním a normativním záměrům v oblasti knihovnictví,
- ke stanovení prioritních oblastí poskytování dotací provozovatelům knihoven,
- k náplni programů MK ČR určených k rozvoji knihovnictví.

Mezi další funkce rady patří:

- zpracování návrhů a doporučení týkající se postavení, funkce a mezirezortní kooperace knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby,
- předkládání návrhů (ministru kultury ČR) na řešení zásadních problémů knihovnictví v České republice.

Kraje i obce plní v oblasti knihovnictví především funkci zřizovatele některých knihoven. Chod těchto knihoven pak zajišťují ze svého rozpočtu.

Provozovatel knihovny je povinen zajistit:

- umístění knihovního fondu v podmínkách vhodných pro poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb,

¹⁷² Viz http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=08_Spo/Organizacni_a_jednaci_rad_ukr.htm.

- ochranu knihovního fondu před odcizením a poškozením a před nepříznivými vlivy prostředí,
- restaurování knihovních dokumentů, popř. jejich převedení na jiný druh nosiče.

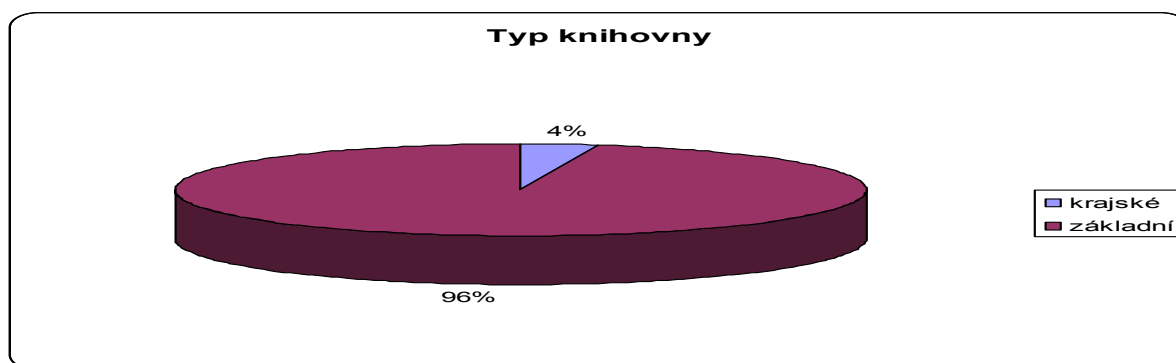
3.1.4 Výsledky dotazníkového šetření

Cílem tohoto šetření je především zmapování stavu řízení a financování knihoven ve sledovaných zemích. Srovnáním výsledků dotazníkového šetření je metodou k získání doporučení pro náš systém knihoven.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 57 knihoven z celkového počtu 209 oslovených (návratnost činila 27,3 %). Adresy obesílaných respondentů byly získány z různých zdrojů, např. z webových stránek jednotlivých knihoven, dále ze seznamu členů sdružení uživatelů knihovních systémů LANius (seznam oslovených respondentů je uveden v přílohové části této práce). Cca 10 dotazníků bylo vyplněno osobně přímo v provozovně knihovny (např. dotazník adresovaný Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě aj.).

Šetření se zúčastnily (viz obrázek 3. 1) především tzv. knihovny základní (96 %), dále knihovny krajské (např. již výše zmiňovaná Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě). Šetření se nezúčastnila žádná specializovaná knihovna ani knihovna, jejímž zřizovatelem je MK ČR.

Obrázek 3.1

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

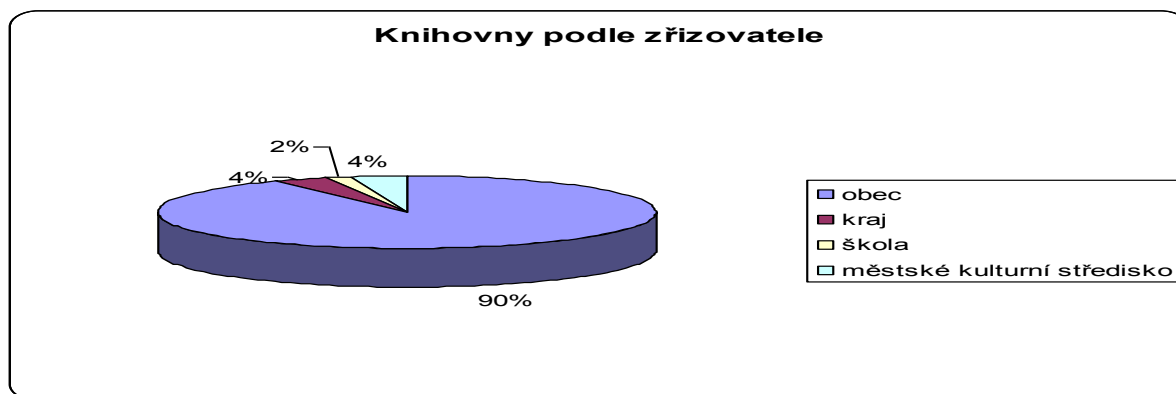
Knihovnu v České republice může dle knihovního zákona (§ 3) zřizovat:

- ústřední orgán státní správy (např. Ministerstvo kultury ČR),
- územní samosprávný celek (tzn. kraj nebo obec),
- jiná fyzická nebo právnická osoba (např. městské kulturní středisko, škola aj.).

Provozovatelem knihovny může být fyzická nebo právnická osoba, která svým jménem v knihovně poskytuje veřejné knihovnické a informační služby:

Dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009 se (co do počtu) zúčastnilo nejvíce knihoven, jejichž zřizovatelem je obec – celkem 52 knihoven, tzn. 90 % (viz obrázek č. 3.2).

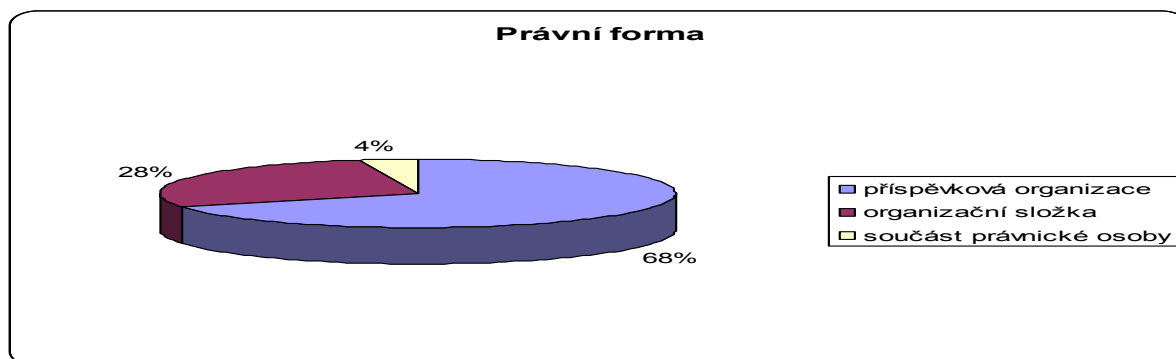
Obrázek 3.2

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Z celkového počtu 57 navrácených dotazníků mělo 68 % respondentů formu příspěvkové organizace, 28 % formu organizační složky města a 4 % dotazovaných knihoven bylo nesamostatných (součástí jiné právnické osoby).

Obrázek 3.3

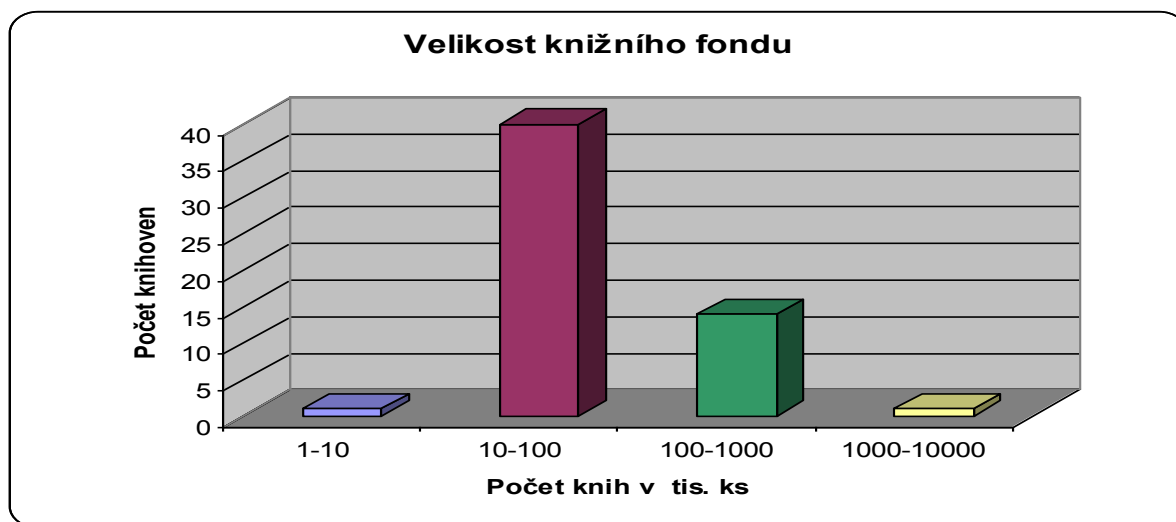
Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Základním předpokladem kvality a efektivnosti poskytování knihovně-informačních služeb je knihovní fond. Má odpovídat uživatelskému zázemí, v kterém knihovna působí. Musí být aktuální, průběžně doplňovaný – s možností pohotového zpřístupnění žádaných poznatků a informací. Knihovny by měly věnovat jeho doplňování systematickou pozornost

(tzn. vycházet např. z průzkumu zájmu čtenářů dle jednotlivých věkových kategorií) dle svých finančních možností.

Největší počet respondentů (celkem 40) uvádí velikost knižního fondu v intervalu od 10 000 do 100 000. Podle tohoto ukazatele patří dotazované knihovny spíše k středním. Pouze jedna knihovna uvedla, že její knižní fond obsahuje méně než 10 000 knih. Jednalo se o školní knihovnu. Tato knihovna také uvádí, že její knižní fond čítá zhruba 8 tis. knih. Největší knihovnou (dle velikosti knižního fondu) byla vědecká knihovna (její knihovní fond čítá 1 030 tis. knih, z toho pouze monografie 545 tis. knih).

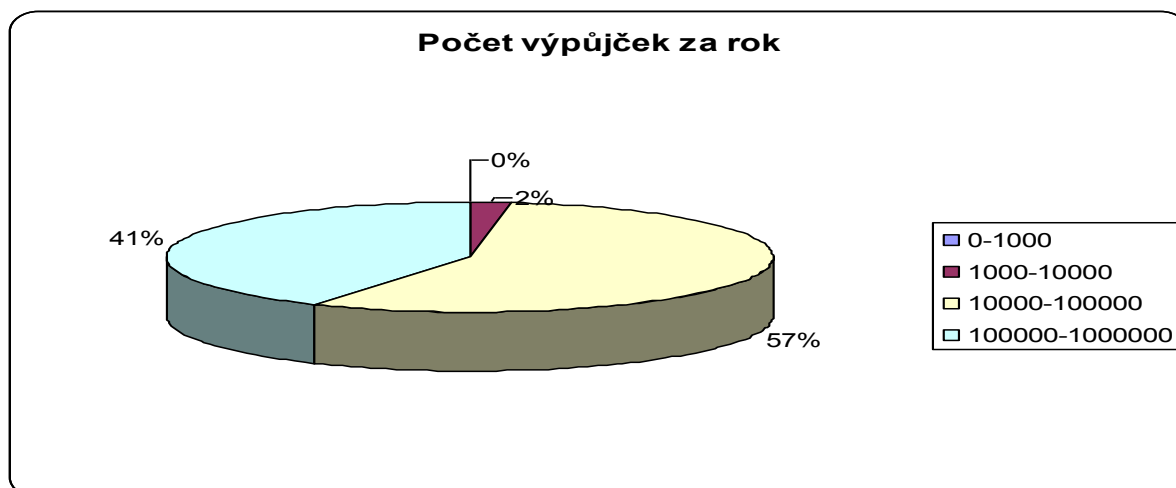
Obrázek 3.4

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Všechny sledované knihovny evidují více než 1000 výpůjček za rok – 57 % respondentů eviduje 10 000 – 100 000 výpůjček za rok, 41 % dotazovaných eviduje více než 100 000 výpůjček za rok. Zajímavostí je, že u mnohých knihoven počet výpůjček převyšuje velikost jejich knižního fondu (např. jedna z oslovených městských knihoven eviduje 219 tis. výpůjček při velikosti knižního fondu 85 000 ks publikací). Nejmenší počet výpůjček za rok evidovala školní knihovna, nejvíce pak městská knihovna (cca 16 000 tis. výpůjček za rok).

Obrázek 3.5

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Počet veřejně přístupných stanic připojených k internetu v knihovnách se v České republice (dle Metodického pokynu Ministerstva kultury ČR k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky) odvozuje od počtu obyvatel dané obce (viz tabulka č. 3.1). Pokud je v obci zřízeno veřejné místo přístupu k internetu mimo knihovnu, je možno počet veřejně přístupných stanic připojených k internetu v knihovně snížit.

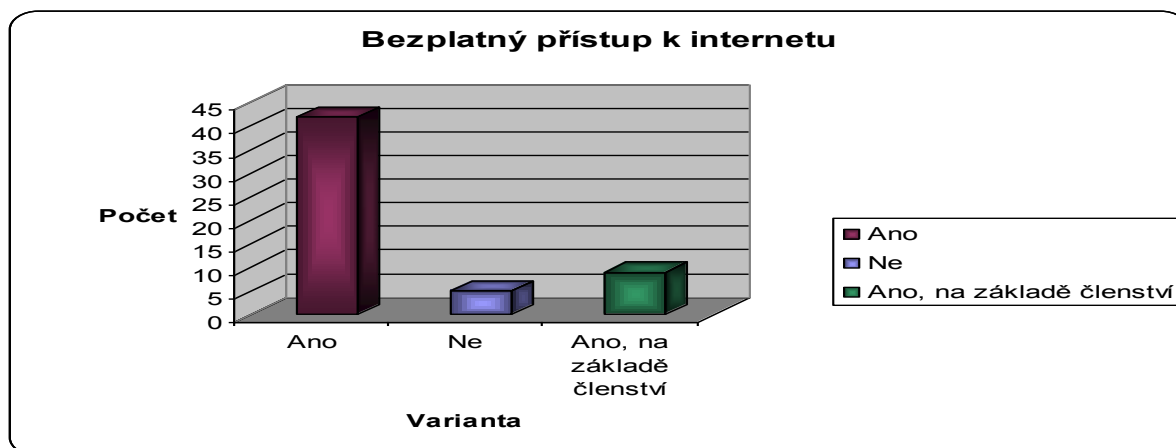
Tabulka 3.1 – Počet veřejně přístupných stanic připojených k internetu

Počet obyvatel obce	Počet stanic
1 – 500	1 až 2
501 – 1 000	2
1 001 – 3 000	2 až 3
3 001 – 5 000	3 až 5
5 001 - 10 000	5 až 7
10 001 - 20 000	7 až 10
20 001 - 40 000	10 až 15
Více než 40 001	15 a více

Pramen: Metodický pokyn MK ČR k vymezení standardu veřejných knihovnických a inform. služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky

Bezplatný přístup k internetu potvrdilo celkem 75 % dotazovaných, 16 % respondentů umožňuje bezplatný přístup k internetu pouze na základě členství. Jenom 9 respondentů uvedlo, že bezplatný přístup k internetu neposkytuje (viz obrázek č. 3.6).

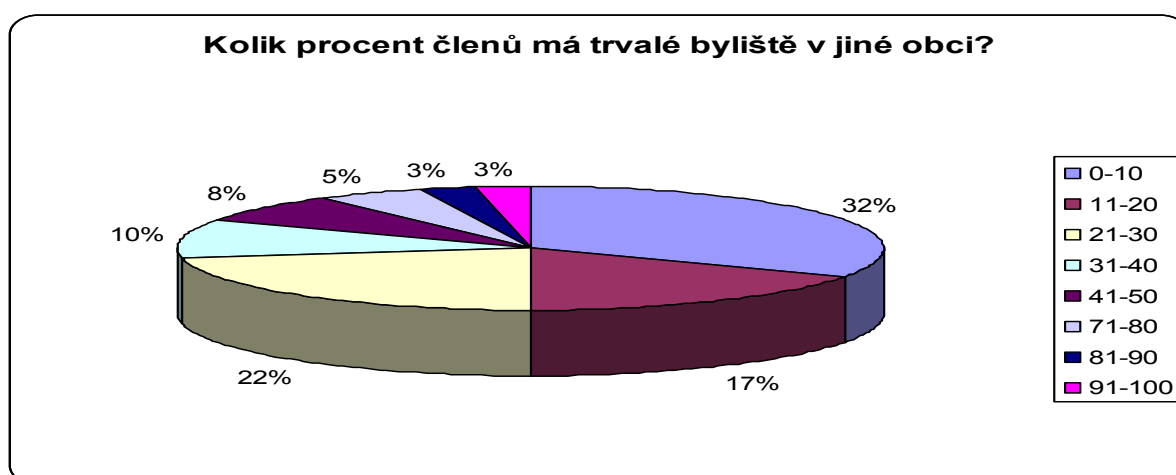
Obrázek 3.6

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Nejvíce, tzn. 32 % respondentů, uvedlo, že počet jejich členů majících trvalé bydliště v jiné obci je v intervalu 0-10 %. Nejméně respondentů (pouze 3 %) má více než 80 % členů s trvalým bydlištěm v jiné obci (viz obrázek č. 3.7). Šest knihoven tyto skutečnosti neeviduje, případně uvedlo, že tento údaj není možné zjistit.

Obrázek 3.7

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

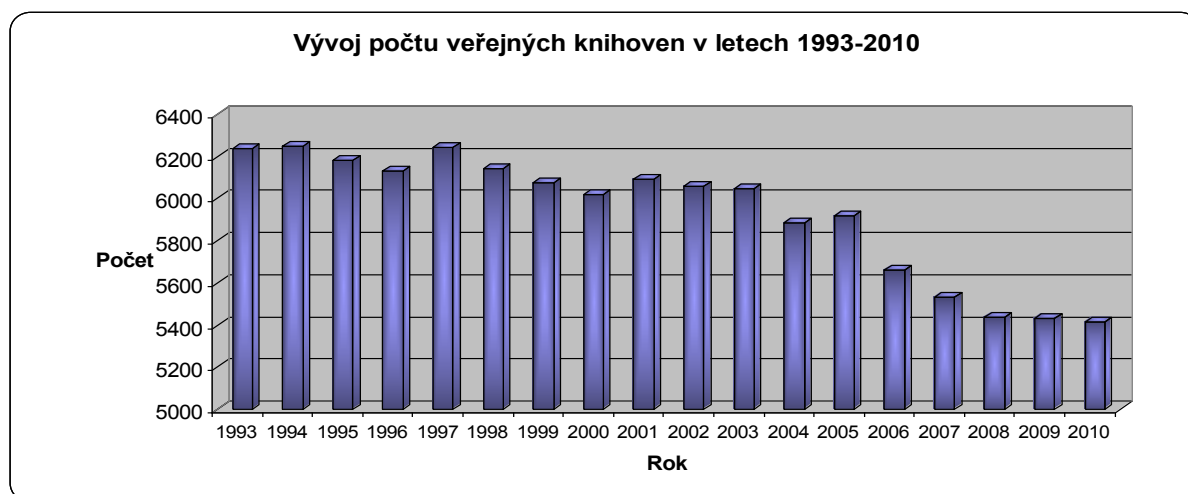
Financování

Knihovny mohou pro svou činnost využívat příspěvky od zřizovatele, několik státních dotačních programů, podpůrné programy Evropské unie, nadační fondy a další zdroje.

Díky společenské a ekonomické transformaci došlo k jisté stagnaci knihovnických služeb. Do roku 1998 bylo z finančních důvodů částečně omezeno doplňování knihovních fondů novými přírůstky. Zčásti byla utlumena nebo je v dlouhodobém skluzu ediční činnost, došlo ke zvýšení čtenářských poplatků, omezování provozu a meziknihovní výpůjční služby, zvyšování rozdílu v kvalitě a komplexnosti služeb velkých a malých knihoven apod.

Knihovny v současnosti také např. odkládají stavební úpravy nebo opravy aj. Dalším důsledkem transformace byla také likvidace některých knihoven či jejich poboček – především v malých sídlech (toto tvrzení podporuje i obrázek č. 3.8).

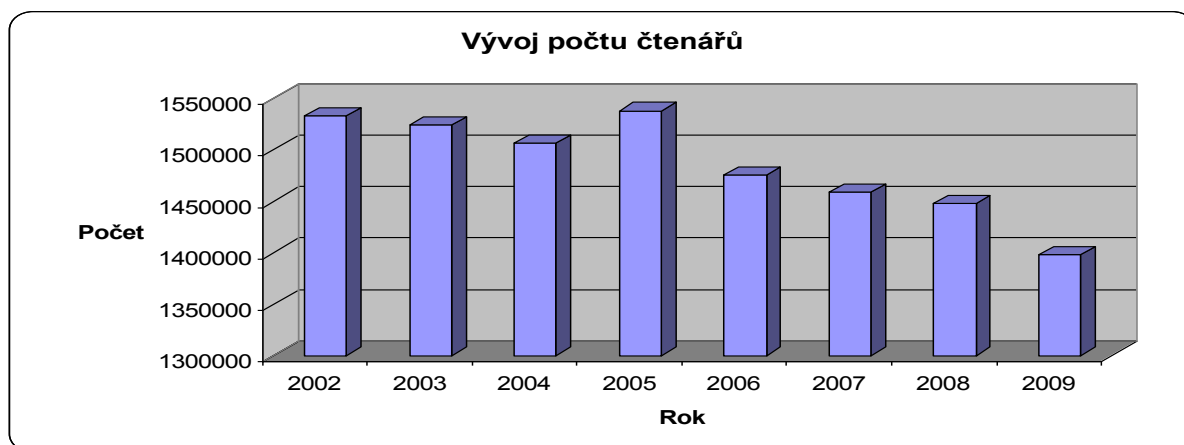
Obrázek 3.8

Pramen: http://knihovnam.nkp.cz/sekceno.php3?page=05_St/Statistika2.htm, vlastní zpracování

V letech 2002 – 2009 se neustále snižoval i počet čtenářů využívajících služby knihoven, přestože se díky postupné informatizaci a připojení k Internetu staly knihovny především pro mladé přitažlivější.

Obrázek 3.9

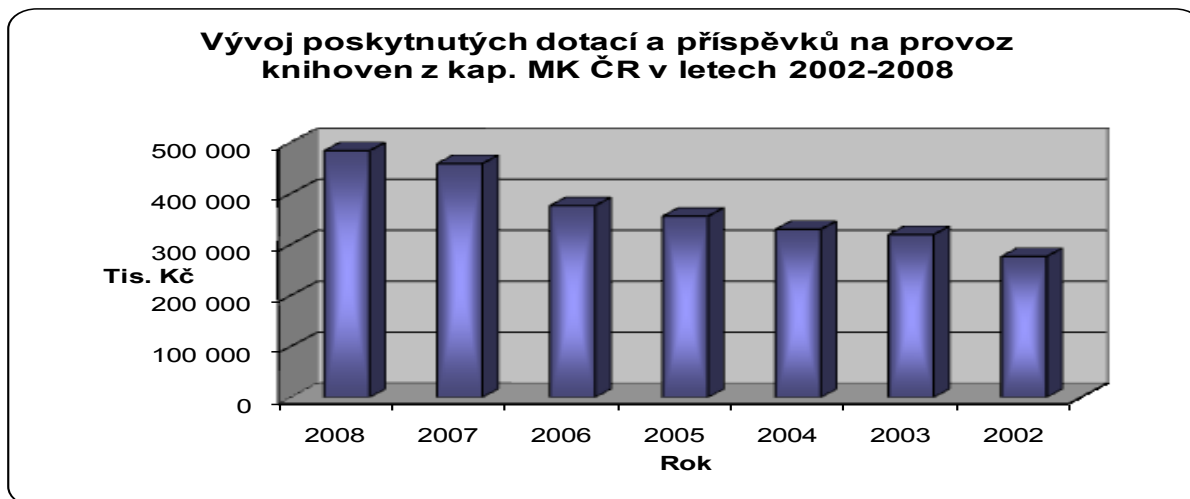

Pramen: <http://new.nipos-mk.cz/?cat=126>, vlastní zpracování

Veřejné rozpočty

Většina knihoven je financována z veřejných zdrojů, tj. z rozpočtu obcí, krajů¹⁷³, škol, vědeckých ústavů a dalších institucí, které provozují knihovny. Ze státního rozpočtu je financován jen omezený počet ústředních knihoven, jako jsou např. Národní knihovna ČR, Státní technická knihovna, Národní lékařská knihovna apod.

Obrázek 3.10

Pramen: <http://www.nipos-mk.cz/?p=2675>, vlastní zpracování

¹⁷³ Pozn.: Krajem je plně hrazena služba napomáhající rozvoji zejména malých a neprofesionálních knihoven, regionální funkce knihoven. Dotace na výkon regionálních funkcí z rozpočtu kraje je určena k úhradě osobních, provozních a ostatních nákladů, které vznikly knihovnám pověřeným výkonem regionálních funkcí v souvislosti s tímto pověřením a na nákup výměnných knihovnických fondů.

Příspěvek z rozpočtu zřizovatele – jako zdroj financování – podle výsledků dotazníkového šetření potvrdilo 100 % knihoven, pro 11 respondentů je pak tento zdroj financování zásadní (jediný – tvoří 100 % celkových příjmů knihovny).

Provozovateli knihovny mohou být z peněžních prostředků státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuty účelově určené dotace zejména:

- na projekty vědy a výzkumu,
- na zavádění nových technologií v oblasti zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb,
- na podporu propojení knihoven v síti,
- na zpracování informačních pramenů do elektronické podoby a jejich zpřístupnění,
- na doplnění knihovního fondu,
- na projekty v oblasti kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti,
- zabezpečení dalšího odborného vzdělávání pracovníků knihoven aj. (viz knihovní zákon).

Dotace z jiných rozpočtů než z rozpočtu zřizovatele potvrdilo v případě dotací ze státního rozpočtu – celkem 16 respondentů, v případě dotací z rozpočtu kraje – celkem 13 knihoven.

Grantová řízení MK ČR

Program **Veřejné informační služby knihoven** byl vyhlašován v letech 1997-2000. V rámci tohoto programu byly dotovány projekty připojení veřejných knihoven k internetu, vybavování knihoven výpočetní technikou a nákup automatizovaných knihovnických systémů. V průběhu roku 2000 byl tento dotační program nahrazen programem **Veřejné informační sítě knihoven** (VISK).

Rok 2007 byl posledním rokem, kdy si knihovny mohly požádat o připojení k internetu, které bylo hrazeno ze státního rozpočtu do roku 2015 (získání dotace z podprogramu Veřejné informační sítě knihoven 3). Jedna z podmínek pro získání dotace z podprogramu VISK 3 byla pravidelné přispívání do Souborného katalogu ČR.

V současnosti (pro rok 2009) jsou vyhlášena výběrová řízení na nekomerční projekty z oblasti knihoven v programu VISK:

- VISK 2 - Mimoškolní vzdělávání pracovníků knihoven v oblasti ICT,
- VISK 3 - Informační centra knihoven,

- VISK 5 - RETROKON,
- VISK 6 - Memoriae Mundi Series Bohemica,
- VISK 7 – Kramerius,
- VISK 8 – Informační zdroje a Jednotná informační brána,
- VISK 9 – CASLIN a Národní autority ČR.

V následující tabulce jsou porovnány údaje o prostředcích, které jednotlivé knihovny mohly získat x získaly v rámci programu VISK v letech 2002 –2009. Programu VISK se pravidelně účastnila Národní knihovna ČR (za účelem podpory svých základních činností).

Tabulka 3.2 – Prostředky programu VISK v letech 2002 – 2009 (v tis. Kč)

Rok	Program VISK	Plán VISK
2002	50 000	161 000
2003	20 903	162 000
2004	40 903	162 000
2005	30 239	120 322
2006	30 239	113 396
2007	70 396	114 065
2008	70 396	114 065
2009	46 072	117 650

Pramen: www.mkcr.cz, vlastní zpracování

V roce 1998 byl naposledy vyhlášen program **Knihy a čtení**, který podporoval projekty zaměřené na rozvoj čtenářství, přednášek, seminářů, besed, soutěží, výstav a vydávání publikací. Od roku 1999 ho nahradil program **Knihovna 21. století – K21**.

Cílem tohoto výběrového řízení Ministerstva kultury (odboru umění a knihoven) na poskytnutí dotací knihovnám evidovaným dle zákona č. 257/2001 Sb. (knihovní zákon) a občanským sdružením dle zákona č. 83/1990 Sb., jejichž hlavním účelem je knihovnická a informační činnost či jejich podpora na nekomerční projekty z oblasti knihoven, je:

- podpora práce s národnostními menšinami,
- podpora všeobecné dostupnosti knihovnických služeb pro občany se zdravotním postižením,
- kulturní, výchovná a vzdělávací činnost,
- ochrana knihovního fondu před nepříznivými vlivy prostředí).

Dalším programem vyhlášeným MK ČR, kde knihovny mohou získat finanční prostředky, je **Česká knihovna** (podpora nákupu děl české literatury do knihoven). Systém programů a grantů pro knihovny je doplněn i podporou vědecko-výzkumné činnosti (program Výzkum a vývoj).

Příjmy z vlastní činnosti

Provozovatel knihovny je oprávněn požadovat za poskytování knihovnických a informačních služeb a dalších služeb úhradu skutečně vynaložených nákladů. Dále je oprávněn požadovat úhradu nákladů vynaložených na administrativní úkony spojené s evidencí uživatelů knihovny. Podrobnosti o vybírání poplatků za poskytování knihovnických a informačních služeb a dalších služeb stanoví provozovatel knihovny v knihovním řádu.

Členské příspěvky jako zdroj financování uvedlo 60 % dotazovaných. Všichni respondenti uvedli, že tento zdroj tvoří do 10 % jejich celkových příjmů (5 knihoven tuto informaci neuvádí).

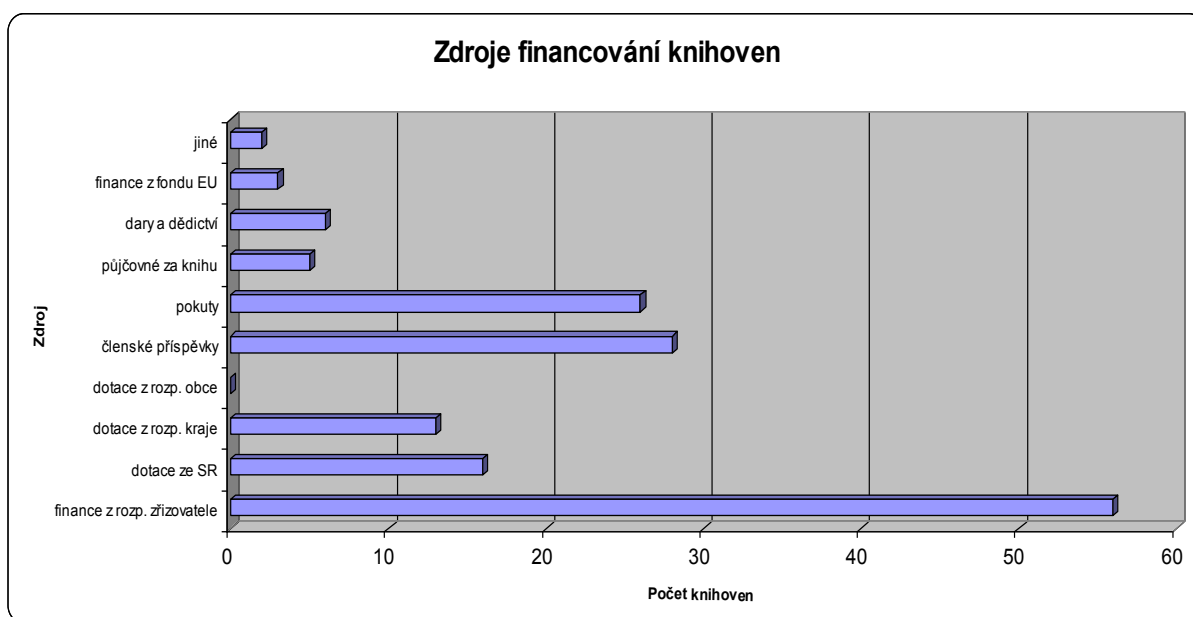
Většina knihoven uvádí rozdílnou výši členských příspěvků:

- pro dospělé
 - max. částka byla uvedena 200,- Kč/rok, nejmenší částka pak 30 Kč/rok,
 - nejvíce (4 x) se objevila částka ve výši 100 Kč/rok,
- pro děti
 - max. částka byla uvedena 70,- Kč/rok, nejmenší částka pak 20 Kč/rok,
 - nejvíce (3 x) se objevila částka ve výši 20 Kč/rok.

Pokuty jako vlastní zdroj financování uvádí celkem 26 knihoven. Výše finančních prostředků, které jimi knihovna získá do svého rozpočtu, je značně proměnlivá. Pouze jedna knihovna uvedla, že pokuty tvoří celkem 9 % jejich celkových příjmů, ostatní odhadují, že je to v průměru zhruba 2,64 %.

Půjčovné za knihu jako zdroj financování uvedlo celkem pět knihoven.

Obrázek 3.11

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Na obrázku 3.11 jsou zachyceny zdroje financování knihoven, jak vyplynuly z výsledků dotazníkového šetření uskutečněného na podzim 2009. Nejvíce knihoven potvrdilo jako zdroj svého financování:

- A. finance z rozpočtu zřizovatele,
- B. členské příspěvky,
- C. pokuty.

Alternativní zdroj financování – finance z fondů EU využívá pouze malé procento oslovených knihoven.

3.2 Polská republika

Již v 11. - 12. století existovala v Polsku řada knihoven¹⁷⁴. Jednalo se především o knihovny benediktinských a cisterciáckých klášterů, katedrál, škol, soudů i knihovny soukromé.

Počátky polského univerzitního knihovnictví sahají až do roku 1364, kdy Kazimír Veliký založil v Krakově univerzitu. S ní byla založena i knihovna, která fungovala pouze do roku 1369. Univerzitu v r. 1400 vzkřísil Wladyslaw Jagellonský. Knihovna univerzity se rozrůstala díky darům a dědictvím především profesorů školy.

¹⁷⁴ Podle http://www.sciaga.pl/tekst/5929-6-tworcy_polskich_bibliotek_w_xix_wieku.

Módní záležitostí se stal sběr knih a vytváření soukromých (později veřejných) knihoven na přelomu 18. a 19. století, především mezi tzv. „horními vrstvami“ (významnou osobností spojenou se vznikem knihoven byl např. hrabě Józef Maksymilian Ossoliński). Častým motivem vzniku takovýchto knihoven byla snaha zachránit dědictví polské kultury.

Po celé 19. století až do první světové války vznikají knihovny chápáné jako sociální instituce, které byly k dispozici široké veřejnosti. Především na polském venkově představovaly tyto knihovny jediný ústřední orgán kulturního života. Zakladateli těchto institucí se čím dál častěji stávali profesionálové (např. Kajetan Morykoni – pedagog a knihovník, a Anicety Renier – lékař a tajný iniciátor zřízení malé knihovny ve Vilniusu v roce 1840).

3.2.1 Legislativní rámec knihovnictví

Systém knihoven a jejich činnost je v Polsku, podobně jako v České republice, upraven zákonem o knihovnách (zákon č. 85/1997 Sb., ze dne 27. června 1997, ve znění pozdějších předpisů). Dále např.:

- zákonem o organizaci a vedení kulturní činnosti (Ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, DzU z 2001 r. Nr 13, poz. 123, z późn. Zm),
- zákonem o ochraně památek (Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, DzU Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 96, poz. 959 i Nr 238, poz. 2390 oraz z 2006 r. Nr 50, poz. 362 i Nr 126, poz. 875.),
- zákonem o povinných knihovních exemplářích (Ustawy z dnia 7 listopada 1996 r. o obowiązkowych egzemplarzach bibliotecznych, DzU Nr 152, poz. 722 oraz z 2003 r. Nr 130, poz. 1188).¹⁷⁵

3.2.2 Organizace systému knihoven v Polské republice

Jedinečné a nezastupitelné postavení v současném systému knihoven v Polsku má ústřední knihovna státu – **národní knihovna** (Biblioteka Narodowa¹⁷⁶), která sídlí ve Varšavě. Jedná se o instituci s právní subjektivitou, která je podřízena Ministerstvu kultury a národního dědictví.

Tato knihovna je jednou z hlavních národních kulturních institucí. Má za sebou bohatou historii i tradici (její počátky se datují k začátku 18. století). Je chápána jako hlavní

¹⁷⁵ Viz <http://www.abc.com.pl/>.

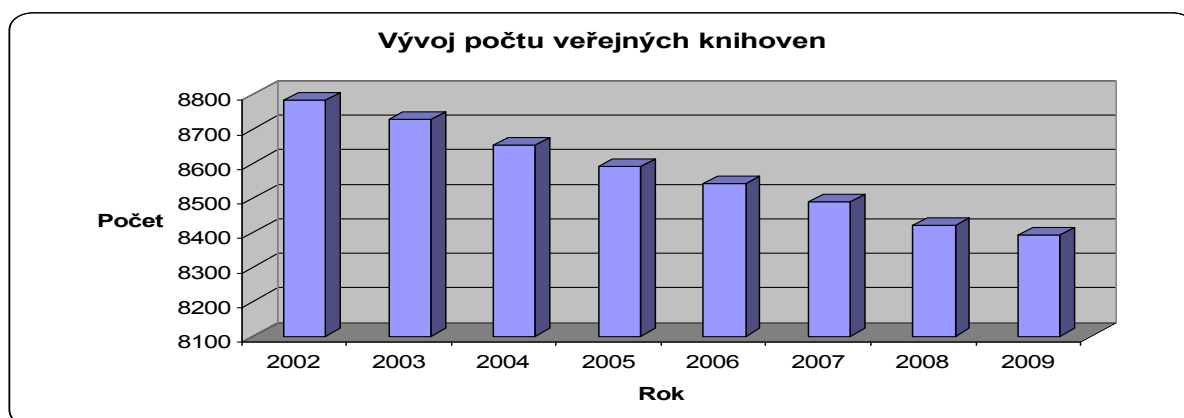
¹⁷⁶ Viz <http://www.bn.org.pl/>.

vědecká instituce pro bibliografické a informační údaje a důležité poradenské a metodické centrum pro další knihovny.

Veřejné knihovny jsou knihovny, jejichž zřizovatelem je Národní knihovna, vládní instituce, wojwodství, powiat (okres) nebo gmina (obec). Tyto knihovny jsou organizovány tak, aby měli obyvatelé snadný přístup ke knihovním materiálům a informacím.

K základním úkolům těchto knihoven patří shromažďování, zpracování, přechovávání a ochrana knihovních jednotek, péče o čtenáře, poskytování informací o knihovnách, muzeích a spolupráce s archivy, a také činnost bibliografická, dokumentační, vědecká, nakladatelská a edukační. Na následujícím obrázku je zachycen vývoj počtu veřejných knihoven v Polsku v letech 2002 - 2009. Stejně jako v České republice je zde možné zachytit trend neustálého snižování počtu knihoven. Např. v roce 2008 působilo v Polsku cca 8,42 tis. veř. knihoven a jejich poboček, což bylo zhruba o 69 (o cca 0,8 %) méně než v roce 2007. Od roku 2002 došlo k úbytku o 4,45 %.

Obrázek 3.12

Pramen: <http://www.mkidn.gov.pl>

Příkladem veřejné knihovny je např. Biblioteka Publiczna Miasta Stołecznego Warszawy - Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Josepha Conrada-Korzeniowskiego w Gdańsku, Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie aj.

Odborné (vědecké) knihovny (biblioteki naukowe) jsou knihovny, které slouží potřebám vzdělávání a odborné přípravy. Jsou zdrojem informací nezbytných pro provádění vědecko-výzkumné činnosti aj. Systém odborných knihoven tvoří:

- Národní knihovna (Biblioteka Narodowa),
- knihovny, jejichž zřizovatelem jsou vysoké školy,

- knihovna, jejímž zřizovatelem je Polská akademie věd,
- knihovny, jejichž zřizovatelem jsou vědecko-výzkumné instituce aj.

Seznam odborných knihoven vede Národní knihovna.

Školní a pedagogické (učitelské) **knihovny** jsou zřizovány školami na podporu výuky a vzdělávání dětí a pedagogů. **Odborné podnikové knihovny** slouží potřebám dalšího vzdělávání pracovníků, kteří jsou v zaměstnaneckém poměru ke zřizovateli knihovny.

Speciální knihovny jsou institucemi, které poskytují své služby speciálním skupinám uživatelů. Jedná se o knihovny zřizované zdravotnickými zařízeními, věznicemi, domovy sociální péče, nápravnými ústavy pro děti a mladistvé apod. Do této skupiny knihoven patří také Ústřední knihovna pro nevidomé.

Stejně jako v České republice působí v oblasti knihovnictví i řada spolků a sdružení – např. **Polská asociace knihovníků** (Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich - EBIB) aj.

3.2.3 Řízení knihoven

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN):

- je zřizovatelem kulturních institucí národního významu v Polsku (v oblasti knihovnictví je to především Institut knihy),
- vede seznam knihoven i jejich sbírek, určuje principy zvláštní ochrany těchto sbírek.

Ministr kultury provádí dohled nad činností Národní knihovny.

Stejně jako v České republice je i v Polsku zřízena **Knihovní rada** (Krajowa Rada Biblioteczna), která ve spolupráci s Ministerstvem kultury se vyjadřuje:

- k právním předpisům týkajícím se knihovnictví (knihoven),
- k činnosti a iniciativám týkajících se rozvoje knihoven,
- k náplni programů ministerstva určených k rozvoji polského knihovnictví.

Mezi další funkce rady patří:

- koordinace národních knihovních projektů,
- pravidelné hodnocení efektivnosti knihoven,
- jmenování ředitele Národní knihovny aj.

Členy Rady jmenuje ministr kultury na dobu pěti let (členy tvoří např. čtyři zástupci veřejných knihoven, čtyři zástupci školních knihoven aj. – viz zákon o knihovnách). Rada si ze svých členů volí předsedu.

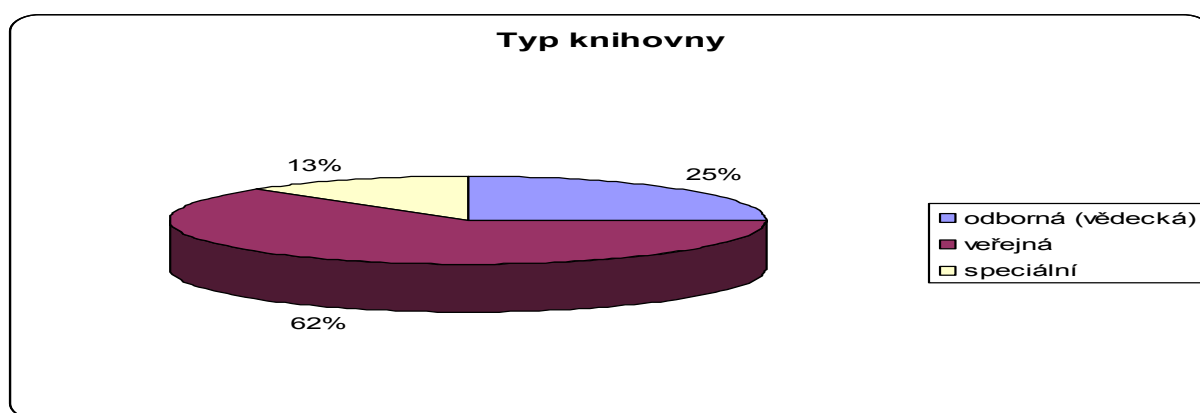
Vojvodství (województwa), **powiaty** i **obce** (gminy) jsou zřizovateli řady knihovních institucí.

3.2.4 Výsledky dotazníkového šetření

Dotazník rozesílaný v elektronické podobě v období od září do listopadu 2009 vyplnilo celkem 14 knihoven z celkového počtu 157 oslovených¹⁷⁷ (návratnost činila 8,9 %). Adresy obesílaných respondentů byly získány z webových stránek jednotlivých knihoven. Seznam adres oslovených knihoven je uveden v přílohové části této práce (příloha č. 4).

Šetření se zúčastnilo nejvíce, tzn. 62 % veřejných knihoven, dále knihovny vědecké (např. Biblioteka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk), a speciální (např. Centralna Biblioteka Wojskowa w Warszawie).

Obrázek 3.13

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

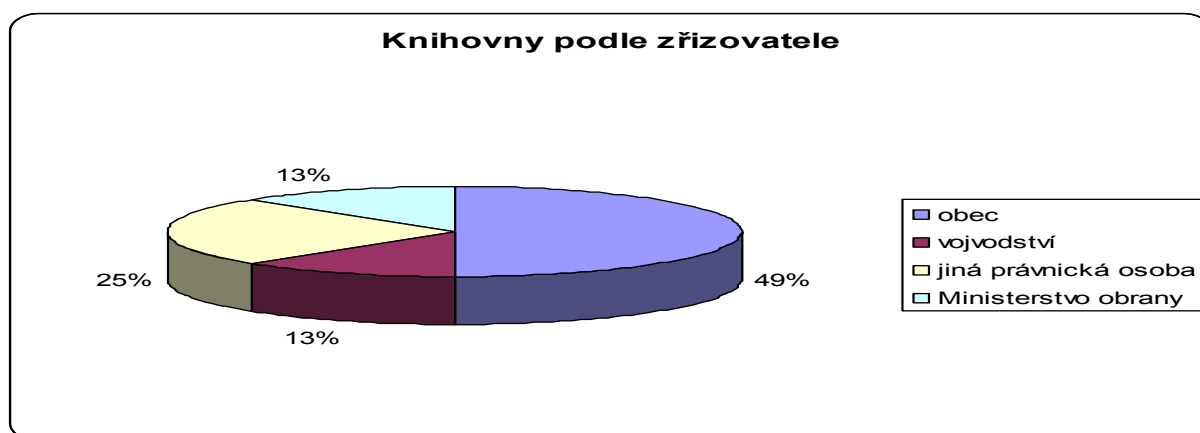
Zřizovatelem knihoven podle zákona o knihovnách (kapitola 3, článek 8) mohou být:

- státní instituce,
- jednotlivci,
- právnické osoby,
- organizační složky, které nemají právní subjektivitu.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo nejvíce knihoven (49 %), jejichž zřizovatelem je obec (jednalo se např. o Beskydskou knihovnu). Až 25 % zřizovatelů mělo formu tzv. jiné právnické osoby (např. již výše zmiňovaná Biblioteka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk vznikla jako knihovna pro členy sdružení, a teprve úzká spolupráce s Polskou akademií věd z ní udělala instituci národního významu).

¹⁷⁷ Pro účely šetření byl vybrán pouze vzorek knihoven, aby na něm mohla být sledovaná problematika naznačena.

Obrázek 3.14

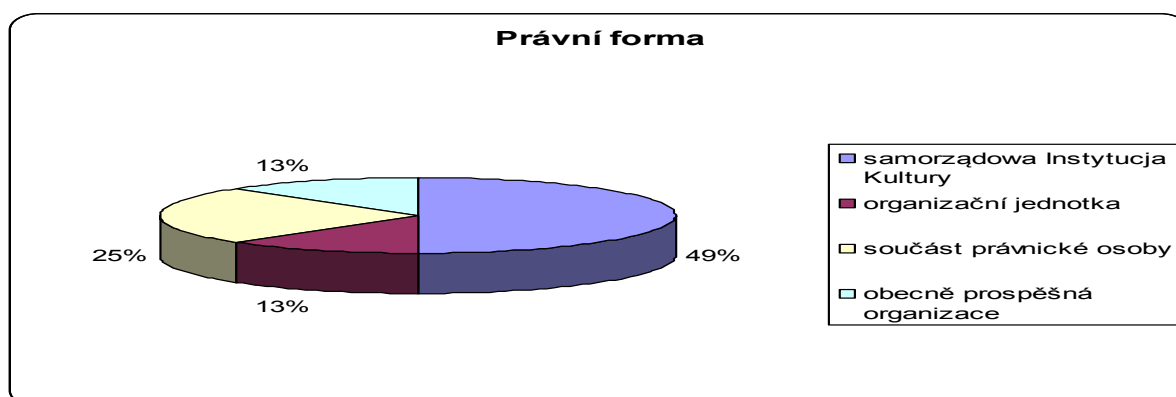

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Knihovna může fungovat jako nezávislá organizační jednotka (s právní subjektivitou) nebo jako součást svého zřizovatele. Povinností zřizovatele je především zajistit podmínky pro provoz knihovny, nákup knihovních materiálů a dále rozšiřování vzdělávání zaměstnanců.

Z celkového vybraného vzorku dotazníků uvedlo 49 % respondentů formu tzv. samostatné instituce kultury (např. Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna Grodków), 13 % formu organizační jednotky, 13 % formu obecně prospěšné společnosti (např. Biblioteka im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego) a 25 % dotazovaných knihoven bylo součástí jiné právnické osoby (tento údaj uvedla např. Gminna Biblioteka Publiczna Gogolin).

Obrázek 3.15

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Velikost knižního fondu nebyla v dotaznících vyplněna. Pravděpodobně došlo k chybě při překladi dotazníku, takže se otázka stala respondentům nesrozumitelnou.

Celkem devět knihoven eviduje počet výpůjček do 100 000 ks za rok (viz následující graf). Otázku počtu výpůjček nezodpověděla jedna knihovna.

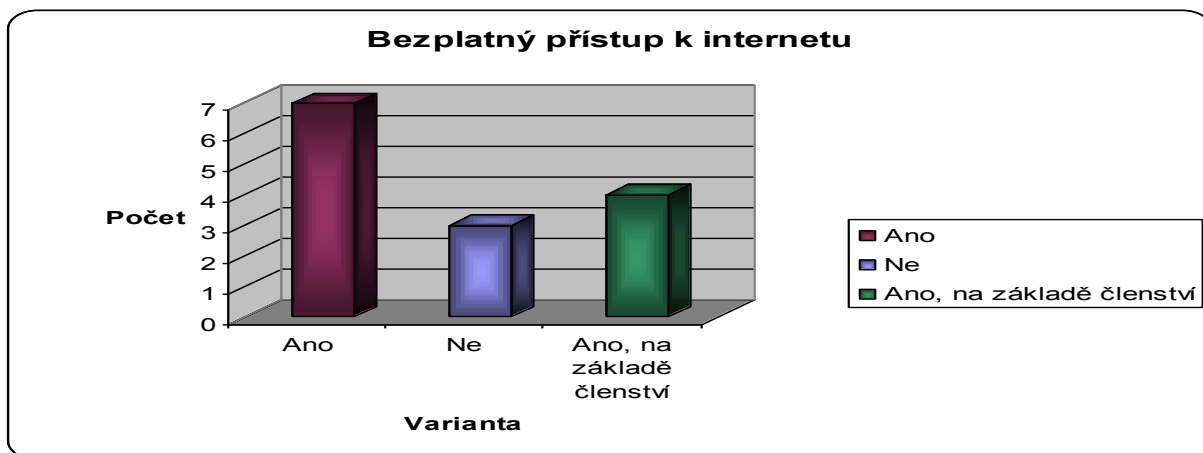
Obrázek 3.16

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Možnost bezplatného přístupu k internetu uvedlo 50 % respondentů. 29 % tuto službu podmínilo členstvím v knihovně. Pouze tři knihovny možnost bezplatného přístupu k internetu nepřipouští (viz graf č. 3.17).

Obrázek 3.17

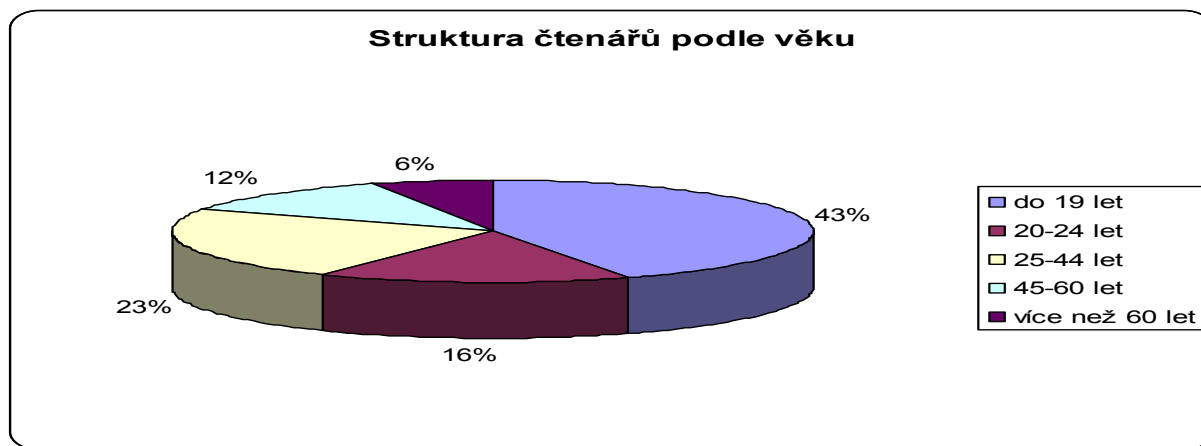

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Počet členů s trvalým bydlištěm v jiné obci se v průměru pohyboval kolem 20 %. Pouze jedna knihovna uvedla, že má zhruba 40 % svých členů s trvalým bydlištěm v jiné obci. Nejméně členů s trvalým bydlištěm v jiné obci (cca 10 %) uvedly dvě knihovny. Jedna knihovna tyto skutečnosti neeviduje.

Struktura čtenářské obce polských knihoven v roce 2008 je zachycena v následujícím grafu. Zajímavostí je, že největší počet čtenářů (43 %) byl ve věku do 19 let, nejmenší naopak ve věku důchodovém.

Obrázek 3.18

Pramen: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_kts_instytucje_kultury_w_2008.pdf, upraveno, vlastní zpracování

Ukazatel počtu čtenářů má (dle údajů polského statistického úřadu) rok od roku klesající tendenci. V roce 2008 bylo v knihovnách registrováno cca 6,5 milionu čtenářů. Toto číslo bylo nižší o 2,8 % ve srovnání s předchozím rokem.

Jeden čtenář si v průměru během roku vypůjčil 19 svazků, což činilo o 0,7 % méně než v roce 2007.

Financování

Knihovny v Polsku jsou financovány z rozpočtu zřizovatele, dále mohou využívat programy ministerstva kultury, např.: **Literatura a čtenářství** (Literatura i czytelnictwo). Důležitým zdrojem financí jsou i programy Evropské unie a příjmy z vlastní činnosti.

Příspěvek zřizovatele nebo zakladatele

Tento zdroj podle dotazníkového šetření potvrdilo všech 14 respondentů¹⁷⁸, pro jednu knihovnu je pak tento zdroj financování jediný – tvoří 100 % celkových příjmů knihovny. Nejméně prostředků z rozpočtu zřizovatele (pouhých 20 % svých celkových příjmů) čerpá Biblioteka im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego. Ta další prostředky pro svou činnost (80 %) získává z grantových řízení.

Dotace z jiných rozpočtů než zřizovatele

Dotace z jiných rozpočtů než zřizovatele potvrdilo v případě:

- dotací ze státního rozpočtu pouze dvě knihovny,
- dotací z rozpočtu vojvodství také dvě knihovny,
- dotací z rozpočtu okresu pouze jedna knihovna (tato knihovna také uvedla, že se tento zdroj financování podílí na jejích celkových příjmech 2,68 %),
- dotací z rozpočtu obce také jedna knihovna. Tento zdroj se na jejím financování podílí cca 27,27 %.

Příjmy z vlastní činnosti

Knihovna může (dle zákona o knihovnách – kapitola 3, článek 14) vybírat poplatky:

- za poskytování bibliografických, reprografických, informačních a meziknihovních výpůjčních služeb (tento zdroj financování uvedli 2 respondenti, z toho v jednom případě se jedná o příspěvek dobrovolný),
- za půjčky audiovizuálních materiálů,
- ve formě zálohy za zapůjčení materiálů z knihovny,
- jako pokutu za opožděné vrácení vypůjčených knihovních materiálů (tento zdroj financování potvrdilo 5 knihoven),
- za poškození, zničení nebo nevrácení knihovních materiálů.

Výše poplatků nesmí přesáhnout náklady na služby. Pravidla a podmínky pro výběr poplatků jsou určeny v předpisech, které vydávají jednotliví ředitelé knihoven.

Pokuty (jak vyplynulo z výsledků dotazníkového šetření) jsou udělovány především za překročení výpůjční doby, a to tak, že je stanovena pevná sazba za den zpoždění (sazba se pohybuje od 0,02 do 0,3 PLN) nebo za týden (ve výši od 0,5 PLN do 1 PLN).

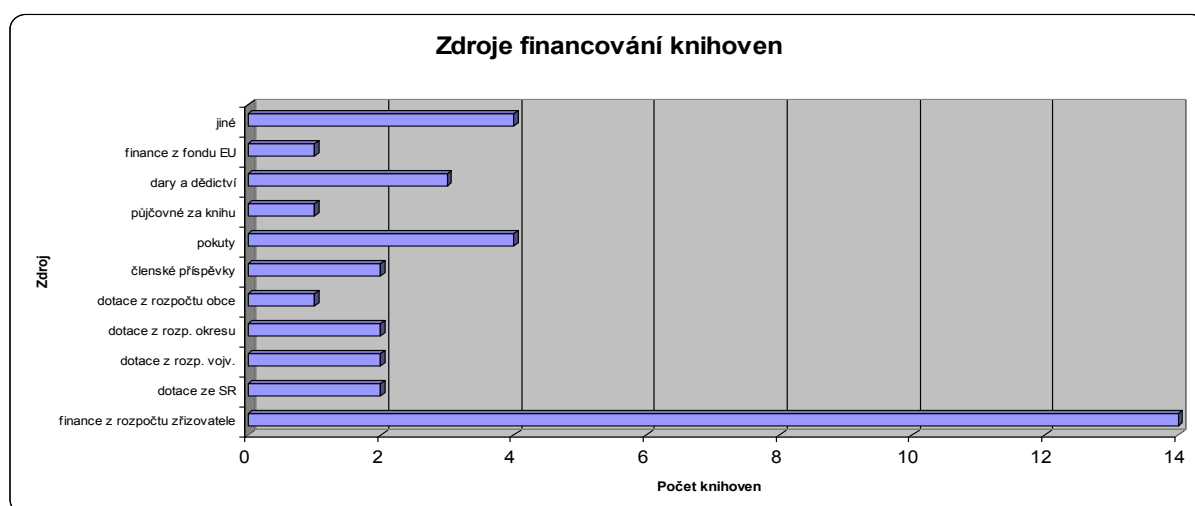
¹⁷⁸ Pozn.: Z tohoto počtu 6 knihoven neuvedlo podíl zdroje na celkových příjmech. Vzhledem k tomu, že v další části dotazníku poznamenaly, že využívají i další zdroje, je logické, že příjmy z rozpočtu zřizovatele nebudou činit 100 % příjmů knihovny.

Další zdroje

Mezi další zdroje patří např.:

- příjmy z grantových řízení (uvedly tři knihovny, kdy u jedné z nich podíl těchto zdrojů na celkových příjmech činil až 80 %),
- příjmy z pronájmu majetku (uvedla jedna knihovna),
- dary a dědictví – tento finanční zdroj potvrdily 3 knihovny; 1 knihovna uvedla, že tento finanční zdroj tvoří až 2 % jejích celkových příjmů,
- finance z fondů EU – tento zdroj příjmů potvrdila pouze jedna knihovna, která zároveň v tomto projektu vystupuje jako hlavní organizátor nebo spoluorganizátor.¹⁷⁹

Obrázek 3.19

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Na obrázku 3.19 jsou zachyceny zdroje financování knihoven, jak vyplynuly z výsledků dotazníkového šetření uskutečněného na podzim 2009. Nejvíce knihoven potvrdilo jako zdroj svého financování:

- A. finance z rozpočtu zřizovatele (100 % dotazovaných knihoven),
- B. pokuty,
- C. jiné (další) zdroje (např. příjmy z pronájmu majetku, dary a dědictví apod.).

Alternativní zdroj financování – finance z fondů EU využívala pouze jedna knihovna.

¹⁷⁹ Pozn.: Jedná se o projekt s názvem Punkt Informacyjny Europe Direct.

3.3 Slovenská republika

„Všetchny pokusy zakládat knihovny na Slovensku vycházely pouze z pokusů jednotlivců, kteří působili na úzkém teritoriu“¹⁸⁰. Po staletí byly knihovny na Slovensku jakýmsi „pasivními institucemi“. Byly vlastnictvím panovníka nebo církve, veřejnost k nim prakticky neměla přístup. Na druhou stranu by pro nízkou gramotnost obyvatelstva bylo jejich využití minimální. „Do této situace výrazněji zasáhlo bernolákovské¹⁸¹ hnutí, které první kodifikací slovenštiny, vydáváním knih v tomto jazyce a jejich využíváním v širším spolkovém hnutí dalo podnět přiřadit knihovnám i výchovnou a vzdělávací funkci.“¹⁸²

Od 17. století vznikají na Slovensku knihovny při školách „vyššího typu“ (byly součástí kolegií a lyceí). Většina fondů těchto knihoven se postupně stala základem pozdějších vědeckých knihoven.

Na počátku 19. století vzrůstají snahy zakládat spolkové, farské a obecní knihovny. Za vyvrcholení tohoto procesu je možné považovat aktivity např. Martina Hamuljaka a později Michala Rešetky – zakladatele první čistě slovenské knihovny, která byla svým posláním, obsahem a určením „první slovenskou národní knihovnou se záměrem stát se součástí celonárodního vědeckého ústavu“¹⁸³.

Mimořádný význam byl knihovnám přisouzen v období První republiky. Po přijetí zákona o knižniciach (zákona č. 430/1919 Zb., o veřejných obecných knižniciach) musela každá obec mít veřejnou knihovnu. „Veřejné knihovny se staly významnými institucemi občanského vzdělání z demokracie. V dalších letech se takto nastavený model knihoven zneužil v ideologizovaném hlásání vládní politiky.“¹⁸⁴

Rok 1989 představoval pro slovenské knihovny zlom. Většině z nich byla zrušena právní subjektivita. Cílem takového kroku bylo vytvoření podmínek pro jejich existenční a finanční zabezpečení. Kolem roku 1999 jim byla právní subjektivita vrácena. Jejich zřizovateli se staly krajské nebo obecní úřady. Knihovnám byly vydány nové zřizovací listiny.

V současnosti má Slovensko k dispozici rozsáhlou síť knihoven, která zahrnuje Slovenskou národní knihovnu, vědecké, univerzitní, akademické, fakultní, veřejné, školské i odborné knihovny.

¹⁸⁰ Cit. dle HANAKOVIČ, Š. (2009, s. 1).

¹⁸¹ Pozn.: Anton Bernolák byl významnou osobností slovenského národního obrození. Na bratislavském semináři se nadchl pro osvícenské reformy Marie Terezie a Josefa II. a stal se propagátorem národně-buditelských snah slovenského národa. Jeho aktivita byla zaměřena na jazykovědu (pravopis). Byl vedoucí osobností spolku s názvem *Slovenské učené tovaryšstvo*.

¹⁸² Cit. dle HANAKOVIČ, Š. (2009, s. 1).

¹⁸³ Cit. dle HANAKOVIČ, Š. (2009, s. 1).

¹⁸⁴ Cit. dle <http://www.slovakia.culturalprofiles.net/?id=-12767>.

3.3.1 Legislativní rámec knihovnictví

Stejně jako u předcházejících zemí i na Slovensku problematiku knihoven a knihovnictví upravuje **zákon o knihovnách** (zákon o knižniciach, o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 27/1987 Sb., o štátnej pamiatkovej starostlivosti a o zmene a doplnení zákona č. 68/1997 Sb., o Matici slovenskej), který byl nepřímo novelizován zákonem č. 183/2000 Sb. – autorským zákonem. Zákon o knihovnách upravuje postavení a úlohu knihoven, problematiku jejich zřizování, poskytování knihovnicko-informačních služeb veřejnosti, ochranu, využívání a zpřístupňování historického knihovního fondu.

Dalšími právními normami, které upravují oblast knihoven a knihovnictví jsou např.:

- Zákon 618/2003 Sb., o autorském práve a právech súvisiacich s autorským právom (autorský zákon),
- Zákon 211/2000 Sb., o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií),
- Zákon 212/1997 Sb., o povinných výtlačkoch periodických publikácií, neperiodických publikácií a rozmnožením audiovizuálnych diel,
- směrnice IFLA/UNESCO "Služby veřejných knihoven"¹⁸⁵.

3.3.2 Systém knihoven

Úkolem knihovny dle knihovního zákona (§ 2) je především získávání, zpracovávání, uchovávání, ochrana a zpřístupňování knihovního fondu a poskytování knihovně-informačních služeb. Systém knihoven tvoří:

- **Slovenská národní knihovna**¹⁸⁶
 - je právnickou osobou, jejímž zřizovatelem je Ministerstvo kultury,
 - je depozitní a tzv. konzervační knihovnou,
 - je národní bibliografickou agenturou, která zabezpečuje koordinaci národního bibliografického systému a odborné zpracování a zpřístupňování slovenské národní bibliografie,
- **vědecké knihovny**¹⁸⁷

¹⁸⁵ Pozn.: Jedna se o základní příručku a moderní standard pro veřejné knihovny. Kromě formulování základních principů a parametrů obsahuje směrnice i celou řadu konkrétních příkladů z rozvinutých a méně rozvinutých zemí. Přílohová část obsahuje překlady několika standardů a zákonů, které jsou doplněny knihovními zákony ČR a SR.

¹⁸⁶ Pozn.: Tato knihovna oproti předpokladu nesídlí v hlavním městě Slovenské republiky, ale v Martině.

¹⁸⁷ Pozn.: Významné postavení v rámci univerzálních vědeckých knihoven má Univerzitní knihovna v Bratislavě, která do roku 1953 plnila funkci Slovenské národní knihovny.

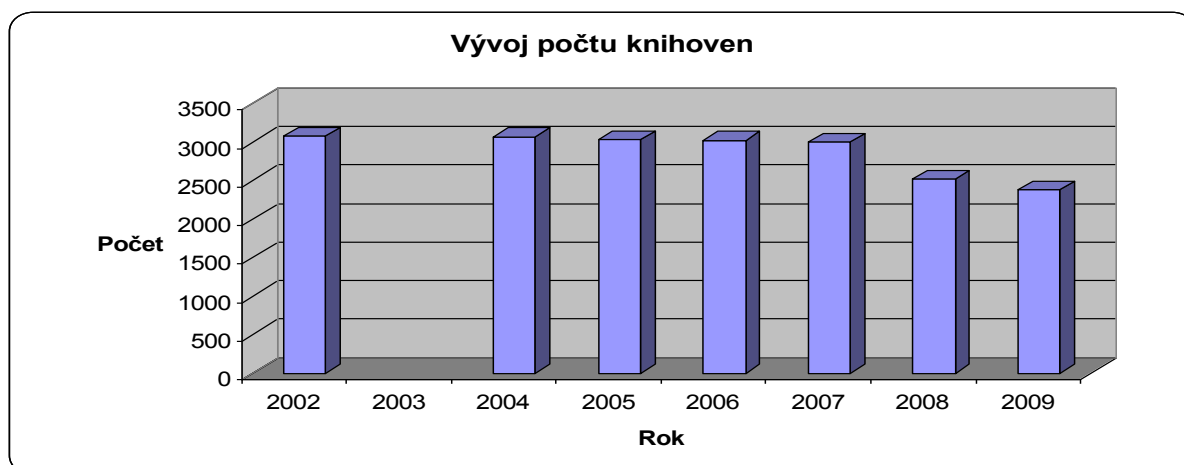
- jsou veřejné instituce se specializovaným nebo univerzálním informačním profilem, které poskytují knihovně-informační služby široké veřejnosti,
- v současnosti (k 1. 1. 2010) je jich na Slovensku 12 (z tohoto počtu jsou dvě zřízeny univerzitami),
- **akademické knihovny**
 - jedná se o instituce, které fungují při univerzitách, akademiích a vysokých školách (jsou jejich integrální součástí),
 - jejich hlavním posláním je informačně zabezpečovat pedagogický proces a vědecký výzkum na akademických pracovištích,
 - v současnosti (k 1. 1. 2010) je jich na Slovensku 39,
- **veřejné knihovny**
 - jsou pro širokou čtenářskou veřejnost všeobecně přístupné – představují jakési „regionální středisko informací“¹⁸⁸,
 - důležitá je univerzálnost knihovního fondu,
 - jsou evidované v seznamu MK SR,
 - jejich metodickým centrem v rámci SR je Slovenská národní knihovna v Martine,
 - statistické šetření vykonává MK SR,
- **školské knihovny**¹⁸⁹
 - jsou evidované v seznamu Ministerstva školství SR,
 - jejich metodickým centrem (v rámci systému knihoven SR) je Slovenská pedagogická knihovna v Bratislavě, která realizuje také roční statistické šetření o školských knihovnách,
 - v současnosti (k 1. 1. 2010) je jich na Slovensku více než 5770,
- **speciální knihovny.**

Na následujícím obrázku je zachycen vývoj počtu knihoven na Slovensku.

¹⁸⁸ Pozn.: Veřejné knihovny musí reagovat na všeobecné a specifické podmínky místa a regionu, v kterém působí.

¹⁸⁹ Pozn.: Myšlenka knihovny přímo v prostorách školy je výsledkem přirozeného požadavku poskytovat dětem co nejširší možnosti získávání informací přímo tam, kde stráví velkou část dne – tzn. ve škole.

Obrázek 3.20

Pramen: <http://www.culture.gov.sk>, údaje za rok 2003 nejsou k dispozici

Stejně jako v případě České republiky a Polska působí v oblasti knihovnictví celá řada spolků a sdružení, jejichž cílem je především vytvořit základnu pro spolupráci. Jedná se např. o:

- Slovenskou asociaci knihoven¹⁹⁰, jejímž cílem je podporovat rozvoj knihoven a jejich odborné spolupráce a vytvořit a prosazovat program technického a technologického rozvoje knihoven.
- Spolek slovenských knihovníků¹⁹¹ – občanské sdružení, jehož posláním je vytvářet příznivé podmínky na činnost knihoven a na odbornou přípravu knihovníků, bibliografů a informačních pracovníků.

3.3.3 Řízení knihoven

Dvě vlny decentralizace veřejné správy v oblasti kultury (v roce 1990 a v roce 2002) si vynutily i změny v řízení knihoven. Okresní a bývalé krajské knihovny byly v první vlně dočasně přesunuty pod přímé řízení Ministerstva kultury. V roce 1999 pak byla těmto zařízením vrácena právní subjektivita. Jejich zřizovateli se staly krajské úřady. Knihovnám byly vydány nové zřizovací listiny.

Ministerstvo Kultury a cestovního ruchu řídí a kontroluje výkon státní správy v oblasti knihoven a ochrany historických knihovních dokumentů. Mezi jeho další pravomoci patří:

¹⁹⁰ Viz <http://www.sakba.sk/>.

¹⁹¹ Viz <http://www.infolib.sk/index/podstranka.php?id=1237>.

- utváření právě-organizačních podmínek na zabezpečení a rozvoj knihovního systému,
- utváření podmínek pro informatizaci knihoven,
- vedení Seznamu knihoven Slovenské republiky (v tomto bodě je také ministerstvo vykonavatelem státní statistické evidence knihoven),
- uděluje souhlas k vývozu (dočasněmu) historických knihovních dokumentů apod.

Ministerstvo plní i funkci kontrolního orgánu – kontroluje dodržování ustanovení knihovního zákona.

Poradním orgánem ministerstva je **Ústředná knižničná rada** (od r. 1999) složená ze zástupců odborné knihovnické veřejnosti.

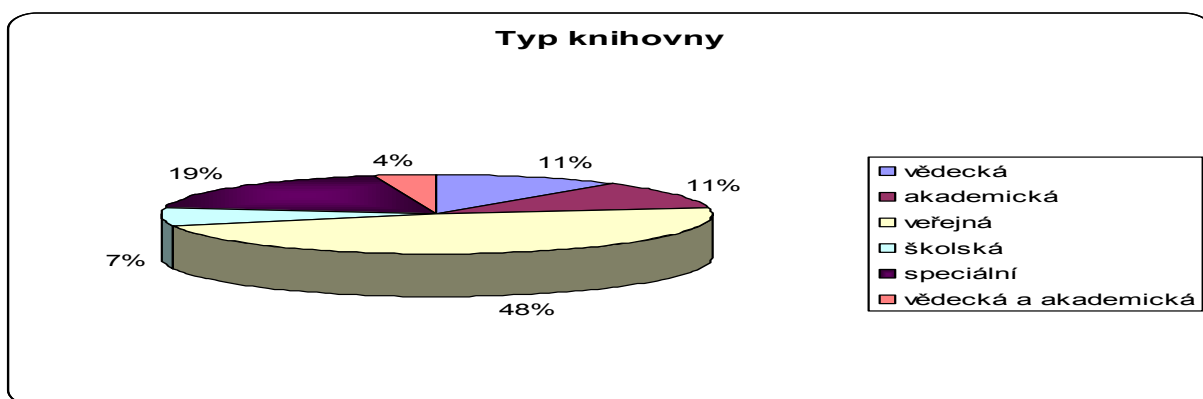
Další ústřední orgány státní správy (např. ministerstvo školství, ministerstvo zdravotnictví aj.), krajské úřady a obce mohou dle knihovního zákona plnit funkci zřizovatele.

3.3.4 Výsledky dotazníkového šetření

Dotazník rozesílaný v období od září do listopadu 2009 vyplnilo celkem 30 knihoven z celkového počtu 535 oslovených (návratnost činila 5,31 %). Adresy obesílaných respondentů byly získány z webových stránek Ministerstva kultury.

Šetření se zúčastnilo nejvíce veřejných knihoven (48 %), dále knihovny vědecké (např. Státní vědecká knihovna v Banské Bystrici), akademické (např. knihovna Vysoké školy výtvarných umění v Bratislavě), školské a speciální (např. specializovaná muzejní knihovna Gemersko-malohontského muzea v Rimavské Sobotě). Některé knihovny, jako např. Slovenská poľnohospodárska knihovna v Nitře mají zároveň statut knihovny vědecké i akademické.

Obrázek 3.21

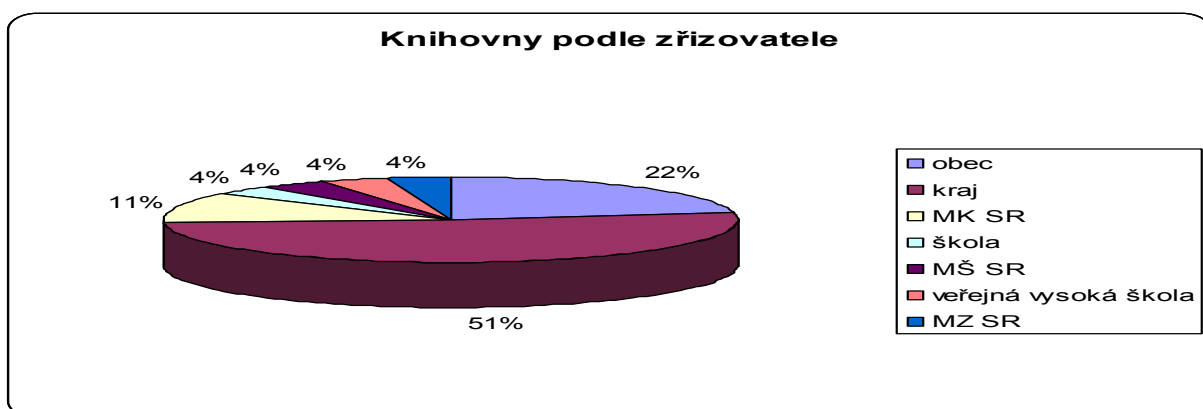
Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Knihovnu může podle knihovního zákona (§ 5) zřizovat:

- ústřední orgán státní správy,
- krajský úřad,
- obec,
- jiná fyzická nebo právnická osoba.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo nejvíce knihoven (51 %), jejichž zřizovatelem je kraj. Obec byla ve funkci zřizovatele ve 22 %, v 11 % bylo zřizovatelem samo Ministerstvo kultury (viz obrázek č. 3.19).

Obrázek 3.22

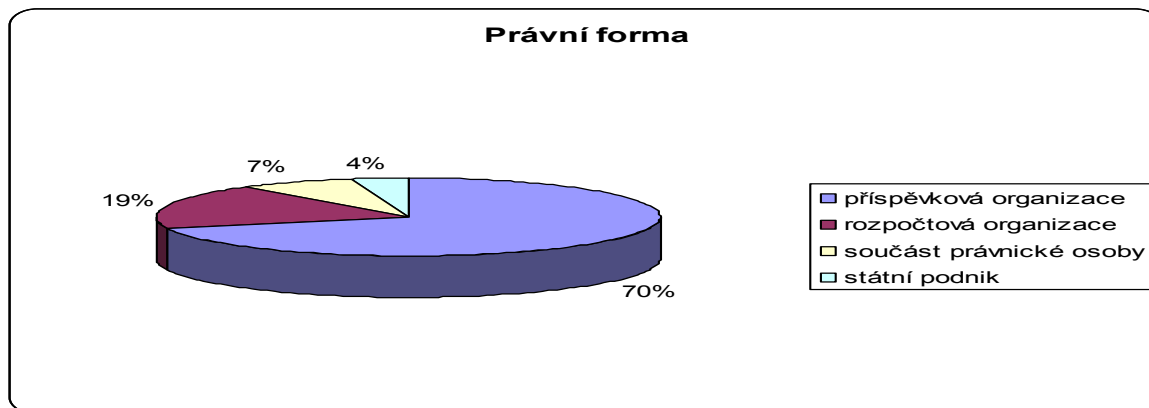

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Knihovna podle knihovního zákona může být samostatnou právnickou osobou (např. příspěvkovou organizací), nebo součástí jiné právnické osoby.

Z celkového počtu 30 navrácených dotazníků mělo 70 % respondentů formu příspěvkové organizace, 19 % formu rozpočtové organizace a 7 % dotazovaných knihoven bylo nesamostatných (součástí jiné právnické osoby).

Obrázek 3.23

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

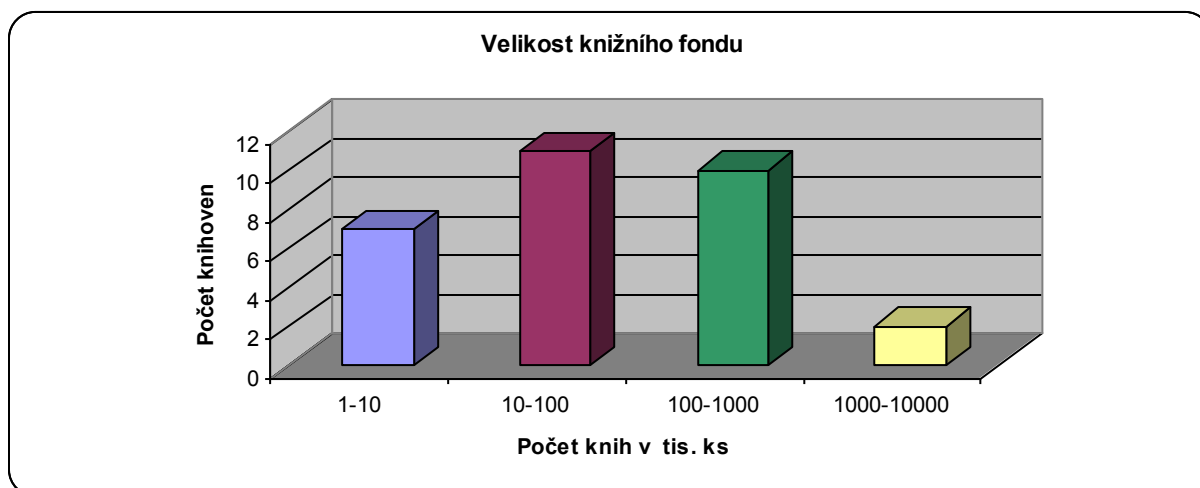
Velikost knižního fondu respondentů byla různorodá. Nejmenší knihovnou z tohoto pohledu byla školská knihovna z Bratislavy, která má k dispozici pouze cca 2 000 ks knih. Největší knihovnou byla Univerzitní knihovna v Bratislavě, která má statut knihovny vědecké – je nejstarší a největší vědeckou knihovnou na Slovensku¹⁹². Tato knihovna spravuje 2 520 tis. ks knih.

Dle údajů jednotlivých knihoven jsou především ceny nových knih, novin a časopisů příčinou toho, že přírůstky nových knih z roku na rok neustále klesají¹⁹³. Na druhou stranu klesají i úbytky knižního fondu – knihovny se bojí vyřazovat opotřebovanou literaturu z fondu z obavy, že ji nebudou mít čím (a za co) adekvátně nahradit. Knihovny také upozorňovaly na skutečnost, že nejsou často schopné uspokojit rostoucí požadavky svých čtenářů.

¹⁹² Pozn.: Tato knihovna vznikla v roce 1919 jako Knihovna Univerzity Komenského. Souběžně se svým akademickým posláním plnila do roku 1954 funkci národní knihovny. Od roku 1954 je samostatnou vědeckou knihovnou. Ponechala si však název Univerzitní knihovna, protože vyjadřuje její historii, profilaci knižního fondu i uživatelské zázemí.

¹⁹³ Pozn.: Od začátku roku 2008 platí na knihy snížená DPH ve výši 10 %. Ani tento krok však neznamenal výrazné zlevnění, a tím i zvýšení dostupnosti těchto knih pro knihovny.

Obrázek 3.24

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Nejmenší počet výpůjček za rok eviduje muzejní knihovna (pouze 50 ks knih za rok), nejvíce pak knihovna univerzitní se sídlem v hlavním městě Slovenska (873 513 knih/rok). Největší počet knihoven (14) uvedlo počet výpůjček do 100 000 knih za rok (viz obrázek č. 3.22).

Obrázek 3.25

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Bezplatný přístup k internetu má celkem 15 knihoven (tzn. 50 %), 10 knihoven umožňuje bezplatný přístup k internetu pouze na základě členství. Jenom 17% respondentů uvedlo, že neposkytuje bezplatný přístup k internetu. Zajímavostí je, že řada slovenských knihoven získala peníze na poskytování této služby díky projektu EU s názvem Veřejný

internet ve slovenských knihovnách, který vypracovalo MK SR ve spolupráci se Slovenskou národní knihovnou a Slovenskou chemickou knihovnou a který je financován z prostředků Evropského fondu regionálního rozvoje. Do projektu se přihlásilo celkem 138 knihoven, z nichž bylo na základě výběrových kritérií vybráno 110, které se zapojily do první etapy projektu.

Největší počet členů s trvalým bydlištěm v jiné obci uvedla Městská knihovna v Prievidzi (celkem 95 %), nejméně (cca 5 %) uvedly dvě knihovny. Šest knihoven tyto skutečnosti neeviduje.

Financování

Podle knihovního zákona (§ 17) tvoří zdroje financování slovenských knihoven:

- **příspěvek zřizovatele nebo zakladatele**
 - tento zdroj podle dotazníkového šetření potvrdilo celkem 28 knihoven, pro 13 respondentů je pak tento zdroj financování zásadní (jediný – tvoří 100 % celkových příjmů knihovny),
- **příspěvek orgánu státní správy nebo samosprávy na zabezpečení celostátních a regionálních úloh a vybraných odborných činností knihovny,**
- **účelový příspěvek orgánu státní správy nebo orgánu samosprávy na doplnění knihovního fondu.**

Dotace z jiných rozpočtů než zřizovatele potvrdilo v případě:

- dotací ze státního rozpočtu – celkem 33 % respondentů,
 - dotací z rozpočtu kraje – celkem 1 knihovna (tato knihovna také uvedla, že se tento zdroj financování podílí na jejích celkových příjmech 0,5%),
 - dotací z rozpočtu obce – celkem 4 knihovny.
-
- **Příjmy za knihovně-informační služby poskytované knihovnou**

Tyto vlastní zdroje tvoří především příjmy z členských příspěvků a příjmy z pokut. Pokuty jsou udělovány především za překročení výpůjční doby a za ztrátu knihy.

Výše a způsob stanovení pokut pak vycházejí z vnitřních předpisů knihoven – jsou segmentovány např. podle věku (zvlášť pro děti a zvlášť pro dospělé) či podle času (např. může být stanovena výše pokuty za každý den zpoždění (např. jedna vědecká knihovna uvedla výši pokuty 0,03 EUR za jeden pracovní den), nebo může být výše odstupňována

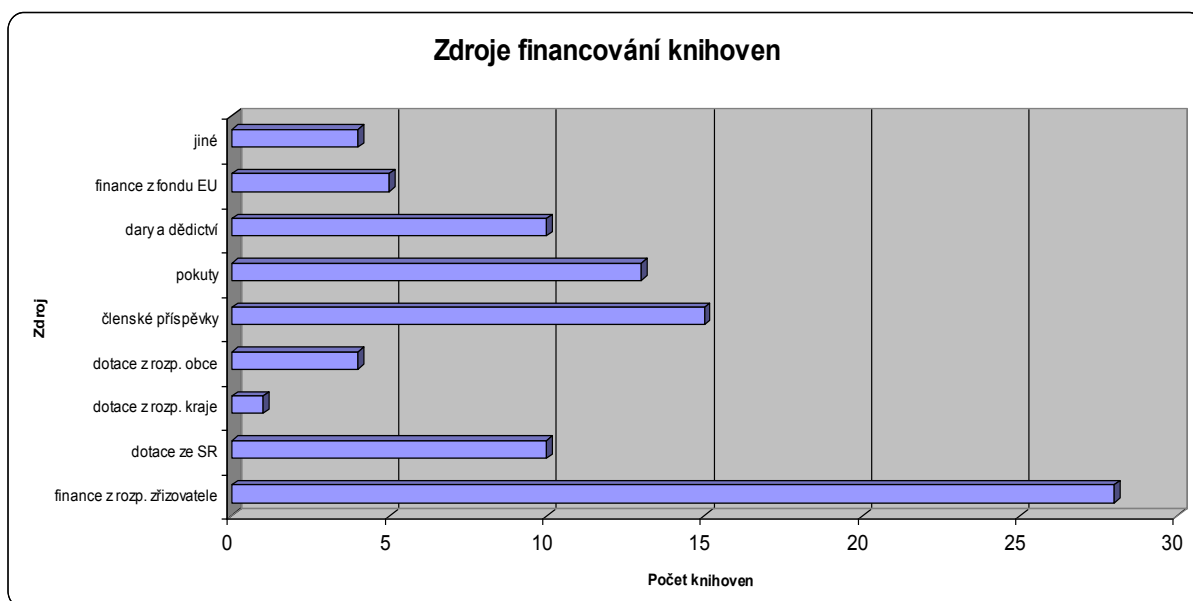
podle doby opožděného vrácení – tzn. je stanovena sazba za opoždění za 1 měsíc, 2 měsíce a 3 měsíce).

- **Doplňkové zdroje**

Mezi doplňkové zdroje je možné zařadit např.:

- příjmy z pronájmu (tuto skutečnost uvedly dvě knihovny);
- příjmy z vlastní podnikatelské činnosti (knihkupectví – tuto skutečnost uvedla jedna knihovna);
- finanční podpora z nadací – tento zdroj uvedla 1 knihovna;
- finance z fondů EU – tento zdroj příjmů potvrdilo pouze pět knihoven;
- dary a dědictví – tento finanční zdroj využívá 1/3 dotazovaných knihoven. 1 knihovna uvedla, že tento finanční zdroj tvoří až 2,5 % jejích celkových příjmů. Ve většině ostatních případů však tento zdroj netvoří ani 1 % příjmů knihovny. Jako jednoho z dárců uvedly knihovny např. Matici slovenskou.

Obrázek 3.26

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Na obrázku 3.26 jsou zachyceny zdroje financování knihoven, jak vyplynuly z výsledků dotazníkového šetření uskutečněného na podzim 2009. Nejvíce knihoven potvrdilo jako zdroj svého financování:

- A. finance z rozpočtu zřizovatele,
- B. členské příspěvky,

C. pokuty.

Alternativní zdroj financování – finance z fondů EU využívá pouze pět knihoven, které vystupují jako hlavní organizátor nebo spoluorganizátor nějakého z projektů podporovaném z peněz EU. Jednalo se především o projekty financované z ERDF (Evropského fondu regionálního rozvoje) a ESF (Evropského sociálního fondu).

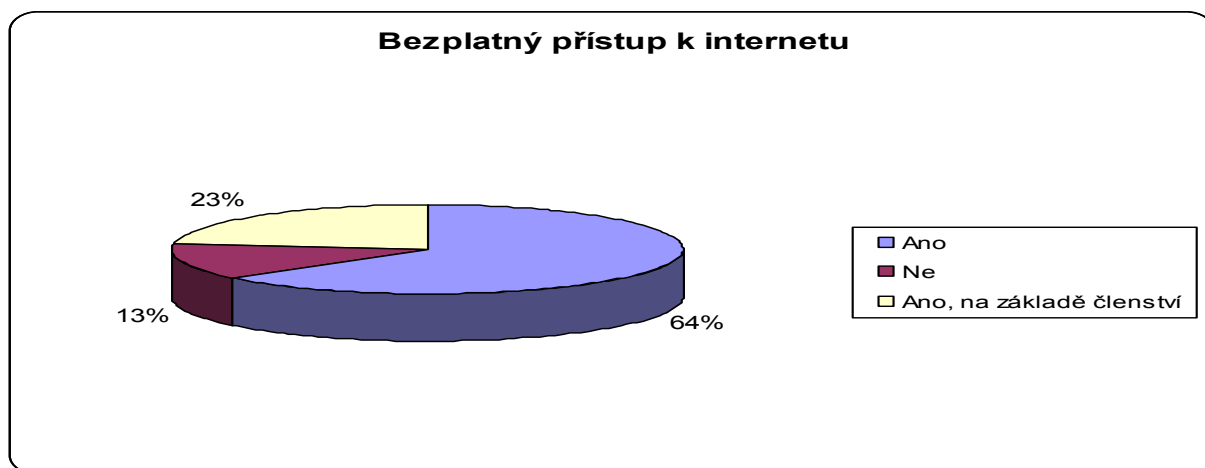
Shrnutí výsledků dotazníkového šetření

Nejvíce dotazovaných knihoven – celkem 63 % mělo formu příspěvkové organizace. 24 % oslovených knihoven mělo formu organizační složky (rozpočtové organizace na Slovensku). Nejméně knihoven (pouze 1 %) funguje jako státní podnik (jednalo se o polskou knihovnu).

Nejčastějším zřizovatelem oslovených knihoven (celkem v 68 % případů) byla obec (město), 19 % respondentů zřídil kraj (vojvodství). Celkem 4 knihovny patří mezi instituce, jejichž zřizovatelem je ministerstvo (Ministerstvo kultury, Ministerstvo zemědělství, Ministerstvo školství – Slovensko a Ministerstvo obrany – Polsko).

Bezplatný přístup k internetu potvrdilo celkem 64 % dotazovaných a 23 % dotazovaných pouze za splnění podmínky členství v knihovně (viz obrázek 3.27).

Obrázek 3.27

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Nejčastěji využívaným zdrojem financování knihoven (viz obrázek 3.28) byly **finance z rozpočtu zřizovatele**. Finance z rozpočtu zřizovatele jako zdroj svého financování uvedlo v dotazníku celkem 97 % dotazovaných knihoven (viz tabulka 3.3). Pro 25 knihoven je pak tento zdroj zásadní – tvoří 100 % jejich celkových příjmů. Na Slovensku tento zdroj financování u sledovaných knihoven činil v průměru 78,46% podíl na celkových příjmech, v Polsku 77,76 a v České republice 89,38.

Tabulka 3.3 – Komparace počtu knihoven podle zdroje financování

Zdroj financování	Počet knihoven, které zdroj v šetření potvrdily (v %)
Finance z rozpočtu zřizovatele	97
Členské příspěvky	45
Pokuty	43
Dotace ze SR	28
Dary a dědictví	19
Dotace z rozpočtu kraje	18
Jiné	10
Finance z fondu EU	9
Půjčovné za knihu	6
Dotace z rozpočtu obce	5

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Knihovny z rozpočtu zřizovatele kromě příspěvku na provoz dostávají i účelově vázané příspěvky např. na doplňování a ochranu fondu, na rozvoj fondu pro zrakově a sluchově postižené apod. (nemohou ale často využívat grantových dotací, které poskytuje např. kraj na kulturu obecně).

Jako druhý nejčastěji využívaný zdroj financování uvedly knihovny **dotace z jiného rozpočtu než z rozpočtu zřizovatele**, a to 28 % knihoven potvrdilo příjem dotací ze státního rozpočtu, 18 % dotazovaných potvrdilo příjem z rozpočtu krajů¹⁹⁴ a 5 % dotazovaných uvedlo příjem dotací z rozpočtu obce.

Třetím nejčastěji využívaným finančním zdrojem dle výsledků dotazníkové šetření ze září – listopadu 2009 jsou **příjmy z členských příspěvků** (uvedlo celkem 45 % respondentů). Výše členských příspěvků byla velmi rozdílná (dle typu, velikosti knihovny), lišila se i v závislosti na tom, zda jsou služby knihovny určeny dospělým, dětem nebo lidem v důchodovém věku. V České republice byla výše členských příspěvků pro dospělé nejnižší 30,- Kč/rok a nejvyšší 200,- Kč/rok, na Slovensku nejméně 2 Eur/rok a nejvíce 3,98 Eur/rok. Polské knihovny tento údaj do dotazníku neuvedly vůbec a na případné dotazy již nereagovaly.

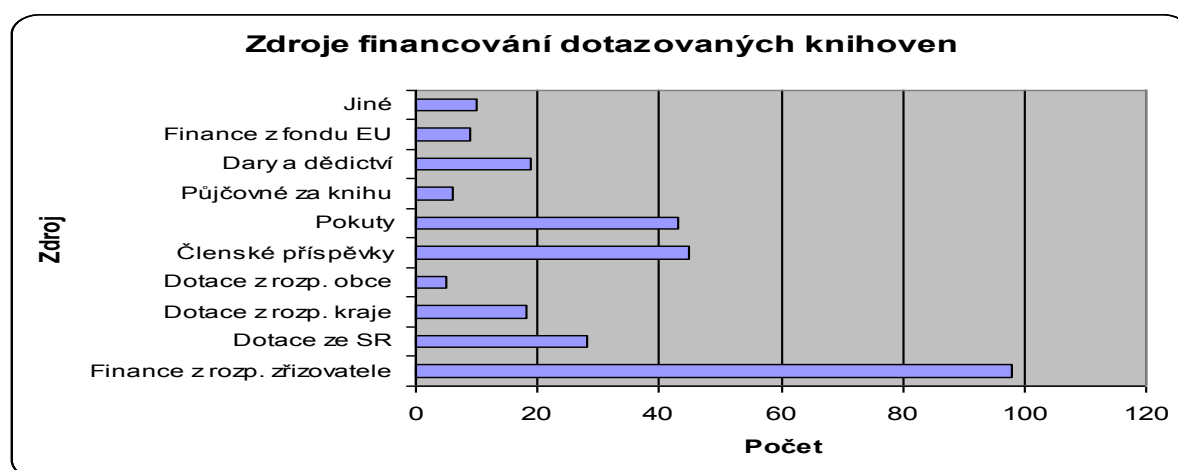
Podíl tohoto zdroje financování na celkových příjmech činil v České republice v průměru 3,64 %, v Polsku 3,98 % a na Slovensku cca 8,08 % (jedna ze slovenských knihoven uvedla, že podíl tohoto zdroje na celkových příjmech činí až 55,6 %).

¹⁹⁴ Pozn.: Za Polsko jsou do tohoto zdroje zahrnuty dotace z województw i powiatów.

Mezi tzv. **doplňkové zdroje** patří např. příjmy z pronájmu, příjmy z vlastní podnikatelské činnosti, dary a dědictví, příspěvky ze státních dotačních programů (v ČR např. program Veřejné informační sítě knihoven, program Česká knihovna nebo program Knihovna 21. století, v Polsku program MKiDN Literatura i czytelnictwo)¹⁹⁵, dotace z prostředků krajů (vojvodství, okresů, VÚC), obcí, dotace nadací¹⁹⁶. Posledně zmiňované dotace se vždy vztahují k určitému konkrétnímu tématu – projektu (např. výstavy z historie obce, regionu apod.). Jejich nevýhodou je, že se zmenšuje prostor pro využití finančních prostředků pouze na jeden konkrétní účel.

Většinu z těchto doplňkových zdrojů financování dotazované knihovny využívají. Jejich podíl na celkových příjmech knihoven nelze odhadnout.

Obrázek 3.28

Pramen: výsledky dotazníkového šetření ze září-listopadu 2009

Finance z fondů EU jako zdroj příjmů potvrdilo celkem 9 % dotazovaných knihoven. Jednalo se především o projekty financované z Evropského fondu regionálního rozvoje a Evropského sociálního fondu, kde sledované knihovny vystupovaly jako hlavní organizátor nebo spoluorganizátor nějakého projektu. Dvě knihovny uvedly, že jsou pouze účastníky projektu.

Jen tři knihovny se pokusily odhadnout přibližný podíl tohoto zdroje na celkových příjmech, a to na 1,15; 0,5 a 5 %.

¹⁹⁵ Pozn.: V USA např. existuje federální grantová agentura – Institute of Museum and Library Services (IMLS) – jejímž hlavním úkolem je podporovat muzea a knihovny všech typů. Tato agentura je primárním zdrojem federální podpory pro 123 000 knihoven. K financování knihoven využívá různé druhy grantových programů, např. Laura Bush 21st century Librarian program (financuje projekty, které rozvíjí knihovny, vychovávají nové generace knihovníků a podporují výzkum knihovnické profese) aj. (viz <http://www.imls.gov/>).

¹⁹⁶ Pozn.: L. A. Sullivan (2007, s. 159) uvádí, že „prostředky soukromých nadací jsou nejrychleji rostoucím sektorem filantropie v USA“. U nás je ale bohužel situace jiná.

4 MOŽNOSTI ZLEPŠENÍ ŘÍZENÍ A VÍCEZDROJOVÉHO FINANCOVÁNÍ KULTURY

Řízení a vícezdrojové financování kultury je v první části této kapitoly posouzeno jako celek (srovnáním různých vztahů uplatňovaných v České republice, na Slovensku a v Polsku), ve druhé části kapitoly jsou srovnány indikátory pouze u vybraného oboru kultury (knihovnictví) ve sledovaných zemích. Možnosti zlepšení řízení a vícezdrojového financování kultury vychází z poznatků získaných z analýz v předcházejících částech práce.

4.1 Řízení a financování kultury

V analytické části práce byly definovány hlavní znaky ekonomických modelů řízení kultury (model podle M. C. Cummingsa a R. C. Katze a Hillman-Chartrandův model) a základní zdroje, které mohou být na financování kultury použity. Na základě těchto údajů je (vzhledem ke stanoveným cílům a hypotézám) provedeno zhodnocení (shrnutí).

4.1.1 Komparace modelů řízení kultury ve sledovaných zemích

Ve sledovaných zemích byly postupně uplatňovány dva základní ekonomické modely řízení kultury:

- A. **Model založený na dominantním státním vlastnictví kulturních institucí**¹⁹⁷ upřednostňoval ideologické zájmy. Tato preference se projevila především ve státním monopolu vlastnictví, kompetencí a rozhodování. Odvětví kultury bylo považováno za neproduktivní a nevýrobní.
- B. **Model vycházející z podmínek demokratické společnosti, založené principech systému ekonomiky smíšené**¹⁹⁸. Předpokladem modelu je racionální chování ekonomických subjektů na trhu – především jejich snaha maximalizovat svůj užitek.

Vyjdeme-li z první stanovené hypotézy, že „**modely řízení kultury komparovaných zemí jsou podobné**“, pak by mělo v jednotlivých sledovaných zemích platit, že na úrovni národní, regionální i municipální existují v současnosti instituce, které mají odpovídající (podobné, případně shodné) pravomoci a kompetence k řízení.

¹⁹⁷ Podle HAMERNÍKOVÁ, B. (1996, s. 15).

¹⁹⁸ Pozn.: Především v důsledku tržních selhání (např. výskytu veřejných statků, externalit, existence nedokonalé konkurence).

Sama kultura je podle Hamerníkové, B. (1996, s. 22) chápána jako "pozitivní externalita z hlediska jejího vlivu na jedince a společenské prostředí, neboť je faktorem všeobecného vzdělání jedinců zvyšuje kvalitu pracovních sil celé země, a to prostřednictvím kultivace tzv. lidského kapitálu."

Na centrální úrovni je předpokladem existence jednoho ministerstva kultury nebo jiné instituce. Tou je v České republice Ministerstvo kultury České republiky, na Slovensku Ministerstvo kultúry a cestovného ruchu Slovenské republiky a v Polsku Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego).¹⁹⁹ Souhrnný přehled odborů (oddělení) a departmentů (kanceláří) jednotlivých sledovaných ministerstev je uveden v tabulce 4.1. Jednotlivé odbory (oddělení) a departmenty (kanceláře) byly seřazeny z hlediska „podobnosti“ svých pravomocí a kompetencí k řízení.

Na regionální úrovni působí v Polsku Województwa a Powiaty, v České republice kraje a na Slovensku VÚC. Województwa a Powiaty, stejně jako kraje a VÚC plní funkci koncepční, dotační a zřizovací. Kraje (VÚC, vojvodství, okresy) by prostřednictvím své institucionální základny měly poskytovat kulturní služby a metodickou pomoc institucím zřizovaným na nižším stupni územní samosprávy. Kromě toho by měly finančně podporovat ty kulturní instituce, které jsou sice zřizovány městy, ale mají významnou nadregionální funkci (tedy ty, které svým dosahem podstatně přesahují hranice územních obvodů obcí).

Nejnižší úroveň řízení kultury zaujímá v ČR i v ostatních sledovaných zemích nejvýznamnější místo co do rozsahu kulturních služeb. Podílí se především na vytváření organizačního a poradenského prostředí. Jsou rovněž významným poskytovatelem finančních prostředků.

Tabulka 4.1 – Souhrnný přehled odborů a departmentů ministerstev kultury komparovaných zemí (k 1. 11. 2009)

Ministerstvo kultúry a cestovného ruchu SK	Ministerstvo kultury ČR	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Odbor ochrany památkového fondu	Odbor památkové péče	Department ochrany památek
Odbor implementace a řízení strukturálních fondů	Odbor strukturálních fondů	Departament evropských fondů
Památková inspekce ministerstva	Památková inspekce	Department kulturního dědictví
Odbor legislativy a práva	Odbor legislativní a právní	Právní departament

¹⁹⁹ Pozn.: Např. ve Španělsku je na centrální úrovni subjektem kulturní politiky Ministerstvo vzdělání, kultury a sportu a Národní institut pro divadlo a hudbu. V Dánsku Ministerstvo kultury a Divadelní rada. Ve Francii Ministerstvo kultury a komunikací a v departmentech kulturní správy jako dekoncentráty ministerstva kultury. V Rakousku Úřad spolkové kanceláře (státní sekretář) a další čtyři ministerstva s odpovědností za kulturu, Úřady v jednotlivých spolkových zemích. Ve Velké Británii Ministerstvo kultury, médií a sportu, Ministerstvo pro kulturní dědictví, Regionální rady pro umění. Veřejnou podporu kulturním a uměleckým institucím realizuje vláda Velké Británie prostřednictvím Rad (Art's Council a British Council), které stanoví priority a alokují veřejné i loterijní prostředky. Rady mají i Wales a Skotsko.

Ministerstvo kultúry a cestovného ruchu SK	Ministerstvo kultury ČR	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Odbor bilaterální spolupráce Odbor multilaterální spolupráce	Odbor zahraniční	Departament zahraniční spolupráce
Odbor monitoringu, hodnocení a publicity	Samostatné oddělení interního auditu a kontroly	Kancelář auditu a kontroly Informační centrum
Odbor rozpočtu a financování Odbor veřejných zakázek a platební jednotky	Samostatné oddělení správy státních fondů Odbor ekonomický Odbor investic	Kancelář rozpočtu a administrace Departament státní podpory Finanční departament
Odbor programové kultury Odbor kultury národnostních menšin a znevýhodněných skupin obyvatelstva Odbor tradiční kultury a kulturně-osvětové činnosti	Odbor regionální a národnostní kultury	Departament národních kulturních institucí
Odbor muzeí, knihoven a galérií	Odbor ochrany movitého kulturního dědictví muzeí a galérií	x
Odbor správy a provozu	Odbor vnitřní správy	x
Odbor autorského práva a kinematografie	Odbor autorského práva	x
Odbor umění Odbor literatury, knižní kultury a státního jazyka	Odbor umění a knihoven	x
Odbor mediálního práva a audiovize	Odbor médií a audiovize	x
x	Samostatné oddělení kulturní politiky a koncepcí	Departament strategií a analýz
Církevní odbor	Odbor církvi	x
x	Koordinační centrum pro výzkum a vývoj MK	x
x	x	Kancelář školení a pracovníku
x	x	Department uměleckého školství a kulturního vzdělávání

Zdroj dat: <http://www.mkidn.gov.pl/ministerstwo/>, <http://www.culture.gov.sk/ministerstvo>, www.mkcr.cz, vlastní zpracování

Zhodnocení

Na způsob řízení kultury byly apikovány ekonomické modly řízení kultury podle H. Hillman-Chartranda a podle M. C. Cummingse a R. C. Katze.

Model řízení kultury, který fungoval ve sledovaných zemích až do roku 1989, nejlépe odpovídal charakteristice Hillman-Chartrandova modelu – stát Konstruktor a modelu podle M. C. Cummingse a R. C. Katze – Vláda v úloze impresária.

Vláda zasahovala do fungování kultury, určovala směr kulturní politiky, provozovala, financovala a podporovala kulturní instituce, které na ni byly absolutně ekonomicky závislé. Postavení umělců bylo podmíněno členstvím v oficiálních a politicky loajálních uměleckých svazech.

Porovnáním hlavních aspektů druhého modelu²⁰⁰ (modelu vycházejícího z podmínek demokratické společnosti, založené na principech systému ekonomiky smíšené) je možné konstatovat, že **současný model řízení a financování kultury** ve všech sledovaných zemích je možné podle Hillman-Chartrandova modelu shodně charakterizovat jako **model stát Architekt**²⁰¹. Pokud by k tomuto modelu sledované země převzaly jeden ze základních znaků modelu stát Patron – vznik nezávislých uměleckých rad²⁰² – zjednodušilo by se rozhodování státu (Ministerstva kultury). Stát by v takovém případě rozhodoval o celkovém objemu prostředků poskytovaných do jednotlivých oblastí kultury, ale ne o tom, kterým institucím tyto prostředky připadnou. K tomuto rozhodování by byly oprávněny nezávislé umělecké rady. Negativem takového opatření by ale mohla být např. tendence k elitářství.

Výhodou modelu **stát Ulehčovatel** je především státní podpora v podobě daňových úlev pro donátory. Dary se tak stávají významnou složkou příjmů kulturních institucí. Pokud by byl tento prvek aplikován do daňových systémů sledovaných zemí ve větším rozsahu, než je tomu v současnosti, mohl to být stimul pro rozšíření spektra dárců.

Ve všech sledovaných zemích existuje na úrovni národní, regionální i municipální instituce, která má podobné (případně shodné) pravomoci a kompetence k řízení. Na centrální úrovni všech sledovaných zemí existuje jedno ministerstvo kultury (v České republice je to

²⁰⁰ Pozn.: Ve všech sledovaných zemích byla potvrzena existence jednoho centrálního orgánu (ministerstva – MK ČR, MK SR, MKiDN), stát (orgány správy) rozhoduje o výši a určení veřejných prostředků; velká část veřejných zdrojů plyne jako podpora již zavedeným institucím.

²⁰¹ Pozn.: Zajímavostí je, že už v roce 1996, kdy byla tehdejšími ministrem kultury České republiky Pavlem Tigridem předložena Bílá kniha, byla státu ve vztahu ke kultuře doporučena úloha Patrona.

²⁰² Pozn.: Kulturní (umělecké, divadelní) rady působí např. v Belgii, Velké Británii, Holandsku, Dánsku, Irsku, Itálii. Tyto rady jsou nejenom odborným konzultačním orgánem, ale působí i jako orgán odpovědný za alokaci prostředků.

Ministerstvo kultury České republiky, na Slovensku Ministerstvo kultúry a cestovného ruchu Slovenské republiky a v Polsku Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego). Působnost českého a slovenského ministerstva nevykazuje velké rozdíly. Odlišnosti lze nalézt v pojmenování jednotlivých odborů, jejich činnost je však v podstatě velmi podobná²⁰³. Navíc pod obě ministerstva spadá i problematika církví a náboženských společností – na rozdíl od Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego²⁰⁴. Činnost departmentů polského ministerstva se odvíjí především od stanoveného cíle (viz kapitola 2.2). Tomuto cíli odpovídá i počet a struktura departmentů a jejich zaměření. Oproti MK ČR a MK SR zabezpečuje Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Departament uměleckého školství a kulturního vzdělávání) i veřejné základní umělecké školství I. a II. stupně a také vyšší vzdělávání v tomto oboru.

Na regionální úrovni má určité pravomoci v rámci samostatné nebo přenesené působnosti kraj, VÚC, województwo, powiat, na úrovni municipální obce (gminy). Kraje (VÚC, województwo, powiat) i obce (gminy) plní především funkci koncepční, dotační a zřizovací. Jsou významnými poskytovateli finančních prostředků především pro instituce, které sami zřídili.

4.1.2 Financování kultury

Ve veřejných službách kultury převládá v současnosti princip vícezdrojového financování. V žádné ze sledovaných zemí se ale poskytování kulturních služeb neobejde bez příspěvků z veřejných rozpočtů. Tento fakt je odrazem historického vývoje institucionálního zajištění i financování v jednotlivých zemích²⁰⁵.

U vybraných zdrojů financování kultury byla ve sledovaných zemích provedena komparace. Jedná se:

- A. o příspěvky ze státního rozpočtu (ty poskytují na kulturu všechny sledované země),
- B. o zahraniční zdroje (ty jsou chápány jako alternativní způsob financování kultury).²⁰⁶

²⁰³ Pozn.: Jedna z výraznějších odlišností MK ČR a MK SR je ta, že MK SR je ústředním orgánem pro státní jazyk.

²⁰⁴ Pozn.: Polsko je vnímáno jako silně katolická země. Církev je financována z různých zdrojů, např. Církevní fond, četné jednorázové dary. Ze státního rozpočtu jsou financováni kaplani vojenských jednotek, ze zdrojů místních samospráv je financována výuka náboženství na obecních školách aj.

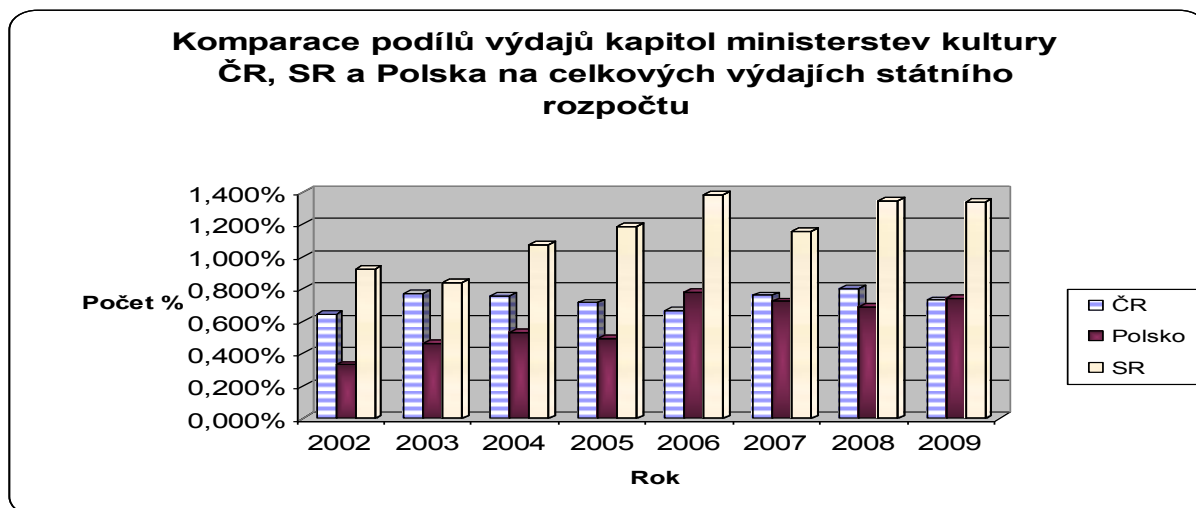
²⁰⁵ Pozn.: Např. ve sledovaných zemích působí v kultuře řada institucí, které mají právní formu příspěvkové organizace. Tyto organizace mají zákonný nárok na příspěvek na provoz od svého zřizovatele, kterým může být stát, kraj nebo obec.

²⁰⁶ Pozn.: Důvodem tohoto velmi zúženého výběru je skutečnost, že kvalita a kvantita získaných dat, které byly pro komparaci nutné, byla nedostatečná. Především data získaná z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego jsou často neúplná, jejich doplnění prostřednictvím dotazů na ministerstvo není možné, protože ministerstvo ani v jednom případě nereagovalo.

Ad A) Příspěvky ze státního rozpočtu

Největší podíl výdajů kapitoly Ministerstva kultury na celkových výdajích státního rozpočtu v letech 2002 - 2009 vykazuje Slovenská republika, a to i v případě očištění těchto výdajů o výdaje na církve a náboženské společnosti (v průměru se tyto očištěné výdaje pohybují kolem 0,90 %).

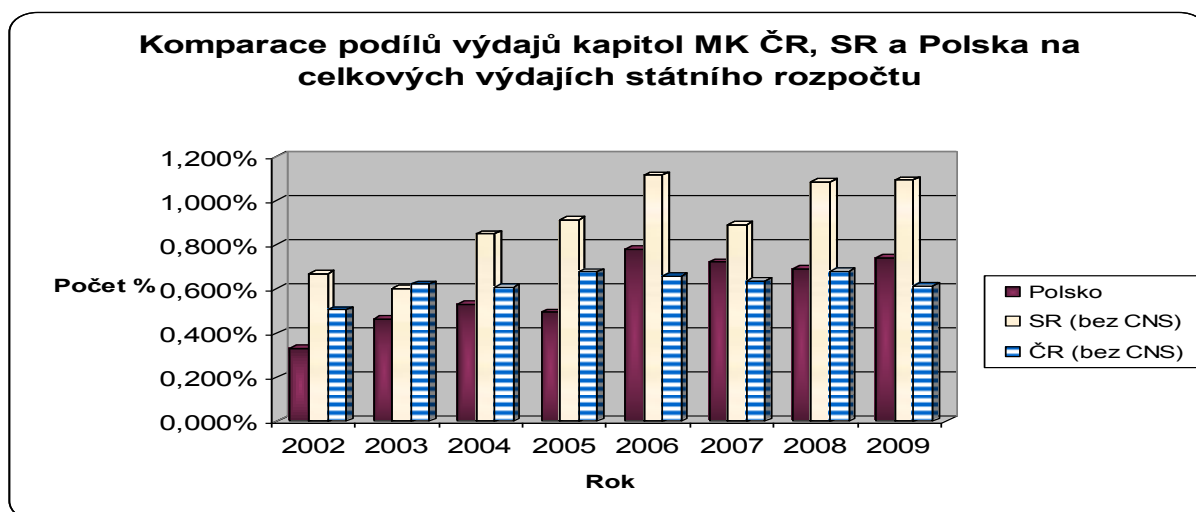
Obrázek 4.1

Pramen: vlastní zpracování

Hranici 1 % přesahují výdaje na kapitolu Ministerstva kultury pouze ve Slovenské republice, a to za celé sledované období kromě let 2002 a 2003. V případě očištění těchto výdajů o výdaje na církve a náboženské společnosti byla hranice 1 % přesažena pouze v letech 2006 a 2007 – 2009 (viz obrázek č. 4.1 a 4.2).

Obrázek 4.2

Pramen: vlastní zpracování

Při přepočtení výdajů kapitol Ministerstev kultury sledovaných zemí na jednoho obyvatele (v eurech²⁰⁷) je ale zřejmé, že nejvíce prostředků vynakládá Česká republika, a to i v případě odečtení výdajů na církve a náboženské společnosti. Ve sledovaném období se výdaj státního rozpočtu na kapitolu MK ČR v průměru pohyboval okolo 23,35 € na jednoho obyvatele. Nejméně prostředků ze svého rozpočtu vydávalo MKiDN. V průměru za sledované období to bylo pouze 9,58 € na jednoho obyvatele.

Tabulka 4.2 – výdaje na kapitolu Ministerstva kultury sledovaných zemí na 1 obyv. (v €)

Rok	Výdaje na kap. MK ČR	Výdaje na kap. MK ČR bez CNS	Výdaje na MKiDN	Výdaje na kap. MK SR	Výdaje na kap. MK SR bez CNS
2002	14,55	11,49	3,96	10,11	7,33
2003	18,18	14,68	4,98	10,72	7,71
2004	20,46	16,36	6,77	15,11	11,99
2005	21,39	20,24	7,04	17,85	13,73
2006	22,03	21,92	11,97	22,29	18,00
2007	28,29	23,63	13,49	21,74	16,74
2008	31,63	26,92	13,38	30,87	24,88
2009	30,26	25,41	15,04	34,24	28,06

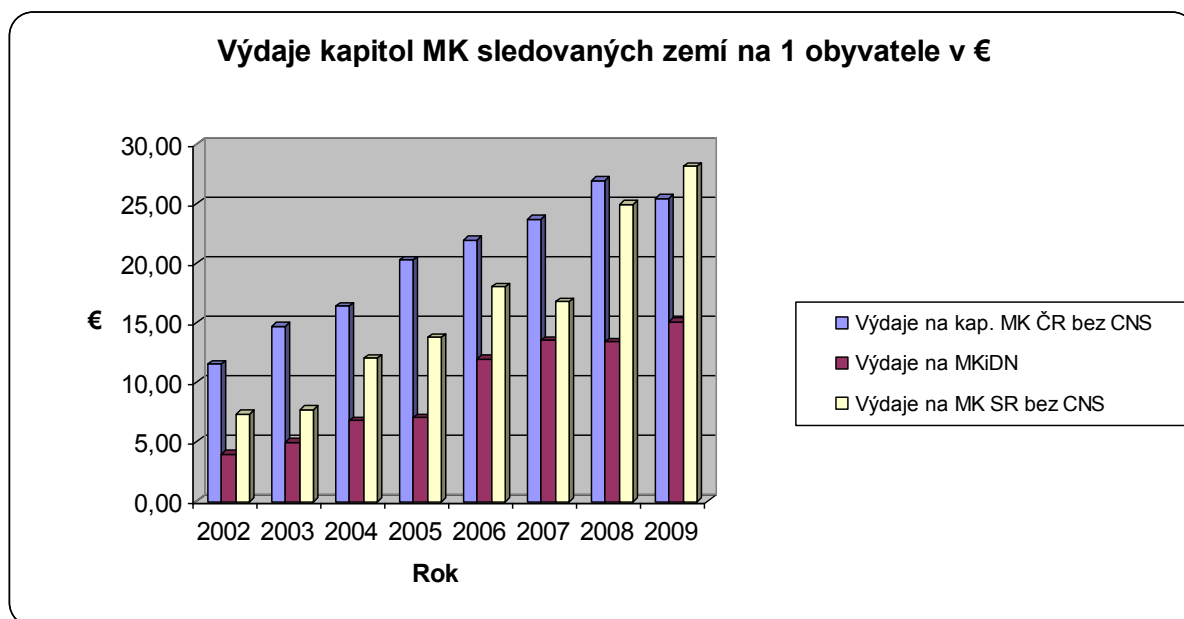
Pramen: <http://www.ecb.europa.eu/stats/exchange/.html>, vlastní zpracování

²⁰⁷ Pro přepočtení výdajů kapitol MK jednotlivých zemí na € byly použity kurzy stanovené Evropskou centrální bankou vždy k poslednímu dni sledovaného roku.

Zatímco kurz české a slovenské koruny vůči euru v letech 2002 – 2009 neustále posiloval, v Polsku byla situace v jednotlivých letech velmi proměnlivá. Nejsilnější byl polský zlotý v roce 2007, přesto bylo v tomto roce v přepočtu vydáváno pouze 13,49 € na osobu.

MK ČR vynakládalo nejvíce prostředků na 1 obyvatele v roce 2008, kdy tento výdaj činil cca 31,63 € (bez výdajů na CNS pak 26,92 €), což je v tomto roce nejvíce ze všech sledovaných zemí. Slovenské ministerstvo kultury vydávalo na jednoho obyvatele nejvíce prostředků v roce 2009, a to 34,24 € (bez výdajů na CNS 28,06 €).

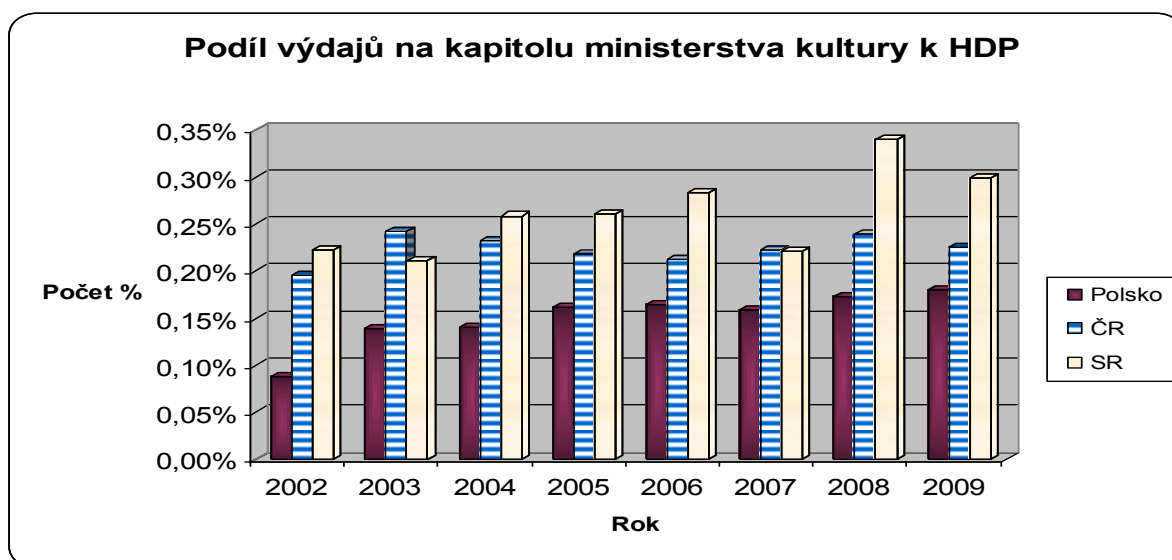
Obrázek 4.3

Pramen: vlastní zpracování

Největší podíl výdajů na kapitolu Ministerstva kultury k HDP vykazuje Slovenská republika (v letech 2003-2007 se v průměru pohyboval kolem 0,25 %), pouze v roce 2003 byl tento podíl o tři setiny procenta větší v České republice (viz obrázek č. 4.4). V Polsku se podíl výdajů na kapitolu Ministerstva kultury vůči HDP pohyboval kolem 0,15 %, což je nejméně ze všech sledovaných zemí.

Obrázek 4.4

Pramen: vlastní zpracování

Sledovaný zdroj financování kultury – výdaje kapitoly ministerstev kultury – však zachycuje pouze data institucí odpovědných za kulturu na centrální úrovni a ignoruje data z jiných resortů²⁰⁸ – tato skutečnost může zkreslovat celkový pohled.

Ad B) Zahraniční zdroje

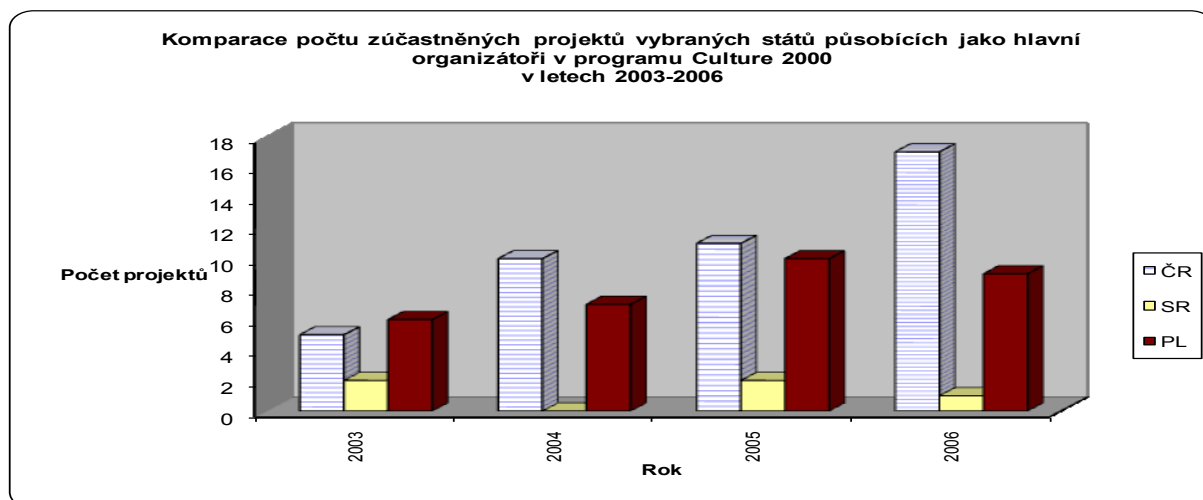
Sledované země mají možnost využívat zahraniční zdroje k financování kultury v souvislosti se svým členstvím v různých mezinárodních uskupeních (především v OSN a v EU). Fondy Evropské unie je možné v současnosti považovat za nejvýznamnější a nejpestřejší finanční zdroj.

Do programu **Culture 2000** začaly sledované země vstupovat velmi pozvolna. V roce 2003 se tohoto programu jako hlavní organizátor zúčastnilo v České republice pouze pět subjektů, na Slovensku dva subjekty a v Polsku nejvíce – šest subjektů (ve srovnání např. s Francií, kde v roce 2003 v roli hlavního organizátora bylo 22 subjektů, jsou tyto hodnoty velmi malé).

Největší počet subjektů v roli hlavního organizátora projektu má ve sledovaném období Česká republika (výjimkou je pouze rok 2003). Slovensko se jako hlavní organizátor za celé sledované období účastnilo celkem pouze pěti projektů (viz obrázek č. 4.5).

²⁰⁸ Pozn.: např. významnou českou kulturní instituci – Vojenský umělecký soubor Ondráš financuje Ministerstvo obrany ČR, které je také jeho zřizovatelem.

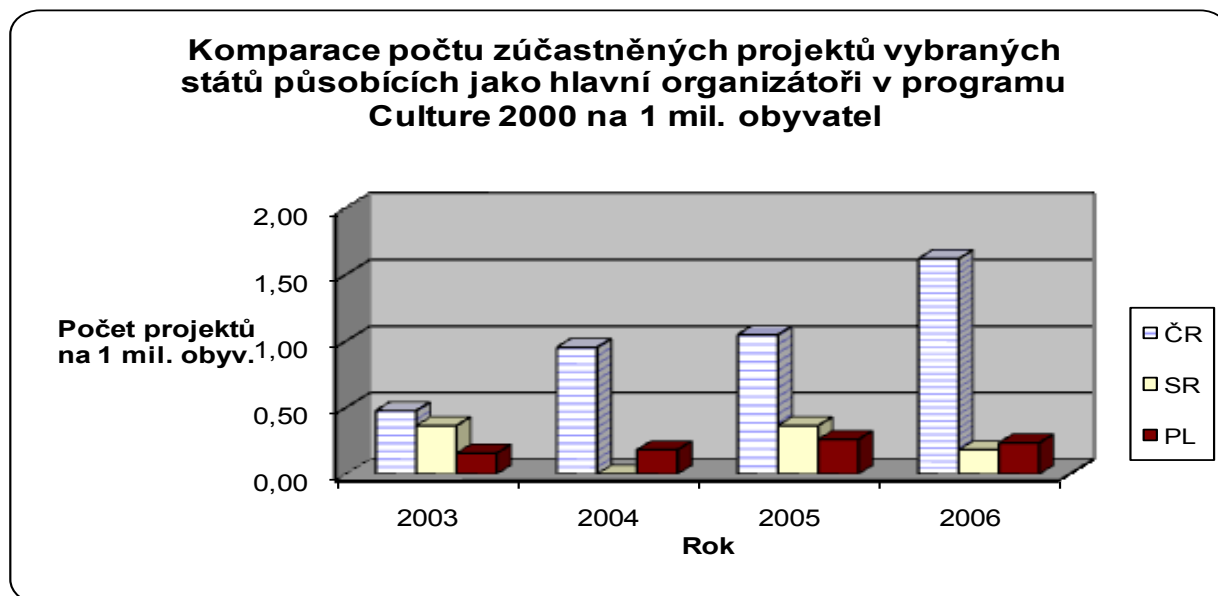
Obrázek 4.5

Pramen: http://ec.europa.eu/culture/index_en.htm, upraveno, vlastní zpracování

Při přepočtu zúčastněných projektů sledovaných zemí v roli hlavního organizátora na 1 mil. obyvatel (viz obrázek 4.6) vychází nejúspěšněji Česká republika, kdy na 1 mil. obyvatel připadá v průměru 1,02 projektu. Nejméně projektů v roli hlavního organizátora pak připadá na Polsko (v průměru za sledované období to je 0,21 projektů).

Obrázek 4.6

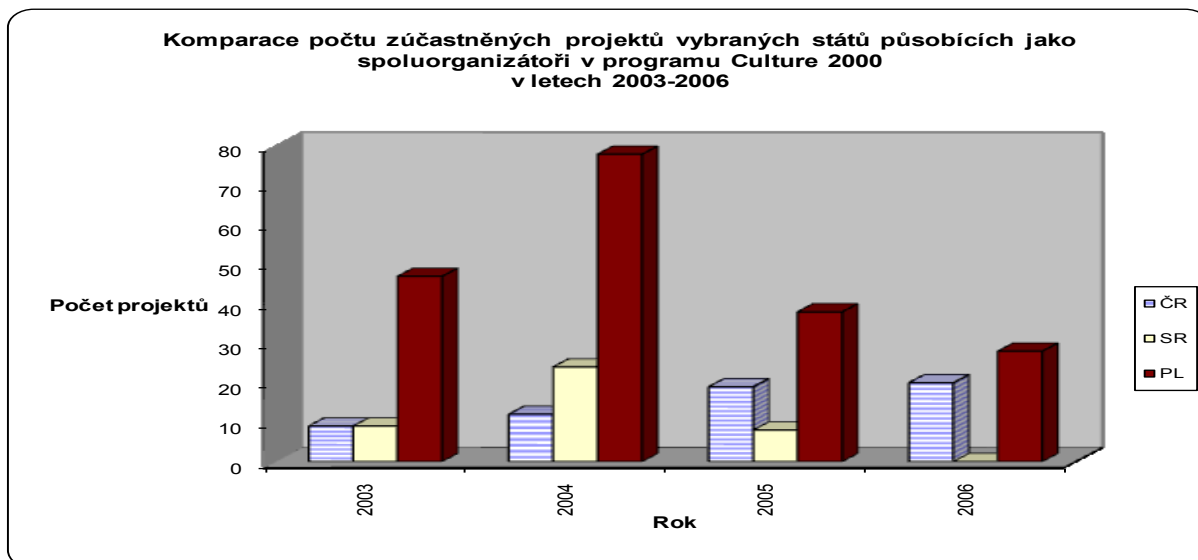
Pramen: http://ec.europa.eu/culture/index_en.htm, upraveno, vlastní zpracování

Jiná situace byla v případě účasti sledovaných zemí na projektech v roli spoluorganizátorů. Tam byly nejvíce úspěšné polské subjekty, které se za sledované období

zúčastnily v roli spoluorganizátora v průměru 48 projektů (pro srovnání – např. Francie se v roli spoluorganizátora zúčastnila v letech 2003-2006 v průměru 157 projektů).

Slovenská republika se za celé sledované období zúčastnila v roli spoluorganizátora pouze 41 projektů (viz obrázek č. 4.7).

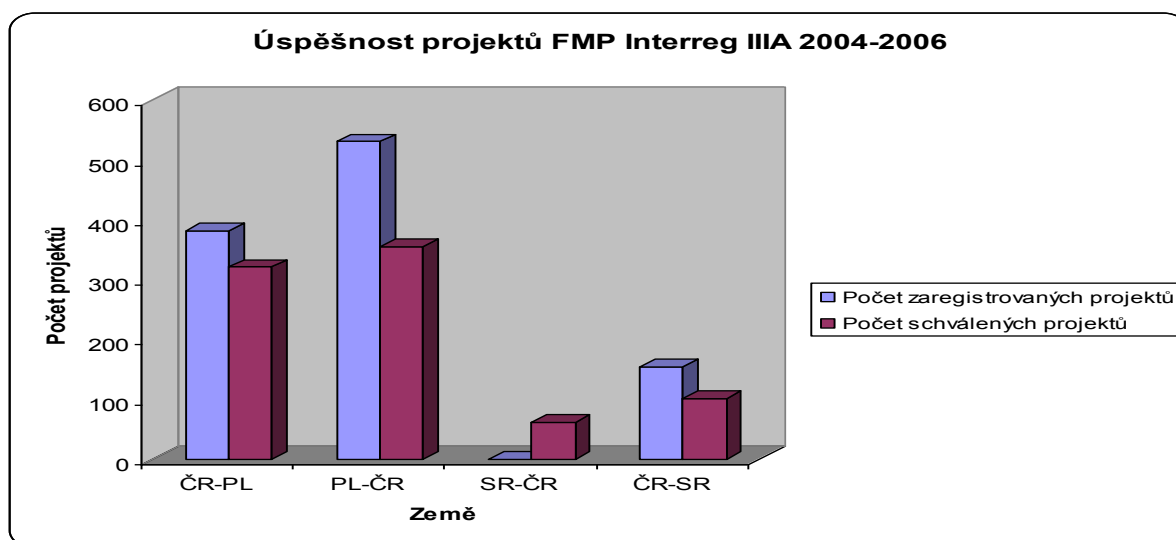
Obrázek 4.7

Zdroj dat: http://ec.europa.eu/culture/index_en.htm, upraveno, vlastní zpracování

Na obrázku č. 4.8 je zachycena komparace úspěšnosti českých, polských a slovenských projektů FMP Interreg IIIA.

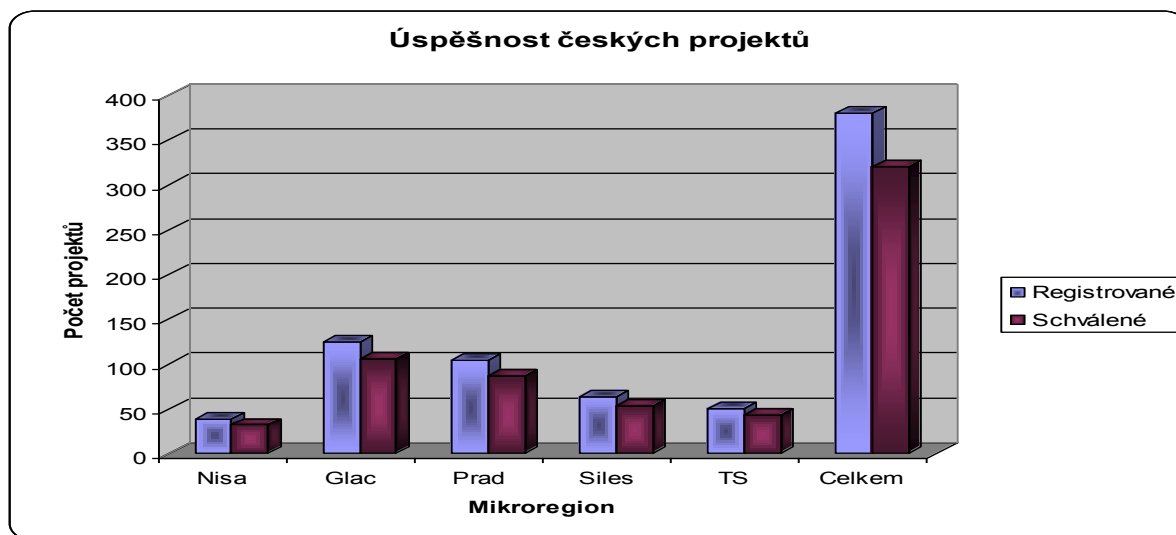
Obrázek 4.8

Zdroj dat: http://www.nuts2moravskoslezsko.cz/irg_0503.html, upraveno, vlastní zpracování

ČR měla 84% úspěšnost v projektech zaměřených na spolupráci ČR-PL²⁰⁹ a 66% úspěšnost v projektech ČR-SR. Polsko bylo úspěšné z 67 %. Údaj o počtu zaregistrovaných projektů pro Slovenskou republiku (FMP SR-ČR) není k dispozici, statistiky vykazují pouze informaci, že počet schválených slovenských projektů bylo 62.

Obrázek 4.9

Pramen: www.euroregion-silesia.cz, upraveno, vlastní zpracování

Úspěšnost žadatelů v rámci Fondů mikroprojektů je velice vysoká (přibližně 85 %). Důvodem je nižší zájem žadatelů kvůli finanční omezenosti rozpočtu²¹⁰ a náročnosti projektů z hlediska organizace.

Finanční mechanismy EHP/Norsko přispívají ekonomicky slabším zemím v Evropském hospodářském prostoru²¹¹. Z dostupných informací FM EHP/Norsko vyplývá, že z celkového počtu schválených projektů v první výzvě v České republice (38) se jich týkalo kultury (ochrany kulturního dědictví) jen 18.²¹²

Největší počet schválených projektů mělo v první výzvě Polsko – celkem 168. Z tohoto počtu však jich bylo pouze 16 určeno na kulturu. Nejméně úspěšných projektů mělo Maďarsko, z devíti schválených byly pouze dva určeny na kulturu. Česká republika naopak

²⁰⁹ Pozn.: Data neobsahují údaje z FMP ER Beskydy.

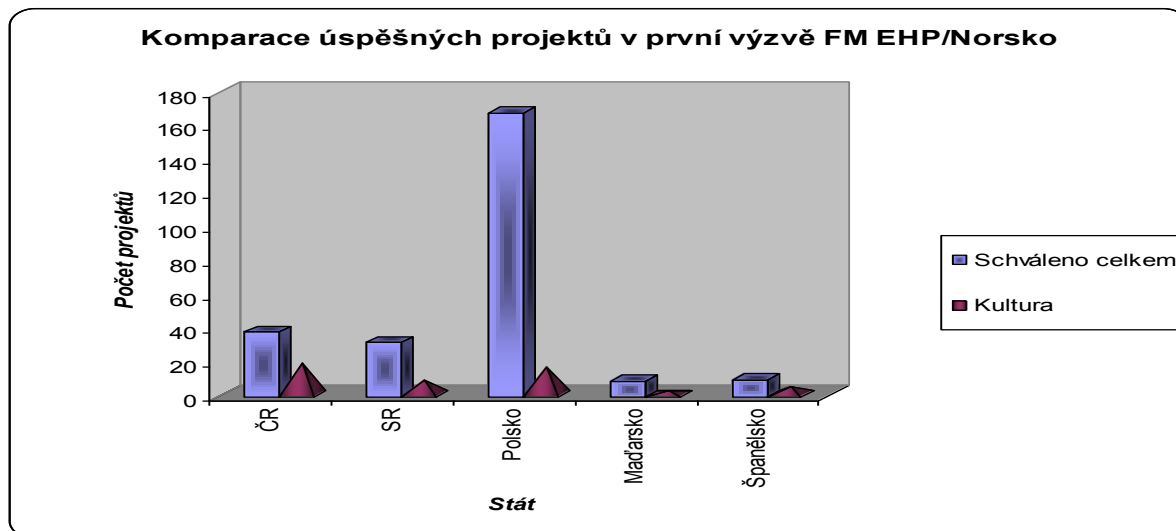
²¹⁰ Pozn.: Např. rozpočet žadatele (Ostravského muzea) na projekt Setkání muzeí Horního Slezska byl pouze 580 860,- Kč.

²¹¹ Pozn.: Částka určená pro Českou republiku pro pětileté období 2004 -2009 byla 110,91 mil. €.

²¹² Pozn.: Např. dne 21. 2. 2007 byl schválen projekt Muzeum v přírodě a lidová kultura v nových formách prezentace kulturního dědictví, který má zvýšit počet návštěvníků muzea a uchovat místní dědictví.

využila tento fond k financování projektů z oblasti kultury v hojné míře. Z celkového počtu 38 schválených projektů jich bylo 47 % zaměřeno na kulturu.

Obrázek 4.10

Zdroj dat: <http://www.eeagrants.org/projects/?POSTNUKES>, upraveno, vlastní zpracování

V rámci druhé výzvy bylo národním kontaktním místem doporučeno ke schválení Kanceláři Finančního mechanismu 65 projektů.

Zhodnocení

„Ve většině evropských zemí se výdaje na kulturu pohybují kolem 0,7 % HDP a 1 % státního rozpočtu.“²¹³ Z tohoto tvrzení a také z faktu, že 1 % státního rozpočtu pro kulturu je v EU doporučováno jako minimální hranice, vycházelo i stanovení druhé hypotézy („podíl výdajů na kulturu vůči HDP a vůči celkovým výdajům státního rozpočtu je ve sledovaných zemích na stejné úrovni“). Porovnáním statistických údajů sledovaných zemí bylo zjištěno, že poměr výdajů na kulturu vůči celkovým výdajům státního rozpočtu **není ve sledovaných zemích na stejné úrovni**. Největší podíl výdajů kapitoly Ministerstva kultury na celkových výdajích státního rozpočtu i na DPH v letech 2002-2009 vykazuje (ze sledovaných zemí) Slovenská republika (a to i v případě očištění těchto výdajů o výdaje na církve a náboženské společnosti), nejmenší podíl vykazuje Polsko. Rozdíl činí v průměru až 0,8 procentního bodu.

Zdroj financování z programů EU je prozatím ve všech sledovaných zemích (ČR, Polsku, Slovensku) v porovnání s dalšími zeměmi EU velmi malý, přestože jsou programy

²¹³ Cit. dle ŠKARABELOVÁ, S., NESHYBOVÁ, J., REKTOŘÍK, J (2007, s. 33).

Evropské unie adekvátním nástrojem zlepšení financování činnosti kulturních institucí (ve smyslu odlehčení veřejným rozpočtům). Ani program Culture 2007-2013, ani Norské fondy či ostatní zahraniční finanční zdroje podporující služby kultury nejsou plně využity.

Je ale nutné konstatovat, že každoročně vzrůstá počet subjektů zapojených do projektů. Zároveň roste i počet projektů, které byly napsány a řízeny českým, slovenským nebo polským subjektem, což je jednoznačně odrazem zkušeností a významnosti tohoto finančního zdroje.

S účastí na programech financovaných z jiných zdrojů než z veřejných rozpočtů souvisí především:

- neinformovanost o možnostech získávání dotací,
- „nepřehlednost“ jednotlivých dotačních programů
 - každý program EU má vlastní specifická pravidla tematické koncepce a výběrového řízení projektů,
 - pro téměř všechny komunitární programy jsou v členských i kandidátských státech zřízeny informační a realizační kanceláře, bohužel o existenci těchto zprostředkujících institucí zatím není na veřejnosti silné povědomí (nejsou dostatečně prezentovány),
- vysoká administrativní a časová náročnost projektů,
- finanční náročnost v případě, že zpracování projektu je zadáno externímu subjektu,
- nutnost zajištění předfinancování projektu (zpětné proplácení projektu),
- jazykové bariéry (některé projekty musí být zpracovány v angličtině, němčině, příp. francouzštině),
- ochota (neochota) zaměstnanců kulturních zařízení zapojit se do projektů mimo rámec jejich běžné pracovní činnosti.

Všechny tyto výše uvedené skutečnosti znesnadňují přístup k zahraničním finančním zdrojům. Zvýšení informovanosti, zlepšení přehlednosti dotačních programů, zjednodušení administrativní náročnosti či snížení finanční náročnosti by mělo vést ke zvýšení účasti kulturních institucí na programech financovaných ze zahraničních zdrojů. Jednotlivé kulturní instituce by také měly své zaměstnance lépe motivovat k tomu, aby se nad rámec svých běžných pracovních povinností zapojili do projektů. Je zapotřebí vytvářet takový motivační systém, který bude záměrně příznivě pracovníky ovlivňovat ve prospěch „práce navíc“.

Lze k tomu využít řadu aktivizačních prostředků, např.:

- faktor hmotné zainteresovanosti (dán touhou člověka po výdělku) – odměňování by mělo být jednoznačně vázáno na ty aktivity, o které má instituce zájem,
- faktor morálního ocenění,
- faktor radosti z práce,
- faktor seberealizace.

Pokud bude motivační systém správně nastaven, nebude administrativní, jazyková i časová náročnost projektů již tak velkou překážkou.

Zlepšení informovanosti o možnostech získávání dotací a zlepšení přehlednosti jednotlivých dotačních programů mohou výrazným způsobem ovlivnit především média (televize, rozhlas, internet apod.). Již teď se v televizi sporadicky objevují spoty propagující programy podporující malé a střední podnikání. Pokud by byly stejným způsobem propagovány i programy pomáhající získat finanční prostředky neziskovým subjektům, mělo by to jistě příznivý dopad na účast v zahraničních programech.

4.2 Řízení a financování knihovnictví

Systém knihoven v České republice, Slovenské republice a Polsku vychází z knihovních zákonů jednotlivých zemí. Pro lepší (přehlednější) srovnání byly jednotlivé druhy knihoven (dle aktuálních knihovních zákonů sledovaných zemí) zachyceny v tabulce (viz tabulka č. 4.3).

Tabulka 4.3 – Komparace systému knihoven v ČR, SR a Polsku dle aktuálních knihovních zákonů

ČR	Polsko	SR
Knihovny zřizované Ministerstvem kultury ČR (Národní knihovna, Moravská zemská knih. v Brně aj.)	Národní knihovna (Biblioteka Narodowa)	Slovenská národní knihovna (Slovenská národná knižnica) – zřizovatelem je MK SR
Krajské knihovny zřizované krajskými úřady Základní knihovny (tzv. městské a obecní knihovny zřizované samosprávou)	Veřejné knihovny – zřizovatelem je Národní knihovna, vládní instituce, wojvodství, powiat (okres) nebo gmina (obec)	Veřejné knihovny – zřizovatelem je obec nebo kraj
Specializované knihovny – poskytují služby speciálním skupinám uživatelů	Speciální knihovny – poskytují služby speciálním skupinám uživatelů; zřizovateli jsou např. zdravotnická zařízení, věznice, domovy sociální péče apod.	Speciální knihovny – poskytují služby speciálním skupinám uživatelů
x*	Odborné (vědecké) knihovny (biblioteki naukowe) – zřizovatelem jsou vysoké školy, Národní knihovna, Akademie věd aj.	- Akademické knihovny - Vědecké knihovny – zřizovatelem je ústřední orgán státní správy nebo krajský úřad
x*	Školní a pedagogické (učitelské) knihovny – zřiz. školami na podporu výuky a vzdělávání dětí a pedagogů	Školské knihovny – zřizovatelem je základní nebo střední škola
x*	Odborné podnikové knihovny – zřizovány k potřebám vzdělávání prac. v zam. poměru ke zřizovateli knihovny	x

* - V podmínkách ČR tento typ knihoven také existuje. Podle knihovního zákona však tvoří samostatnou skupinu knihoven, ale patří mezi tzv. knihovny krajské (vědecké knihovny) nebo mezi knihovny základní nebo specializované (knihovny zřizované školami pro potřeby pedagogů a studentů, knihovny zřizované podniky k potřebám vzdělávání pracovníků apod.).

Pramen: zák. č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb; zák. o knižniciach, o doplnení zákona Slov. nár. rady č. 27/1987 Sb., o štátnej pamiatkovej starostlivosti a o zmene a doplnení zák. č. 68/1997 Sb., o Matici slovenskej; Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r., o bibliotekách, vlastní zpracování

4.2.1 Doporučení k řízení knihovnictví v ČR na základě komparace řízení knihoven

Ústředním článkem státní správy pro oblast literatury, knižní kultury, neperiodického tisku a knihovnictví je:

- v České republice **Ministerstvo kultury České republiky (MK ČR)** – oddělení literatury a knihoven,
- v Polsku **Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN)**,
- na Slovensku **Ministerstvo kultury a cestovního ruchu Slovenské republiky (MK SR)** – referát státního jazyka v odboru literatury, knižní kultury a státního jazyka začleněný do sekce umění.

Všechna sledovaná ministerstva plní především funkci zřizovatele vůči institucím národního významu (např. Národní knihovna České republiky, Moravská zemská knihovna v Brně, Institut knihy, Slovenská národná knižnica aj.), jsou spolutvůrci legislativy, vedou statistickou evidenci knihoven. Komparace vybraných kompetencí ministerstev kultury ČR, SR a Polska v oblasti knihovnictví je pro větší názornost uvedena v tabulce č. 4.4.

Jako poradní, iniciativní a koordinační orgán ministerstev kultury sledovaných zemí působí tzv. knihovní rady. V ČR se jedná o **Ústřední knihovnickou radu** České republiky²¹⁴, v Polsku působí **Knihovní rada** (Krajowa Rada Biblioteczna), na Slovensku **Ústredná knižničná rada**. Členové těchto rad jsou jmenováni ze zástupců odborné knihovnické veřejnosti. Na rozdíl od Ústřední knihovnické rady ČR a slovenské Ústřední knižničné rady je pravomocí polské Knihovní rady i jmenování ředitele Národní knihovny. V Polsku a v České republice (dle statutů těchto národních knihoven) tato pravomoc náleží ministru kultury.

Mezi další ústřední orgány státní správy, které se podílí na řízení některých knihoven (především plní funkci zřizovatele), patří např. ministerstva školství, ministerstva zdravotnictví aj.

²¹⁴ Viz http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=08_Spo/Organizacni_a_jednaci_rad_ukr.htm.

Tabulka 4.4 – Komparace vybraných kompetencí ministerstev kultury ČR, SR a Polska v oblasti knihovnictví

Ministerstvo kultury ČR	Ministerstvo kultúry a cestovného ruchu SK	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Plní úkoly ústředního článku státní správy pro oblast literatury, knižní kultury, neperiodického tisku a knihovnictví, kontroluje výkon státní správy v oblasti knihoven	Kontroluje výkon státní správy v oblasti knihoven a ochrany historických knihovnických dokumentů	Kontroluje výkon státní správy v oblasti knihoven a „čtenářství“
Plní funkci zřizovatele vůči Národní knihovně ČR, Moravské zemské knihovně v Brně a Knihovně a tiskárně pro nevidomé K. E. Macana	Plní funkci zřizovatele vůči Národní knihovně	Je zřizovatelem kultur. institucí národního významu v Polsku (v oblasti knihovnictví je to především Institut knihy a Národní knihovna)
Spoluvytváří zákonné právní úpravy v oblasti knihovnictví a literatury	Utváří právně-organiz. podmínky na zabezpečení a rozvoj knihovnického systému	Spoluvytváří zákonné právní úpravy v oblasti knihovnictví a literatury
Vede evidenci knihoven, shromažďuje a aktualizuje data vypovídající o stavu veřejných knihoven	Vede Seznam knihoven Slovenské republiky (je vykonavatelem státní statistické evidence knihoven)	Vede seznam knihoven i jejich sbírek, určuje principy zvláštní ochrany těchto sbírek aj.
x	Utváří podmínky pro informatizaci knihoven	x
Zajišťuje činnost Ústřední knihovnické rady jako poradního, koordinačního a iniciativního orgánu ministra pro zásadní otázky knihovnictví	Zajišťuje činnost Ústřední knihovnické rady jako poradního, koordinačního, iniciativního a expertního orgánu ministra kultury v oblasti knihoven a knihovnictví	Pomáhá zajišťovat činnost Knihovnické rady (Krajowa Rada Biblioteczna), která se ve spolupráci s Ministerstvem vyjadřuje např. k legislativě v knihovnictví aj.

Pramen – www.mkcr.cz, <http://www.mkidn.gov.pl> a www.culture.gov.pl, vlastní zpracování

Kraje (v Polsku województwa, powiaty) i **obce** (v Polsku gminy) plní v oblasti knihovnictví především funkci zřizovatele některých knihoven. Chod těchto knihoven (např. umístění knihovnického fondu v podmínkách vhodných pro poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb, ochranu knihovnického fondu před odcizením a poškozením a před nepříznivými vlivy prostředí aj.) pak zajišťují ze svého rozpočtu.

Kraje (województví, powiat) jsou v podmínkách ČR zřizovateli knihoven krajských, na Slovensku a v Polsku (ještě spolu s obcemi) knihoven veřejných. Tyto knihovny jsou charakteristické především univerzálním knihovnickým fondem. Jsou všeobecně přístupné,

představují jakési „regionální středisko informací“, pro další knihovny v kraji obvykle zajišťují tzv. regionální služby.

Zhodnocení a doporučení

Je možné konstatovat, že systém knihoven je ve sledovaných zemích velmi podobný. Ve všech se objevují tři hlavní typy knihoven. Knihovny národního významu, veřejné knihovny (v podmínkách ČR zde dle knihovního zákona patří knihovny krajské a základní) a knihovny speciální (specializované), které poskytují služby speciálním skupinám uživatelů.

Národní knihovny jsou chápány jako centrum systému knihoven. Rozsahem svých fondů jsou ve všech sledovaných zemích považovány za největší²¹⁵. Pro ostatní knihovny vykonávají celou řadu činností (koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské). Zřizovatelem knihovnických institucí národního významu je ve všech sledovaných zemích ústřední článek státní správy pro oblast kultury – ministerstvo kultury.

V Polsku a na Slovensku rozlišuje zákon ještě tzv. školní a pedagogické knihovny (zřizovatelem je základní nebo střední škola, účelem zřízení je podpora výuky vzdělávání dětí a pedagogů) a vědecké a akademické knihovny (zřizovatelem může být ústřední orgán státní správy, vysoká škola, Akademie věd či krajský úřad). V podmínkách ČR tento typ knihoven také existuje. Netvoří (dle knihovního zákona) samostatnou skupinu knihoven, ale patří mezi tzv. knihovny krajské (vědecké knihovny) nebo mezi knihovny základní nebo specializované.

Zřizovatelem knihoven (podle platných knihovnických zákonů sledovaných zemí) může být ústřední orgán státní správy, kraj, obec i jiná fyzická nebo právnická osoba (např. škola).

Povinnosti krajů v oblasti knihovnictví nejsou v žádné ze sledovaných zemí explicitně vymezeny. Doporučení: bylo by vhodné, kdyby byly zavedeny např. standardy vybavenosti veřejnými knihovnami v rámci kraje (stejně tak i v rámci obce). Zavedením těchto standardů by optimalizovalo síť knihoven a zajistilo dostupnost shodných knihovnických služeb obyvatelům na celém území státu. V současnosti ve všech sledovaných zemích probíhá trend likvidace některých knihoven či jejich poboček – především v malých sídlech. Tento proces ale ve většině případů souvisí především s nedostatkem finančních prostředků zřizovatele, ne se snahou o optimalizaci sítě knihoven a zkvalitnění knihovnických služeb. Otázkou (která ale nebyla v rámci práce řešena) je, zda by knihovna měla být v každé obci, nebo by měly obce nějak spolupracovat (např. vytvořit společnou knihovnu). Některé

²¹⁵ Pozn.: Neustálá aktualizace a doplňování knihovnických fondů Národních knihoven je ve všech sledovaných zemích zajištěna ze zákona. Vydavatelé mají povinnost bezplatně a na svůj náklad odevzdat Národní knihovně dva výtisky.

obecní knihovny (především v malých obcích) jsou v současnosti považovány za jakési "hřbitovy knih". Knihovní fond sice obsahuje velké množství knih, většina z nich ale už dlouhá léta nebyla vypůjčena. Takovéto knihovny nejsou pro obyvatele ve své původní funkci přínosem.

Povinností krajských knihoven je zajišťování tzv. regionálních služeb knihoven, ale jejich vybavenost je velmi rozdílná (opět chybí standardizace). Např. Moravská zemská knihovně v Brně či Státní vědecká knihovna v Olomouci mají nárok na povinný výtisk. Tyto knihovny plní funkci tzv. krajských knihoven. Ostatní vědecké knihovny (např. Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě) ale takovouto výhodu nemají (mají nárok pouze na jeden regionální povinný výtisk).

4.2.2 Doporučení k financování knihoven na základě komparace financování knihoven

Současné knihovny využívají vícezdrojové financování. Mezi jejich nejdůležitější finanční zdroje patří:

- **příspěvek zřizovatele nebo zakladatele,**²¹⁶
- **příspěvek z jiných rozpočtů než zřizovatele** (tzn. např. orgánu státní správy nebo samosprávy na zabezpečení celostátních a regionálních úloh a vybraných odborných činností knihovny, účelový příspěvek orgánu státní správy nebo orgánu samosprávy na doplnění knihovního fondu aj.),
- **příjmy za knihovně-informační služby poskytované knihovnou,**
- **tzv. doplňkové zdroje**, jako např. příjmy z pronájmu, příjmy z vlastní podnikatelské činnosti, dary a dědictví, příspěvky ze státních dotačních programů (v ČR např. program Veřejné informační sítě knihoven, v Polsku program MKiDN Literatura i czytelnictwo), dotace z prostředků krajů (vojvodství, okresů, VÚC), obcí, dotace nadací²¹⁷ (ty se vždy vztahují k určitému konkrétnímu tématu – projektu jako např. výstavy z historie obce, regionu apod.), finance z fondů EU.

²¹⁶ Pozn.: Např. podle <http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2009/03/text-2008.pdf>, s. 4 „české obce a stát dávají jako příspěvek do rozpočtu příspěvkových organizací v oblasti kultury cca 40 % a kraje cca 65 % (neboť mají odpovědnost za všechny regionální knihovny – včetně jejich regionálních funkcí) z objemu svých rozpočtů, který je určen na financování kultury. A ani v zemích EU se provozování kultury v knihovnách neobejde bez příspěvků z veřejných rozpočtů, přičemž organizační zajištění příslušných finančních toků odráží historický vývoj veřejné správy v té které zemi.“

²¹⁷ Pozn.: Jejich nevýhodou je, že se zmenšuje prostor pro využití finančních prostředků pouze na jeden konkrétní účel.

Dotace z programů EU²¹⁸ lze získat na tzv. „měkké“ (obvykle vzdělávací) a „tvrdé“ (investiční) projekty. Investiční akce (typu výstavby nové knihovny, modernizace stávající knihovny např. moderní audiovizuální technikou apod.) lze podpořit z ERDF²¹⁹ – v podmínkách České republiky se jedná o 7 programů ROP²²⁰. „Měkké“ projekty se zpracovávají v rámci Evropského sociálního fondu (ESF). Jedná se o projekty určené především pro zvyšování vzdělávání pracovníků knihoven, pořádání kurzů počítačové gramotnosti v rámci knihovny, besedy na ekologické téma apod. V podmínkách České republiky je možné využít např. Operační program lidské zdroje a zaměstnanost (OPLZZ) či Operační program vzdělávání pro konkurenceschopnost (OPVK). Knihovny umístěné v blízkosti hranic mohou využívat Operační program přeshraniční spolupráce (navazující na Interreg III), který je využíván spíše pro „měkké“ projekty (výstavy, výročí apod.).

Velké české knihovny zaměřené na odbornou činnost (kromě krajských a vědeckých se jedná především o vysokoškolské knihovny, knihovny Akademie věd apod.) mohly využívat i program INFOZ (Informační zdroje pro výzkum) MŠMT – zajištění přístupů k zahraničním elektronickým informačním zdrojům.

Dalším vhodným zdrojem financování knihoven je program Culture 2007-2013. Úskalím využití programu Culture 2007-2013 může být jeho vysoká administrativní náročnost, a také jazyková vybavenost pracovníků knihoven – projekty předpokládají spolupráci několika zemí (např. projekty víceleté spolupráce musí být tvořeny minimálně šesti subjekty ze šesti různých zemí, krátkodobé projekty musí spojovat tři subjekty ze tří různých zemí zapojených do programu).

V Polsku a na Slovensku jsou v současnosti přijaty zákony o daňových asignacích určených k financování nestátního neziskového sektoru (např. v Polsku může fyzická osoba²²¹ odečíst od své daňové povinnosti 1 %, které asignuje vymezeným neziskovým organizacím – libovolnému počtu oprávněných příjemců²²²). Zavedení zákona o daňových asignacích v ČR by mohlo představovat další možný zdroj pro financování knihoven.

²¹⁸ Viz kapitola 1.5.

²¹⁹ Pozn.: Evropský fond regionálního rozvoje je jeden z nejvýznamnějších strukturálních fondů. V praxi chápán jako základní finanční nástroj regionální politiky EU, který je určený k financování strukturální pomoci prostřednictvím regionálních rozvojových programů zaměřených nanejvíce postižené oblasti a ke snižování meziregionálních nerovností.

²²⁰ Pozn.: Regionální operační programy (ROP) pokrývají několik tematických oblastí (prioritních os) s cílem zvýšení konkurenceschopnosti regionů. Jedná se o ROP NUTS II Moravskoslezsko, ROP NUTS II Jihozápad, ROP NUTS II Jihovýchod, ROP NUTS II Střední Čechy, ROP NUTS II Severozápad, ROP NUTS II Severovýchod, ROP NUTS II Střední Morava.

²²¹ Pozn.: Kromě zemědělců.

²²² Pozn.: Oprávněným příjemcem jsou neziskové organizace, které se registrují jako veřejně prospěšné organizace.

Zhodnocení a doporučení

Knihovny potřebují prostředky sloužící k zabezpečení jejich činnosti a provozu, ale také zdroje např.: na odpovídající technické vybavení (knihovny nabízejí široké veřejnosti volný přístup ke světové informační síti) a odborný personál či na doplňování svých fondů v souladu s potřebami jejich uživatelů. Především ceny nových knih, novin a časopisů jsou příčinou toho, že přírůstky knihovních fondů většiny knihoven z roku na rok neustále klesají. Knihovny často nejsou schopné uspokojit rostoucí požadavky svých čtenářů. Na druhou stranu – knihovny se bojí vyřazovat opotřebovanou literaturu z obavy, že ji nebudou mít čím (a za co) adekvátně nahradit. Proto nedochází ani k výrazným úbytkům stávajícího fondu.

Knihovny využívají k financování celou řadu finančních zdrojů (např. příjmy z vlastní činnosti, dotace z veřejných rozpočtů, dary a dědictví aj.). Mezi nejvýznamnější doplňkové a zároveň i alternativní zdroje financování knihoven patří v současnosti dotace z programů EU. Ty je možné využít na financování tzv. „měkkých“ (obvykle vzdělávacích) i „tvrdých“ (investičních) projektů. Při výběru vhodného programu (jako alternativního finančního zdroje knihovny) není možné absolutně zobecňovat. Vždy je nutné uvažovat o konkrétní knihovně a o finančních prostředcích, které jí budou „ušity přímo na míru“. Je třeba zohlednit především velikost dané knihovny, její umístění (velkou roli hraje fakt, zda se jedná o knihovnu se sídlem v blízkosti hranic či knihovnu umístěnou ve vnitrozemí), velikost sídla, kde jsou knihovny umístěny, počet zaměstnanců, jejich vzdělání, jazykovou vybavenost, ochotu dělat něco „navíc“ apod. Pokud není kvalita (kvantita) zaměstnanců pro potřeby získání finančních prostředků z programů vyhovující, nabízí se alternativní řešení v podobě zainteresování externí firmy specializující se na využití dotačních možností²²³ (tato alternativa je finančně náročnější), nebo vytvoření pracovního místa, v jehož náplni bude zcela nebo částečně zahrnuta činnost projektového manažera.

Teoreticky by dalším možným zdrojem financování knihoven mohly být i daňové asignace, pokud by byly do našeho daňového systému zavedeny. Nakolik by ale tento finanční zdroj pomohl knihovnám, zůstává otázkou. Knihovny jsou většinou malé neziskové organizace. Nemohou si "dovolit" velkou mediální kampaň, která by vedla k jejich zviditelnění - a mnozí plátcí při svém rozhodování (v Polsku i na Slovensku) podléhají především mediálnímu tlaku finančně silných neziskových organizací.

²²³ Pozn.: Tyto firmy je možné využít také k dotačnímu poradenství, monitoringu dotačních možností a vzdělávání vlastních projektových manažerů.

5 ZÁVĚR

Kultura je neoddělitelná a vždy přítomná součást našeho života. Kulturu na jednotlivých stupních veřejné správy (na národní, regionální úrovni a na místní úrovni) zabezpečuje hlavně veřejný sektor. K tomu využívá rozsáhlou síť svých kulturních institucí a kulturní infrastruktury. Do zabezpečování kultury kromě institucí veřejného sektoru vstupuje též neziskový a ziskový soukromý sektor, a to prostřednictvím aktivit, služeb, kulturní infrastruktury, ziskových nebo neziskových organizací. Produkce kultury směřuje především do sektoru domácností.

V pojetí současných autorů odborných publikací²²⁴ přesahuje kultura tradiční kulturní odvětví, jako je např. film, hudba, média (rozhlas a televize) aj. Jako její součást (viz Concentric Circles Model) jsou chápána i tzv. související odvětví (např. architektura, móda, reklama). Základní kreativní umění²²⁵ (jádro modelu) představuje zdroj inovací (tvořivost je předpokladem inovace a inovace je motorem technologických změn, které zvyšují hospodářský růst). Kulturní politika sledovaných zemí ale z takovéhoho chápání kultury nevychází. Zahrnuje do ní jednotlivé oblasti a obory kultury (tak jak byly definovány v první kapitole).

Prvním cílem práce byla komparace modelů řízení a financování kultury České republiky, Slovenské republiky a Polska. **První hypotéza** vycházela z předpokladu, že řízení kultury (kulturních institucí) kopíruje územní členění států. Ve všech sledovaných zemích existuje na úrovni národní, regionální i municipální instituce, která má podobné (případně shodné) pravomoci a kompetence k řízení.

Na centrální úrovni všech sledovaných zemí existuje jedno ministerstvo kultury. Působnost českého a slovenského ministerstva nevykazuje velké rozdíly. Odlišnosti lze nalézt v pojmenování jednotlivých odborů, jejich činnost je však v podstatě velmi podobná²²⁶. Navíc pod obě ministerstva spadá i problematika církví a náboženských společností – na rozdíl od Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Činnost departmentů polského ministerstva se odvíjí především od stanoveného cíle (viz kapitola 2.2). Tomuto cíli odpovídá i počet a struktura departmentů a jejich zaměření. Oproti MK ČR a MK SR zabezpečuje Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Departament uměleckého školství

²²⁴ Viz THROSBY, D. (2001, s. 22-23 a s. 92).

²²⁵ Viz THROSBY, D. (2001, s. 7).

²²⁶ Pozn.: Jedna z výraznějších odlišností MK ČR a MK SR je ta, že MK SR je ústředním orgánem pro státní jazyk.

a kulturního vzdělávání) i veřejné základní umělecké školství I. a II. stupně a také vyšší vzdělávání v tomto oboru.

Na regionální úrovni má určité pravomoci v rámci samostatné nebo přenesené působnosti kraj, VÚC, województwo, powiat, na úrovni municipální obce (gminy). Województwa a powiaty, stejně jako kraje v České republice a VÚC na Slovensku, plní funkci koncepční, dotační a zřizovací. Kraje (VÚC, vojvodství, okresy) by prostřednictvím své institucionální základny měly poskytovat kulturní služby a metodickou pomoc institucím zřizovaných na nižším stupni územní samosprávy. Kromě toho by měly finančně podporovat ty kulturní instituce, které jsou sice zřizovány městy, ale mají významnou nadregionální funkci (tedy těch, které svým dosahem podstatně přesahují hranice územních obvodů obcí).

Nejnižší úroveň řízení kultury má v ČR i v ostatních sledovaných zemích nejvýznamnější místo co do rozsahu kulturních služeb. Podílí se především na vytváření organizačního a poradenského prostředí. Dále jsou významným poskytovatelem finančních prostředků.

Současný model řízení kultury ve všech sledovaných zemích je možné podle Hillman-Chartrandova modelu shodně charakterizovat jako **model stát Architekt**.

Všechny tyto skutečnosti **potvrzují první hypotézu**, tedy že **modely řízení kultury komparovaných zemí jsou podobné**.

V EU je doporučováno 1 % státního rozpočtu pro kulturu jako minimální hranice. Z tohoto faktu vycházelo **stanovení druhé hypotézy** („podíl výdajů na kulturu vůči HDP a vůči celkovým výdajům státního rozpočtu je ve sledovaných zemích zhruba na stejné úrovni“). Porovnáním statistických údajů sledovaných zemí bylo zjištěno, že poměr výdajů na kulturu vůči celkovým výdajům státního rozpočtu **není ve sledovaných zemích na stejné úrovni**. Největší podíl výdajů kapitoly Ministerstva kultury na celkových výdajích státního rozpočtu i na HDP v letech 2002-2009 vykazuje Slovenská republika (a to i v případě očištění těchto výdajů o výdaje na církve a náboženské společnosti), nejmenší podíl vykazuje Polsko. Rozdíl činí v průměru až 0,8 procentního bodu.

Při přepočtení výdajů kapitol Ministerstev kultury sledovaných zemí na jednoho obyvatele (v eurech²²⁷) je ale zřejmé, že nejvíce prostředků vynakládá Česká republika, a to i v případě odečtení výdajů na církve a náboženské společnosti. Ve sledovaném období se výdaj státního rozpočtu na kapitolu MK ČR v průměru pohyboval okolo 23,35 € na jednoho

²²⁷ Pro přepočtení výdajů kapitol MK jednotlivých zemí na € byly použity kurzy stanovené Evropskou centrální bankou vždy k poslednímu dni sledovaného roku.

obyvatele. Nejméně prostředků ze svého rozpočtu vydávalo MKiDN. V průměru za sledované období to bylo pouze 9,58 € na jednoho obyvatele.

Sledovaný zdroj financování kultury – výdaje kapitoly ministerstev kultury – však zachycuje pouze data institucí odpovědných za kulturu na centrální úrovni a ignoruje data z jiných resortů – tato skutečnost může zkreslovat celkový pohled.

Tyto údaje **nepotvrzují druhou hypotézu.**

Doporučení:

Pokud by vlády sledovaných zemí k roli "architekta" převzaly jeden ze základních znaků modelu stát Patron – vznik nezávislých uměleckých rad²²⁸ – zjednodušilo by se rozhodování státu (Ministerstva kultury). Stát by v takovém případě rozhodoval o celkovém objemu prostředků poskytovaných do jednotlivých oblastí kultury, ale ne o tom, kterým institucím tyto prostředky připadnou. K tomuto rozhodování by byly oprávněny nezávislé umělecké rady.

Výhodou modelu stát Ulehčovatel je především státní podpora v podobě daňových úlev pro donátory. Dary se tak stávají významnou složkou příjmů kulturních institucí. Pokud by byl tento prvek aplikován do daňových systémů sledovaných zemí ve větším rozsahu, než je tomu v současnosti, mohl by to být stimul pro rozšíření spektra dárců.

Druhým cílem disertační práce bylo provedení komparace modelů řízení a financování v knihovnictví v České republice, Slovensku a Polsku. Odborná literatura se problematice financování knihoven příliš nevěnuje. L. A. Sullivan (2007, s. 157) dokonce v tomto smyslu použila termínu „*knihovny nejsou sexy*.“

Funkci zřizovatele plní především kraje a obce, stát (přímo i zprostředkovaně), ale také školy, nemocnice, muzea, galerie, soudy, univerzity a další fyzické a právnické osoby. Důležitou vlastností současných knihoven je, že jimi produkové veřejné knihovnické a informační služby (jako např. zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny, poskytování ústních bibliografických informací a rešerší, zprostředkování informací z vnějších zdrojů apod.) se poskytují na principu rovného přístupu všem bez rozdílu (bez ohledu na pohlaví, zdravotní stav, náboženskou či národnostní příslušnost aj.). Díky

²²⁸ Pozn.: Kulturní (umělecké, divadelní) rady působí např. v Belgii, Velké Británii, Holandsku, Dánsku, Irsku, Itálii. Tyto rady jsou nejenom odborným konzultačním orgánem, ale působí i jako orgán odpovědný za alokaci prostředků.

společenské a ekonomické transformaci došlo v současné době ve všech sledovaných zemích k likvidaci některých knihoven – především v malých sídlech.

Ústředním orgánem státní správy pro knihovny a knihovnictví je ve všech sledovaných zemích Ministerstvo kultury. Poradním, iniciativním a koordinačním orgánem ministra kultury sledovaných zemí pro oblast knihovnických a informačních služeb, knihovnictví a knihoven je Knihovnická rada. V mnoha zemích dále existují profesní knihovnické spolky a sdružení, které jsou důležitými iniciátory rozvoje i financování knihoven²²⁹.

Systém knihoven je ve sledovaných zemích velmi podobný. Ve všech zemích se objevují tři hlavní typy knihoven. Knihovny národního významu, veřejné knihovny (v podmínkách ČR zde dle knihovního zákona patří knihovny krajské a základní) a knihovny speciální (specializované), které poskytují služby speciálním skupinám uživatelů. Národní knihovny jsou chápány jako centrum systému knihoven. Rozsahem svých fondů jsou ve všech sledovaných zemích považovány za největší²³⁰. Pro ostatní knihovny vykonávají celou řadu činností (koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, standardizační, metodické a poradenské). Zřizovatelem knihovních institucí národního významu je ve všech sledovaných zemích ústřední článek státní správy pro oblast kultury – ministerstvo kultury.

V Polsku a na Slovensku rozlišuje zákon ještě tzv.:

- školní a pedagogické knihovny (zřizovatelem je základní nebo střední škola, účelem zřízení je podpora výuky vzdělávání dětí a pedagogů),
- vědecké a akademické knihovny (zřizovatelem může být ústřední orgán státní správy, vysoká škola, Akademie věd či krajský úřad).

V podmínkách ČR tento typ knihoven také existuje. Podle knihovního zákona však netvoří samostatnou skupinu knihoven, ale patří mezi tzv. knihovny krajské (vědecké knihovny) nebo mezi knihovny základní nebo specializované (knihovny zřizované školami pro potřeby pedagogů a studentů, knihovny zřizované podniky k potřebám vzdělávání pracovníků apod.).

²²⁹ Pozn.: V České republice by bylo možné např. jmenovat např. Svaz knihovníků a informačních pracovníků (SKIP), který ale byl takřka 40 let nefunkční (po dobu komunistického režimu – vyjma roky 1968 a 1969). SKIP především hájí zájmy knihoven v Parlamentu a na vládní úrovni, lobuje na všech úrovních veřejné správy, umožňuje a podporuje zahraniční stáže a studijní zájezdy svých členů, americké knihovní asociace nabízejí především různé druhy stipendií a grantů.

²³⁰ Pozn.: Neustálá aktualizace a doplňování knihovních fondů Národních knihoven je ve všech sledovaných zemích zajištěna ze zákona (v ČR ze zákona č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích, ve znění pozdějších předpisů, v SR ze zákona č. 212/1997 Zb., o povinných výtlačkách periodických publikací, neperiodických publikací a rozmnoženin audiovizuálních děl a v Polsku ze zákona ze dne 7. listopadu 1996, o obowiązkowych egzemplarzach bibliotecznych). Vydavatelé mají povinnost bezplatně a na svůj náklad odevzdat Národní knihovně dva výtisky.

Zdrojem financování knihoven mohou být např. příjmy z rozpočtu zřizovatele, dary²³¹ a dědictví, příjmy z pronájmu, příjmy z vlastní činnosti knihovny. Provozovatel knihovny je oprávněn požadovat úhradu skutečně vynaložených nákladů za poskytování knihovnických a informačních služeb a úhradu nákladů vynaložených na administrativní úkony spojené s evidencí uživatelů knihovny.

Z výsledků dotazníkového šetření²³² vyplynulo, že současné knihovny využívají vícezdrojové financování. Mezi jejich nejdůležitější finanční zdroje patří:

1. **Příspěvek zřizovatele nebo zakladatele** – knihovny z rozpočtu zřizovatele kromě příspěvku na provoz dostávají i účelově vázané příspěvky např. na doplňování a ochranu fondu, na rozvoj fondu pro zrakově a sluchově postižené apod. (nemohou ale často využívat grantových dotací, které poskytuje např. kraj na kulturu obecně). Ve sledovaných zemích je většina knihoven financována z veřejných zdrojů, tj. z rozpočtu obcí, krajů, škol, vědeckých ústavů a dalších institucí, které provozují knihovny.

Celkově (tzn. za české, slovenské i polské knihovny) finance z rozpočtu zřizovatele jako zdroj svého financování uvedlo v dotazníku 97 % dotazovaných knihoven. Pro 25 knihoven je pak tento zdroj zásadní – tvoří 100 % jejich celkových příjmů. Na Slovensku tento zdroj financování u sledovaných knihoven činil v průměru 78,46% podíl na celkových příjmech, v Polsku 77,76 % a v České republice 89,38 %.

2. **Příspěvek z jiných rozpočtů než zřizovatele** (tzn. např. orgánu státní správy nebo samosprávy na zabezpečení celostátních a regionálních úloh a vybraných odborných činností knihovny, účelový příspěvek orgánu státní správy nebo orgánu samosprávy na doplnění knihovního fondu aj.). Celkem 28 % respondentů potvrdilo příjem dotací ze SR, 18 % příjem z rozpočtu krajů a 5 % příjem z rozpočtu obce. Odhad podílu na celkových

²³¹ Pozn.: Dary jsou dost nestabilním zdrojem financování. Bohužel ale existují knihovní instituce, které jsou závislé pouze na tomto zdroji. Např. Chaputula, A., Boadi, B. Y. (2010, s. 142) uvádí, že pro knihovnu University of Malawi „jsou dary a výměny hlavním (ve smyslu jediným) prostředkem doplňování knihovního fondu“ (studie se vztahuje na období let 1998-2008). Přestože Asociace vysokoškolských a vědeckých knihoven (Association of College and Research Libraries) už v roce 1994 doporučila, aby „6 % finančních prostředků vynakládaných na vysoké školy bylo uvolněno na doplňování knihovnických fondů. Tuto normu ale vysoké školy prakticky nemohou splnit.“

²³² Pozn.: Metoda dotazníkového šetření byla realizována ve třech fázích. V přípravné fázi probíhalo sestavování vhodného dotazníku ve dvou jazykových modifikacích – české a polské (vzory dotazníků jsou uvedeny v příloze č. 2 a 3) a výběr vzorku respondentů. V přílohové části práce – příloha č. 4 a příloha č. 5 – jsou uvedeny seznamy oslovených polských a českých knihoven. Seznam slovenských knihoven, který vede Ministerstvo kultury a cestovního ruchu Slovenské republiky, je volně přístupný. Pro účely dotazníkového šetření byly využity ty knihovny, které měly aktuální internetové adresy. Z dotazníkového šetření ale byly vyjmuty národní knihovny sledovaných zemí, protože jsou natolik specifické, že by data od nich získaná mohla zkreslit výsledky šetření. Návratnost dotazníků činila 11,2 %.

Nejvíce dotazovaných knihoven – celkem 63 % mělo formu příspěvkové organizace. 24 % oslovených knihoven mělo formu organizační složky (rozpočtové organizace na Slovensku). Nejméně knihoven (pouze 1 %) funguje jako státní podnik (jednalo se o polskou knihovnu).

příjmech byl pro české knihovny 2,38 %, slovenské knihovny 2,42 % a pro polské knihovny 2,10 %.

3. **Příjmy za knihovně-informační služby poskytované knihovnou** uvedlo celkem 45 % respondentů. Výše členských příspěvků byla velmi rozdílná (dle typu, velikosti knihovny), lišila se i v závislosti na tom, zda jsou služby knihovny určeny dospělým, dětem nebo lidem v důchodovém věku. V České republice byla výše členských příspěvků pro dospělé nejnižší 30,- Kč/rok a nejvyšší 200,- Kč/rok, na Slovensku nejméně 2 Eur/rok a nejvíce 3,98 Eur/rok. Polské knihovny tento údaj do dotazníku neuvedly vůbec a na případné dotazy již nereagovaly. Podíl tohoto zdroje financování na celkových příjmech činil v České republice v průměru 3,64 %, v Polsku 3,98 % a na Slovensku cca 8,08 % (jedna ze slovenských knihoven uvedla, že podíl tohoto zdroje na celkových příjmech činí až 55,6 %).

Pokuty jako vlastní zdroj financování uvádí celkem pouze 26 knihoven. Výše finančních prostředků, které jimi knihovna získá do svého rozpočtu, je značně proměnlivá. Pouze jedna knihovna uvedla, že pokuty tvoří celkem 9 % jejích celkových příjmů, ostatní odhadují, že je to v průměru zhruba 2,64 %.

4. **Doplňkové zdroje** – zde patří např. příjmy z pronájmu, příjmy z vlastní podnikatelské činnosti, dary a dědictví, příspěvky ze státních dotačních programů (v ČR např. program Veřejné informační síť knihoven, program Česká knihovna nebo program Knihovna 21. století, v Polsku program MKiDN Literatura i czytelnictwo. Většinu z těchto doplňkových zdrojů financování dotazované knihovny využívají. Jejich podíl na celkových příjmech knihoven nelze odhadnout.

Jako **alternativa** k prostředkům získaným z veřejných rozpočtů (ve smyslu odlehčení veřejným rozpočtům) se jeví **zahraniční zdroje**. Sledované země mohou využívat k financování zahraniční zdroje v souvislosti se svým členstvím v různých mezinárodních uskupeních (např. v Organizaci OSN pro výchovu, vědu a kulturu UNESCO, v EU aj.). Za nejvýznamnější a nejpestřejší finanční zdroj je však nutno jednoznačně považovat fondy EU. Návrh možných alternativních zdrojů financování kultury obecně v podmínkách České republiky je zachycen v kapitole 1.5. Knihovny mohou ale použít pouze některé z těchto zdrojů, a to především **dotace z programů EU**²³³. Ty lze získat na tzv. „měkké“ (obvykle vzdělávací) a „tvrdé“ (investiční) projekty.

²³³ Finance z fondů EU (dle výsledků dotazníkového šetření) využívá pouze malé procento oslovených knihoven, přestože je tento zdroj považován za adekvátní nástroj zlepšení financování činnosti knihoven (ve smyslu odlehčení veřejným rozpočtům). Jen tři knihovny se pokusily odhadnout přibližný podíl tohoto zdroje na celkových příjmech, a to na 1,15; 0,5 a 5 %.

Investiční akce (typu výstavby nové knihovny, modernizace stávající knihovny např. moderní audiovizuální technikou apod.) lze podpořit z ERDF – v podmínkách České republiky se jedná o 7 programů ROP. „Měkké“ projekty se zpracovávají v rámci Evropského sociálního fondu (ESF). Jedná se o projekty určené především pro zvyšování vzdělávání pracovníků knihoven, pořádání kurzů počítačové gramotnosti v rámci knihovny, besedy na ekologické téma apod. V podmínkách České republiky je možné využít např. Operační program lidské zdroje a zaměstnanost (OPLZZ) či Operační program vzdělávání pro konkurenceschopnost (OPVK). Knihovny umístěné v blízkosti hranic mohou využívat Operační program přeshraniční spolupráce (navazující na Interreg III), který je využíván spíše pro „měkké“ projekty (výstavy, výročí apod.).

Úskalím využití programu Culture 2007-2013 může být jeho vysoká administrativní náročnost, a také jazyková vybavenost pracovníků knihoven – projekty předpokládají spolupráci několika zemí (např. projekty víceleté spolupráce musí být tvořeny minimálně šesti subjekty ze šesti různých zemí, krátkodobé projekty musí spojovat tři subjekty ze tří různých zemí zapojených do programu).

Při výběru vhodného programu (jako alternativního finančního zdroje pro knihovny) není možné absolutně zobecňovat. Vždy je nutné uvažovat o konkrétní knihovně a o finančních prostředcích, které jí budou „ušity přímo na míru“. Je třeba zohlednit především velikost dané knihovny, její umístění (v blízkosti hranic x ve vnitrozemí), velikost sídla, kde jsou knihovny umístěny, počet zaměstnanců, jejich vzdělání, jazykovou vybavenost, ochotu dělat něco „navíc“ apod. Pokud není kvalita (kvantita) zaměstnanců pro potřeby získání finančních prostředků z programů vyhovující, nabízí se alternativní řešení např. v podobě zainteresování externí firmy specializující se na využití dotačních možností (tato alternativa je finančně náročnější) nebo vytvoření pracovního místa, v jehož náplni bude zcela nebo částečně zahrnuta činnost projektového manažera.

Otázkou zůstává, jaké funkce budou knihovny zastávat v budoucnu. Nepostoupí digitalizace knih tak daleko, že do knihoven nebude třeba chodit? Nebudou knihovny „vytlačeny“ virtuální institucí v podobě celosvětové sítě s univerzální dostupností? Nezpůsobí nepříznivý demografický vývoj pokles zájmu o služby knihoven? Budou knihovny schopny dále naplňovat očekávání svých uživatelů? Jaký bude vývoj knihoven v dlouhodobém horizontu?

Odpovědi na tyto otázky je možné pouze odhadovat. Současná koncepce rozvoje knihoven v České republice²³⁴ předpokládá, že funkce knihoven, tak jak je vnímáme v současnosti, zůstanou převážně zachovány, pouze se modifikují v souvislosti s rozvojem nových technologií, se společenskými a ekonomickými změnami (moderní knihovna musí umět reagovat na změny, které se ve společnosti a ekonomice dějí). Bude nutné, aby knihovny využily potenciál nových technologií a adaptovaly se na nové podmínky. Snadnou dostupnost Internetu a elektronických zdrojů není možné chápat jako konkurenční službu, ale jako komplement. *„S tím, jak klesá význam knihovních sbírek a vzácnost informačních zdrojů, se klíčová služba knihoven přesouvá od poskytování ke zprostředkování informací.“*²³⁵

Ke všem těmto modifikacím pak bude třeba přizpůsobit i financování knihoven.

²³⁴ Viz Dokument *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010*. Praha: MK ČR [cit. 16. 11. 2009]. Dostupné na Internetu: http://knihovnam.nkp.cz/docs/Koncepce04_10.doc.

²³⁵ Cit. dle *Role knihovny v ekonomickém prostředí informační společnosti*. Praha: Ikaros [cit. 2. 1. 2011]. Dostupné na Internetu: <http://www.ikaros.cz/role-knihovny-v-ekonomickem-prostredi-informacni-spolecnosti>.

Conclusion

The conception of culture by current authors of professional publications ²³⁶ is beyond the traditional cultural sector, such as film, music or media (radio and television). Related sectors (for example architecture, fashion or advertising) are understood as its part (see Concentric Circles Model). Basic creative art ²³⁷ (core of the model) is a source of innovation (creativity is a prerequisite for innovation and innovation is the trigger for technological change that increases the economic growth). Cultural policy of the monitored countries does not come from such understanding of a culture.

The first aim of the dissertation was to compare the management models and financing of culture in the Czech Republic, the Slovak Republic and Poland. In all monitored countries, there is an institution at the national, regional and municipal level that has a similar (or identical) authority and competences to manage the culture. The current model of cultural policy can be, according to the Hillman-Chartrand model, identically characterised as the model state Architect in all of the monitored countries.

By comparison of the statistical data of the monitored countries, it was found that the ratio of cultural expenditures to the total expenditures of the state budget is not at the same level. The largest proportion of the expenditures of the budget section of Ministry of Culture ²³⁸ to the total expenditures of the state budget as well as to GDP shows the Slovak Republic, the smallest proportion shows Poland. When the expenditures of budget section of ministries of culture in the monitored countries are recalculated per capita (in euro ²³⁹) it is obvious that the highest amount of the financial means was spent by the Czech Republic. Within the reference period, the expenditure of state budget to the budget section of MK ČR fluctuated on average around 23.35 € per capita.

Recommendation: If the government of the monitored countries took to the role of "architect" one of the basic attributes of the model state Patron - the formation of independent arts boards ²⁴⁰ - the decision-making of the state (Ministry of Culture) would be simplified. In such case, the state would not make a decision about which institutions should receive the

²³⁶ See THROSBY, D. (2001, p. 22-23 and p. 92).

²³⁷ See THROSBY, D. (2001, p. 7).

²³⁸ Note: The selected source of financing culture, expenditures of budget section of ministries of culture, however captures only the data of institutions responsible for the culture at central level and ignores data from other departments - this fact may distort the general view of the issue.

²³⁹ For the recalculation of the expenditures of the budget sections of MK of the individual countries to € the rates set by the European Central Bank as of the last date of the reference year were used.

²⁴⁰ Note: Cultural (arts, theatre) boards can be found for example in Belgium or the United Kingdom. These boards are not only a professional consultation authority, but they also operate as the authority responsible for allocating of resources.

means, instead it would decide on the total volume of financial means provided to the individual areas of the culture. An independent arts board would be entitled to make such decision.

The advantage of the model state Facilitator is above all the state aid in the form of tax relief for the donors. This is why the donations are becoming an important part of income of the cultural institutions. If the above mentioned principle was applied to the tax systems of the monitored countries to a greater extent than it is at the present, it could be an incentive for broadening the spectrum of the donors.

The second aim of this dissertation was to compare the models of managing and funding libraries in the Czech Republic, the Slovak Republic and Poland. Professional literature does not pay too much attention to the issue of financing libraries. L. A. Sullivan (2007, p. 157) used the term "*libraries are not sexy*" in this sense.

The function of the founder is fulfilled mainly by regions and municipalities or state (directly and indirectly), but also by schools, hospitals and other natural and legal persons. Because of the social and economic transformation, some libraries were currently liquidated in all monitored countries - mainly in small municipalities.

The central authority of the state administration for libraries and librarianship is the Ministry of Culture in all monitored countries. Consultative, initiative and the coordinative authority of ministry of culture of the monitored countries is the Library Council. In many countries there are also professional library associations and societies that are important initiators of the development and financing of the libraries²⁴¹.

The system of libraries in the monitored countries is very similar. In all countries there are three main types of the libraries. Libraries of the national importance, public libraries and special libraries (specialised), which provide services to special groups of users. National libraries are understood as the centre of the system of libraries.

Source of libraries financing may for example be incomes from the founder's budget, gifts and legacies, incomes from renting or from the own activity of the library. Foreign resources, which may be used in the monitored countries in connection with their membership in the different international groups, appears to be an alternative to the funds obtained from the public budget (in order to relieve it). However, EU funds should be definitely considered to be the most significant and most varied financial source.

²⁴¹ Note: In the Czech Republic, for example Association of Library and Information Professionals of the Czech Republic (SKIP) could be named.

When choosing the appropriate program (as an alternative of financial source of the libraries) it is not possible to generalize at all. It is always necessary to consider the individual library and the financial means that will be "tailor-made."

The question (not addressed by this dissertation, yet subject to further research) remains, what functions the libraries will play in the future. Could the digitalization get to a point where there will be no need to visit the libraries anymore? Will the libraries be "driven out" by a virtual institution in the form of the global network with an universal availability? Will the adverse demographic development cause a decrease in interest in the services of libraries? Will the libraries still be able to meet the expectations of their users? What will be to development of libraries in the long-term horizon? How will the economic crisis affect them? At the moment, answers to the above mentioned questions can be only estimated. The current concept of the development of the libraries in the Czech Republic²⁴² assumes that the functions of libraries, as they are currently perceived, will be mainly maintained; only modified in connection with the development of new technologies and social and economic changes. The financing of the libraries is necessary to be adjusted to these modifications.

²⁴² See the document *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010*. Praha: MK ČR [quotation as of 16. 11. 2009]. Available on the Internet: http://knihovnam.nkp.cz/docs/koncepce04_10.doc.

6 PRAMENY A POUŽITÁ LITERATURA

6.1 Knižní publikace

AGOTIĆ, E., ANDREEVA, T., CHENAL, O., et al. *The arts, politics and change (Participative cultural policy-making in South East Europe)* 1. vyd. Amsterdam: Krips, Meppel, 2005. 288 s. ISBN 90-6650-081-6.

BOADI, B. Y. Income-generating activities: a viable financial source for African academic libraries? In *The Bottom Line: Managing Library Finances*. 2006. s. 64-77. ISSN: 0888-045X

BRAUN, D., BUSH, A. *Public Policy and Political Ideas*. UK: Edward Edgar Publishing Limited, 1999. 228 s. ISBN 1 84064018207.

BULISOVÁ, J. a kol. *Ottova všeobecná encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, s. r. o., 2003. 736 s. ISBN 80-7181-938.

CANOY, M., VAN OURS, J. C., VAN DER PLOEG, F. The Economics of Books. In *Handbook of the Economics of Art and Culture series*. 1. vyd. Amsterdam: Elsevier, 2006. s. 721-759. ISBN 0-444-50870-8.

CUMMINGS, M. C., KATZ, R. S. *The patron state (Government and the ATS in Europe, North America, and Japan)*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, Inc., 1987, 368 s. ISBN 0-19-504364-2.

ČERNOCH, P. a kol. *Česká republika v Evropské unii (přínosy a náklady)*. 1. vyd. Praha: Asociace pro studium mezinárodních vztahů, 2004. 164 s. ISBN 80-903409-1-1.

HALÁSEK, D. a kol. *Rozhodování ve veřejném sektoru*. Ostrava: Vysoká škola báňská, 2004. 172 s. ISBN 80-248-0570-7.

HALÁSEK, D., SKŘÍDLOVSKÁ, E. *Veřejný sektor*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská, 1999. 273 s. ISBN 80-7078-717-1.

HALÁSEK, D., ZEŽULOVÁ, L. *Veřejná politika*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská, 2004. 118 s. ISBN 80-248-0711-4.

HALÁSKOVÁ, M. *Veřejná ekonomika*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská, 2002. 218 s. ISBN 80-248-0024-1.

HAMERNÍKOVÁ, B. *Kultura a masmédiá v tržních podmínkách. Veřejná podpora a alternativní zdroje financování*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1996. 207 s. ISBN 80-7079-857-2.

HAMERNÍKOVÁ, B. *Financování ve veřejném a neziskovém nestátním sektoru*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2000. 214 s. ISBN 80-902752-3-0.

CHAPUTULA, A., BOADI, B. Y. Funding for collection development activities at Chancellor College Library, University of Malawi In *Collection Building*. 2010. s. 142-147. ISSN 0160-4953.

CHOMOVÁ, S., *Aktuálne problémy v miestnej a regionálnej kulture*. 1. vyd. Bratislava: Národné osvetové centrum, 2002. 85 s. ISBN 80-7121-225-3.

KRBOVÁ, J. *Vybrané obory kultury a masmédií (organizace, právní prostředí a financování)*. 1. vyd. FM Jindřichův Hradec: VŠE, 2002. 125 s. ISBN 80-245-0287-9.

LACINA, K., ČECHÁK, V. *Evropské systémy veřejné správy*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o. p. s., 2005. 124 s. ISBN 80-86754-37-5.

LACINA, K., ČECHÁK, V. *Vývoj systémů veřejné správy*. 1. vyd. Praha: Professional publishing, 2001. 115 s. ISBN 80-86419-13-4.

LAWLESS, R. *Co je to kultura*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, 1996. 181 s. ISBN 80-7198-106-0.

- MACHÁČEK, J. *Ekonomické souvislosti využívání kulturně historických lokalit*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2004. 122 s. ISBN 80-245-0756-0.
- Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky. *Průvodce fondy Evropské unie*. Praha, Odbor vnějších vztahů, Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2004. 145 s.
- MOCKOVČIAKOVÁ, A. *Analýza vývoje decentralizace rozhodování o kultuře v ČR po r. 1993 se zaměřením na analýzu vlivu reformy veřejné správy na strukturu výdajů veřejných rozpočtů v oblasti kultury (zaměření na oblast místní a regionální kultury)*. 1. vyd. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2006. 78 s. ISBN 80-7086-200-0.
- NEKOLNÝ, B. *Česká kultura v roce 2000*. 1. vyd. Brno: Barrister and Principal, 2000. 263 s. ISBN 80-85947-66-8.
- NOVOTNÝ, O. *Verejné výdavky na kultúru – Komparatívna studia o globálnych a teritoriálnych parametrech a trendech v SR a v členských krajinách Rady Európy*. 1. vyd. Bratislava: Národné osvetové centrum, 2006. 160 s. ISBN 80-7121-262-8.
- Osvětou ke svobodě (jedna z cest české kultury k současnosti)*. 1. vyd. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2005. 185 s. ISBN 80-7068-198-5.
- PEACOCK, A., RIZZO, I. *Cultural Economics and Cultural Police*. Dordrecht: Kluwer Academic Publisher, 1994. 184 s. ISBN 0-7923-2868-X.
- PEKOVÁ, J. *Hospodaření a finance*. 1. vyd. Praha: Management press, 2004. 375 s. ISBN 80-7261-086-4
- PEKOVÁ, J., PILNÝ, J. *Veřejná správa a finance*. 1. vyd. Praha: Kodex Bohemia, s. r. o., 1998. 304 s. ISBN 80-85963-85-X.
- PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3. vyd. Praha: Aspi, a. s., 2008. 712 s. ISBN 978-80-7357-351-5.
- Program EU Culture 2000 – projekty s českou účastí (2001-2006)*, 1 vyd. Praha: Česká kancelář programu Culture nákladem Institutu umění – Divadelního ústavu, 2008, 362 s. ISBN 978-80-7008-218-8
- PŘÍVARA, J. *Vývoj a súčasný stav systému verejného financovania kultúry v Slovenskej republike*. 1. vyd. Bratislava: Národné osvetové centrum v Bratislave, 1999, 53 s. ISBN 80-7121-190-7
- PŮČEK, M. a kol. *Přístup radnice k podpoře neziskového sektoru*. 1. vyd. Vsetín: Společnost pro komunitní práci Vsetín o. p. s., 2006. 46 s. ISBN 80-239-7839-X.
- REKTOŘÍK, J. a kol. *Organizace neziskového sektoru*. 1. vyd. Praha: Ekopress, s. r. o., 2001. 177 s. ISBN 80-86119-41-6.
- RUŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace*. 1. vyd. Olomouc: Anag, spol. s r. o., 2004. 199 s. ISBN 80-7263-220-5.
- SCHAAD, M. *Neziskové organizace v ekonomické teorii*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1998. 244 s. ISBN 80-210-1971-9.
- SCHROTTER, H. J. *Aktuální slovník Evropské unie*, 1. vyd. Praha: Brána, 2003. 201 s. ISBN 80-7243-167-6.
- SKOKAN, K. *Evropská regionální politika v kontextu vstupu České republiky do Evropské unie*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2003. 114 s. ISBN 80-7329-023-5.
- STRECKOVÁ, Y. *Teorie veřejného sektoru*. 1. vyd. Brno – Kraví hora: Vydavatelství MU, 1998. 181 s. ISBN 80-210-1737-6.
- STRECKOVÁ, Y. *Veřejná ekonomie pro školu i praxi*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Computer Press, 1998. 214 s. ISBN 80-7226-112-6.

SULLIVAN, L. A. Grant funding for libraries. In *The Bottom Line: Managing Library Finances*. 2007. s. 157-160. ISSN 0888-045X.

SVATOŇ, J., SIROVÁTKA, T. *Stát a veřejná politika* (Vybrané texty). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. 138 s. ISBN 80-210-1612-4.

ŠKARABELOVÁ, S., NESHYBOVÁ, J., REKTOŘÍK, J. *Ekonomika kultury a masmédií*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, 211 s. ISBN 978-80-210-4267-4.

Verejné knižnice v novej Európe – Zborník zo IV. medzinárodnej knižničkej konferencie. 1. vyd. Bratislava: Tympanon, 2000, 159 s. ISBN 80-967849-5-1.

THROSBY, D. *Economics of Cultural Policy*. 1. vyd. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 277 s. ISBN 978-0-521-86825-9.

THROSBY, D. Introduction and Overview. In *Handbook of the Economics of Art and Culture series*. 1. vyd. Amsterdam: Elsevier, 2006. s. 4-21. ISBN 0-444-50870-8.

6.2 Elektronické monografie

Dokument *Kulturní politika*. Praha: MK ČR [cit. 9. 5. 2004]. Dostupné na Internetu: www.mkcr.cz

Dokument *Koncepce účinnější podpory umění na léta 2008-2013*. Praha: MK ČR [cit. 16. 11. 2009]. Dostupné na Internetu: www.mkcr.cz

Dokument *Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010*. Praha: MK ČR [cit. 16. 11. 2009]. Dostupné na Internetu: http://knihovnam.nkp.cz/docs/Koncepce04_10.doc

Dokument *Státní kulturní politika České republiky 2009-2014*. Praha: MK ČR [cit. 16. 11. 2009]. Dostupné na Internetu: www.mkcr.cz

Dokument *Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013* [cit. 9. 10. 2007]. Dostupné na Internetu <http://www.mkidn.gov.pl/website/index.jsp?catId=245>

Dokument *Podkladový materiál pro panelovou diskusi "Stát pro umění 21. století"*. Praha: MK ČR [cit. 9. 5. 2004]. Dostupné na Internetu: www.mkcr.cz

Dokument *Koncepce Účinnější podpory umění 2007-2013*. Praha: MK ČR [cit. 21. 12. 2004] Dostupné na Internetu: <http://www.divadlo.cz/koncepceumeni/pracovni.asp>

Dokument *Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o evropském programu pro kulturu v globalizovaném světě* [cit. 21. 12. 2004]. Dostupné na Internetu: http://www2.proculture.cz/index.php?section=35&a_id=1338

HANAKOVIČ, Š., *Dejiny knižníc – vznik a osudy prvej slovenskej narodnej knižnice* [cit. 24. 11. 2009]. Dostupný na Internetu: http://www.snk.sk/swift_data/source/casopis_kniznica/2008/januar/19.pdf a http://www.snk.sk/swift_data/source/casopis_kniznica/2009/jun/16.pdf

HILLMAN-CHARTRAND, H., McCAUGHEY, C. *The Arm's Length Principle and the Arts: an international perspective – past, present and future* [cit. 22. 1. 2011] Dostupný na Internetu: <http://www.compilerpress.ca/Cultural%20Economics/Works/Arm%201%201989.htm>

Metodický pokyn Ministerstva kultury ČR k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky [cit. 24. 10. 2009]. Dostupný na Internetu: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=445>

Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1903/2006/ES ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí program Kultura (2007 – 2013) [cit. 24. 10. 2009]. Dostupný na Internetu: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2006/l_378/l_37820061227cs00220031.pdf

The Impact of Culture on Creativity – A Study prepared for the European Commission (Directorate-General for Education and Culture) [cit. 24. 2. 2010]. Dostupný na Internetu: <http://www.keanet.eu/impactculturecreativityfull.pdf>

The Economy of Culture in Europe – A Study prepared for the European Commission (Directorate-General for Education and Culture) [cit. 24. 2. 2010]. Dostupný na Internetu: http://www.keanet.eu/ecoculture/executive_summary_en.pdf

6.3 Webové stránky

ABC A WOLTERS KLUVER BUSINESS (praktycznie rzecz biorac) [online] dostupná na Word Wide Web: <http://www.abc.com.pl/>

ASOCIACE KNIHOVEN VYSOKÝCH ŠKOL ČESKÉ REPUBLIKY [online] dostupná na Word Wide Web: <http://www.akvs.cz/>

ASOCIACE MUZEÍ A GALÉRIÍ ČESKÉ REPUBLIKY [online] dostupná na Word Wide Web: <http://www.cz-museums.cz/>

BIBLIOTEKA NARODOWA [online] dostupná na Word Wide Web: <http://www.bn.org.pl/>

BUSINESSINFO.CZ (oficiální portál pro podnikání a export) ZDROJE FINANCOVÁNÍ Z EU V OBDOBÍ 2007-2013 [online] dostupná na World Wide Web:

<http://www.businessinfo.cz/cz/rubrika/zdroje-financovani-z-eu-2007-2013/1001573/>

ČESKÝ ROZHLAS [online] dostupná na Word Wide Web:

http://www.rozhlas.cz/rada/legislativa/_zprava/788352

COMPENDIUM, CULTURAL POLICIES AND TRENDS IN EUROPE [online] dostupná na World Wide Web: <http://www.culturalpolicies.net/>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online] dostupný na World Wide Web:

<<http://www.czso.cz/>>.

EUROPEAN COMMISSION [online] dostupný na World Wide Web:

<http://ec.europa.eu/old-address-ec.htm>

EUROSTAT [online] dostupný na World Wide Web: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>>.

GLÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY [online] dostupný na World Wide Web:

<http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xchg/gus>

INFOLIB – portál pro knihovní a informační teorii a praxi [online] dostupné na World Wide Web: <http://www.infolib.sk/>

INFORMACE PRO KNIHOVNY [online] dostupné na World Wide Web:

<http://knihovnam.nkp.cz/>

INSTITUT UMĚNÍ [online] dostupné na World Wide Web: <<http://www.institutumeni.cz/>>

KNIHOVNY.CZ – portál o českých knihovnách [online] dostupné na World Wide Web:

www.knihovny.cz

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR [online] dostupné na World Wide Web:

<<http://www.mfcr.cz/>>.

MINISTERSTVO KULTURY ČR [online] dostupné na World Wide Web:

<<http://www.mkcr.cz/>>.

MINISTERSTVO KULTURY A NÁRODNÍHO DĚDICTVÍ [online] dostupné na World Wide Web: < <http://www.mkidn.gov.pl/>>.

MINISTERSTVO KULTURY A CESTOVNÍHO RUCHU SR [online] dostupné na World Wide Web: < <http://www.culture.gov.sk/>>.

NÁRODNÍ INFORMAČNÍ A PORADENSKÉ STŘEDISKO PRO KULTURU [online] dostupné na World Wide Web: <http://www.nipos-mk.cz>

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY [online] dostupné na World Wide Web: <http://www.nkp.cz>

NORDISK KULTUR INSTITUT [online] dostupné na World Wide Web: <http://www.nordiskkulturinstitut.dk/danish/forsiden.asp>

PROCULTURE – výzkumné, informační a vzdělávací centrum pro umění a kulturu [online] dostupné na World Wide Web: <http://www.proculture.cz/>

SBÍRKA ZÁKONŮ [online] dostupná na World Wide Web: <<http://www.mvcr.cz/sbirka/>>.

SCIAGA.PL – Twórcy polskich bibliotek w XIX wieku [online] dostupné na World Wide Web: <http://www.sciaga.pl/>

SDRUŽENÍ HISTORICKÝCH SÍDEL ČECH, MORAVY A SLEZSKA [online] dostupné na World Wide Web: www.shscms.cz

SLOVENSKÁ ASOCIACE KNIHOVEN [online] dostupná na World Wide Web: <http://www.sakba.sk/>

SLOVENSKÁ NÁRODNÁ KNIŽNICA [online] dostupná na World Wide Web: <http://www.snk.sk/?informatizacia-kniznic>

SLOVENSKO KULTÚRNY PROFIL [online] dostupná na World Wide Web: <http://www.slovakia.culturalprofiles.net/>

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY [online] dostupná na World Wide Web: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=4>

THE UNIVERSITY OF WARWICK [online] dostupná na World Wide Web: <http://www2.warwick.ac.uk/>

WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO-POMORSKIE [online] dostupná na World Wide Web: <http://www.kujawsko-pomorskie.pl/>

6.4 Zákonné a podzákonné předpisy

Nařízení vlády č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla na poskytování dotací na podporu knihoven.

Zákon č. 59/2000 Sb., o veřejné podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 1/2005 Sb. o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 425/1990 Sb., o okresních úřadech, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 88/2002 Sb., k provedení knihovního zákona.

Zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 369/1990 Zb., o obecnom zriadení, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 183/2000 Zb., o knižniciach, o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 27/1987 Zb. o štátnej pamiatkovej starostlivosti a o zmene a doplnení zákona č. 68/1997 Zb. z. o Matici slovenskej.

Zákon č. 212/1997 Zb., o povinných výtlačkoch periodických publikácií, neperiodických publikácií a rozmnoženín audiovizuálnych diel.

Ustawa z dnia 7 listopada 1996 r., o obowiązkowych egzemplarzach bibliotecznych.

Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r., o bibliotékách.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r., o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Statut BN wprowadzony Zarządzeniem Nr 21 Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 30 lipca 2007 r. w sprawie nadania statutu Bibliotece Narodowej i zmieniony Zarządzeniem Nr 27 Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 14 września 2007 r. oraz Zarządzeniem Nr 8 Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 marca 2010 r.

6.5 Seznam publikační činnosti autorky

NOVÁKOVÁ, J. *Zhodnocení prezentace neziskových organizací nabízejících volnočasové aktivity pro děti a mládež v Krnově*. Příspěvek zařazený v rámci VI. ročníku mezinárodní konference Veřejná ekonomika a správa 2005, konané v Ostravě; příspěvek v plném znění je součástí CD-romu. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2005. 6 stran. ISBN 80-248-0876-5.

NOVÁKOVÁ, J., FALTÝNKOVÁ, J. *Možnosti financování kultury – Evropský fond CULTURE 2007*. Příspěvek zařazený do Sborníku příspěvků IX. ročníku mezinárodní konference MEKON 2007 – Výsledky vědecké práce studentů doktorského studia EkF VŠB-TU Ostrava 2007, konané v Ostravě; příspěvek v plném znění je součástí přiloženého CD-romu. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2007. 8 stran. ISBN 978-80-248-1324-0.

KUČEVOVÁ, D., NOVÁKOVÁ, J., WLOSOKOVÁ, M. *Podnikání a ekonomika cestovního ruchu*. 1.vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2007. 89 s. ISBN 80-7194-290-1.

NOVÁKOVÁ, J., FALTÝNKOVÁ, J. *Komparace úspěšnosti ČR, SR a Polska v získávání prostředků na financování kulturních činností z aktuálních evropských programů*. Příspěvek zařazený do Sborníku příspěvků X. ročníku mezinárodní konference MEKON 2008 – Výsledky vědecké práce studentů doktorského studia EkF VŠB-TU Ostrava 2008, konané v Ostravě; příspěvek v plném znění je součástí přiloženého CD-romu. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2008. 8 stran. ISBN 978-80-248-1704-0.

NOVÁKOVÁ, J. *Komparace organizace a financování knihoven v České republice, Slovensku a Polsku*. Příspěvek zařazený do Sborníku příspěvků XII. ročníku mezinárodní konference MEKON 2010 – Výsledky vědecké práce studentů doktorského studia EkF VŠB-TU Ostrava 2010, konané v Ostravě; příspěvek v plném znění je součástí přiloženého CD-romu. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2010. 8 stran. ISBN 978-80-248-2165-8.

NOVÁKOVÁ, J. *Možnosti financování knihoven*. Příspěvek zařazený v rámci mezinárodní konference Veřejná ekonomika a správa 2011, konané v Ostravě; příspěvek v plném znění je součástí CD-romu. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2011. 11 stran. ISBN 978-80-248-2493-2.

NOVÁKOVÁ, J. Financing of Culture in the Czech Republic, Slovak Republic and Poland. In: *Proceedings of Abstracts of the International Conference organised by the Department of Public Economics (Modern and Current Trends in the Public Sector Research)*. Brno: MU, 2012, p. 39. ISBN 978-80-210-5715-9.

7 SEZNAM TABULEK

Tabulka 1.1 – Model přístupu a chování státu ke kultuře – model podle M. C. Cummingse a R. C. Katze	22
Tabulka 1.2 – Model přístupu a chování státu ke kultuře – Hillman-Chartrandův model.....	25
Tabulka 1.3 – Vztah rolí a cílů státu při veřejné podpoře kultury	26
Tabulka 2.1 – Objem finančních zdrojů vyčleňovaných na kulturu z rozpočtů veř. správy....	53
Tabulka 2.2 - Výdaje státního rozpočtu ČR na kulturu.....	55
Tabulka 2.3 – Výdaje státního rozpočtu ČR na kulturu	59
Tabulka 2.4 – Financování kulturních služeb z evropských zdrojů	62
Tabulka 2.5 – Objem finančních zdrojů vyčleňovaných na kulturu z rozpočtů veř. správy....	66
Tabulka 2.6 – Výdaje státního rozpočtu SR na kulturu	67
Tabulka 2.7 – Výdaje státního rozpočtu Polska na kulturu.....	72
Tabulka 3.1 – Počet veřejně přístupných stanic připojených k internetu.....	88
Tabulka 3.2 – Prostředky programu VISK v letech 2002 – 2009 (v tis. Kč).....	93
Tabulka 3.3 – Komparace počtu knihoven podle zdroje financování	117
Tabulka 4.1 – Souhrnný přehled odborů a departmentů ministerstev kultury komparovaných zemí (k 1. 11. 2009)	120
Tabulka 4.2 – výdaje na kapitolu Ministerstva kultury sledovaných zemí na 1 obyv. (v €) .	125
Tabulka 4.3 – Komparace systému knihoven v ČR, SR a Polsku dle aktuálních knihovních zákonů	134
Tabulka 4.4 – Komparace vybraných kompetencí ministerstev kultury ČR, SR a Polska v oblasti knihovnictví	136

8 SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Obrázek 1.1	Model soustředných kruhů (Concentric Circles Model)	16
Obrázek 1.2	Srovnání počtu ročních a víceletých projektů v jednotlivých letech	36
Obrázek 2.1	Výdaje veřejných rozpočtů na kulturu v letech 2000-2008	53
Obrázek 2.2	Podíl veřejných výdajů na kulturu k HDP (v%)	54
Obrázek 2.3	Korelace	56
Graf 2.4	Meziroční tempo růstu výdajů na kapitolu MK ČR	58
Obrázek 2.5	Výdaje na kap. MK ČR na 1 obyv. k HDP na 1 obyv.	59
Obrázek 2.6	Počet hlavních organizátorů a spoluorganizátorů z ČR zapojených do programu Culture 2000	60
Obrázek 2.7	Účast ČR v programu Culture 2000	61
Obrázek 2.8	Vývoj finančních prostředků získaných českými subjekty jako hlavními organizátory v rámci projektů programu Culture 2000	64
Obrázek 2.9	Korelace	68
Graf 2.10	Meziroční tempo růstu výdajů na kapitolu MK SR	69
Obrázek 2.11	Podíl výdajů na kapitolu MK SR k HDP v letech 2002-2008	69
Obrázek 2.12	Výdaje kapitoly MK SR (bez CNS) na 1 obyv. k HDP na 1 obyv.	70
Obrázek 2.13	Podíl výdajů na kapitolu Ministerstva kultury k celkovým výdajům	73
Obrázek 2.14	Korelace	73
Obrázek 2.15	Meziroční tempo růstu výdajů na kapitolu MKiDN	74
Obrázek 2.16	Komparace podílu výdajů na kapitolu Ministerstva kultury k celkovým výdajům státního rozpočtu a k HDP	75
Obrázek 2.17	Výdaje kapitoly MKiDN na 1 obyv. k HDP na 1 obyv.	75
Obrázek 3.1	Typ knihovny	85
Obrázek 3.2	Knihovny podle zřizovatele	86
Obrázek 3.3	Právní forma	86
Obrázek 3.4	Velikost knižního fondu	87
Obrázek 3.5	Počet výpůjček za rok	88
Obrázek 3.6	Bezplatný přístup k internetu	89
Obrázek 3.7	Kolik procent členů má trvalé bydliště v jiné obci?	89
Obrázek 3.8	Vývoj počtu veřejných knihoven v letech 1993-2010	90
Obrázek 3.9	Vývoj počtu čtenářů	91

Obrázek 3.10	Vývoj poskytnutých dotací a příspěvků na provoz knihoven z kapitoly Ministerstva kultury ČR v letech 2002-2008	91
Obrázek 3.11	Zdroje financování knihoven.....	95
Obrázek 3.12	Vývoj počtu veřejných knihoven	97
Obrázek 3.13	Typ knihovny	99
Obrázek 3.14	Knihovny podle zřizovatele	100
Obrázek 3.15	Právní forma	100
Obrázek 3.16	Počet výpůjček	101
Obrázek 3.17	Bezplatný přístup k internetu	101
Obrázek 3.18	Struktura čtenářů podle věku.....	102
Obrázek 3.19	Zdroje financování knihoven.....	104
Obrázek 3.20	Vývoj počtu knihoven	108
Obrázek 3.21	Typ knihovny	110
Obrázek 3.22	Knihovny podle zřizovatele	110
Obrázek 3.23	Právní forma	111
Obrázek 3.24	Velikost knižního fondu	112
Obrázek 3.25	Počet výpůjček	112
Obrázek 3.26	Zdroje financování knihoven.....	114
Obrázek 3.27	Bezplatný přístup k internetu	116
Obrázek 3.28	Zdroje financování dotazovaných knihoven	118
Obrázek 4.1	Komparace podílů výdajů kapitol ministerstev kultury ČR, SR a Polska na celkových výdajích státního rozpočtu v letech 2002-2008.....	124
Obrázek 4.2	Komparace podílů výdajů kapitol ministerstev kultury ČR, SR a Polska (bez CNS) na celkových výdajích státního rozpočtu v letech 2002-2008.....	125
Obrázek 4.3	Výdaje kapitol MK sledovaných zemí na 1 obyv. v €	126
Obrázek 4.4	Podíl výdajů na kapitolu ministerstva kultury k HDP v letech 2003-2007....	127
Obrázek 4.5	Komparace počtu zúčastněných projektů vybraných států působících jako hlavní organizátoři v programu Culture 2000 v letech 2003-2006.....	128
Obrázek 4.6	Komparace počtu zúčastněných projektů vybraných států působících jako hlavní organizátoři v programu Culture 2000 na 1 mil. obyvatel.....	128
Obrázek 4.7	Komparace počtu zúčastněných projektů vybraných států působících jako spoluorganizátoři v programu Culture 2000 v letech 2003-2006.....	129
Obrázek 4.8	Úspěšnost projektů FMP Interreg IIIA v letech 2004-2006.....	129
Obrázek 4.9	Úspěšnost českých projektů	130

Obrázek 4.10 Komparace úspěšných projektů v první výzvě FMP EHP/Norsko 131

9 SEZNAM ZKRATEK

AHF	Asociace hudebních festivalů
AKVŠ	Asociace knihoven vysokých škol České republiky
AMG	Asociace muzeí a galérií
APSV	Asociace provozovatelů soukromého vysílání
ATO	Asociace televizních organizací
CNS	Círky a náboženské společnosti
ČR	Česká republika
EACEA	Výkonná agentura pro vzdělávání, audiovizí a kulturu
EEA	European Economic Area
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
FM EHP	Finanční mechanismus Evropského hospodářského prostoru
HDP	Hrubý domácí produkt
K21	Knihovna 21. století
MK ČR	Ministerstvo kultury České republiky
MK SR	Ministerstvo kultúry a cestovného ruchu Slovenské republiky
MKiDN	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
OA a VOŠS	Obchodní akademie a Vyšší odborná škola sociální
PO	Příspěvková organizace
RP	Polská republika
SR	Slovenská republika
UNESCO	United Nations Scientific and Cultural Organization
VISK	Veřejné informační síť knihoven
VÚC	vyšší územní celky

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou dizertační práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- беру на вѣдомі, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, dizertační práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že dizertační práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího dizertační práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o dizertační práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, dizertační práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne

.....
jméno a příjmení autora

10 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1	Členění národního hospodářství podle Pestoffa
Příloha č. 2	Dotazník pro knihovny (česká verze)
Příloha č. 3	Dotazník pro knihovny (polská verze)
Příloha č. 4	Seznam oslovených polských knihoven
Příloha č. 5	Seznam oslovených českých knihoven

Příloha č. 1

Členění národního hospodářství podle Pestoffa

Pramen: Rektořík, J., Organizace neziskového sektoru, s. 20

Příloha č. 2 – Dotazník pro knihovny (česká verze)

*Vážená paní ředitelko, vážený pane řediteli,
prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku. Poskytnuté odpovědi na otázky budou
podkladem pro dopracování disertační práce na téma *Modely řízení a možnosti
vícezdrojového financování kultury ve vybraných oborech kultury. Vaše odpovědi jsou
anonymní a výsledky slouží jen k výzkumu.**

Jitka Nováková

1. Právní forma (např. příspěvková organizace):

2. Typ (např. vědecká knihovna, městská knihovna):

3. Zřizovatel (obec, kraj):

4. Bezplatný přístup k internetu:

a) Ano	☐
b) Ne	☐
c) Ano, na základě členství	☐

5. Jaký je počet výpůjček za rok? (v tis. ks)

6. Jaká je velikost knižního fondu? (v tis. knih)

7. Zdroje financování (můžete vyplnit více variant)?

V posledním sloupci, prosím, vyplňte přibližný podíl zdroje na celkových příjmech (v procentech).

I. Finance z rozpočtu zřizovatele	☐	%
II. Dotace z jiných rozpočtů než zřizovatele		
a) ze státního rozpočtu	☐	%
b) z rozpočtu kraje	☐	%
c) z rozpočtu obce	☐	%
III. Vlastní zdroje		
a) členské příspěvky	☐	%
Pokud ano, v jaké výši?		
b) pokuty	☐	%
c) půjčovné za knihu	☐	%
IV. Dary a dědictví	☐	%
V. Finance z fondu EU	☐	%
Pokud ano, z kterého?		
VI. Jiné	Jaké?	

8. Jste hlavní organizátor či spoluorganizátor v nějakém projektu podporovaném z peněz EU?

1. Ano	☐	Název fondu?
2. Ne	☐	

9. Jsou za překročení výpůjční doby udělovány pokuty?

1. Ano	☐	V jaké výši?
2. Ne	☐	

10. Kolik procent z rozpočtu je ročně určeno na nákup nových knih?

11. Kolik procent členů (odhadem) má trvalé bydliště v jiné obci?

Děkuji za pečlivé vyplnění

Příloha č. 3 – Dotazník pro knihovny (polská verze)

Szanowna pani dyrektor, szanowny panie dyrektorze,

Zwracam się do państwa s prośbą o wypełnienie ankiety, która zamieszczona jest niżej. Udzielone odpowiedzi wykorzystane będą w mojej pracy dyplomacyjnej na temat Modele kierowania i możliwości finansowania kultury w wybranych dziedzinach kultury. Odpowiedzi są anonimowe, wyniki służyć będą tylko do badań.

Jitka Nováková

1. Forma prawna (zakład budżetowy)
2. Typ biblioteki (wojewódzka, miejska, uniwersytecka)
3. Założyciel (województwo, powiat, gmina...)
4. Jest w bibliotece darmowy dostęp do sieci internetowej?
 1. Tak ☐
 2. Nie ☐
 3. Tylko dla zarejestrowanych czytelników ☐
5. Ilość wypożyczonych książek w ciągu roku (w tys. sztuk)
6. Jaka jest objętość funduszu czytelniczego?
7. Jakich środków finansowania wykorzystuje wasza biblioteka? (można wypełnić więcej możliwości), w ostatniej kolumnie proszę o wpisanie przybliżonego udziału procentowego źródeł finansowania na zarobku.

1. Finanse z budżetu założyciela	☐	%
2. Dotacje z innych budżetów –		
1. budżet państwowy	☐	%
2. budżet województwa	☐	%
3. budżet powiatu	☐	%
4. budżet gminy	☐	%
3. Źródła własne –		
1. składki członkowskie (w PLN)	☐	%
2. mandaty (kary pieniężne)	☐	%
3. opłaty za wypożyczanie książek	☐	%
4. Dary i dziedzictwa	☐	%
5. Finanse z EU	☐	%
▪ konkretnie które?		
6. Inne – które?		
8. Organizuje wasza biblioteka jakieś imprezy związane z projektami finansowanymi Unii Europejskiej?

Tak	☐	Nazwa projektu
Nie	☐	
9. Czy są udzielane mandaty za niezwracanie książek w terminie?

Tak	☐	Ile czyni mandat?
Nie	☐	
10. Jaka objętość finansów (w procentach) jest wykorzystana do zakupu nowych książek?
11. Ile procent zarejestrowanych czytelników ma trwały adres zamieszkania w innej gminie?

Dziękuję za staranne wypełnienie ankiety.

Příloha č. 4 – Seznam oslovených polských knihoven

	Knihovna	Internetová adresa	Adresa
Biblioteki PAN i PAU			
1.	Centralna Biblioteka Geografii i Ochrony Środowiska PAN w Warszawie	http://www.cbgios.pan.pl/	geoglib@twarda.pan.pl
2.	Biblioteka PAN Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu	http://www.oss.wroc.pl/index.html	znio@znio.pl
3.	Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie	http://www.biblioteka.pau.krakow.pl	biblioteka@pau.krakow.pl
4.	Biblioteka Kórnicka PAN	http://www.bkpan.poznan.pl/biblioteka/index.html	bkpan@bkpan.poznan.pl
5.	Biblioteka Gdańska PAN	http://www.bgpan.gda.pl/	bgpan@bgpan.gda.pl
Wojewódzkie biblioteki publiczne			
6.	Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie	http://www.wimbp.rzeszow.pl	wimbp@wimbp.rzeszow.pl http://www.bibliotekaplus.pl/
7.	Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Gorzowie Wielkopolskim	http://www.wimbp.gorzow.pl/	edwardjaworski@wimbp.gorzow.pl
8.	Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Łodzi	http://www.wimbp.lodz.pl/wimbp	ul. Gdańska 100/102 90-508 Łódź Není k dispozici el. adresa
9.	Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Josepha Conrada-Korzeniowskiego w Gdańsku	http://www.wbpg.org.pl/	wbp@wbpg.org.pl
10.	Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze	http://www.wimbp.zgora.pl/	Informacja@wimbp.zgora.pl
11.	Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Krakowie	http://www.wbp.krakow.pl/	biblioteka@wbp.krakow.pl
12.	Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Kielcach	http://www.wbp-kielce.one.pl/	sekretariat@wbp-kielce.one.pl
13.	Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Bydgoszczy	http://www.wimbp.man.bydgoszcz.pl/	WiMBP.Bydgoszcz@utp.edu.pl
14.	Wojewódzka Biblioteka Publiczna - Książnica Kopernikańska w Toruniu	http://www.ksiaznica.torun.pl:8888/web/WBP-KK/strona_glowna	ksiaznica@ksiaznica.torun.pl
15.	Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie	http://hieronim.wbp.lublin.pl/wbp/obibliotece.htm	zciurus@hieronim.wbp.lublin.pl
16.	Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emilii Sukertowej-Biedrawiny w Olsztynie	http://www.wbp.olsztyn.pl/	wbp@wbp.olsztyn.pl
17.	Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Emanuela Smółki w Opolu	http://www.wbp.opole.pl/	tchrobak@wbp.opole.pl
18.	Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w	www.wbp.poznan.pl	biblioteka@wbp.poznan.pl

	Poznaniu		
19.	Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie	http://www.ksiaznica.szczecin.pl/kp/index.php	ksiaznica@ksiaznica.szczecin.pl
20.	Książnica Podlaska w Białymstoku	http://www.ksiaznicapodlaska.pl/	ksiaznica@ksiaznicapodlaska.pl
21.	Dolnośląska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu	http://www.wbp.wroc.pl/	atyw@wbp.wroc.pl
22.	Biblioteka Śląska w Katowicach	http://www.bs.katowice.pl/	bsl@bs.katowice.pl
23.	Biblioteka Publiczna Miasta Stołecznego Warszawy - Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego	http://www.koszykowa.pl/biblioteka/	biblioteka@biblpubl.waw.pl
Biblioteki centralne i główne			
24.	Centralna Biblioteka Polskiego Związku Niewidomych w Warszawie	http://www.biblioteka-pzn.org.pl/	biblioteka@bcpzn.pl
25.	Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego w Warszawie	http://www.gbpizs.gov.pl/	gbpizs@gbpizs.gov.pl
26.	Główna Biblioteka Lekarska w Warszawie	www.gbl.waw.pl	gbl@gbl.waw.pl
27.	Główna Biblioteka Komunikacyjna w Warszawie	gbl.net.pl	ssalwa@gbk.nazwa.pl (organizační jednotka ministerstva infrastruktury)
28.	Centralna Biblioteka Kultury Fizycznej Sportu i Turystyki AWF w Warszawie	http://www.awf.edu.pl/go.php?d=biblio&id=biblioteka&l=biblioteka	andrzej.sokalski@awf.edu.pl biblioteka@awf.edu.pl
29.	Centralna Biblioteka Matematyczna PAN w Warszawie	http://www.impan.pl/LIB/	IMPAN.Library@impan.pl
30.	Centralna Biblioteka Policyjna w Legionowie	http://www.csp.edu.pl/portal/csp/6/152/Kontakt.html	cbp@csp.edu.pl
31.	Centralna Biblioteka NBP w Warszawie	http://www.nbp.pl/home.aspx?f=/biblioteka/biblioteki_ekonomiczne.html	Centralna Biblioteka NBP ul. Świętokrzyska 11/21 00-919 Warszawa
32.	Centralna Biblioteka Wojskowa w Warszawie	www.cbw.pl	askrabacz@cbw.pl
33.	Centralna Biblioteka Statystyczna w Warszawie	statlibr.stat.gov.pl	b.lazowska@stat.gov.pl
34.	Centralna Biblioteka Rolnicza w Warszawie	http://www.cbr.edu.pl/	listy@cbr.net.pl
Ostatni			
35.	Miejska Biblioteka Publiczna w Katowicach	http://www.mbp.katowice.pl/	jagodakryniewicz@mbp.katowice.pl
36.	Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna we Lwówku Śląskim	http://biblioteka.lwowekslaski.pl/	biblioteka@lwowekslaski.pl
37.	Miejska Biblioteka Publiczna im. Józefa Wybickiego w Sopocie	http://www.mbp.sopot.pl/	mbp@sopot.pl
38.	Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Józefa Ignacego Kraszewskiego w	http://www.biblioteka.belchatow.pl/library/	mipbp@poczta.fm

	Bełchatowie		
39.	Koszalińska Biblioteka Publiczna im. Joachima Lelewela	http://www.biblioteka.koszalin.pl/	kbp@biblioteka.koszalin.pl
40.	Miejska Biblioteka Publiczna im. Adama Próchnika w Piotrkowie Trybunalskim	http://www.biblioteka.piotrkow.pl/	biblioteka@post.pl
41.	Miejska Biblioteka Publiczna im. Józefa A. i Andrzeja S. Załuskich w Radomiu	http://www.mbpradom.pl/	biblioteka@mbpradom.pl
42.	Główna Biblioteka Lekarska	http://www.gbl.waw.pl/	gbl@gbl.waw.pl
43.	Miejska Biblioteka Publiczna w Lublinie	http://www.mbp.lublin.pl/index.php	mbp@mbp.lublin.pl
44.	Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Gdańskiej Macierzy Szkolnej w Gdańsku	http://www.pbw.gda.pl/	pbwbiblioteka@pbw.gda.pl
45.	Miejska Biblioteka Publiczna w Bytomiu	http://www.biblioteka.bytom.pl/	b-zych@wp.pl
46.	Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi	http://www.pbw.lodz.pl/index2.htm	biblioteka@pbw.lodz.pl
47.	Biblioteka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk	http://www.ptpn.poznan.pl/BIBL_index.html	BiblAdm@ptpn.poznan.pl
48.	Biblioteka Kapitulna we Wrocławiu	http://www.wroclaw.pl/p/131/	muzeum@pft.wroc.pl
49.	Biblioteka im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego	http://www.tnp.org.pl/biblioteka.htm	aktnp@interia.pl
50.	Miejska Biblioteka Publiczna w Kościanie		mbp@koscian.pl
51.	Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Wronki	http://szamotulyp.wokiss.pl/biblioteka/b_wronki.html	bibliotekawronki@wp.pl
52.	Biblioteka Publiczna im. Edmunda Calliera w Szamotułach		bibliotekaszamotuly@op.pl
53.	Biblioteka Publiczna im. Kazimierzy Iłakowiczówny w Trzciance	http://www.biblioteka.trzcianka.com.pl/	biblioteka@trzcianka.com.pl
54.	Miejska Biblioteka Publiczna im. Stefana Michalskiego w Chodzieży	http://biblioteka-chodziez.pl/	dyrekcja@biblioteka-chodziez.pl
55.	Biblioteka Publiczna Miasta Gniezna	http://www.biblioteka.gniezno.pl/	bpmg@biblioteka.gniezno.pl
56.	Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. Pantaleona Szumana w Pile	http://www.biblioteka.pila.pl/	pimbp@biblioteka.pila.pl
57.	Biblioteka Publiczna im. Stefana Rowińskiego w Ostrowie Wlkp.	http://www.biblioteka.ostrow-wielkopolski.pl	biblioteka@promax.media.pl
58.	Biblioteka Katedralna w Gnieźnie	http://www.aag.gniezno.opoka.org.pl/kontakt/	aag@gniezno.opoka.org.pl
59.	Miejska Biblioteka Publiczna w Koninie	http://www.mbp.konin.pl/	mbp@konin.home.pl sekretariat@mbp.konin.pl
60.	Miejska Biblioteka Publiczna im. Adama Asnyka w Kaliszu	http://www.mbp.info.kalisz.pl	mbp@info.kalisz.pl

61.	Miejska Biblioteka Publiczna im. Stanisława Grochowiaka w Lesznie	http://www.mbpleszno.leszczynskie.net	sekretariat@mbpleszno.pl
62.	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Wola m.st. Warszawy	http://www.bpwola.waw.pl	administracja@bpwola.waw.pl
63.	Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Bemowo m.st. Warszawy	http://www.bemowo.e-bp.pl/	impresariat@e-bp.pl
64.	Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu	http://www.bracz.edu.pl/	sekret@bracz.edu.pl
65.	Książnica Beskidzka	http://ksiaznica.bielsko.pl/	biblioteka@ksiaznica.bielsko.pl
66.	Biblioteka Sejmowa	http://bib.sejm.gov.pl/	parlib@sejm.gov.pl
67.	Biblioteka Jagiellońska	http://www.bj.uj.edu.pl/	grombj@uj.edu.pl
68.	Miejska Biblioteka Publiczna (Lubin)		sekretariat@mbplubin.pl
69.	Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Zabkowice Śląskie		sekretariat@biblioteka.zabkowiceslaskie.pl
70.	Miejska Biblioteka Publiczna Oleśnica		mbp@biblio.olesnica.pl
71.	Miejska Biblioteka Publiczna Złotoryja		biblioteka@mbp.zlotoryja.pl dyrektor@mbp.zlotoryja.pl
72.	Miejska Biblioteka Publiczna Głogów	www.mbp.glogow.pl	mbp@mbp.glogow.pl
73.	Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Bogatynia	www.bpmg.megahost.pl	bibliotekabpmg@o2.pl
74.	Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Węgliniec		biblioteka.wegliniec@interia.pl
75.	Miejska Biblioteka Publiczna Włocławek		dyrektor@biblioteka.wloclawek.pl
76.	Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna	www.bibliotekagd.eu.org	bibliotekagd@o2.pl
77.	Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna Nakło nad Notecią		pim_bibl_publ_naklo@o2.pl
78.	Miejska Biblioteka Publiczna		calbib@poczta.onet.pl
79.	Gminna Biblioteka Publiczna w Nowogrodzie		bibnowogrod@neostrada.pl
80.	Gminna Biblioteka Publiczna Łubianka		gbpwlu@op.pl
81.	Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna Rypin		biblioteka@biblioteka-rypin.pl
82.	Chełmska Biblioteka Publiczna		chbp@interia.pl
83.	Książnica Zamojska im. Stanisława Kostki Zamoyskiego		info@biblioteka.zamosc.pl
84.	Miejska Biblioteka Publiczna		biuro@mbp.krasnik.pl
85.	Miejsko-Powiatowa Biblioteka Publiczna		mpbp2@wp.pl
86.	Miejska Biblioteka Publiczna	www.mbp.skierniewice.pl	bibliobus@mbp.skierniewice.pl
87.	Miejska Biblioteka Publiczna		biblioteka@post.pl
88.	Miejska Biblioteka Publiczna		biblioteka@post.pl
89.	Powiatowa Biblioteka		info@pbp.sieradz.pl

	Publiczna		
90.	Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna Bełchatów		mipbp@poczta.fm
91.	Biblioteka Publiczna Łowicz		pbp1@op.pl
92.	Miejska Biblioteka Publiczna Brzeziny		biblioteka@mbp-brzeziny.pl
93.	Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna Łęczycza		bpleczyca@poczta.onet.pl
94.	Miejska Biblioteka Publiczna Tarnów		mbp@biblioteka.tarman.pl
95.	Sądecka Biblioteka Publiczna Nowy Sącz		sekretariat@sbp.nowysacz.pl bpawlik@sbp.nowysacz.pl
96.	Gminne Centrum Kultury i Bibliotek Skrzyszów		centrum5@op.pl gckibs@gmail.com
97.	Książnica Płocka im. Wł. Broniewskiego		charzynska@bibl.plock.pl
98.	Miejska Biblioteka Publiczna Ostrołęka		biblioteka@mbpostroleka.pl
99.	Miejska Biblioteka Publiczna Sokołów Podlaski		biblsokol@poczta.onet.pl
100.	Miejska Biblioteka Sierpc	www.mbp.sierpc.pl	mbp@sierpc.pl
101.	Miejska Biblioteka Publiczna Kędzierzyn-Koźle	www.mbpkk.pl	sekretariat@mbpkk.pl
102.	Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna Grodków	www.bibliotekagrodkow.pl	bibliotekagrodkow@o2.pl
103.	Gminna Biblioteka Publiczna Gogolin	www.biblioteka.gogolin.p	gbp.mk@wp.pl
104.	Miejska Biblioteka Publiczna Opole		sekretariat@mbp-opole.art.pl
105.	Krośnieńska Biblioteka Publiczna Krosno	www.kbp.krosno.pl	biblioteka@kbp.krosno.pl
106.	Miejska Biblioteka Publiczna Jasło	www.mbp.jaslo.pl	mbp@mbp.jaslo.pl
107.	Miejska i Gminna Biblioteka Tyczyn	www.tyczyn-biblioteka.pl	biblioteka@tyczyn-biblioteka.pl
108.	Gminna Biblioteka Publiczna Lubenia		gbp@autograf.pl
109.	Gminna Biblioteka Publiczna Boguchwała		gbp@boguchwala.pl
110.	Gminna Biblioteka Publiczna Chmielnik		gtbpchmielnik@op.pl
111.	Miejska Biblioteka Publiczna Łomża	www.mbp-lomza.pl	biblioteka@mbp-lomza.pl
112.	Biblioteka Publiczna Suwałki		bpsuwalki@wp.pl sekretariat@bpsuwalki.neostrada.pl
113.	Miejska Biblioteka Publiczna Lębork		mbp@biblioteka.lebork.pl
114.	Biblioteka Publiczna Gminy Szemud	www.biblioteka.szemud.pl	bpgsz@wp.pl
115.	Gminna Biblioteka Publiczna Zblewo		emilia@wp.pl
116.	Miejska Biblioteka Publiczna Słupsk		sekretariat@mbp.slupsk.pl
117.	Miejska Biblioteka		mbp@sopot.pl mbprom@sopot.pl

	Publiczna Sopot		
118.	ATENEUM Gdańsk		biblioteka@ateneum.edu.pl
119.	Powiatowa Biblioteka Publiczna Kartuzy		mipbp.kartuzy@neostrada.pl
120.	Biblioteka Publiczna im. dr Władysława Biegańskiego	www.biblioteka.czest.pl	57.bpiwb@wp.pl bpiwb.sekretariat@wp.pl
121.	Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna Myszków		biblioteka_myszkow@neostrada.pl
122.	Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna Rybnik	www.biblioteka.rybnik.pl	sekretariat@biblioteka.rybnik.pl
123.	Miejska-Powiatowa Biblioteka Publiczna Lubliniec		sekretariat@mbp.lubliniec.pl
124.	Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna Żarki		migbp@poczta.onet.pl
125.	Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna Racibórz	www.biblrac.pl	biblrac@poczta.onet.pl
126.	Miejska Biblioteka Publiczna Dąbrowa Górnicza	www.biblioteka-dg.pl	biblioteka@mbp.dabrowa.pl
127.	Miejska Biblioteka Publiczna Wisła	www.biblioteka.wisla.pl	biblioteka@wisla.pl
128.	Biblioteka Publiczna Włoszczowa		biblioteka.wloszczowa@neostrada.pl
129.	Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna im. Pantaleona Semana Piła	www.biblioteka.pila.pl	pimbp@biblioteka.pila.pl
130.	Miejska Biblioteka Publiczna Chodzież	www.biblioteka.chodziej.pl	mbp.chodziej@wp.pl
131.	Miejska Biblioteka Publiczna Włoszczowa		biblioteka.wloszczowa@neostrada.pl
132.	Miejska Biblioteka Publiczna Kielce	www.mbp.kielce.pl	biblioteka@mbp.kielce.pl
133.	Miejska Biblioteka Publiczna Konin		mbp@konin.home.pl sekretariat@mbp.konin.pl
134.	Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy im. K. Hłakowiczówny Trzcianka	www.biblioteka.trzcianka.com.pl	biblioteka@trzcianka.com.pl
135.	Miejska Biblioteka Publiczna Leszno	www.mbpleszno.pl	sekretariat@mbpleszno.pl
136.	Miejska Biblioteka Publiczna Kościan		mbp@koscian.pl
137.	Miejska Biblioteka Publiczna Złotów	www.biblioteka.gniezno.pl	bpmg@biblioteka.gniezno.pl
138.	Wojewódzka Biblioteka Publiczna i CAK Poznań	www.wbp.poznan.pl	biblioteka@wbp.poznan.pl
139.	Rawicka Biblioteka Publiczna Rawicz	www.biblioteka.rawicz.pl	biblioteka@rawicz.pl
140.	Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna Nowy Tomyśl	www.bibliotekant.pl	info@bibliotekant.pl
141.	Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Wolsztyn	www.bpwolsztyn.republika.pl	bpwolsztyn@poczta.onet.pl
142.	Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Trzemeszno		biblioteka@trzemeszno.net
143.	Biblioteka Publiczna		biblioteka@promax.media.pl

	Ostrów Wielkopolski		
144.	Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Bolesława Chrobrego Szamotuły	www.powiat-szamotuly.pl/biblioteka	pbp-szamotuly@data.pl
145.	Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Śrem	www.biblioteks.srem.pl	info@biblioteka.srem.pl
146.	Biblioteka Publiczna Turek	www.biblioteka.turek.net.pl	biblioteka@turek.net.pl
147.	Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna Słupca		biblioteka@miasto.slupca.pl
148.	Biblioteka Publiczna Gminy Strzałkowo		bpg_strzalkowo@wp.pl
149.	Miejska Biblioteka Publiczna Wągrowiec		mbp_wagrowiec@epf.pl
150.	Biblioteka Elbląska im. Cypriana Kamila Norwida	www.bibliotekaelblaska.pl	j.nowinski@bibliotekaelblaska.pl
151.	Biblioteka Publiczna Pasłęk		bpsaslek@poczta.onet.pl
152.	Miejska Biblioteka Publiczna Braniewo	www.braniewo-ug.bil-wm.pl	bpgbran@wbp.olsztyn.pl
153.	Miejska Biblioteka Publiczna Olsztyn		mbp@mbp.olsztyn.pl
154.	Biblioteka Publiczna Gołdap		bpgoldap@bpgoldap.pl
155.	Koszalińska Biblioteka Publiczna Koszalin	www.biblioteka.koszalin.pl	kbp@biblioteka.koszalin.pl
156.	Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Dębno		biblioteke@poczta.onet.pl biblioteke@wp.pl
157.	Miejska Biblioteka Publiczna Międzyzdroje	www.biblioteka.miedzyzdroje.pl	biblioteka.miedzyzdroje@neostrada.pl

Příloha č. 5 – Seznam oslovených českých knihoven

	Knihovna/obec	Internetová adresa	Adresa
Vědecké knihovny			
158.	Kladno	http://www.svkkl.cz/	library@svkkl.cz
159.	Ústí nad Labem	http://www.svkul.cz/	library@svkul.cz
160.	Ostrava	www.svkos.cz	webmaster@svkos.cz
161.	České Budějovice	http://www.cbvk.cz/index1.html	library@cbvk.cz
162.	Liberec	http://www.svkli.cz/	
163.	Olomouc	http://www.vkol.cz/cs/	info@vkol.cz
164.	Plzeň	http://www.svkpl.cz/	svk@svkpl.cz
Veřejné knihovny			
165.	Bechyně	www.kulturnidum.cz/index.php?idh=129	knihovna@kulturnidum.cz
166.	Bělá nad Radbuzou	www.sumavanet.cz/knihovnabela	knihovna@belanr.cz
167.	Bělá pod Bezdězem	www.knihovny.mlboleslav.cz/bela.html	knihovna@mkzbela.cz
168.	Benešov	www.knihovna-benesov.cz	mvs@knihovna-benesov.cz reditelka@knihovna-benesov.cz
169.	Beroun	www.knihovnaberoun.cz	mvs@knihovnaberoun.cz info@knihovnaberoun.cz
170.	Bílina	www.knihovnabilina.cz	mkbilina.pujcovna@seznam.cz simova.marcela@seznam.cz
171.	Bílovec	www.knihovnabilovec.cz	info@knihovnabilovec.cz info@knihovnabilovec.cz
172.	Blatná	www.mesto-blatna.cz/knihovna	knihovna@blatna.cz knihovna@blatna.cz
173.	Blovice	www.knihovnablovice.cz	mvs@knihovnablovice.cz info@knihovnablovice.cz
174.	Bohumín	www.k3bohumin.cz/cz/knihovna/aktuality	knihovna-mvs@k3bohumin.cz knihovna-bohumin@k3bohumin.cz
175.	Bochov	www.mesto-bochov.cz/kontakty.php	knihovna.bochov@tiscali.cz knihovna.bochov@worldonline.cz
176.	Borovany	www.knihovnaborovany.estranky.cz	knihovna@borovany-cb.cz
177.	Boskovice	www.kzmb.cz/knihovna	tupa.knihovna@boskovice.cz knihovna@boskovice.cz
178.	Brandýs nad Labem	www.knihovna.brandysnl.cz	mvs@knihovna.brandysnl.cz info@knihovna.brandysnl.cz
179.	Brušperk	knihovna.brusperk.com	mestska.knihovna@brusperk.com
180.	Bruntál	http://www.mekbruntal.cz/	rkc.bruntal@email.cz
181.	Břeclav	www.knihovna-bv.cz	miklikova@knihovna-bv.cz balgova@knihovna-bv.cz
182.	Břežnice	kulturabreznice.cz/news.htm	knih.breznice@volny.cz
183.	Bystřice nad Olší	www.knihovna.bystrice.cz	knih-bystrice@volny.cz
184.	Bystřice nad Pernštejnem	knihovna.bystricenp.cz	knihovna.mvs@bystricenp.cz knihovna@bystricenp.cz
185.	Bystřice pod Hostýnem	www.mubph.cz/knihbph	knih@mubph.cz
186.	Čáslav	www.cmuz.cz/Knihovna/index.htm	mvs@meucaslav.cz mek.caslav@email.cz
187.	Čelákovice	www.celakovice-mesto.cz/knihovna	mestska@knihovna.celakovice.cz
188.	Černovice	www.muweb.cz/www/cernovice/?X	knihovna@mestocernovice.cz
189.	Červený kostelec	www.knihovnack.cz	pujcovna@knihovnack.cz
190.	Česká Lípa	www.knihovna-cl.cz	knihovna@clnet.cz
191.	Česká Třebová	knihovna.ceska-trebova.cz	knihovna@ceska-trebova.cz
192.	Český Dub	www.knihovna.cdub.cz	knihovna@cdub.cz

193.	Český Krumlov	www.knih-ck.cz	knihovna@knih-ck.cz
194.	Dačice	www.mkdac.cz	knihovna@mkdac.cz
195.	Děčín	www.dcknihovna.cz	pujcovna@dcknihovna.cz reditel@dcknihovna.cz
196.	Dobrá	knihovna.dobra.cz	knihovnadobra@dobra.cz
197.	Dobruška	www.mestodobruska.cz/knihovna	knihovna@mestodobruska.cz
198.	Domažlice	www.mekbn.cz	knihovna@mekbn.cz
199.	Duchlov	www.knihovnaduchcov.cz	knihovna.duchcov@tiscali.cz
200.	Dvůr Králové nad Labem	www.slavoj.cz	knihovna@slavoj.cz
201.	Františkovy Lázně	www.knihovnafl.org	info@knihovnafl.org
202.	Frenštát pod Radhoštěm	www.knihovnafrenstat.cz	knihovna@mufrenstat.cz
203.	Frýdek Místek	www.mkmistek.cz	info@mkfrydek.cz
204.	Muzeum Beskyd FM	web.telecom.cz/muzeumbeskyd/knihovna.htm	skmb@telecom.cz
205.	Frýdlant nad Ostravicí	www.knihovnafrydlant.cz	mkfrydlant@cmail.cz
206.	Golčův Jeníkov	www.golcuv-jenikov.cz/index.php?nid=555&lid=CZ&oid=1030982	knihovna@golcuv-jenikov.cz
207.	Havířov	www.knih-havirov.cz	rudolf.pytlik@knih-havirov.cz
208.	Havlíčková Borová	knihovna-borova.webnode.cz	knihovna.borova@tiscali.cz
209.	Havlíčkův Brod	www.kkvysociny.cz	knihovna@kkvysociny.cz
210.	Heřmanův Městec	www.hermanuv-mestec.cz/knihovna	knihovna@mesto-hm.cz
211.	Hlinsko v Čechách	www.knihovna.hlinsko.cz	knihovna@hlinsko.cz
212.	Hnojník	knihovna.hnojnik.cz	knihovna@hnojnik.cz
213.	Hodonín Masaryk. muzeum	www.masaryk.info/default.asp?cont=86	kudlacovaeva@seznam.cz
214.	Hodonín	www.knihovna-hod.cz simonova.hana.mk@muhodonin.cz	mvs.mk@muhodonin.cz
215.	Holýšov	www.mestoholysov.cz/cs/kultura-mkis-knihovna	knihovna@mestoholysov.cz
216.	Horažďovice	www.knihovna.horazdovice.cz	simonova@knihovna.horazdovice.cz
217.	Horšovský Týn	knihovna.htyn.cz	knihovna@horsovskyty.cz knihovna@htyn.cz
218.	Hradec Králové	www.knihovnahk.cz	knihovna@knihovnahk.cz
219.	Hranice	www.mek.hranet.cz	mek@mek.hranet.cz
220.	Hronov	www.knihovnahronov.cz	vitova@knihovnahronov.cz mkhronov@seznam.cz
221.	Humpolec	www.infohumpolec.cz/knihovna	knihovna@infohumpolec.cz
222.	Hustopeče	ccv.volny-cas.cz	knihovna@volny-cas.cz
223.	Choceň	knihovna.chocen.net	knihovna.chocen@worldonline.cz
224.	Chomutov	www.skks.cz	knihovna@skks.cz
225.	Chotěboř	www.chotebor.cz/user_data/knihovna	knihovna@chot.cz
226.	Jablonec nad Nisou	www.knihovna.mestojablonec.cz	pujcovna@knihovna.mestojablonec.cz reditel@knihovna.mestojablonec.cz
227.	Jablunkov	www.jablunkov.cz/skola/Knihovna/knihovna.html	knihovna@jablunkov.cz
228.	Jáchymov	www.jachymov.knihovna.info	knihovna.jachymov@tiscali.cz
229.	Jaroměř	mujweb.cz/www/knihovnajaromer/?X	mvs.jaro@tiscali.cz
230.	Jihlava	www.knihovna-ji.cz	knihovna@knihovna-ji.cz
231.	Jevíčko	www.jevicko.cz/knihovna	knihovna@jevicko.net
232.	Jindřichův Hradec	www.knih-jh.cz	info@knih-jh.cz
233.	Kamenice nad Lipou	www.knihovnaknl.cz	knihovna@kamenicenl.cz
234.	Kaplice	www.knihovnakaplice.cz	kostkova@mestokaplice.cz

235.	Kdyně		knihovna@kdyne.cz
236.	Kláštorec nad Ohří	www.knihovna.klasterecko.cz	knih.klasterec@svc.cz
237.	Klatovy	www.knih-kt.cz	katalog@knih-kt.cz
238.	Kojetín	www.kojetin.cz/meks/knihovna.php	knihovna@meks.kojetin.cz
239.	Kolín	knihovnakolin.cz	knihovna@knihovnakolin.cz
240.	Kopřivnice	www.kdk.cz/mk	knihovna@kdk.cz
241.	Kostomlaty pod Milešovkou	www.knihovnakostomlaty.cz	mlk.kostomlaty@seznam.cz
242.	Kralupy nad Vltavou	www.knihovnakralupy.cz	vedouci@knihovnakralupy.cz
243.	Kraslice	www.mk-kraslice.cz	mastalirova@mk-kraslice.cz
244.	Krnov	http://www.knihkrnov.cz/	knihovna@knihkrnov.cz
245.	Kroměříž	www.knihkm.cz	kasparkova@knihkm.cz
246.	Krupka	www.krupka-mesto.cz/index.php?akce=clanek&co=kultura.htm	knihovnakrupka@volny.cz
247.	Kutná Hora	www.knihovna-kh.cz	info@knihovna-kh.cz
248.	Kuřim	www.mkkurim.cz	mkkurim@volny.cz
249.	Kyjov	www.knihovna-kyjov.cz	mek@knihovna-kyjov.cz
250.	Ledeč nad Sázavou	www.ledecns.cz/knihovna.php	knihovna@ledecns.cz
251.	Ledenice	www.knihovnaledenice.estranky.cz	knihovna@ledenice.cz
252.	Letohrad	www.mu.letohrad.cz/kultura/Knihovna.htm	knihovna@letohrad.cz
253.	Letovice	www.mks-letovice.cz/index.php?zobraz=clanek&id=7	knihovna.letovice@tiscali.cz
254.	Libochovice	www.mklibochovice.cz	knihovna.libochovice@tiscali.cz
255.	Lipník nad Bečvou	www.mek-lipniknb.cz	knihovna@mek-lipniknb.cz
256.	Litoměřice	www.ok-litomerice.cz	ris@ok-litomerice.cz spravce@ok-litomerice.cz
257.	Litomyšl	www.litomysl.cz/knihovna	knihovna@litomysl.cz
258.	Loket	www.mkloket.cz	knihovna@mkloket.cz
259.	Louny	www.mkl.cz	konirova@mkl.cz
260.	Lovosice	knihovna.lovosice.com	mk.lovosice@worldonline.cz
261.	Luhačovice	www.knihovna-luhacovice.cz	knihovna@luhacovice.cz
262.	Mariánské Lázně	knihovna.marianskelaazne.cz	knihovna@marienbad.com
263.	Mělník	www.knihovna-me.cz	info@knihovna-me.cz reditelna@knihovna-me.cz
264.	Milevsko	www.knihmil.cz	kolinova@knihmil.cz
265.	Mnichovo Hradiště	www.mnhradiste.cz/mesto/zarizeni-mesta/mestska-knihovna	knihovna@mnhradiste.cz
266.	Moravská Třebová	www.mkmt.cz	knihovna@mkmt.cz
267.	Moravské Budějovice	www.knihovnamb.cz	knihovna@knihovnamb.cz
268.	Moravský Beroun	http://www.morberoun.cz/vismo/o_utvar.asp?id_org=9908&p1=57783&id_u=14633	knihovna.mb@quick.cz
269.	Moravský Krumlov	www.knihovnamk.cz	knihovnamk@quick.cz
270.	Morkovice	www.knihovna.morkovice-slizany.cz	knihovna@morkovice-slizany.cz
271.	Mosty u Jablunkova	www.mostyujablunkova.cz/knihovna.html	knihovna@mostyujablunkova.cz
272.	Nejdek	www.nejdekkarlovyvary.knihovna.info	knihovna.nejdek@tiscali.cz
273.	Netolice	www.knihovnanetolice.estranky.cz	knihovna@netolice.cz
274.	Nové Město na Moravě	knihovna.nmnm.cz	alena.janickova@mk.nmnm.cz
275.	Nové Město nad Metují	www.knihovnanm.cz	biblio@knihovnanm.cz
276.	Nové Strašecí	www.knihovnanovestraseci.wz.cz	knihovna@mnovestraseci.cz
277.	Nové Sedlo	www.knihovnanovosedlo.cz	mknsedlo@volny.cz
278.	Nový Bydžov	knihovna.novybydzov.cz	knihovna.nb@worldonline.cz

279.	Nový Jičín	www.knihovnanj.cz	knihovna@knihovnanj.cz
280.	Nýrsko	www.knihovnanyrsko.cz	knihovna@mestonyrsko.cz
281.	Odolana Voda	www.odolenavoda.cz/cs/volny-cas/mestska-knihovna/	knihovna.ov@volny.cz
282.	Odry	www.knihovna.odry.cz	knihovna@odry.cz
283.	Olomouc	www.kmol.cz	knihovna@kmol.cz
284.	Opava	www.okpb.cz	studovna@okpb.cz okpb@opava.cz
285.	Orlová Lutyně	www.knihovna-orlova.cz	knihovna@knihovna-orlova.cz
286.	Ostrava	http://www.kmo.cz/	kmo@kmo.cz
287.	Ostrov nad Ohří	www.mkostrov.cz	reditelka@mkostrov.cz
288.	Pacov	knihovna.mestopacov.cz	knihovna@mestopacov.cz
289.	Pelhřimov	www.knih-pe.cz	info@knih-pe.cz
290.	Písek	www.knih-pi.cz	reditel@knih-pi.cz
291.	Planá nad Lužnicí	www.knihovnaplananl.estranky.cz	knihovna@plananl.cz
292.	Plzeň	www.kmp.plzen-city.cz	knihovnamp@plzen.eu
293.	Poděbrady	www.knihovna-pdy.cz	mestska@knihovna-pdy.cz
294.	Police nad Metují	www.knihovna-police.cz	knihovna@knihovna-police.cz
295.	Praha Modřany	www.hkmodrany.cz	info@hkmodrany.cz
296.	Prachatice	www.knih-pt.cz	info@knih-pt.cz
297.	Prostějov	knihovna.prostejov.cz	sluzby@knihovna.cz
298.	Protivín	www.kultura-protivin.cz	knihovna@kultura-protivin.cz
299.	Přerov	www.knihovnaprerov.cz	knihovna@knihovnaprerov.cz
300.	Přeštice	www.knihovnaprestice.wz.cz	hana.honzikova@centrum.cz
301.	Přibyslav	www.pribyslav.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=13569&id=56646&p1=1057	knihovna@pribyslav.cz
302.	Příbram	www.kjd.pb.cz	knihovna@kjd.pb.cz
303.	Rakovník	www.knihovna-rakovnik.cz	knihovna@knihovna-rakovnik.cz
304.	Raškovice	www.webovestudio.cz/raskovice/?page=knihovna&set=cz-52882	knihovna@raskovice.cz
305.	Rokycany	www.rokycany.cz/vismo/o_utvar.asp?d=1&u=14069&id_org=100112&id_u=2625	knihovna@rokycany.cz
306.	Rotava	www.rotava.cz/knihovna/uvod.htm	kultura@rotava.cz
307.	Roudnice nad Labem	www.mk-roudnice.cz	info@mk-roudnice.cz
308.	Rtyně v Podkrkonoší	www.mkrtyne.cz	info@mkrtyne.cz
309.	Rudná u Prahy	www.rudnamesto.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=14331&id_ktg=4708	knihovna@knihovnarudna.cz
310.	Rumburk	www.mkrbk.cz	reditelka@mkrbk.cz
311.	Rychnov nad Kněžnou	www.rychnov-city.cz/mesto/knihovna.php	Nada.Kalocova@rychnov-city.cz
312.	Říčany u Prahy	knihovna.ricany.cz	knihovna@knihovna.ricany.cz
313.	Sedlčany	www.knihovna-se.cz	mek@knihovna-se.cz
314.	Sedleč – Prčice	sedlec.faraweb.cz/article.php?id=65	knihovna@sedlec-prcice.cz
315.	Semily	www.mk.semily.net	mk@mikroservis.cz
316.	Skuteč	www.knihovna-skutec.cz	knihovna.skutec@worldonline.cz
317.	Sokolov	www.mksokolov.cz	drobeckova@mksokolov.cz
318.	Starý Plzenec	www.turisturaj.cz/?cid=3&idsubjekt=IC24	vlachova@staryplzenec.cz
319.	Strakonice	www.knih-st.cz	parkosova@knih-st.cz
320.	Stříbro	www.knihovna-stibro.cz	info@knihovna-stibro.cz knih.stibro@tiscali.cz
321.	Světlá nad Sázavou	www.svetlans.cz/urady-a-organizace/kytice/mestska-knihovna/2005-04-28.html	knihovna@svetlans.cz
322.	Svitavy	www.booksy.cz	va@booksy.cz

323.	Šenov		kmsenov@volny.cz
324.	Štětí	knihovna.steti.cz	knihovna@mk.steti.cz
325.	Štoky		mks@c-box.cz
326.	Tábor	www.vkta.cz	studovna@vkta.cz otrubova@vkta.cz
327.	Tachlovice		knihovna@tachlovice.cz
328.	Tachov	knihovna.mkstc.cz	knihovna@mkstc.cz
329.	Teplá	www.tepla.cz/kultura/knihovna.htm	knihovna@tepla.cz
330.	Trutnov	www.mktrutnov.cz	mktrut@mktrutnov.cz
331.	Třebíč	www.knihovnatr.cz	knihovna@knihovnatr.cz
332.	Třeboň	www.knih-tb.cz	vpetrova@knih-tb.cz
333.	Třinec	www.knih-trinec.cz	knihovna@knih-trinec.cz
334.	Turnov	www.knihovna.turnov.cz	info@knihovna.turnov.cz
335.	Uherské Hradiště	www.knihovnabbb.cz	knihovna@knihovnabbb.cz
336.	Uničov	www.knihovnaunicov.cz	knihovna.unicov@seznam.cz
337.	Ústí nad Labem	www.svkul.cz	library@svkul.cz
338.	Ústí nad Orlicí	www.knihovna-uo.cz	knihovna.uo@worldonline.cz
339.	Úvaly u Prahy	www.mestouvaly.cz/knihovna	mek.uvaly@seznam.cz
340.	Varnsdorf	www.mkvdf.cz	reditelka@mkvdf.cz
341.	Velešín	knihovna.velesin.cz	knihovna@velesin.cz
342.	Velké Bílovice	www.knihovnavelkebilovice.wz.cz	knihovna@velkebilovice.cz
343.	Velké Meziříčí	www.knihovnavm.cz	knihovnavm@knihovnavm.cz
344.	Vimperk	www.vimperk.cz/index.php?artid=115&lang=cz&mode=normal	knihovna@mesto.vimperk.cz
345.	Vlašim	www.knihovnavlasim.ic.cz	knihovna@knihovnavlasim.cz
346.	Vodňany	www.knihovna-vodnany.info	knihvod@seznam.cz
347.	Volary	knihovnavolary.wgz.cz	knihovnavolary@centrum.cz
348.	Votice	www.knihovnavotice.wz.cz	knihovna.votice@mybox.cz
349.	Vratimov	www.knihovna-vratimov.cz	knihovnavrat@volny.cz
350.	Vrchlabí	www.mkvrchlabi.cz	info@mkvrchlabi.cz
351.	Vysoké Mýto	www.knihovna.myto.cz	knihovna@vysoke-myto.cz
352.	Zábřeh na Moravě	http://knihovna.zabreh.cz/	knihovna@knihovna.zabreh.cz
353.	Zlív		knihovna.zliv@volny.cz
354.	Znojmo	www.knihovnazn.cz	knihovna@knihovnazn.cz
355.	Žatec	www.mekzatec.cz	knihovna@mekzatec.cz
356.	Žďár nad Sázavou	http://www.knihzdar.cz/	reditel@knihzdar.cz
357.	Železná Ruda		knihovnaruda@tiscali.cz
358.	Žirovnice		knihovna@zirovnice.cz
Školní (univerzitní) knihovny			
359.	Un. knihovna OU	http://www.osu.cz/uk/	el. adresa není k dispozici
360.	Ústř. knih. FPF FLU Opava	http://knihovna.fpf.slu.cz/	knihovna@fpf.slu.cz
361.	Knihovna Univerzity Hradec Králové	http://www.uhk.cz/knihovna/	knihovna@uhk.cz
362.	Knihovny Jihočeské univerzity		library@lib.jcu.cz knihovna@tf.jcu.cz knihovna@zf.jcu.cz knihovna@zsf.jcu.cz knihovna@vurh.jcu.cz
363.	Ústí nad Labem (Univerz. Jana Ev. Purkyne)		knihovna@fse.ujep.cz knihovna@fzp.ujep.cz knihovna@fuud.ujep.cz
364.	Zlín (Univerzita Tomáše Bati)		knihovna@utb.cz